

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

AN APPLICATION OF GOOD GOVERNANCE FOR SANGHA ADMINISTRATION
OF SANGHA ADMINISTRATORS IN BANPONG DISTRICT,
RATCHABURI PROVINCE

พระครูเกษมปัญญापิสุทธิ (หลอด เขมจาโร)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

พระครูเกษมปัญญาพิสุทธ์ (หลอด เขมจาโร)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

An Application of Good Governance for Sangha Administration
of Sangha Administrators in Banpong District,
Ratchaburi Province

Phrakhrukasempanyapisut (Lot Khemacāro)

A Research Paper Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์ เรื่อง
“การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง
จังหวัดราชบุรี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
การจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

(พระอุดมสิทธินายก,ผศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

(ผศ.พิเศษ ว่าที่ พ.ต.ดร.สวัสดิ จิรัฎฐิติกาล)

กรรมการ

(รศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม)

กรรมการ

(พระครูสังฆรักษ์ทรงพรรณ ชยทนต์,ดร.)

กรรมการ

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา,ผศ.ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

พระครูสังฆรักษ์ทรงพรรณ ชยทนต์,ดร.

ประธานกรรมการ

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา,ผศ.ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ์)

- ชื่อสารนิพนธ์ : การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของ
พระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ผู้วิจัย : พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ์ (หลอด เขมจาโร)
- ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการผู้ควบคุมสารนิพนธ์
- : พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทตฺโต,ดร., พธ.บ.(การจัดการเชิงพุทธ),
พธ.ม.(การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด.(การจัดการเชิงพุทธ)
 - : พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา,ผศ.ดร., พธ.บ.(การบริหารรัฐกิจ),
ศศ.ม.(การจัดการการพัฒนาสังคม), รป.ด.(รัฐประศาสนศาสตร์)
- วันที่สำเร็จการศึกษา : ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี (๒) เปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (๓) ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยในส่วนของ การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลภาคสนามจากพระสงฆ์ในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำนวน ๑๙๐ รูป วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที และค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และในส่วนของ การวิจัยเชิงคุณภาพมีการวิเคราะห์เอกสาร และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๒ รูป/คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านนิติธรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๖ ส่วนด้านอื่น ๆ ที่เหลือ อยู่ในระดับปานกลาง
๒. ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ ได้แก่ ตำแหน่ง อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม มีผลให้ความคิดเห็นที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน
๓. ปัญหา อุปสรรคต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า ด้านนิติธรรม บางวัดขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี, ด้านคุณธรรม บางวัดมีปัญหาความไม่สามัคคีกันของพระภิกษุสามเณรภายในวัด, ด้านความโปร่งใส

(ข)

การก่อสร้างของบางวัดไม่โปร่งใส, ด้านความมีส่วนร่วม บางวัดไม่ได้รับฟังปัญหาและความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง, ด้านความรับผิดชอบ พระสังฆาธิการบางรูปขาดการเอาใจใส่ดูแลผู้ใต้ปกครอง, ด้านความคุ้มค่า บางวัดไม่ได้ให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเกี่ยวกับเรื่องการเงิน และข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า ด้านหลักนิติธรรม ควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบระเบียบ ข้อบังคับ และนโยบายการบริหารของวัด, ด้านหลักคุณธรรม ควรปลูกฝังความสามัคคี แก่ภิกษุสามเณรและบุคลากรของวัด, ด้านหลักความโปร่งใส ควรจัดประชุมรับเหมาก่อสร้างในโครงการต่าง ๆ ของวัดโดยเปิดเผย, ด้านหลักการมีส่วนร่วม ควรจัดเวทีสำหรับรับฟังปัญหาและความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างน้อยปีละครั้ง, ด้านหลักความรับผิดชอบ เจ้าอาวาสควรใส่ใจในทุกข์สุขของพระภิกษุสามเณรในปกครอง, ด้านหลักความคุ้มค่า ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายประชาชนทำหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณ

Research Paper Title: An Application of Good Governance for Sangha Administration of Sangha Administrators in Banpong District, Ratchaburi Province

Researcher : Phrakhrukasempanyapisut (Lot Khemacāro)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Research Paper Supervisory Committee

: Phrakhrusangharaksongphan Jayadatto, Dr.,
B.A.(Buddhist Management), M.A.(Buddhist Management),
Ph.D.(Buddhist Management)

: Phrakhrusangharakiettisak Kittipañño, Asst. Prof., Dr.
B.A.(Public Administration), M.A.(Social Development Management),
D.P.A. (Public Administration)

Date of Graduation : March 15, 2018

ABSTRACT

The objectives of research paper were (1) to study an application of good governance for Sangha administration of Sangha administrators in Banpong district, Ratchaburi province, (2) to compare the opinion of monks toward an application of good governance for Sangha administration of Sangha administrators in Banpong district, Ratchaburi province, classified by personal data, and (3) to study the problems, obstacles and suggestions for an application of good governance for Sangha administration of Sangha administrators in Banpong district, Ratchaburi province. The research methodology was the mixed method research, that the quantitative research used the questionnaire as the tool to collect the data in the field study from 190 monks in Banpong district, Ratchaburi province. The statistics were used for the data analysis through frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.), T-test, F-test, One-way Analysis of Variance. And the qualitative research had the documentary analysis and interview as the tool to collect the data in the field study from 12 key informants and analyzed the data through the content analysis technique.

The findings of this research were as following:

1. An application of good governance for Sangha administration of Sangha administrators in Banpong district, Ratchaburi province, overall, that in middle at mean of 3.36, when considering the aspect found that the aspect of the rule of law, high level at mean of 3.56, And those aspect that in middle.

2. The comparison of opinion monks toward an application of good governance for Sangha administration of Sangha administrators in Banpong district, Ratchaburi province, classified by personal data, found that status, age, years of being monk, general education, and Dhamma education were not different. The hypothesis wasn't accepted.

3. The problems and obstacles for an application of good governance for Sangha administration of Sangha administrators in Banpong district, Ratchaburi province, as following: The rule of law; some temples lack of good public relations. The ethics; some temples have the problem of unity of monks and novices within the temples. The transparency; the construction of some of the temples are not transparent. The participation; some temples do not listen to the problems and needs of those involved. The responsibility; some Sangha administrators lack the care of the subordinates. The worth respectively; some temples did not give people in the area to take part in financial care. And, the suggestion for an application of good governance for Sangha administration of Sangha administrators in Banpong district, Ratchaburi province, as following: The rule of law; should be publicized the regulations, rules and policies of Buddhist temple to the people. The ethics; should cultivate the unity to monks, novices and the Buddhist temple personnel. The transparency; should make an auction of construction in Buddhist temple various projects openly. The participation; should set the stage for the community to listen to the problems and needs on a regular basis at least once a year. The responsibility; the abbots should ask about the problems of the monks and novices regularly. The worth respectively; the committees of public relations should be appointed to check spending of budget.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาของคณะกรรมการผู้ควบคุมสารนิพนธ์ ได้แก่ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตฺโต, ดร. และ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ผศ.ดร. ที่อนุเคราะห์ให้คำปรึกษาแนะนำ ช่วยเหลือในการปรับปรุง แก้ไขสารนิพนธ์จนสำเร็จด้วยดี

ขอขอบคุณ คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์ ประกอบด้วย พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร., ผศ.พิเศษ ว่าที่ พ.ต.ดร.สวัสดี จิรัฏฐิติกาล และ รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม ที่กรุณาให้ข้อแนะนำ ปรับปรุง เพื่อความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ พระสมุทรวชิโรโสณ, ดร., พระครูวิสุทธาจารย์, ดร., พระครูวาทีวรวัฒน์, ดร., ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น, และ ผศ.ดร.ธิดา หนัมนี่ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถาม พร้อมแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์และสำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อการวิจัย ประกอบด้วย พระครูศรีธรรมนาถ (ดำเกิง เขมสิริ) เจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง, พระครูสุธีปริยัติวิธาน (สุภาพ อาตาทโก) รองเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง, พระครูประสิทธิ์สุตกิจ (ปรีชา สามตลิก) เจ้าคณะตำบลบ้านโป่ง, พระครูวิหารการโกวิท (สมศักดิ์ อุปวฑฺฒโน) เจ้าคณะตำบลเขาหลวงเขต ๒, พระครูชินวรานุวัตร, ดร. (สิงห์ ชินวโร) เจ้าคณะตำบลท่าผา, พระมหาทวีศักดิ์ คุณธมโม, ดร. เลขานุการเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง, นายประยงค์ จันทเต็ง นายอำเภอบ้านโป่ง, นายไพโรจน์ ม่านทองคำ ไวยาวัจกร วัดท่าผา, นายเอกชัย ธิบุญธิชัย ไวยาวัจกร วัดบ้านโป่ง, นายจำนงค์ สัจจาสีล ไวยาวัจกรวัดอุทุมพรทาราม, นางละอ ไพรวัลย์ ไวยาวัจกรวัดสระสี่มุม และนายวิเชียร หล่อเงิน ไวยาวัจกรวัดบ้านฆ้องน้อย ตลอดจนทั้งบุคคลต่าง ๆ ที่อนุเคราะห์การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ อันจะพึงมีจากสารนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวาย เป็นพุทธานุชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และมอญบูชาเป็นกตเวทิตาคุณ แก่บิดามารดา ครูบาอาจารย์ พี่ ๆ น้อง ๆ รวมทั้งคณะญาติโยมและผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ผู้ให้กำลังใจ ผู้ให้กำลังใจสนับสนุน และผู้ถวาย ข้าวทุกทัพพีตลอดเวลาที่ดำรงเพศสมณะตลอดมา ซึ่งไม่สามารถจะเอ่ยนามได้ทั้งหมด

พระครูเกษมปัญญาพิสุทธ์

๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(ค)
กิตติกรรมประกาศ	(จ)
สารบัญ	(ฉ)
สารบัญตาราง	(ช)
สารบัญแผนภาพ	(ด)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(ต)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๔
๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับธรรมาภิบาล	๗
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์	๓๕
๒.๓ ข้อมูลพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย	๖๘
๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗๑
๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๖
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๗๗
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๗
๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๗๗
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๐
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๓
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๘๔

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๘๕
๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๖
๔.๒ การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	๘๗
๔.๓ ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วน บุคคล	๙๔
๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการ ปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	๑๓๑
๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	๑๓๔
๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๔๓
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๔๕
๕.๑ สรุป	๑๔๕
๕.๒ อภิปรายผล	๑๕๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๕๔
บรรณานุกรม	๑๕๕
ภาคผนวก	๑๖๒
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๑๖๓
ภาคผนวก ข ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง	๑๖๙
ภาคผนวก ค ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา	๑๗๔
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๗๖
ภาคผนวก จ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๙๑
ภาคผนวก ฉ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๙๘
ภาคผนวก ช ภาพถ่ายการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๒๐๑
ประวัติผู้วิจัย	๒๐๔

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑	๖๙
๓.๑	๗๙
๔.๑	๘๖
๔.๒	๘๗
๔.๓	๘๘
๔.๔	๘๙
๔.๕	๙๐
๔.๖	๙๑
๔.๗	๙๒
๔.๘	๙๓
๔.๙	๙๕
๔.๑๐	๙๕
๔.๑๑	๙๖
๔.๑๒	๙๖

สารบัญตาราง (ต่อ)

[illegible]

สารบัญตาราง (ต่อ)

[illegible]

สารบัญตาราง (ต่อ)

[illegible]

[illegible]

สารบัญตาราง (ต่อ)

[illegible]

สารบัญตาราง (ต่อ)

[illegible]

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๗๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส จำแนกตามวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม	๑๒๖
๔.๗๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญพระปริยัติธรรมแผนกธรรม	๑๒๗
๔.๗๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม จำแนกตามวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม	๑๒๗
๔.๗๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญพระปริยัติธรรมแผนกธรรม	๑๒๘
๔.๗๖ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ จำแนกตามวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม	๑๒๘
๔.๗๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญพระปริยัติธรรมแผนกธรรม	๑๒๙
๔.๗๘ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า จำแนกตามวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม	๑๒๙
๔.๗๙ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ตามสมมติฐานที่ ๑-๕	๑๓๐
๔.๘๐ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม	๑๓๑
๔.๘๑ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม	๑๓๑

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๘๒	ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส	๑๓๒
๔.๘๓	ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม	๑๓๒
๔.๘๔	ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ	๑๓๓
๔.๘๕	ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า	๑๓๓

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑	หลักการสำคัญของหลักนิติธรรม
๒.๒	หลักการสำคัญของหลักคุณธรรม
๒.๓	หลักการสำคัญของหลักความโปร่งใส
๒.๔	หลักการสำคัญของหลักการมีส่วนร่วม
๒.๕	หลักการสำคัญของหลักความรับผิดชอบ
๒.๖	หลักการสำคัญของหลักความคุ้มค่า
๒.๗	การปกครองคณะสงฆ์สมัยสุโขทัย
๒.๘	การปกครองคณะสงฆ์สมัยสุโขทัย
๒.๙	การปกครองคณะสงฆ์สมัยรัชกาลที่ ๑-๓
๒.๑๐	การปกครองคณะสงฆ์สมัยรัชกาลที่ ๖-๗
๒.๑๑	การปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔
๒.๑๒	การปกครองคณะสงฆ์ปัจจุบัน
๒.๑๓	กรอบแนวคิดในการวิจัย
๔.๑	แนวทางการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระ สังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
	๑๔๓

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

สารนิพนธ์ฉบับนี้ ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลัก ในการอ้างอิง ซึ่งจะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น วิ.มหา. (ไทย) ๑/ ๑๘/๒๓. หมายความว่า ระบุถึง พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ฉบับภาษาไทย เล่มที่ ๑ ข้อที่ ๑๘ หน้าที่ ๒๓ เป็นต้น ทั้งนี้ โดยใช้ระบบคำย่อ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จุ.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระวินัยปิฎก

วิ.มหา.อ.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	สมันตปาสาทิกา	มหาวิภังค์อรรถกถา	(ภาษาไทย)
-----------	-------	---	-----------	---------------	-------------------	-----------

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติและเป็นสถาบันหลักที่สำคัญเหมือนสถาบันชาติและพระมหากษัตริย์ ศาสนาพุทธจึงเจริญรุ่งเรืองคู่กับประเทศไทยมาตั้งแต่ครั้งสมัยสุโขทัย นับถึงปัจจุบันมีอายุกว่า ๗๐๐ ปี ศาสนาพุทธจึงนับเป็นศาสนาที่มีคุณค่าต่อสังคมและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทย ประชากรไทยร้อยละ ๙๕ นับถือ พระพุทธศาสนา วัฒนธรรมไทยทั้งทางด้านคตินิยม เนติธรรม วัตรธรรม และสัทธิธรรม ล้วนมีหลักพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานและเป็นแกนทั้งสิ้น พระมหากษัตริย์ซึ่งคนไทยเคารพเทิดทูนเป็นมิ่งขวัญและหลักชัยของชาติทรงเป็นพุทธมามกะและเอกอัครศาสนูปถัมภก

ในประเทศไทยมีวัดประมาณ ๓ หมื่นกว่าวัด และมีพระสงฆ์สามเณรประมาณ ๓ แสนกว่ารูป^๑ เป็นศูนย์รวมจิตใจ ศีลธรรมและพฤติกรรมต่างๆ ของประชาชนในสังคม ทั้งวัฒนธรรมและศาสนา วัดและพระสงฆ์เป็นผู้นำเอาหลักธรรมมาอบรมสั่งสอนแก่ประชาชนเพื่อให้มีความเข้าใจในการประพฤติปฏิบัติเพื่อการดำเนินชีวิตด้วยความสุขและยุติธรรม เมื่อพุทธศาสนิกชนได้มีความเข้าใจในพุทธธรรมแล้วจึงเกิดความศรัทธา มุ่งมั่นอุทิศตนเข้ามาอุปสมบทเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา โดยตามประเพณีของชาวไทยเรากำหนดไว้ว่าชายไทยผู้ที่มิอายุ ๒๐ ปีบริบูรณ์ขึ้นไปควรอุปสมบทในพระพุทธศาสนา และที่ต้องกำหนดอายุเช่นนี้เพราะถือว่าเป็นผู้บรรลุนิติภาวะ มีใจคอหนักแน่น อดทนต่อความหิวกระหาย และอยู่ในภาวะที่สามารถเล็งเห็นประโยชน์แห่งการบวชได้ สามารถบังคับตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตนอย่างปราศจากความห่วงใย รวมทั้งอาจจะสามารถหลุดพ้นจากกิเลสซึ่งเป็นเหตุก่อทุกข์ และอาจจะสามารถปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์สุขแห่งผู้อื่นได้เต็มที่

คณะสงฆ์ไทยปัจจุบันปกครองตามหลักพระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งมีใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า “ตามที่ได้ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ นั้น อาศัยเหตุผลพอสรุปได้ว่า พระราชบัญญัติ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว บทบัญญัติบางมาตราไม่ชัดเจน ไม่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน และในบางกรณีมิได้บัญญัติไว้ทำให้เกิดปัญหา ในทางปฏิบัติจึงเห็นเป็นการสมควรที่จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ให้เหมาะสมต่อไป”^๒

^๑ กรมการศาสนา, ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๗

^๒ กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๘.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ในมาตรา ๑๕ ตรี กำหนดให้ มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ดังนี้ (๑) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยดีงาม (๒) ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร (๓) ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ (๔) รักษาหลักธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา (๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น^๓ โดยมีพระสังฆาธิการในทุกระดับ ทำหน้าที่ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อันเป็นภารกิจของคณะสงฆ์และการพระศาสนา ๖ ประการ ได้แก่ การปกครอง (การควบคุมและส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงาม) การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ โดยวิธีดำเนินการทั้ง ๖ ประการดังกล่าว บางประการมีกำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายมหาเถรสมาคม แต่บางประการคงถือปฏิบัติตามจารีตก็มีอยู่^๔

คณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่สืบสาน และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้ เพื่อผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้นำพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การเผยแผ่สืบสานและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถือเป็นภารกิจสำคัญที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นแล้วการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ตามพระธรรมวินัย จะเป็นการสร้างศรัทธาความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนและเป็นแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข^๕

ปัจจุบัน มีแนวคิดทางการบริหารจัดการที่ดี เรียกว่า Good Governance หรือ ธรรมาภิบาล หรือธรรมรัฐ ซึ่งมีกำเนิดมาจากพระพุทธศาสนา ที่ยึดหลักความเชื่อมั่นในเรื่องเจตนาซึ่งเป็นสาเหตุของการกระทำ เรื่องความสุขของมนุษย์อันถือว่าเป็นเป้าหมายของมนุษย์ทั้งที่เป็นปัจจุบันและอนาคต พระพุทธศาสนา ไม่ได้เน้นถึงอำนาจหรือความยิ่งใหญ่ของผู้ปกครองเป็นเป้าหมายที่สูงที่สุดของการมีอำนาจ แต่กลับถือว่าเป็นเป้าหมายของการมีอำนาจก็คือการสร้างสรรค์ประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่สังคม เน้นย้ำให้ผู้ปกครองหรือผู้บริหารใช้ธรรมมาเป็นอำนาจมากกว่าใช้อำนาจมาเป็นธรรม และในขณะเดียวกัน ก็มีหลักธรรมสำหรับผู้ใต้ปกครองพึงยึดถือปฏิบัติด้วย

การบริหารจัดการที่ดีหรือหลักธรรมาภิบาล เป็นหลักการการบริหารที่มุ่งเน้นหลักการ โดยมีใช้หลักการที่เป็นรูปแบบทฤษฎีการบริการงาน แต่เป็นหลักการทำงาน ซึ่งหากมีการนำมาใช้เพื่อบริหารงานแล้ว จะเกิดความเชื่อมั่นว่าจะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดีที่สุด^๖ การนำหลักธรรมาภิบาลไปปฏิบัติ

^๓ กนก แสนประเสริฐ, **ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๕.

^๔ กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์**, หน้า ๗๑.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า คำนำ.

^๖ สถาบันพระปกเกล้า, **วัดระดับการบริหารจัดการที่ดี**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นนทบุรี: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๗.

ให้เป็นผล จำเป็นต้องมีเครื่องชี้วัดที่เหมาะสมและเชื่อถือได้ ปัจจุบันมีหลายหน่วยงานได้พยายามสร้างตัวชี้วัดธรรมาภิบาลและใช้ในหน่วยงานของตน แต่ตัวชี้วัดนั้น ๆ ยังเป็นที่ถกเถียงและไม่ได้รับการยอมรับให้เป็นตัวชี้วัดกลาง เนื่องจาก ความหลากหลายของตัวชี้วัดและมิติที่แตกต่าง ซึ่งมีมิติเหล่านี้ขึ้นอยู่กับความเข้าใจ และกรอบการรับรู้ของผู้นำเสนอแต่ละบุคคลหรือองค์กร โดยทั่วไปสาระสำคัญของธรรมาภิบาลสามารถพิจารณาได้จากองค์ประกอบหลัก อันได้แก่ หลักความคุ้มค่า หลักคุณธรรม ความชอบธรรม สิทธิมนุษยชน ความยั่งยืน ความโปร่งใส ความเสมอภาค ความยอมรับ การตรวจสอบความมีประสิทธิภาพ และการมีส่วนร่วม^๗

หลักธรรมาภิบาลนี้เมื่อกระจายเป็นข้อวัตรปฏิบัติดี-ปฏิบัติชอบสำหรับพระราชามาหากษัตริย์ทรงใช้ปกครองพระราชอาณาจักร ให้อาณาประชาราษฎร์อยู่เย็นเป็นสุข ชื่อว่า ทศพิธราชธรรม และนอกจากนี้ ยังมีหลักธรรมอื่นๆ อันโบราณบัณฑิตได้กล่าวแสดงไว้โดยปริยายอีก ได้แก่ ราชสังคหวัตถุ จักรวรรดิวัตร และพละ คือ กำลังของพระมหากษัตริราชเจ้า เป็นต้น เหล่านี้ก็นับรวมอยู่ในหลักธรรมาภิบาล อันผู้ปกครอง/ผู้บริหารประเทศชาติ ทุกระดับและแม้ผู้บริหารองค์กรอื่นๆ ได้แก่ องค์กรธุรกิจ เอกชน องค์กรทางศาสนาและสังคมต่างๆ พึงใช้ประกอบการปฏิบัติงานของตน ให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนโดยส่วนรวม ได้เป็นอย่างดี^๘

เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ปัจจุบัน มีพระครูศรีธรรมนาท ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ ปกครอง ๑๑ ตำบล ได้แก่ ตำบลกรับใหญ่ ตำบลเขาขลุ่ย เขต ๑ ตำบลเขาขลุ่ย เขต ๒ ตำบลคุ้มพะยอม ตำบลท่าผา ตำบลนครชุมน์-บ้านม่วง ตำบลบ้านโป่ง ตำบลเบิกไพร-ลาดบัวขาว ตำบลหนองกบ ตำบลหนองปลาหมอ ตำบลหนองอ้อ-สวนกล้วย และมีวัดในสังกัดจำนวน ๕๖ วัด^๙

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาการปกครองคณะสงฆ์ พบว่า มีปัญหาหลากหลายประการ อาทิ (๑) ผู้ปกครองคณะสงฆ์ในแต่ละระดับชั้น ขาดการออกไปเยี่ยมเยียน ดูแล ให้คำปรึกษา บำรุงขวัญกำลังใจ แก่ผู้ใต้ปกครองในสังกัดของตน การปฏิบัติในปัจจุบันเป็นเพียงการรอคอยให้ผู้ใต้ปกครองประสบปัญหา แล้วจึงลงพื้นที่มาสะสางปัญหานั้น ๆ ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาจึงไม่เข้าใจปัญหาโดยถ่องแท้ เนื่องจากขาดความเข้าใจในสถานการณ์ของพื้นที่นั้น ๆ (๒) กฎระเบียบภายในแต่ละวัด ออกโดยผู้ปกครองเพียงผู้เดียว ไม่มีการประชุม ปรึกษาหารือ ผู้ใต้ปกครอง (๓) การร่วมประชุมกันมีน้อย การประชุมเพื่อพบปะ ปรึกษาหารือ กิจกรรมคณะสงฆ์มีน้อย ไม่เพียงพอ ไม่ทันกับสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นต้น^{๑๐}

^๗บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี, **ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล (Indicators of Good Governance)**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๖), หน้า ๓.

^๘พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคโล), **หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์**, (กรุงเทพมหานคร: ชัยมงคลพรินต์, ๒๕๕๘), หน้า ๓๔-๓๕.

^๙สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง, **สถิติภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ภาค ๑๕ พุทธศักราช ๒๕๖๐**, (ราชบุรี: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง, ๒๕๖๐), หน้า ๑-๕. (ถ่ายเอกสารเย็บเล่ม).

^{๑๐}พระครูพิพัฒน์จริยาภรณ์ (สาโชติ อาภาโร), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๓๔.

ดังกล่าวนี้ หากมีการบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่ใช้กับการบริการกิจการคณะสงฆ์ ผู้วิจัย เชื่อว่าสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ดังนั้น จึงสนใจศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้สำหรับการบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่ใช้กับการบริการกิจการคณะสงฆ์ ต่อไป

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เป็นอย่างไร

๑.๒.๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการ ปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆา ธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๑.๓.๒ เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลใน การปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากแนวคิดทฤษฎีของ สถาบันพระปกเกล้า ซึ่งแบ่งออกเป็น ๖ ด้าน ประกอบด้วย

- ๑) ด้านหลักนิติธรรม
- ๒) ด้านหลักคุณธรรม
- ๓) ด้านหลักความโปร่งใส
- ๔) ด้านหลักความร่วมมือ
- ๕) ด้านหลักความรับผิดชอบ
- ๖) ด้านหลักความคุ้มค่า^{๑๑}

^{๑๑}สถาบันพระปกเกล้า, วัตรระดับการบริหารจัดการที่ดี, หน้า ๑๗.

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตตัวแปร ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมของพระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ๖ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านหลักนิติธรรม ๒) ด้านหลักคุณธรรม ๓) ด้านหลักความโปร่งใส ๔) ด้านหลักความมีส่วนร่วม ๕) ด้านหลักความรับผิดชอบ และ ๖) ด้านหลักความคุ้มค่า

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

ประชากร (Population) ได้แก่ พระสงฆ์ที่สังกัดวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำนวน ๓๖๐ รูป^{๑๒}

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๒ รูป/คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ถึงเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๐ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๒ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๓ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๔ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๕ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

^{๑๒} สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง, สถิติภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ภาค ๑๕ พุทธศักราช ๒๕๖๐, (ราชบุรี: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง, ๒๕๖๐), หน้า ๑-๕. (ถ่ายเอกสารเก็บเล่ม).

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การประยุกต์ หมายถึง การนำหลักการ หรือ ความรู้ มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ อย่าง สอดคล้อง และเหมาะสมกับสถานการณ์

หลักธรรมาภิบาล หมายถึง หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหรือการปกครองที่เป็น ธรรม มี ๖ ประการ ได้แก่

๑) นิติธรรม คือ การตรากฎ ระเบียบข้อบังคับและกติกาต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับและมีการยินยอมพร้อมใจและถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม

๒) คุณธรรม คือ การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงามโดยการณรงคเพื่อสร้าง ค่านิยมที่ดีงาม

๓) ความโปร่งใส คือ การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาและสามารถตรวจสอบ ความถูกต้องได้

๔) ความมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมรับรู้และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญ ๆ โดยเปิดโอกาสให้มีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือกัน

๕) ความรับผิดชอบ คือ การตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างดียิ่ง โดยมุ่งรับผิดชอบต่อ ความบกพร่องในหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบอยู่และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ทันท่วงที

๖) ความคุ้มค่า คือ การตระหนักถึงความมีจำกัดของทรัพยากร มีการบริหารจัดการที่ยึด หลักความประหยัดเป็นสำคัญ

การปกครองคณะสงฆ์ หมายถึง ภารกิจของพระสังฆาธิการในการสอดส่องดูแลความ เรียบร้อยให้ภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดปฏิบัติตามกฎ ระเบียบข้อบังคับ ตามพระธรรมวินัย และกฎหมายของฝ่ายบ้านเมือง

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการปกครอง คณะสงฆ์ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส สังกัดคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เท่านั้น

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระ สังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล ในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๑.๗.๔ ผลการวิจัยนี้ เป็นสารสนเทศสำหรับคณะสงฆ์และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นำไปใช้ในการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” นี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัย ดังนี้

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์

๒.๓ ข้อมูลพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับธรรมาภิบาล จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย จึงได้ประมวลเนื้อหาสาระสำคัญไว้ตามลำดับ ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของธรรมาภิบาล

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ความหมายของธรรมาภิบาล” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ธรรมาภิบาลเป็นกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชน และประชาชนโดยทั่วไป ในการที่จะทำให้การบริหารราชการแผ่นดิน ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ยุติธรรมและตรวจสอบได้^๑ โดยนัยนี้ ธรรมาภิบาล คือ ประชาธิปไตย ซึ่งหมายถึง

๑) ประชาธิปไตย หมายถึง กระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชนและประชาชนโดยทั่วไปในการที่จะทำให้การบริหารราชการแผ่นดินดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพมีคุณภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้

๒) ประชาธิปไตย หมายถึง การที่กลไกของรัฐทั้งทางการเมืองและการบริหารมีความแข็งแกร่งมีประสิทธิภาพ สะอาดโปร่งใส รับผิดชอบหรือ

๓) ประชาธิปไตย หมายถึง การบริหารหรือการปกครองที่ดี หรือการปกครอง หรือการบริหารที่เป็นธรรมโดยจะมองประกอบ ๓ ประการ ความโปร่งใส (Transparency) การตรวจสอบได้ (Accountability) และความมีประสิทธิภาพ (Efficiency)^๒

^๑ธีรยุทธ บุญมี, ธรรมรัฐแห่งชาติยุทธศาสตร์สู่ทศวรรษประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สายธาร, ๒๕๔๑), หน้า ๑.

^๒สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, แผนปฏิรูประบบบริหารภาครัฐ, (กรุงเทพมหานคร: กองกลาง สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๔), หน้า ๑๙-๒๐.

ธรรมาภิบาลเป็นผลลัพธ์ของการจัดการกิจกรรมซึ่งบุคคลและสถาบันทั่วไป ภาครัฐและภาคเอกชนมีผลประโยชน์ร่วมกันได้กระทำลงไปหลายทาง มีลักษณะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจนำไปสู่การผสมผสานผลประโยชน์ที่หลากหลายและขัดแย้งกันได้โดยสาระธรรมาภิบาลหรือ Good Governance คือองค์ประกอบที่ทำให้เกิดการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้แน่ใจว่านโยบายที่กำหนดไว้จะได้ผล หมายถึงการมีบรรทัดฐาน^๖ ธรรมาภิบาล เป็นกลไกของรัฐที่มุ่งความดีงามความมีศีลธรรมเป็นจุดหมายสูงสุด ความมั่งคั่งของรัฐมิใช่เพื่อกระจายทรัพย์สินไปสู่คนทุกหมู่เหล่า ไม่ให้เดือดร้อนด้วยเรื่องการอุปโภคบริโภค ในนโยบายเรื่องเศรษฐกิจนั้น ต้องได้ทรัพย์สินด้วยความชอบธรรม และมีส่วนเกื้อกูลประชาชนการใช้ทรัพย์สินก็ต้องใช้โดยธรรม มุ่งสิ่งที่เป็นธรรมเป็นความดีสนับสนุนให้คนเป็นคนประพฤติดี คนควรบูชาความดีไม่ใช่ทรัพย์สิน ด้วยเหตุนี้ธรรมาภิบาลจึงมุ่งเน้นสร้างคนให้มีคุณงามความดี ให้บูชาคุณงามความดีมากกว่าจะเน้นระบอบการปกครอง^๗

สำนักนายกรัฐมนตรีได้ตราระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยได้ระบุหลักการของ คำว่าการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ไว้ว่า การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชนซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการฝ่ายปฏิบัติการฝ่ายราชการและฝ่ายธุรกิจสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขมีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเป็นส่วนส่งเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศเพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤตภัยอันตรายที่อาจจะมามีในอนาคตเพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรมความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมอันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสอดคล้องกับความเป็นไทยและกระแสโลกปัจจุบัน^๘

ธรรมาภิบาล หรือ Good Governance หมายถึง การบริหารจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อการพัฒนาของประเทศ โดยมีการเชื่อมโยงองค์ประกอบทั้ง ๓ ส่วนของสังคม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม และให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคมการเมืองอย่างสมดุล ส่งผลให้สังคมดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ตลอดจนมีการใช้อำนาจในการพัฒนาประเทศชาติให้เป็นไปอย่างมั่นคงยั่งยืน และมีเสถียรภาพ^๙ เป็นกลไกของรัฐทั้งการเมืองและการบริหารที่มีความแข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพ สะอาด โปร่งใส และรับผิดชอบ เป็นการให้ความสำคัญกับภาครัฐและรัฐบาลเป็นด้านหลัก^{๑๐}

^๖ อานันท์ ปันยารชุน, **ธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการที่ดีในมหาวิทยาลัย**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

^๗ ปรีชา ช่างขวัญยืน, **ธรรมรัฐ ธรรมราชา**, (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๓.

^๘ สถาบันพระปกเกล้า, **ธรรมาภิบาล**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๔), หน้า ๘.

^๙ ปัญญา ฉายะจินตาวงศ์ และรัชนี้ ภูตระกูล, **ธรรมาภิบาล (Good Governance) กับสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

^{๑๐} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, **การปฏิรูปการศึกษา-การปฏิรูปการเมือง**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๕๔.

ธรรมาภิบาลเป็นระบบโครงสร้างกระบวนการและความสัมพันธ์ของภาครัฐภาคธุรกิจ เอกชนและภาคประชาสังคมในการบริหารจัดการเศรษฐกิจการเมืองและสังคมของรัฐซึ่งเป็นการ บริหารจัดการที่ดี^๙ เป็นการใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และรัฐประศาสนศาสตร์ เพื่อการบริหาร กิจกรรมต่าง ๆ ของชาติบ้านเมือง และยังหมายรวมไปถึงกระบวนการ ความสัมพันธ์ และสถาบันต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน ซึ่งประชาชนพลเมืองใช้เป็นเครื่องมือ หรือช่องทางในการบริหารจัดการ กิจกรรมต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับชีวิตประเทศซึ่งมีองค์ประกอบร่วม ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสร้างหลัก ธรรมาภิบาล อันได้แก่ การรับผิดชอบ ความโปร่งใส การปราบปรามทุจริตและการประพฤติมิชอบ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กรอบกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม^{๑๐}

ธรรมาภิบาล มีหลากหลายความหมาย เช่น ในต่างประเทศใช้คำว่า Good Governance มีความหมายตามกลุ่มผู้ใช้อย่างเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มธรรมาภิบาลอำนาจนิยม กลุ่มธรรมาภิบาลเสรี นิยม และกลุ่มธรรมาภิบาลชุมชนนิยม แม้จะแตกต่างด้านกรอบความคิดแต่ทุกกลุ่มมีเป้าหมายตรงกัน ที่จะนำหลักธรรมาภิบาลไปปรับใช้เพื่อปฏิรูปเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครอง ดังนั้นการ เร่งรัดหาข้อยุติสำหรับกรอบความหมายของหลักธรรมาภิบาลโดยผสมผสานแนวคิดเพื่อสร้างหลักการ ที่ชัดเจนและมีเอกภาพ ซึ่งจะเป็นกรอบแม่บทในการสร้างตัวชี้วัดที่มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องจำเป็น ส่วนการ เรียนรู้การใช้ธรรมาภิบาลจากต่างประเทศ และนำสาระที่เป็นข้อดีมาปรับใช้ย่อมเป็นประโยชน์ต่อการ พัฒนาตัวชี้วัดธรรมาภิบาลแม้ในบางกรณีอาจมีข้อจำกัดเกี่ยวกับลักษณะบางประการของวัฒนธรรม ไทยที่ไม่เอื้อต่อการส่งเสริมหลักธรรมาภิบาลในสังคมไทย แต่ก็อาจผ่อนคลายปัญหาดังกล่าวได้โดยมี การปรับให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย นอกเหนือจากการให้ความสำคัญกับขั้นตอนการวิเคราะห์ ความจำเป็นในการสร้างตัวชี้วัดธรรมาภิบาลและวงจรการสร้างตัวชี้วัดแล้ว ควรที่จะนำเทคโนโลยี สารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาข้อมูลตัวชี้วัดการจัดทำฐานข้อมูลของตัวชี้วัดธรรมาภิบาลโดยเฉพาะการ ทบทวนจัดหมวดหมู่ตัวชี้วัด และการคัดเลือกดัชนีกลางของตัวชี้วัดที่เหมาะสมโครงสร้างคณะทำงาน การสร้างตัวชี้วัดเป็นเรื่องสำคัญเช่นกัน ต้องมีขนาดกะทัดรัดประกอบด้วยทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และมีความชำนาญ เพื่อผลักดันให้มีการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ให้มีผลทางนโยบาย และภาคปฏิบัติอย่างแท้จริง^{๑๐}

สรุปได้ว่า ธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นกลไกในการบริหารงานของภาครัฐใน ทุก ๆ ด้านโดยชอบธรรม และมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการใช้กระบวนการ การมีส่วนร่วมจากทุกส่วน ของสังคมไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน อย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้ประเทศ มีพื้นฐานประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง มีความชอบธรรมด้านกฎหมาย มีเสถียรภาพมีโครงสร้างการบริหาร ที่มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้

^๙บรรศักดิ์ อวรรณโณ, การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐.

^{๑๐}มหาธีร์ โมฮัมหมัด อ่างใน ไชยวัฒน์ คำชู, การบริหารการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร: นวัตกรรมพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๘.

^{๑๐}บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และคณะ, ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล, (กรุงเทพมหานคร: ศุภสภา, ๒๕๔๔), หน้า ๕๒.

๒.๑.๒ ความเป็นมาของธรรมาภิบาล

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ความเป็นมาของธรรมาภิบาล” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แนวคิดเรื่อง Governance ได้ปรากฏมาตั้งแต่อารยธรรมการปกครองของกรีก สมัยโบราณ มาจากศัพท์ของ คำว่า Kubernan ที่บัญญัติโดยปราชญ์ที่ชื่อ Plato ซึ่งก็คือระบบการปกครอง (System of Governing) คำว่า Gubernare ซึ่งหมายถึง Rule making or Steering การกำหนดหรือถือทางเสือในการปกครอง แต่เดิมในภาษาอังกฤษคำนี้หมายถึง รัฐบาล (Government) ในเชิงนามธรรม (Act of Governing หรือ Manner of Governing) ซึ่งก็คือ การจัดการปกครอง

ปัจจุบัน ทั้งในด้านการศึกษาและวิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ถือว่า Governance หรือการจัดการปกครองเป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญของการบริหารภาครัฐ ซึ่งมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญคือ การเน้นบทบาทของการบริหารภาครัฐ กรอบแนวคิด Governance เป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาถึงความสัมพันธ์และความรับผิดชอบระหว่างรัฐกับประชาชน ความสัมพันธ์และความรับผิดชอบระหว่างรัฐกับภาคเอกชนหรือกลุ่มทางสังคมที่เกิดการรวมตัวกันโดยสมัครใจ และความสัมพันธ์และความรับผิดชอบระหว่างรัฐกับประชาสังคม^{๑๑}

แนวคิดธรรมาภิบาลทำหน้าที่เป็นกลไก เครื่องมือ และแนวทางการดำเนินงานที่เชื่อมโยงกันของภาคเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง โดยเน้นความจำเป็นของการสร้างความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนอย่างจริงจัง และต่อเนื่องเพื่อให้ประเทศมีพื้นฐานระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง มีความชอบธรรมของกฎหมาย เสถียรภาพ มีโครงสร้างและกระบวนการการบริหารที่มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน^{๑๒}

แนวความคิด Governance ได้มีการศึกษากว้างขวางขึ้น และคำนี้ก็ถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในวงการ และองค์การเครือข่ายของธนาคารโลก โดยในระยะแรก ๆ ธนาคารโลกกำหนดความหมายตามกรอบความคิดของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตของธนาคารโลกว่าด้วย Governance and Development

ดังนั้น คำว่า Governance จึงเป็นที่เข้าใจกันว่า หมายถึง การกำหนดกลไกอำนาจของภาครัฐในการบริหารทรัพยากรทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพื่อให้เกิดการพัฒนา ในระยะเริ่มแรกนั้นธนาคารโลกได้พยายามอธิบายความหมายของ Governance ว่าครอบคลุมถึงความหมาย ๓ ลักษณะ คือ

- ๑) โครงสร้างและรูปแบบของระบอบการเมือง (Political Regime)
- ๒) กระบวนการ และขั้นตอนที่ผู้มีอำนาจในการเมืองใช้ในการบริหารทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อพัฒนาประเทศ

^{๑๑} Agere Sam (เอเจอร์ แซม) อ้างใน พระจักรพงษ์ กิตติภทโท, “การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาล: กรณีศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอเกาะช้าง จังหวัดสุรินทร์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๐-๓๑.

^{๑๒} บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี, *ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล (Indicators of Good Governance)*, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐.

๓) ชีตความสามารถของรัฐบาลในการกำหนดนโยบายและการดำเนินการตามนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๓}

ความคิด Governance หรือ ธรรมรัฐ จึงเป็นการมอบอำนาจการเมืองการปกครองแบบใหม่ที่แข็งทื่อตายตัว แต่ให้ปฏิสัมพันธ์กับภาคประชาชนและให้มีลักษณะแยกย่อยมากขึ้นแนวคิดธรรมรัฐ คือการเป็นหุ้นส่วนกันในการบริหารและการปกครองโดยรัฐ ประชาชนและเอกชน ซึ่งกระบวนการนี้ทำให้เกิดความเป็นธรรม ความโปร่งใส ความยุติธรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนดี ซึ่งแนวคิดนี้เกิดจากการที่ประชาชนเห็นว่า ระบบราชการที่ล้าหลังทุกส่วนต้องการการปฏิรูปต้องมีการปรับโครงสร้างราชการให้ดีขึ้น ให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น และประชาชนต้องการให้มีการตรวจสอบโดยสื่อมวลชนและนักวิชาการในการสร้างธรรมาภิบาล โดยกระบวนการความสัมพันธ์ (Interactive Relation) ระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป ในการที่จะทำให้การบริหารราชการแผ่นดินดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ยุติธรรม ตรวจสอบได้ มีความร่วมมือของฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

การนำแนวคิดธรรมาภิบาลมาใช้ในประเทศไทย เมื่อครั้งแรกที่มีการอ้างถึงคำว่า Governance ตามความหมายที่ใช้กันในวงวิชาการนั้น คำว่า Governance ถูกใช้ในหนังสือแสดงเจตจำนงกู้เงินของประเทศไทยจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF)^{๑๔} ในปี ๒๕๔๐ เมื่อคราวประเทศไทยเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ การกู้เงินในครั้งนั้นจำนวน ๑๗.๒ พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ภายหลังการแสดงเจตจำนงของรัฐบาลไทยนี้เอง ที่ทำให้นักวิชาการกลุ่มต่าง ๆ เริ่มหันมาสนใจ Governance ในบริบทของสังคมไทยมากขึ้น^{๑๕}

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๑ ธีรยุทธ บุญมี เป็นผู้ที่ทำให้คำว่า ธรรมรัฐ เป็นคำที่ใช้แทนคำว่า Governance โดยให้คำจำกัดความว่า หมายถึง การปกครองประเทศที่มีการบริหาร ที่เน้นการกระจายอำนาจ เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากขึ้น ทั้งยังเป็นการเปลี่ยนเป้าหมาย วิธีการ ทศนคติของการบริหารของประเทศมาเน้นที่ประชาชนผู้รับบริการ เน้นความเป็นพลเมือง เน้นความเป็นชุมชน เน้นผลงานมากกว่าเน้นผู้ผลิต ฝ่ายของผู้มีอำนาจ

^{๑๓}โอเจอร์ แซม, ธรรมาภิบาลการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์น้ำฝน, ๒๕๔๕), หน้า ๓๑.

^{๑๔}กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund หรือ IMF) เป็นองค์การระหว่างประเทศที่ก่อตั้งขึ้นพร้อมกับธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการฟื้นฟูและการพัฒนา (International Bank for Reconstruction and Development หรือ IBRD) ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๔๔ ตามกรรมสารสุดท้ายของที่สหประชาชาติ ๔๔ ประเทศที่เมืองเบรตตัน วูดส์ มลรัฐนิวแฮมป์เชอร์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ในขณะที่สงครามโลกทางยุโรปยังคงรุนแรงอยู่ และ IMF เริ่มเปิดดำเนินการในเดือนมีนาคมปี ค.ศ. ๑๙๔๗ โดยมีสำนักงานใหม่ตั้งอยู่ ณ นครวอชิงตัน ดี.ซี. โดยมีฐานะเป็นทบวงการชำนัญพิเศษของสหประชาชาติ มีหน้าที่รักษาเสถียรภาพทางการเงินโดยส่งเสริมความร่วมมือทางการเงินระหว่างประเทศ และอำนวยความสะดวกในการขยายตัวทางการค้าเพื่อก่อให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้น และส่งเสริมภาวะเศรษฐกิจที่ดีในประเทศสมาชิก ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๒) มีรัฐบาลที่เป็นสมาชิกจำนวน ๑๘๒ประเทศ ดูรายละเอียดใน สมพงษ์ ชูมาก, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (ทศวรรษ ๑๙๙๐ และแนวโน้ม), (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒๓.

^{๑๕}ธีรยุทธ บุญมี, “ธรรมรัฐกับการปฏิรูปสังคมไทยในขั้น ๒”, วารสารกรมประชาสัมพันธ์, (๘ มกราคม ๒๕๔๑): ๑๐.

อย่างไรก็ตาม การจะเกิดธรรมรัฐได้ต้องมีการปฏิรูปสังคม คำว่า ธรรมรัฐ จึงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง โดยการเปิดแถลงข่าวเมื่อ วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๔๑ เรียกร้องให้รัฐบาลนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีขณะนั้นสร้าง ธรรมรัฐแห่งชาติ หรือ Governance โดยการระดมผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำสถาบันหลักและเครือข่ายทางสังคมมาร่วมกันแก้ไขวิกฤติเศรษฐกิจไทย^{๑๖}

มีการใช้คำว่า ธรรมรัฐ เป็นคำแปลของคำว่า Good Governance ในภาษาไทย ในช่วงแรกจะสร้างความคลุมเครือมากกว่าความกระจ่างชัด ด้วยความไม่ครอบคลุมของตัวศัพท์ที่เป็นการผสมคำว่า ธรรม กับคำว่า รัฐ และต่อมากำว่า ธรรมาภิบาล ถูกบัญญัติใช้เป็นความหมายของคำว่า Good Governance หรือธรรมาภิบาล โดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ภายหลังจากที่สถาบันฯ ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้หาแนวทางในการแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจโดยทาง TDRI ได้กำหนดเรื่อง ธรรมาภิบาลในสังคมไทยให้เป็น ๑ ใน ๔ ของหัวข้อหลัก ๆ และมีข้อเสนอเพื่อส่งเสริม ธรรมาภิบาลของไทยออกมา โดยนิยามธรรมาภิบาลว่า หมายถึง กฎเกณฑ์การปกครอง บำรุงรักษาสังคมบ้านเมืองที่ดี อันหมายถึงการจัดการบริหารสังคมที่ดีในทุก ๆ ด้านและทุก ๆ ระดับ รวมถึงการจัดระบบองค์การและกลไกของคณะรัฐมนตรี ส่วนราชการ องค์การของรัฐและรัฐบาลที่ไม่ใช่ส่วนราชการ การบริการราชการส่วนภูมิภาค และองค์กรท้องถิ่น องค์การอิสระ (Independent Organizations) องค์การภาคเอกชน ชมรม และสมาคมเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ นิติบุคคล ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม (Civil Society) และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ รัฐบาลไทยได้บัญญัติความหมายที่เป็นทางการของคำว่า Good Governance ว่าหมายถึง การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และให้นิยามว่า การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบวาระแห่งชาติสำหรับการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี โดยกำหนดเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ ขึ้น มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๒ โดยทุกส่วนราชการต้องถือปฏิบัติและรายงานผลการปฏิบัติต่อคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา ตามระเบียบนี้ได้รับถึงหลักสำคัญของธรรมาภิบาล ๖ หลัก คือ

๑) หลักนิติธรรม เป็นการตรากฎหมายและกฎข้อบังคับให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคมอันจะทำให้สังคมยินยอมพร้อมใจกันปฏิบัติตามกฎหมายและกฎข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่ใช้อำนาจหรืออำนาจของบุคคล

๒) หลักคุณธรรม เป็นการยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อเป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

๓) หลักความโปร่งใส เป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติโดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์การทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความชัดเจน

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

๔) หลักการมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็น ในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นด้วยการแสดงความคิดเห็น การไต่สวนสาธารณะ ประชาพิจารณ์ และการแสดงประชามติ

๕) หลักความรับผิดชอบ เป็นการตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจในปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

๖) หลักความคุ้มค่า เป็นการบริหารและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด แก่ส่วนร่วม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัด ใช้ของอย่างคุ้มค่าสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มี คุณภาพ สามารถแข่งขันได้ในเวทีนานาชาติ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน^{๑๗}

ในส่วนของประเทศไทย ภาครัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างธรรมาภิบาลให้ เกิดขึ้นในสังคมไทย การนำระบบบริหารตามหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารภาครัฐ รวมถึงในแวด วงวิชาการได้ให้ความสำคัญต่อแนวคิดธรรมาภิบาลอย่างแพร่หลาย ดังนั้น การประชุมวิชาการรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติครั้งที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้มีการกำหนดหลักการพิจารณาเกี่ยวกับหลัก ธรรมาภิบาลดังนี้

๑) หลักนิติธรรม หลักการที่ควรพิจารณา คือ

๑.๑) มีกฎหมายที่เป็นรองรับ โดยไม่ให้กฎหมายทำลายกฎหมายตัวเอง

๑.๒) มีการบังคับใช้ได้

๑.๓) ผลการใช้กฎหมายมีความถูกต้อง โดยไม่ให้สนองเป้าหมายของผู้ถือและใช้กฎหมายตัวเอง เหนือกว่าเป้าหมายของกฎหมาย

๒) หลักคุณธรรม หลักการที่ควรพิจารณา คือ

๒.๑) มีการกำหนดจรรยาบรรณที่เป็นรูปธรรม โดยไม่เพียงแต่คาดหวังเฉพาะจาก จิตสำนึกในความเป็นคุณธรรมที่เป็นนามธรรมเท่านั้น

๒.๒) มีมาตรการกำกับควบคุมให้ต้องยึดถือปฏิบัติตาม โดยไม่เพียงแต่พึ่งพาอาศัย เฉพาะบรรทัดฐานของข้อห้ามและความเชื่อทางศีลธรรม

๒.๓) มีมาตรฐานพิสูจน์ความผิดกำหนดความผิดและการลงโทษ โดยไม่เพียงแต่การใช้ มาตรฐานทางความรู้สึกเป็นเครื่องวัดและไม่มีบทลงโทษ

๓) หลักความโปร่งใส หลักการที่ควรพิจารณา คือ

๓.๑) มีการจัดโครงสร้างองค์การ การจัดการและขั้นตอนไหลเวียนของงานแบบเปิด โดยออกแบบโครงสร้างและการทำหน้าที่ขององค์การแบบเปิด ครอบคลุมทั้ง องค์การ

๓.๒) มีการจัดระบบงาน และข้อมูลข่าวสารแบบเปิด โดยการออกแบบระบบงานและ ข้อมูลข่าวสารแบบเปิดกระจายทั่วทั้งระบบ และมีการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ

๓.๓) มีกระบวนการทำงานและกระบวนการตัดสินใจแบบเปิด โดยการออกแบบ กระบวนการทำงานและการตัดสินใจให้เป็นแบบเปิดตลอดในทุกขั้นตอนที่สำคัญ

^{๑๗}ธีระพล อรุณะภัสกร, ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการ บ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๒), หน้า ๘-๑๐.

๔) หลักการมีส่วนร่วม หลักการที่ควรพิจารณา คือ

๔.๑) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร นโยบาย แผนงานและงบประมาณ โดยการเข้าร่วมในมิติของข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นเนื้อหาของการเข้าร่วมในระดับของการรับรู้

๔.๒) การเข้าถึงการปฏิบัติงาน และการตัดสินใจ โดยการเข้าร่วมในมิติของการตกลงใจ ซึ่งเป็นเนื้อหาของการเข้าร่วมในระดับของการกระทำหรือการปฏิบัติการ

๔.๓) การเข้าถึงการกำกับควบคุมผลกระทบ มาตรฐาน เป้าหมาย และผลกระทบ โดยการเข้าร่วมในมิติของการคาดหวังผล ซึ่งเป็นการเข้าร่วมในระดับของการปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์

๕) หลักความรับผิดชอบ รับการตรวจสอบสาธารณะ มีหลักประกันสามารถตรวจสอบได้ หลักการที่ควรพิจารณา คือ

๕.๑) มีการกำหนดเป้าหมายและมาตรฐานที่ชัดเจนเป็นพันธสัญญาโดยวางกรอบความรับผิดชอบต่อผู้มีขอบเขตชัดเจนและมีข้อมูลพื้นที่แน่นอน

๕.๒) มีมาตรการกำกับควบคุมที่แน่นอนสม่ำเสมอ โดยสามารถรักษากรอบที่กำหนดไว้ให้ดำเนินอย่างต่อเนื่องได้

๕.๓) มีการติดตามประเมินวัดผลที่ต่อเนื่องและน่าเชื่อถือ โดยรักษามาตรฐานไว้ให้อยู่ในกรอบที่ยอมรับได้

๖) หลักความคุ้มค่าหรือหลักการมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล หลักการที่ควรพิจารณา คือ

๖.๑) มีการเพิ่มความสามารถในการทำงาน โดยให้มีการเพิ่มของความสามารถมีส่วนที่มากกว่าการเพิ่มของต้นทุนที่เป็นมูลค่าและเป็นคุณค่า

๖.๒) มีการวัดการสร้างความสามารถและศักยภาพการทำงาน เพื่อผลิตผลโดยให้การเพิ่มของผลิตผลมีส่วนที่ผันไปในทางบวกตามต้นทุนในการเพิ่มความสามารถ

๖.๓) มีการวัดเพิ่มผลิตผลการทำงาน การควบคุมความเสี่ยงและการลดความสูญเสียเพื่อเพิ่มมูลค่าและประโยชน์ที่ได้^{๑๘}

สรุปได้ว่า แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาล หรือ Governance ได้ปรากฏมีมาตั้งแต่อารยธรรมการปกครองของกรีก สมัยโบราณจนกระทั่งปัจจุบันนี้ แนวคิดเรื่องหลักธรรมาภิบาล Governance หรือการจัดการปกครองเป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญของการบริหารภาครัฐ โดยมีการเน้นบทบาทของการบริหารภาครัฐเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญ กระบวนการนี้ทำให้เกิดความเป็นธรรม ความโปร่งใส ความยุติธรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป ซึ่งในส่วนของประเทศไทยได้มีการกำหนดเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ ขึ้น มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๒ โดยทุกส่วนราชการต้องถือปฏิบัติและรายงานผลการปฏิบัติต่อคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา ตามระเบียบนี้ ซึ่งประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า

^{๑๘}เชาวนะ ไตรมาศ, การนำระบบบริหารธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหาร มุ่งผลสัมฤทธิ์กับการบูรณาการการบริหารจัดการเพื่อสร้างความเป็นเลิศทางพิสัยความสามารถของคนในองค์กร, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๑-๘.

๒.๑.๓ องค์ประกอบของธรรมาภิบาล

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “องค์ประกอบของธรรมาภิบาล” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ ระบุว่า หลักการของการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี มี ๖ ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า^{๑๙} โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ก. หลักนิติธรรม

นิติธรรม คือ การใช้กฎหมายเป็นบรรทัดฐานและทุกคนเคารพกฎหมาย โดยที่กรอบของกฎหมายที่ใช้ในประเทศต้องมีความยุติธรรมและถูกบังคับใช้กับคนกลุ่มต่างๆ อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน^{๒๐} หลักนิติธรรม หมายถึง ระเบียบและกฎเกณฑ์ที่ใช้เป็นข้อตกลงในระดับต่าง ๆ ของหน่วยงาน โดยระเบียบและหลักเกณฑ์และการบังคับใช้เหล่านั้นต้องเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับจากสมาชิก และระเบียบและหลักเกณฑ์เหล่านั้นต้องนำมาซึ่งความเสมอภาคของสมาชิกในหน่วยงานและผู้รับบริการ รวมทั้งสภาพเอื้อต่อการควบคุมและพัฒนาผู้รับบริการด้วย^{๒๑}

หลักนิติธรรม ประกอบด้วย กฎหมาย กฎเกณฑ์ต่าง ๆ มีความเป็นธรรม สามารถปกป้องคนดีและลงโทษคนไม่ดีได้ มีการปฏิรูปกฎหมายอย่างสม่ำเสมอให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลง การดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว โปร่งใสและตรวจสอบได้ และได้รับการยอมรับจากประชาชน^{๒๒}

ทั้งเจตนารมณ์ สาระ และการบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย เพื่อประโยชน์ต่อคนหมู่มาก ไม่ใช่เพื่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ต้องเสมอภาค ชัดเจน และคาดการณ์ได้^{๒๓} การปกครองประเทศจะใช้กฎหมายเป็นบรรทัดฐานและทุกคนเคารพกฎหมาย โดยกรอบของกฎหมายที่ใช้ในประเทศต้องมีความยุติธรรมและบังคับใช้กับคนทุกกลุ่มอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน^{๒๔}

^{๑๙} สำนักนายกรัฐมนตรี, ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๒), หน้า ๒.

^{๒๐} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, “การพัฒนาประชาคมเมืองเพื่อความเป็นเมืองน่าอยู่”, รัฐสภาสาร, ๔๙ (กันยายน ๒๕๔๑): ๑.

^{๒๑} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อ่างใน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี, หลักสูตรการพัฒนาบุคลากรเพื่อสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี, (สิงห์บุรี: สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี, ๒๕๔๓), หน้า ๖.

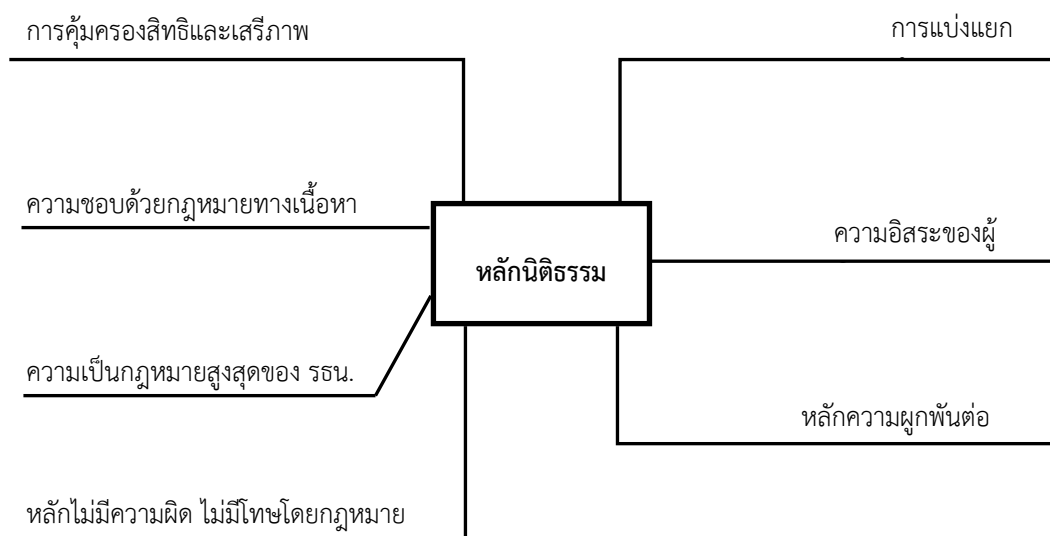
^{๒๒} สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, รายงานประจำปี ๒๕๔๑-๒๕๔๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๓), หน้า ๒.

^{๒๓} อานันท์ ปันยารชุน, นานาทัศนะว่าด้วยการบริหาร กิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี, หน้า ๗.

^{๒๔} บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี, ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล (Indicators of Good Governance), หน้า ๒๓.

การบริหารจัดการแบบ ธรรมาภิบาลต้องมีกฎเกณฑ์เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ของทุกภาคในสังคม ซึ่งกฎเกณฑ์นี้อาจหมายถึงรัฐธรรมนูญ กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ รวมถึงกฎเกณฑ์ที่ได้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น กฎเกณฑ์ทางธรรมเนียมประเพณี ศาสนา และศีลธรรมด้วย^{๒๕} หลักนิติธรรมนี้ ความสำคัญอยู่ที่การวางข้อกำหนด ให้ประชาชนในแต่ละสังคมยึดถือปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน และมีการวางข้อห้ามมิให้ปฏิบัติที่ทุกคนต้องยึดถือเหมือน ๆ กัน อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน^{๒๖}

การดำเนินการตามหลักนิติธรรม (Operating by Rule of Law) คือ การพัฒนา ปรับปรุงแก้ไข และเพิ่มเติมกฎหมายให้มีความทันสมัยและเป็นธรรม^{๒๗} หลักนิติรัฐ หรือ หลักนิติธรรม เป็นหลักที่มีความมุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการใช้อำนาจของรัฐ มีหลักการอันเป็นสาระสำคัญ คือ หลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง หลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา หลักไม่มีความผิดและไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย และหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ^{๒๘}

แผนภาพที่ ๒.๑ หลักการสำคัญของหลักนิติธรรม^{๒๙}

^{๒๕} วนิดา แสงสารพันธุ์, “การบริหารจัดการแบบธรรมาภิบาล”, วารสาร นักบริหาร, ๒๑ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๔๔): ๓๙.

^{๒๖} เจริญ เจษฎาวัลย์, ทางสู่ธรรมาภิบาล (Good Governance to Be), (นนทบุรี: บริษัท พอดี จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๔๖.

^{๒๗} สุจิต นิมิตรกุล, การปกครองที่ดี (Good Governance), (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓.

^{๒๘} สถาบันพระปกเกล้า, วัตรระดับการบริหารจัดการที่ดี, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นนทบุรี: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖.

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔.

หลักการสำคัญของหลักนิติธรรม (Rule of Law) มีหลักย่อย ๆ ที่ต้องคำนึงถึง ๗ ประการ ดังนี้

๑) หลักการแบ่งแยกอำนาจ คือ ไม่ให้มีอำนาจเบ็ดเสร็จโดยสิ้นเชิง เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ

๒) หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ คือ กฎหมายนั้นต้องระบุบทบัญญัติอย่างชัดเจนโดยมิให้กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลบนพื้นฐานของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” และต้องบังคับใช้ด้วยความเสมอภาค ไม่จำเพาะเจาะจงแก่บุคคลหนึ่ง ๆ หรือกรณีใดกรณีหนึ่งเท่านั้น

๓) หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง คือ จะต้องไม่พิจารณาพิพากษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ให้แตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมาย และจะต้องใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

๔) หลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา คือ ต้องบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรด้วยความชัดเจน และมีให้มีผลย้อนหลังไปเอาโทษกับเหตุการณ์ที่ได้สิ้นสุดลงไปแล้ว

๕) หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา คือ หลักประกันว่าศาลนั้นจะสามารถชี้ขาด ตัดสินคดีความได้โดยอิสระจากอิทธิพลภายนอกอย่างแท้จริง เป็นการคุ้มครองการกระทำของผู้ทำหน้าที่พิพากษาหรือตัดสิน

๖) หลักไม่มีความผิดและไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย คือ โทษที่ได้รับนั้นต้องเกิดจากผลของการกระทำ ที่เป็นการกระทำความผิดตามที่ระบุไว้ในกฎหมายเท่านั้น กล่าวคือ หากไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายไว้แล้ว ย่อมไม่มีความผิด จะตรากฎหมายขึ้นมาบังคับเอาผิดย้อนหลังหรือเพิ่มโทษให้สูงขึ้นไม่ได้

๗) หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ คือ การยึดถือรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด ซึ่งหากมีกฎหมายใด ที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ กฎหมายดังกล่าวย่อมไม่มีผลบังคับใช้^{๓๐}

ข. หลักคุณธรรม

คุณธรรมเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ ผู้สนใจพัฒนาบุคลิกภาพจะต้องสนใจฝึกฝนคุณธรรมให้มั่นคงในการประพฤติ ใครไม่ปลูกฝังคุณธรรม ก็เลวจะเกิดขึ้น ยิ่งปลูกฝังคุณธรรมมากขึ้นเท่าใดยิ่งมีความโน้มเอียงที่จะทำความดีมากยิ่งขึ้น^{๓๑}

คุณธรรม หมายถึง ค่าที่มีอยู่ในแต่ละสิ่งซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือ เป็นไปได้ทั้งทางดีและทางร้าย คือทำให้จิตใจยินดีก็เรียกว่าคุณ ทำให้จิตใจยินร้ายก็เรียกว่าคุณ ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของมัน ผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วด้วยประการทั้งปวงจะอยู่เหนือความหมายของคำ ๆ นี้ ส่วนคำว่า ธรรม มีความหมาย ๔ อย่าง ดังนี้

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔-๓๕.

^{๓๑} กิรติ บุญเจือ, *จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๘๔.

ธรรมะ คือ ธรรมชาติ

ธรรมะ คือ กฎของธรรมชาติ เรามีหน้าที่ต้องเรียนรู้

ธรรมะ คือ หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ เรามีหน้าที่ต้องปฏิบัติ

ธรรมะ คือ ผลจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น เรามีหน้าที่ที่จะต้องมีหรือใช้มันอย่างถูกต้อง

คุณธรรม คือ สมบัติที่เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม ให้เป็นจิตใจที่สูง ประณีตและประเสริฐ เช่น ความรักความเมตตา ความสงสาร อยากให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความยินดี การวางตัวเป็นกลาง ความมีน้ำใจ เสียสละ ความกตัญญูทศเวที ละอายและเกรงกลัวต่อบาป ความเคารพนบนอบ และความสุขภาพอ่อนโยน เป็นต้น^{๓๒}

คุณธรรม หมายถึง ความดีสูงสุด ปลูกฝังอยู่ในอุปนิสัยอันดีงาม อยู่ในจิตสำนึก ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี อันเป็นเครื่องหมายเหนี่ยวรั้ง ควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออกมาเพื่อสนองความปรารถนา^{๓๓}

คุณธรรมเป็นคุณงามความดีที่วิญญูชนพึงสำนึกในจิตใจของตน ในด้านความจริง ความดี ความงาม และใช้เป็นหลักในการดำรงชีวิต^{๓๔} หลักคุณธรรม หมายถึง หลักปฏิบัติในการทำในสิ่งที่ถูกต้อง ด้วยความซื่อสัตย์ จริงใจ ยึดมั่นในความถูกต้องดีงามบนพื้นฐานของศีลธรรมจริยธรรม ภายใต้ระเบียบข้อบังคับของผู้รับบริการ สามารถยังประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ^{๓๕} หลักคุณธรรม ประกอบ ด้วยการร้องเรียนหรือร้องทุกข์ในการดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ทั้งในและนอกองค์กรลดลง คุณภาพชีวิตของคนในสังคมดีขึ้น มีการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรในชาติอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด สังคมมีเสถียรภาพ อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขด้วยความมีระเบียบวินัย^{๓๖} ความซื่อสัตย์สุจริต (Integrity) ก็เป็นคุณธรรมอีกประการหนึ่ง เป็นการบริหารกิจการอย่างตรงไปตรงมา ในการรายงานผลการดำเนินงานต้องมีความถูกต้องและครบถ้วน ซึ่งความน่าเชื่อถือของรายงานจะขึ้นอยู่กับความซื่อสัตย์สุจริตของผู้บริหาร^{๓๗}

^{๓๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๘.

^{๓๓} พระมหาดิศร ถิระโส, คุณธรรมสำหรับครู, (กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๔๐), หน้า ๕๗.

^{๓๔} เทวี วัฒนา และคนอื่นๆ, กรณีศึกษาเพื่อการเรียนการสอนเวชจริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๔๘.

^{๓๕} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อ่างใน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี, หลักสูตรการพัฒนาบุคลากรเพื่อสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี, หน้า ๗.

^{๓๖} สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, รายงานประจำปี ๒๕๔๑-๒๕๔๓, หน้า ๒.

^{๓๗} โสมนัส ณ บางช้าง, "Good Governance : การกำกับดูแลที่ดี", วารสารนักบริหาร, ๒๑ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๔๔): ๔๘-๕๐.

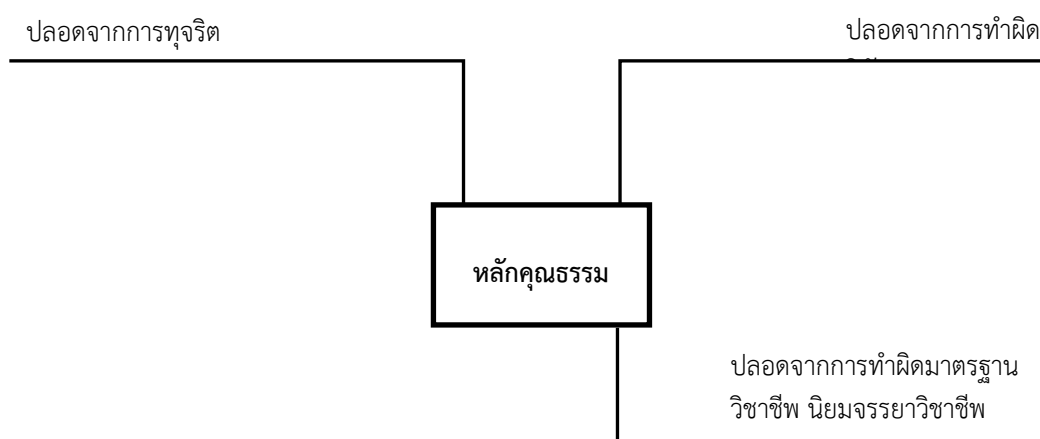
ปราชญ์ชาวตะวันตก ๓ ท่าน มีแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม ที่แตกต่างกันตามยุคสมัย ดังนี้

แนวคิดของ โซคราตีส (Socrates) ระบุว่า คุณธรรม เป็นสิ่งดีเด่นที่ติดตัวมาแต่กำเนิดและเปลี่ยนแปลงได้บ้างเมื่อได้รับการศึกษา และถือว่าความรู้ นั่นคือคุณธรรม หรือคุณธรรมนั้นสอนกันได้

แนวคิดของ เพลโต (Plato) ระบุว่า คุณธรรมเป็นความรู้ ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในตัวคนโดยบังเอิญ คุณธรรมเกิดจากความรู้ ไม่ใช่ความรู้ภาคทฤษฎี แต่เกิดจากการปฏิบัติ

แนวคิดของ อริสโตเติล (Aristotle) ระบุว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดี ซึ่งเป็นสภาวะจิตใจที่มั่นคงและแสดงออกมาในรูปการกระทำในทางสายกลาง ความรู้กับคุณธรรมแยกกันไม่ออก แต่ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน^{๓๘}

หลักคุณธรรม มีหลักการสำคัญ ๓ ประการ คือ ปลอดจากการทุจริต ปลอดจากการทำผิดวินัย และปลอดจากการทำผิดมาตรฐานวิชาชีพ นิยมจรรยาวิชาชีพ^{๓๙}

แผนภาพที่ ๒.๒ หลักการสำคัญของหลักคุณธรรม^{๔๐}

หลักการสำคัญของหลักคุณธรรม ซึ่งมีหลักย่อย ๆ ที่ต้องคำนึงถึง ๓ ประการ ดังนี้

๑) ปลอดจากการทุจริต หมายถึง ไม่มีการทุจริต หรือไม่มีการแสวงหา ประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบ ปราศจากการคอร์รัปชันหรือฉ้อราษฎร์บังหลวง ปฏิบัติงานให้เป็นตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ไม่ต่ำกว่าหรือเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด

๒) ปลอดจากการทำผิดวินัย คือ ให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบและวินัยของเจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งในด้านการงานในหน้าที่ ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล พฤติกรรมส่วนตัว และการสนองตอบความต้องการของประชาชน รวมถึงการลงโทษทางวินัยแก่ผู้กระทำผิดตามกฎระเบียบ เพื่อความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของราชการ ความเจริญของ ประเทศ ความมั่นคงของชาติ และความผาสุกของประชาชน

^{๓๘} สุพล วัณสินธ์, “คุณธรรมสำหรับการพัฒนาวิชาชีพครู”, ประชาศึกษา, ๔๑ (มิถุนายน ๒๕๓๔): ๘.

^{๓๙} สถาบันพระปกเกล้า, วัตรระดับการบริหารจัดการที่ดี, หน้า ๒๗.

^{๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖.

๓) ปลอดภัยจากการทำผิดมาตรฐานวิชาชีพ นิยมจรรยาวิชาชีพ ซึ่งเป็นจรรยาบรรณที่มีปรากฏอยู่ในวงการวิชาชีพทั้งหลาย เพื่อใช้เป็นแนวทางการดำรงชีวิตของผู้ที่อยู่ในอาชีพนั้นๆ โดยไม่มีกฎหมายบ้านเมืองมาบังคับ กล่าวคือ เกิดจากสำนึกและยอมรับร่วมกันเพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องควรกระทำ จรรยาวิชาชีพจึงเป็นอุดมคติที่สูงกว่ากฎหมาย ซึ่งจรรยาวิชาชีพหรือนิยมจรรยาวิชาชีพหรือจรรยาบรรณนี้ มีองค์ประกอบในด้านผลลัพธ์หรือรรถประโยชน์ ด้านปฏิสัมพันธ์ ด้านการยึดมั่น คำสัญญา ธรรมเนียม ระเบียบ ศาสนา และการทำงานตามขั้นตอน^{๔๑}

ค. หลักความโปร่งใส

ความโปร่งใส (Transparency) หมายถึง กระบวนการทำงาน กฎเกณฑ์กติกาต่างๆ ที่เปิดเผยตรงไปตรงมา ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในสังคมสามารถถ่ายโอนได้อย่างอิสระ (Free Flow of Information) ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะของทางราชการได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ^{๔๒} เป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กร ทุกองค์กรให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้^{๔๓} สาระสำคัญอยู่ที่การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้ประชาชนเข้าถึงได้สะดวก และมีส่วนร่วมตรวจสอบความถูกต้องในการดำเนินงาน^{๔๔}

ความโปร่งใส (Transparency) หมายถึง การเปิดเผย การดำเนินงาน และรายงานทางการเงินของกิจการอย่างถูกต้อง ครบถ้วน เพียงพอ มีความชัดเจนและเรียบง่าย^{๔๕} และเป็นการพิจารณาที่การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย กระบวนการทำงาน กฎเกณฑ์กติกา และความตั้งใจจริงในการบริหารงานของรัฐต่อสาธารณชน ความเป็นอิสระในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การค้า สังคม และสิ่งแวดล้อมสู่ประชาชนอย่างทั่วถึง หรือการที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและรับทราบข้อมูลข่าวสารสาธารณะของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ รวมถึง ความทันสมัยของข้อมูล และความรวดเร็วของการเผยแพร่ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชน เช่น ในการทำธุรกิจประกอบกิจกรรมสังคม หรือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในนโยบายของรัฐ นับเป็นสาระสำคัญที่แสดงถึงความโปร่งใสของการบริหารประเทศ^{๔๖}

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖-๕๗.

^{๔๒} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, “การพัฒนาประชาคมเมืองเพื่อความเป็นเมืองน่าอยู่”, รัฐสภาสาร, ๔๙ (กันยายน ๒๕๔๑): ๑.

^{๔๓} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อ้างใน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี, **หลักสูตรการพัฒนาบุคลากรเพื่อสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี**, หน้า ๗.

^{๔๔} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖.

^{๔๕} เจริญ เจษฎาวัลย์, **การตรวจสอบธรรมาภิบาล ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ (Governance Audit Theory and Practice)**, (นนทบุรี: บริษัท พอดี จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๖.

^{๔๖} บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี, **ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล (Indicators of Good Governance)**, หน้า ๖๔.

ธรรมาภิบาลจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้ากระบวนการปกครองและการบริหารขาดความโปร่งใส และองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้ความโปร่งใสประกอบด้วย สังคมต้องสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ทันท่วงที และครบถ้วนสมบูรณ์ สังคมต้องมีกลไกที่ตรวจสอบได้ มีกระบวนการยุติธรรมที่เป็นอิสระ มีสื่อที่เป็นอิสระ และสังคมต้องสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่วนรัฐต้องมีเหตุผลที่สามารถอธิบายการตัดสินใจและการกระทำต่าง ๆ ได้^{๔๗} ความโปร่งใสจะทำให้การทุจริตและการบิดเบือนผลประโยชน์สาธารณะเกิดขึ้นได้ยาก^{๔๘}

หลักการบริหารราชการที่มีความสุจริตและโปร่งใส (Honesty and Transparency) เป็นการบริหารราชการที่มีความสุจริตและโปร่งใส รวมถึงการมีระเบียบและการดำเนินงานที่เปิดเผยตรงไปตรงมา ประชาชนสามารถเข้าถึงและได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเสรี เป็นธรรม ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ซึ่งหมายถึงการที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลหรือประชาชนสามารถเข้าตรวจสอบและติดตามผลได้^{๔๙} ผู้บริหารต้องมีความโปร่งใสในการบริหาร ไม่ซ่อนเร้น ปิดบัง รวมทั้งต้องเต็มใจอำนวยความสะดวกให้มีกลไกในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของทุกส่วน^{๕๐}

หลักความโปร่งใส เป็นหลักสำคัญประการหนึ่งของหลักธรรมาภิบาลที่ทั่วโลกให้ความสำคัญและพยายามหาทางส่งเสริมให้ทุกประเทศบริหารกิจการบ้านเมืองด้วยความโปร่งใส และได้มีการจัดตั้งสถาบันเพื่อความโปร่งใสระหว่างชาติ (Transparency International : TI) ขึ้น มีสำนักงานอยู่ที่กรุงเบอร์ลิน ประเทศเยอรมัน มีหน้าที่พิจารณาจัดอันดับความโปร่งใสในการบริหารงานเป็นประจำทุกปี สำหรับประเทศไทย จากการจัดอันดับความโปร่งใสในปี ๒๕๕๔ อยู่ในอันดับที่ ๖๒ จากทั้งหมด ๙๑ ประเทศ เฉพาะในทวีปเอเชีย ประเทศไทยมีอันดับความโปร่งใสดีกว่าเพียง ๓ ประเทศเท่านั้น คือ ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศอินเดีย และประเทศอินโดนีเซีย^{๕๑} ความโปร่งใสมุ่งถึงความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และเป้าหมายของแต่ละฝ่ายที่พึงมีภาระ หน้าที่รับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นอย่างถูกต้อง ผู้บริหารต้องสื่อสารให้เจ้าหน้าที่เข้าใจนโยบาย เป้าหมาย และทิศทางการดำเนินงานได้ตรงกันกับที่คาดหวังอย่างทั่วถึง^{๕๒}

^{๔๗} อานันท์ ปันยารชุน, นานาทัศนะว่าด้วยการบริหาร กิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี, หน้า ๗.

^{๔๘} วนิดา แสงสารพันธ์, “การบริหารจัดการแบบธรรมาภิบาล”, วารสารนักบริหาร, ๒๑ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๕๔): ๔๒.

^{๔๙} สมาน รังสิโยภุชฎ, การบริหารราชการไทย อดีต ปัจจุบัน และอนาคต, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐.

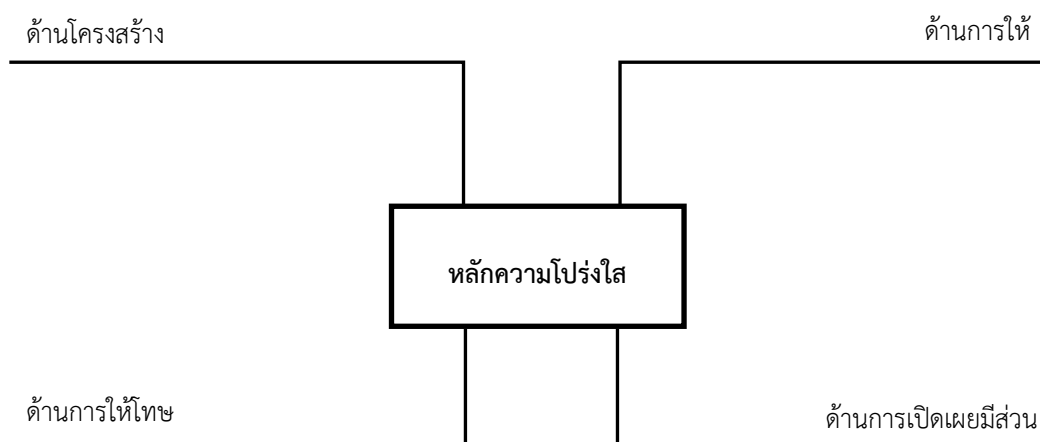
^{๕๐} โสมนัส ณ บางช้าง, “Good Governance: การกำกับดูแลที่ดี”, วารสารนักบริหาร, ๒๑ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๕๔): ๔๘.

^{๕๑} ศัลยา ประชาชาติ, “ทีดีอาร์ไอ ลอกคราบเจ้าสัวไทย บรรษัทภิบาลจอมปลอม เปิดรูปแบบโกงหลกผู้ถือหุ้น”, มติชนสุดสัปดาห์, (๒ กรกฎาคม ๒๕๕๔): ๑๒.

^{๕๒} สมหมาย ปฐมวิชัยวัฒน์, “หลักการปกครองที่ดี (Good Governance) กับสถานะแวดล้อมของระบบควบคุมภายใน (Internal Control Environment)”, วารสารนักบริหาร, ๒๑ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๕๔): ๕๑-๕๓.

ความโปร่งใสในการปฏิบัติงานควรเริ่มจากการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรให้โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ประชาชนมีอิสระในการสื่อสาร และสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เมื่อทุกคนมีความเข้าใจพร้อมที่จะปฏิบัติเพื่อชุมชนและประเทศชาติต่อไป^{๕๓} การทุจริตเป็นเสมือนสิ่งปฏิกูลกองใหญ่ของสังคมไทย สาเหตุหลักที่ทำให้การฉ้อราษฎร์บังหลวงในประเทศไทยเป็นไปอย่างกว้างขวางและสะดวกง่ายดาย มาจากโครงสร้างอำนาจทางการเมืองที่บิดเบี้ยว เพราะให้อำนาจกับรัฐบาลและนักการเมืองมากเกินไปโดยปราศจากการตรวจสอบจากภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากภาคประชาชน^{๕๔}

ความโปร่งใส พอเทียบได้ว่ามีความหมายตรงกันข้ามหรือเกือบตรงกันข้ามกับการทุจริตคอร์รัปชัน โดยที่การทุจริตคอร์รัปชันให้ความหมายในเชิงลบและมีความน่าสะพรึงกลัวแฝงอยู่ ความโปร่งใสเป็นศัพท์ที่ให้แง่บวกและให้ความหมายในเชิงสงบสุข กล่าวคือ การทุจริตคอร์รัปชันคือพฤติกรรมที่เจ้าหน้าที่ของรัฐอาศัยอำนาจที่กระทำการใด ๆ ในลักษณะซ่อนเร้น เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ส่วนตน ส่วนความโปร่งใสหมายถึงพฤติกรรมที่รู้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐอาศัยอำนาจหน้าที่กระทำการใดๆ เพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยหลักการสำคัญอันเป็นองค์ประกอบของความโปร่งใส มี ๔ ประการ คือ ความโปร่งใสด้านโครงสร้างระบบงาน ความโปร่งใสด้านระบบการให้คุณ ความโปร่งใสของระบบการให้โทษ และความโปร่งใสด้านการเปิดเผยของระบบงาน^{๕๕}

แผนภาพที่ ๒.๓ หลักการสำคัญของหลักความโปร่งใส^{๕๖}

^{๕๓} นันทชาติ ศุภมงคล, “คำให้สัมภาษณ์เรื่องธรรมาภิบาลในองค์กร”, วารสารนักบริหาร, ๒๑ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๔๔): ๑๖-๑๘.

^{๕๔} วุฒิพงษ์ เปรียบจริยวัฒน์, คู่มือการกู้ชาติจากวิกฤต, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันสทสวธ, ๒๕๔๔), หน้า ๔๒.

^{๕๕} สถาบันพระปกเกล้า, วัตรระดับการบริหารจัดการที่ดี, หน้า ๖๕.

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘.

หลักการสำคัญของหลักความโปร่งใส ซึ่งมีหลักย่อย ๆ ที่ต้องคำนึงถึง ๔ ประการ ดังนี้

๑) ความโปร่งใสด้านโครงสร้างของระบบงาน คือ ระบบของหน่วยงาน โปร่งใส มีระบบตรวจสอบภายในหน่วยงานที่เข้มแข็ง มีระบบบริหารการเงินและพัสดุที่รัดกุม รวมถึงการสนับสนุนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้การทำงานของหน่วยงาน

๒) ความโปร่งใสด้านระบบการให้ทุน คือ การให้ประโยชน์แก่บุคลากร ที่มีผลการปฏิบัติงานที่ประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพสูง และมีความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งเป็นการให้รางวัลเพื่อเป็นกำลังใจ และเป็นการกระตุ้นการทำงานในหน่วยงาน

๓) ความโปร่งใสของระบบการให้โทษ คือ การลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดอย่างจริงจังด้วยกระบวนการที่ชัดเจน ยุติธรรม และมีประสิทธิภาพสูง เพื่อนำไปสู่การยับยั้งพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในปัจจุบันและที่อาจเกิดมีขึ้นในอนาคต

๔) ความโปร่งใสด้านการเปิดเผยของระบบงาน คือ การเปิดเผยให้ได้รับรู้กระบวนการ การทำงานทั้งระบบ ซึ่งเน้นการเข้ามามีส่วนร่วมควบคุมโดยประชาชนหรือสมาคมวิชาชีพ นำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง ซึ่งเป็นสาระสำคัญที่แสดงออกถึงความโปร่งใสในหน่วยงาน

ง. หลักการมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) คือ กระบวนการของการให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ เน้นถึงการมีส่วนร่วมในการทำงานประสานความเข้าใจกันและกันอย่างเข้มแข็ง โดยใช้ความเชี่ยวชาญ อย่างสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาของการบริหารจัดการ ที่สำคัญต้องอยู่บนพื้นฐานแนวคิดของการแบ่งอำนาจหน้าที่^{๕๗} หลักการมีส่วนร่วมหมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคลากรในหน่วยงานและผู้รับบริการ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากการบริหารงานหรือการดำเนินการต่าง ๆ ของหน่วยงาน ได้รับรู้ ร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมตัดสินใจ รวมทั้งสนับสนุนการติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติตามสิ่งที่ตนเองได้ร่วมตัดสินใจ^{๕๘}

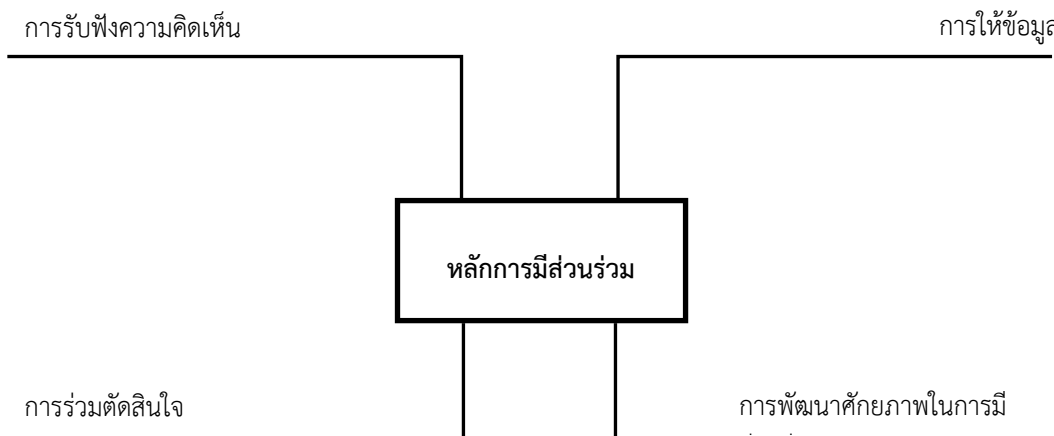
กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคม เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเห็นบทบาทสำคัญของการแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทั้งในเรื่องการเลือกตั้ง การออกกฎหมาย รวมถึงตัวบทกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางสังคมทั้งหมด เช่น ด้านการจัดการสภาพแวดล้อม ด้านการรักษาผลประโยชน์ของชุมชน ด้านสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการประชาสังคม ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอันเป็นองค์ประกอบหลักของธรรมาภิบาล นั่นคือ การรวมตัวกันจัดตั้งเป็นองค์กรพัฒนาสังคมต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมกันปกป้องและดูแลสิทธิของตนเอง^{๕๙}

^{๕๗} สมยศ นาวิการ, การบริหารโดยวัตถุประสงค์ (Management by Objective : MBO), (กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ, ๒๕๔๖), หน้า ๑-๒.

^{๕๘} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อ้างใน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี, หลักสูตรการพัฒนาบุคลากรเพื่อสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี, หน้า ๘.

^{๕๙} บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี, ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล (Indicators of Good Governance), หน้า ๒๕.

หลักความร่วมมือ ประกอบด้วยความสัมพันธ์ของโครงการต่าง ๆ รวมถึงการประหยัดงบประมาณ ความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้ได้รับผลกระทบ จำนวนผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น หรือจำนวนข้อเสนอแนะ หรือข้อคิดเห็นของประชาชนในการดำเนินงานเรื่องราวต่าง ๆ รวมถึงคุณภาพของการเข้ามามีส่วนร่วม^{๖๐} หลักความร่วมมือเป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหาร เกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็น ให้คำปรึกษาแนะนำ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชนทั้งนี้ หลักการสำคัญของหลักการมีส่วนร่วมมี ๔ ประการ คือ การรับฟังความคิดเห็น การให้ข้อมูล การร่วมตัดสินใจ และการพัฒนาศักยภาพในการมีส่วนร่วม^{๖๑}

แผนภาพที่ ๒.๔ หลักการสำคัญของหลักการมีส่วนร่วม^{๖๒}

หลักการสำคัญของหลักการมีส่วนร่วม ซึ่งมีหลักย่อย ๆ ที่ต้องคำนึงถึง ๔ ประการ ดังนี้

๑) การรับฟังความคิดเห็น คือ การเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้น และประเด็นในการประเมินข้อดีข้อเสียชัดเจนยิ่งขึ้น

๒) การให้ข้อมูล คือ การให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับการตัดสินใจ เช่น การแถลงข่าว เป็นต้น ซึ่งต้องให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบของการสื่อสารเพื่อผลสัมฤทธิ์ของการให้ข้อมูลนั้น ๆ

๓) การร่วมตัดสินใจ เป็นการมีส่วนร่วมที่มีขอบเขตกว้างมากขึ้น มีความรับผิดชอบร่วมกัน ใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคและเท่าเทียมกันเป็นสำคัญ

๔) การพัฒนาศักยภาพในการมีส่วนร่วม คือ การสร้างความสามารถในการมีส่วนร่วมของประชาชนให้พัฒนาขึ้นไป เช่น ใต้สวนสาธารณะ ทำประชาพิจารณ์ หรือทำประชาคม เป็นต้น^{๖๓}

^{๖๐} สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, รายงานประจำปี ๒๕๔๑-๒๕๔๓, หน้า ๒.

^{๖๑} สถาบันพระปกเกล้า, วัตรระดับการบริหารจัดการที่ดี, หน้า ๗๗.

^{๖๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕.

^{๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๗-๗๘.

จ. หลักความรับผิดชอบ

คำว่า รับผิดชอบ มีคำในภาษาอังกฤษซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกันอยู่ ๒ คำ คือ คำว่า Accountability และคำว่า Responsibility ซึ่งกรมวิชาการได้แปลความหมายของคำทั้งสอง นี้ไว้ใน ศัพท์บัญญัติทางการศึกษา ว่า Accountability หมายถึง ภาระรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้^{๖๔} และ Responsibility หมายถึง ความรับผิดชอบ^{๖๕} Accountability หมายถึง ความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจและการกระทำของตน คือ ทุกฝ่ายในองค์กรจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสำนึกรับผิดชอบ มีความเข้าใจว่าต้องรับผิดชอบต่อใครบ้าง ในลักษณะใด แคไหน และอย่างไร เช่น คณะกรรมการบริษัท และผู้บริหารต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น โดยจะต้องสร้างคุณค่าระยะยาวให้แก่ผู้ถือหุ้น มีการเปิดเผยข้อมูลโปร่งใสและเพียงพอแก่ผู้ถือหุ้นทุกกลุ่มอย่างเสมอภาคกัน หรือพนักงานฝ่ายปฏิบัติการ ต้องมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่องานที่ปฏิบัติต่อองค์กรและลูกค้า โดยปฏิบัติงานอย่างถูกต้องตามหลักจรรยาบรรณ เป็นต้น ส่วน Responsibility หมายถึง ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ คือ องค์กรจะต้องกำหนดภารกิจของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน ทุกคนทุกฝ่ายรู้หน้าที่ของตนว่าต้องทำอะไร และเข้าใจในหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน ยึดหลักความถูกต้องในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน เช่น มีการกำหนดภาระหน้าที่ของคณะกรรมการบริษัทว่าต้องพิจารณาถ่วงถ่วงอะไรบ้าง มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอย่างไร เป็นต้น^{๖๖}

คำว่า Accountability เป็นความรับผิดชอบในผลของการตัดสินใจของตนและมีเหตุผลที่อธิบายได้ เป็นความรับผิดชอบในบทบาทภาระหน้าที่ที่มีต่อสาธารณชนโดยมีการจัดองค์กร การกำหนดกฎเกณฑ์ที่เน้นการดำเนินงานที่สนองตอบต่อความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ ทั้งยังสามารถที่จะถูกตรวจสอบและวัดผลการดำเนินงานได้ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ^{๖๗} ซึ่งมีใน ๒ ลักษณะ คือ

๑) ความรับผิดชอบของข้าราชการ ในอันที่จะให้บริการต่อสาธารณะตามเป้าหมาย ที่กำหนด

๒) ความรับผิดชอบที่มีต่อบุคคล ได้แก่ ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มอบหมายงานเป็นการให้สัญญาทางใจว่า ผู้ปฏิบัติงานยินดีจะกระทำหน้าที่นั้นเพื่อผู้ที่มีมอบหมาย

Accountability เป็นการตัดสินใจกระทำใด ๆ หรือมาตรการที่นำไปใช้ในการกระทำใด ๆ ต้องสามารถอธิบายโดยมีข้อมูลให้บุคคลที่เกี่ยวข้องรับรู้ได้ว่าเหตุใดจึงตัดสินใจอย่างนั้น ซึ่งเมื่อมีการตัดสินใจไปแล้วผลอาจจะออกมาดีหรือไม่ดีก็ได้ แต่บุคคลต้องรับผิดชอบต่อการตัดสินใจของตนเอง^{๖๘}

^{๖๔} กรมวิชาการ, ศัพท์บัญญัติทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔), หน้า ๕.

^{๖๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓๔.

^{๖๖} สมาคมผู้ตรวจสอบภายในแห่งประเทศไทย อ้างใน อัจฉรา โยมสินธุ์, “บรรษัทภิบาลกลยุทธ์ธุรกิจแบบยั่งยืน”, วารสารนักบริหาร, ๒๑ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๔๔): ๓๓-๓๘.

^{๖๗} วนิดา แสงสารพันธ์, “การบริหารจัดการแบบธรรมาภิบาล”, วารสารนักบริหาร, ๒๑ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๔๔): ๔๒.

^{๖๘} พรหมินทร์ พรหมเกิด, “ธรรมรัฐกับการปฏิรูปสังคมและการเมือง”, รัฐสภาสาร, ๔๘ (มีนาคม ๒๕๔๓): ๒๗-๔๘.

การตัดสินใจใด ๆ ของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนต้องกระทำโดยมีพันธะ ความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองกระทำต่อสาธารณชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับหน่วยงานนั้น โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น^{๖๙} เมื่อพูดถึงความรับผิดชอบในสังคมประชาธิปไตย มีวิธีพูดง่าย ๆ อย่างหนึ่งคือ ยกเอาวาทะของประธานาธิบดีลินคอล์นมาอ้าง เพราะคนชอบและรู้จักกันมาก คือวาทะที่ว่า ประชาธิปไตยเป็นของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน วาทะนี้คนจำได้แม่นยำ เวลาพูดกัน คนมักมองความหมายในแง่ของความรู้สึกตื่นเต็นว่า ตนเองจะได้ เช่น จะได้ใช้สิทธิ ได้อำนาจ หรือได้ ความเป็นใหญ่ในการที่จะเป็นผู้ปกครอง แต่อีกแง่หนึ่งที่ไม่ค่อยได้มองคือ ความรับผิดชอบ^{๗๐}

หลักความรับผิดชอบ ที่มีระบุไว้ใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คือ ความตระหนักถึงสิทธิหน้าที่ การมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจในปัญหาของบ้านเมือง มีความกล้าหาญที่จะรับผิดชอบผลจากการกระทำ^{๗๑} รวมถึงความมุ่งมั่นและตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถให้บรรลุความสำเร็จ สอดคล้องตามกฎระเบียบและหลักเกณฑ์ของทางราชการ หรือส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานอย่างมีจิตสำนึกต่อหน้าที่ สังคม ประชาชน และประเทศ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้รับบริการเป็นสำคัญ รวมทั้งยอมรับผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานดังกล่าวทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย ตลอดจนพร้อมแสดงข้อเท็จจริงในการประกอบภารกิจต่อสาธารณชน สามารถชี้แจงเหตุผลได้ และพร้อมต่อการรับการตรวจสอบจากสาธารณะ^{๗๒}

การตัดสินใจใด ๆ ของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนต้องกระทำโดยมีพันธะ ความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองกระทำกับสาธารณชนหรือผู้มีส่วนได้เสียกับหน่วยงานนั้น โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมเป็นหลัก และมีจิตใจเสียสละ และเห็นคุณค่าสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่^{๗๓} ประเภทของ Accountability จำแนกตามที่มาขององค์กรที่เกี่ยวข้องมี ๕ ประเภท คือ

๑) ความรับผิดชอบทางการบริหาร (Organizational Administrative Accountability) ได้แก่ Accountability ที่มีตามลำดับชั้นของสายการบังคับบัญชาในองค์กรทั่วไป ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาสามารถสั่งการใด ๆ ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงาน และผู้ใต้บังคับบัญชาก็ต้องปฏิบัติตามคำสั่งและภารกิจที่ได้รับมอบหมาย การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของหัวหน้า/ผู้บังคับบัญชา ถือว่าไม่มี Accountability และมีความผิดที่ต้องได้รับโทษตามที่กำหนด อย่างไรก็ตาม ผู้ใต้บังคับบัญชาอาจไม่ปฏิบัติตามคำสั่งใดของผู้บังคับบัญชา หากพิสูจน์ได้ว่าคำสั่งดังกล่าวนั้นขาดความชัดเจนหรือไม่สามารถปฏิบัติตามได้ เนื่องจากไม่มีทรัพยากรที่เพียงพอในการที่จะทำให้การปฏิบัติงานตามคำสั่งดังกล่าวบรรลุผลได้

^{๖๙} โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ อ้างใน เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, “การพัฒนาประชาคมเมืองเพื่อความเป็นเมืองน่าอยู่”, รัฐสภาสาร, ๔๙ (กันยายน ๒๕๔๑): ๓.

^{๗๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนไปสู่ประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๔.

^{๗๑} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙, หน้า ๒๖.

^{๗๒} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อ้างใน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี, หลักสูตรการพัฒนาบุคลากรเพื่อสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี, หน้า ๗.

^{๗๓} บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี, ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล (Indicators of Good Governance), หน้า ๖๗.

๒) ความรับผิดชอบทางกฎหมาย (Legal Accountability) หมายถึง การตรวจสอบควบคุมโดยกลไกที่นอกเหนือจากกฎระเบียบข้อบังคับหรือข้อปฏิบัติภายในองค์กร กล่าวคือ เป็นกระบวนการตรวจสอบ ควบคุม โดยกระบวนการของกฎหมายที่ดำเนินการโดยกระบวนการทางนิติบัญญัติ หรือการดำเนินการโดยศาลยุติธรรม

๓) ความรับผิดชอบทางวิชาชีพ (Professional Accountability) สายงานบางอย่างต้องการความเป็นวิชาชีพสูง อาทิ แพทย์ วิศวกร นักกฎหมาย นักเศรษฐศาสตร์ นักสังคมสงเคราะห์ และนักบัญชี การปฏิบัติอยู่ภายใต้ความคาดหวังในการใช้วิชาความรู้และทักษะเฉพาะด้าน หากไม่สามารถปฏิบัติเป็นมืออาชีพให้บรรลุผล ก็มักจะได้รับการตำหนิเตือนว่า ไม่มีความชำนาญเฉพาะด้านที่เพียงพอ การใช้ดุลยพินิจของความเป็นมืออาชีพ อาจไม่สอดคล้องกับผลประโยชน์โดยรวมในทางตรงข้ามอาจถูกมองว่าเป็นการกระทำ หรือการตัดสินใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเท่านั้น เช่น กรณีที่ประเทศแคนาดา ในปี ค.ศ.๑๙๘๖ เมื่อแพทย์เดินขบวนประท้วงการตัดสินใจของรัฐบาลที่กำหนดอัตราค่ารักษาพยาบาล

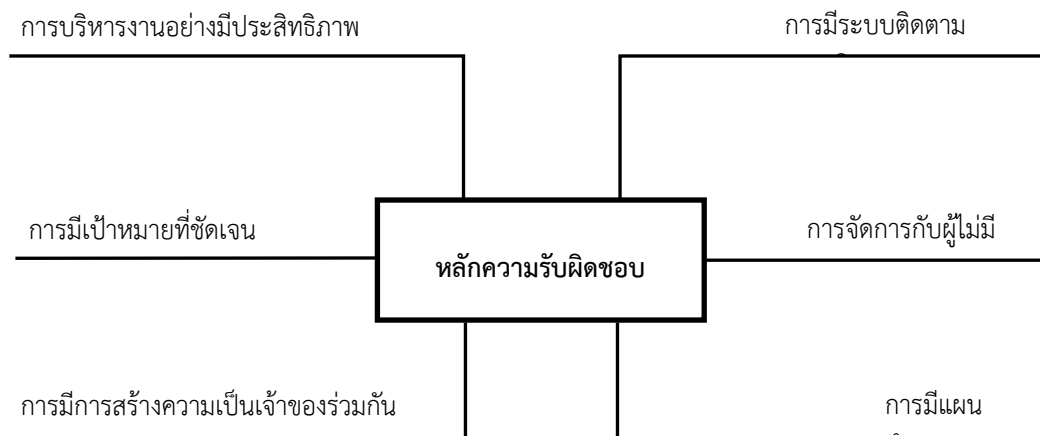
๔) ความรับผิดชอบทางการเมือง (Political Accountability) เป็น Accountability ที่อยู่ภายใต้แนวความคิดของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ตามนัยที่ว่านักการเมืองคือตัวแทนของประชาชนซึ่งเข้าไปทำหน้าที่ในการบริหารประเทศ จัดสรรทรัพยากร และตัดสินใจดำเนินการต่างๆ ตามความต้องการของประชาชน โดยผ่านการดำเนินงานของระบบราชการ การปฏิบัติงานของข้าราชการจึงต้องมี Accountability ในทางการเมือง โดยปฏิบัติงานตามการมอบหมายจากนักการเมืองที่มีอำนาจหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย

๕) ความรับผิดชอบทางคุณธรรม (Moral Accountability) เป็น Accountability ที่ให้ความสำคัญกับคุณธรรมและจริยธรรม บุคคลคนหนึ่งในการบริหารงานภาครัฐจะมีพฤติกรรมที่ผันแปรไปตามแรงผลักดันของศีลธรรมที่คอยดึง และศีลธรรมที่คอยผลัก และ Accountability ของบุคคลนั้น จึงขึ้นอยู่กับศีลธรรมที่คอยผลักและดันเขาอยู่ ฉะนั้น Accountability จึงเป็นผลจากทาง เลือกด้านศีลธรรมของบุคคลคนนั้น^{๗๔}

หลักความรับผิดชอบเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารกิจการสาธารณะ โดยความเชื่อและความสนใจหลักสำนึกรับผิดชอบในสังคมไทยนั้นมีแรงผลักดันจากทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้ หลักความรับผิดชอบมีหลักการสำคัญ ๖ ประการ คือ การบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ การมีระบบติดตามประเมินผล การมีเป้าหมายที่ชัดเจน การจัดการกับผู้ไม่มีผลงาน การมีการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน การมีแผนสำรอง^{๗๕}

^{๗๔} เจบบรา และดิวีดี (Jabbara & Dwivedi) อ้างใน สถาบันพระปกเกล้า, **วัดระดับการบริหารจัดการที่ดี**, หน้า ๑๐๕-๑๐๗.

^{๗๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๘.

แผนภาพที่ ๒.๕ หลักการสำคัญของหลักความรับผิดชอบ^{๗๖}

หลักการสำคัญของหลักความมีส่วนร่วม ซึ่งมีหลักย่อย ๆ ที่ต้องคำนึงถึง ๖ ประการ ดังนี้

๑) การบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ต้องมีวิธีการทำงานหรือกลไกการทำงานที่รวดเร็ว มีคุณภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามนโยบายและวัตถุประสงค์ รวมถึงก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคและความขัดแย้งน้อยที่สุด

๒) การมีระบบติดตามประเมินผล คือ ต้องมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นระยะเพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้าหรือล้มเหลวของการปฏิบัติงาน และจะได้แก้ไขปรับปรุง หรือดำเนินการใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ทั้งยังต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการกำหนดดัชนีชี้วัดความสำเร็จของงานด้วย

๓) การมีเป้าหมายที่ชัดเจน คือ การที่มีวัตถุประสงค์ในการทำงานอย่างชัดเจนและสามารถบรรลุผลได้จริง ซึ่งเป้าหมายนั้นอาจอยู่ในรูปของการวัดเชิงปริมาณ หรืออาจอยู่ในรูปเชิงคุณภาพก็ได้ แต่ต้องมีกำหนดเวลาแน่นอนในการบรรลุวัตถุประสงค์ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการทำงานที่ทันเวลา

๔) การจัดการกับผู้ไม่มีผลงาน คือ การจัดการกับผู้ที่ไม่ทำงาน ไม่มีผลงานปรากฏ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน ซึ่งอาจจะใช้วิธีการพูดคุยว่ากล่าว ตักเตือน พักงาน หรือให้ออกจากงาน เป็นต้น ซึ่งโดยหลักการแล้วมุ่งเพื่อทำให้คนกระตือรือร้นทำดี ไม่ใช่กำจัดคนไม่ดีเพียงอย่างเดียว

๕) การมีการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน คือ การสร้างสำนึกรักและหวงแหนองค์กร ด้วยความรู้สึกที่เป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นการกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพจากภายใน

๖) การมีแผนสำรอง คือ การสำรองแผนเอาไว้เพื่อเตรียมพร้อมเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต กล่าวคือ เป็นการคิดล่วงหน้าเพื่อเผชิญหน้าหรือแก้ไขสถานการณ์ได้อย่างทันท่วงที^{๗๗}

^{๗๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๓.

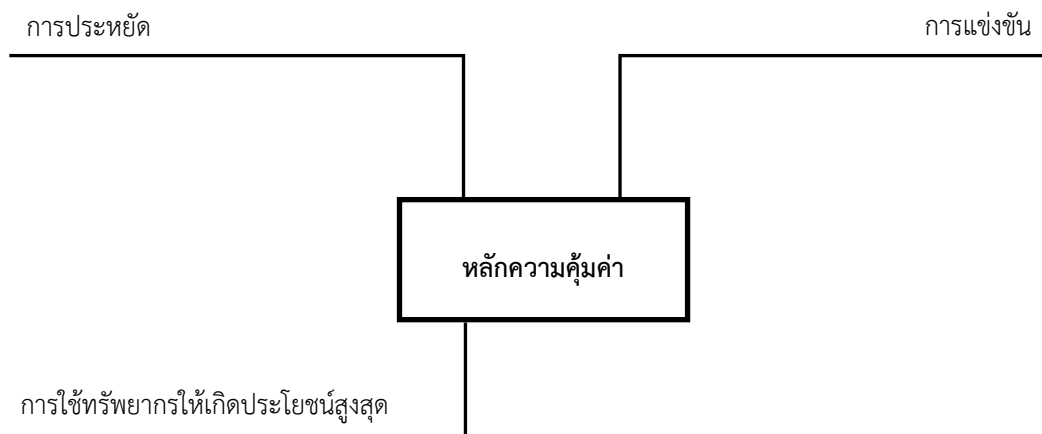
^{๗๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๐-๑๓๒.

ฉ. หลักความคุ้มค่า

หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด แก่ส่วนรวม รวมทั้งการรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้มีความยั่งยืน^{๗๘} ความพึงพอใจของผู้รับบริการ ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ^{๗๙} โดยการทำกิจกรรมใดต้องสร้างระบบคุณภาพมาตรฐาน (Quality and Standard) ควบคู่กันไป ให้มีการกำหนดระดับมาตรฐานที่จะไปถึง กำหนดวิธีปฏิบัติและสร้างคู่มือปฏิบัติแล้ววัดผลประเมินผลเป็นระยะ และการบริหารจัดการทุกด้านต้องยึดหลักประหยัดและหลักประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ^{๘๐} เพื่อให้เกิดความคุ้มค่า ๒ ระยะ คือ

๑) คุณค่าระยะยาว หลักบรรษัทภิบาลให้ความสำคัญต่อการสร้างคุณค่าในระยะยาวแก่องค์กรมากกว่าการตักตวงผลประโยชน์ในระยะสั้น คณะกรรมการบริษัทจะต้องมีวิสัยทัศน์ ที่กว้างไกล มีความมุ่งมั่นที่จะทำธุรกิจเพื่อสร้างคุณค่าในระยะยาว เพื่อความมั่นคงและยั่งยืน เช่น การตัดสินใจลงทุนอย่างรอบคอบเพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าในระยะยาว หลักเลี่ยงความเสี่ยงที่ไม่จำเป็น พัฒนาศักยภาพของทรัพยากรบุคคลในองค์กรอย่างต่อเนื่อง การให้ความสำคัญ กับลูกค้าด้วยการขายสินค้าหรือให้บริการที่มีคุณภาพ ราคายุติธรรม และมุ่งสร้างความประทับใจให้ลูกค้า

๒) การปฏิบัติที่เป็นเลิศ ต้องส่งเสริมให้การปฏิบัติงานในทุกด้านมุ่งสู่ความเป็นเลิศ มุ่งสร้างความสมบูรณ์แบบ โดยมีนโยบายชัดเจนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของธุรกิจ มีการผลักดัน และสนับสนุนให้ทุกฝ่ายมีการพัฒนาตลอดเวลา^{๘๑}

แผนภาพที่ ๒.๖ หลักการสำคัญของหลักความคุ้มค่า^{๘๒}

^{๗๘} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อ้างใน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี, หลักสูตรการพัฒนาบุคลากรเพื่อสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี, หน้า ๗.

^{๗๙} สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, รายงานประจำปี ๒๕๔๑-๒๕๔๓, หน้า ๒.

^{๘๐} เกษม วัฒนชัย, “สถาบันที่เข้มแข็งมั่นคง”, วารสาร มจร, ๔ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๔๓): ๔.

^{๘๑} อัจฉรา โยมสินธุ์, “บรรษัทภิบาลกลยุทธ์ธุรกิจแบบยั่งยืน”, วารสารนักบริหาร, ๒๑ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๔๔): ๓๓.

^{๘๒} สถาบันพระปกเกล้า, วัดระดับการบริหารจัดการที่ดี, หน้า ๑๑๘.

หลักการสำคัญของหลักความคุ้มค่า ซึ่งมีหลักย่อย ๆ ที่ต้องคำนึงถึง ๓ ประการ ดังนี้

๑) การใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด คือ การตระหนักถึงความมีอยู่อย่างจำกัดของทรัพยากรที่ใช้ ดังนั้น จึงต้องบริหารทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดนั้นให้เกิดผลประโยชน์ ที่มากกว่าต้นทุนที่เสียไปในการนำทรัพยากรเหล่านั้นมาใช้ อย่าให้เกิดการสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์

๒) การประหยัด คือ การเพิ่มมูลค่าของผลผลิตหรือการลดต้นทุนผลิต กล่าวคือ ทำได้โดยเพิ่มมูลค่าของผลผลิตให้มากขึ้นในขณะที่ใช้ต้นทุนเท่าเดิม หรือคงมูลค่าของผลผลิตให้คงที่ไว้ในขณะที่ต้นทุนลดน้อยลง

๓) การมีศักยภาพในการแข่งขัน คือ ความสามารถในการแข่งขันกับองค์กรหรือหน่วยงานอื่น ๆ ได้แก่ การมีนโยบายที่ชัดเจน มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ และกำหนดเป้าหมาย ให้สอดคล้องกับนโยบาย ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องมีศาสตร์และศิลป์ในการวางกลยุทธ์และมีความเป็นผู้นำที่สามารถพาผู้ใต้บังคับบัญชาไปสู่เป้าหมายตามนโยบายที่กำหนดไว้ได้ กล่าวได้ว่า ศักยภาพในการแข่งขันนี้ มุ่งไปที่กระบวนการบริหารและความมีภาวะผู้นำของผู้บริหารหรือผู้ปกครององค์กรหรือหน่วยงานนั้น

หลักความคุ้มค่าเป็นการมุ่งเน้นถึงการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีจำกัดให้มีประสิทธิภาพ มีความประหยัด และสามารถแข่งขันกับประเทศต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ หลักความคุ้มค่ามีหลักการสำคัญ ๓ ประการ คือ การใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด การประหยัด การแข่งขัน^{๘๓}

สรุปได้ว่า หลักธรรมาภิบาลหรือหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหรือการปกครองที่เป็นธรรม เป็นหลักการการบริหารที่มุ่งเน้นหลักการ โดยมีใช้หลักการที่เป็นรูปแบบทฤษฎีการบริการงาน แต่เป็นหลักการทำงาน ซึ่งหากมีการนำมาใช้เพื่อบริหารงานแล้ว จะเกิดความเชื่อมั่นว่าจะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดีที่สุดในบริบทนี้เป็นหลักธรรมาภิบาลตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.๒๕๔๒ ซึ่งระบุว่า หลักการของการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี มี ๖ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) นิติธรรม คือ การตรากฎ ระเบียบข้อบังคับและกติกาต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับและมีการยินยอมพร้อมใจและถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม ๒) คุณธรรม คือ การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงามโดยการรณรงค์เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีงาม ๓) ความโปร่งใส คือ การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาและสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ ๔) ความมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมรับรู้และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญ ๆ โดยเปิดโอกาสให้มีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือกัน ๕) ความรับผิดชอบ คือ การตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างดียิ่ง โดยมุ่งรับผิดชอบต่อความบกพร่องในหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบอยู่และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ทันที และ ๖) ความคุ้มค่า คือ การตระหนักถึงความมีจำกัดของทรัพยากร มีการบริหารจัดการที่ยึดหลักความประหยัดเป็นสำคัญ

^{๘๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๒-๑๓๓.

๒.๑.๔ ธรรมาภิบาลในบริบทสังคมไทย

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ธรรมาภิบาลในบริบทสังคมไทย” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

เมื่อคราวประเทศไทยเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ การกู้เงินในครั้งนั้นจำนวน ๑๗.๒ พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ภายหลังการแสดงเจตจำนงของรัฐบาลไทยนี้เอง ที่ทำให้นักวิชาการกลุ่มต่าง ๆ เริ่มหันมาสนใจ Governance ในบริบทของสังคมไทยมากขึ้น^{๘๔}

ธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดีในบริบทสังคมไทย มีจุดเริ่มต้น เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๔๐ จากการประชุมคณาจารย์ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยคณาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นนักวิชาการกลุ่มแรกที่ตีความ Good Governance ที่เป็นอิสระจากความหมายของธนาคารโลกและ IMF ดังกล่าวนี้นี้ ได้มีการเรียกร้องให้รัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ คำนึงคนยากจนที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจรุนแรงรัฐบาลบริหาร งานผิดพลาด และเรียกร้องให้รัฐสภาลงมติรับร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่สภาร่างรัฐธรรมนูญได้ร่างขึ้น

ต่อมาสมัยรัฐบาลชวน หลีกภัย ได้เข้าบริหารประเทศในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๐ และภายหลังเมื่อวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๔๑ ได้มีการเรียกร้องให้รัฐบาลสร้างรัฐธรรมนูญแห่งชาติดีขึ้น ผู้นำทางความคิดนี้ได้อธิบายความหมายของธรรมนูญ ว่าเป็นกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชน และประชาชนโดยทั่วไป ในการที่จะทำให้การบริหารราชการแผ่นดินดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใสยุติธรรมและตรวจสอบได้

การบริหารประเทศที่ดีควรเป็นความร่วมมือแบบสื่อสาร ๒ ทาง ระหว่างรัฐบาลประชาธิปไตย และฝ่ายสังคม เอกชน องค์การที่ไม่ใช่หน่วยงานรัฐ (NGO) โดยเน้นการมีส่วนร่วม (Participation) ความโปร่งใส และตรวจสอบได้ การร่วมกันกำหนดนโยบาย (Shared Policy Making) และการจัดการตนเอง (Self - Management) ของภาคสังคมเพิ่มมากขึ้นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นธรรมขึ้น^{๘๕}

สรุปได้ว่า ธรรมาภิบาลในสังคมไทย มีจุดเริ่มต้น เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๔๐ จากการประชุมคณาจารย์ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ต่อมาภายหลังประเทศไทยได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ประกอบกับภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจในช่วงเวลาดังกล่าวธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดี จึงเป็นแนวคิดที่ได้รับการกล่าวถึงมากในสังคมไทย ซึ่งต่อมาได้ปรากฏรูปธรรมของแนวทางการปฏิบัติ ได้มีการตราพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารราชการที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ นี้ มีสาระสำคัญ อันมุ่งเน้นให้หน่วยงานของรัฐดำเนินงานตามภาระหน้าที่โดยยึดหลักการบนพื้นฐาน ๖ ประการ ได้แก่หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ซึ่งจำแนกเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับประเทศ ระดับภาครัฐ และระดับองค์กร ซึ่งแต่ละระดับมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน

^{๘๔} ธีรยุทธ บุญมี, “ธรรมนูญกับการปฏิรูปสังคมไทยในขั้น ๒”, วารสารกรมประชาสัมพันธ์, (๘ มกราคม ๒๕๔๑): ๑๐.

^{๘๕} ธีรยุทธ บุญมี, ๓ ยุทธศาสตร์ ๑๐ แนวทางสู่ธรรมรัฐ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด, ๒๕๔๑), หน้า ๑๗.

๒.๑.๕ ธรรมาภิบาลในบริบทต่างประเทศ

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ธรรมาภิบาลในบริบทต่างประเทศ” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แนวคิดธรรมาภิบาลในต่างประเทศ ได้รับความสำคัญนำมากล่าวถึงในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๙๕ โดยธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) ซึ่งเป็นอีกองค์กรที่ให้ความสำคัญกับแนวคิด Good Governance โดยให้นิยามของ Good Governance ว่าเป็นลักษณะการใช้อำนาจในการจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพื่อการพัฒนา ดังกล่าวนี Good Governance จึงมีความเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการจัดการ และกระบวนการพัฒนาทั้งของภาครัฐและภาคเอกชนโดยธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียได้จัดให้ Good Governance เป็นนโยบายพิเศษประกอบด้วย หลักการตรวจสอบได้ (Accountability) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) หลักความคงเส้นคงวาของกฎหมาย หลักการนี้ได้ขยายอย่างรวดเร็วในปี ๑๙๙๗ ส่งผลให้ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียได้มีบทบาทสำคัญในการให้ความช่วยเหลือทางการเงินและให้คำแนะนำเกี่ยวกับธรรมาภิบาลเพื่อใช้ในการจัดการระบบเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในอินโดนีเซีย สาธารณรัฐเกาหลี รวมทั้งประเทศไทยด้วย^{๘๖}

นอกจากนี้อีกหนึ่งองค์การที่ตระหนักถึงความสำคัญของหลักธรรมาภิบาลหรือ Good Governance ที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ เสถียรภาพและความยั่งยืน ได้แก่ คณะกรรมการกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) โดยในปี ค.ศ.๑๙๙๖ ได้มีมติจะเผยแพร่ Good Governance ด้วยวิธีการให้คำแนะนำและใช้หลักการนี้ เป็นเงื่อนไขในการให้กู้ยืมเงิน และประเทศไทยก็จำเป็นต้องยอมรับเงื่อนไขนี้เพื่อขอกู้ยืมเงินจากกองทุนมาบรรเทาปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจใน ค.ศ. ๑๙๙๗ เช่นเดียวกับการขอกู้จากธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย

แนวคิดหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) มีกำเนิดจากข้อสรุปของที่ประชุมองค์กรให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศในช่วงต้นทศวรรษ ๑๙๙๐ ได้แก่ ธนาคารโลก (World Bank) องค์กรพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UN) และองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) เป็นต้น โดยต่อมาได้แพร่หลายอย่างรวดเร็วในบริบทการพัฒนาที่ยั่งยืนและการช่วยเหลือบรรเทาปัญหาความยากจน

ก่อนหน้านั้นในปี ค.ศ. ๑๙๘๙ ธนาคารโลกได้สรุปไว้ในรายงานเรื่อง Sub-Saharan Africa : from Crisis to Sustainable Growth ซึ่งเป็นรายงานยุคแรกที่ได้มีกล่าวความสำคัญของการมีธรรมาภิบาล รายงานนี้มีประเด็นสำคัญว่า ภาวะด้อยการพัฒนาและปัญหาความยากจนที่เกิดขึ้นในประเทศในซีกโลกใต้ โดยเฉพาะในแถบลาติน-อเมริกาและแอฟริกา โดยที่องค์กรทางการเงินระหว่างประเทศไม่สามารถแก้ปัญหาหรือให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ประเทศต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องปัญหาการบริหารจัดการที่ไม่ดีของประเทศนั้น ๆ ธนาคารโลกจึงได้ใช้หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นเงื่อนไขสำคัญในการพิจารณาให้กู้โดยมีเป้าหมายยกระดับคุณภาพบริการภาครัฐให้ดีขึ้น ยึดหลักนิติธรรม รวมทั้งจัดคอร์รัปชันในประเทศเหล่านั้นให้หมดไป

^{๘๖} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, คู่มือคำอธิบายและแนวทางปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, ๒๕๔๖), หน้า ๖.

ธนาคารโลก (World Bank) ให้นิยาม Good Governance ว่า หมายถึง ลักษณะการใช้ อำนาจเพื่อนำไปสู่การจัดการทรัพยากรเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และต่อมา องค์การพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UN) ได้นำแนวคิดมาวิเคราะห์ในเอกสาร Governance for Sustainable Human Development ส่งผลให้นับจากประมาณปี ค.ศ. ๑๙๙๐ เป็นต้นมาแนวคิด เรื่องหลักธรรมาภิบาล เริ่มได้รับความสำคัญมากขึ้นและกลายเป็นประเด็นสำคัญในบริบทการพัฒนา ระดับสากล^{๘๗}

Good Governance ที่เกิดจากธนาคารโลกจึงเป็นผลผลิตอันหนึ่งของโครงสร้างในระบบ โลกใหม่ บทบาทขององค์กรระหว่างประเทศมีบทบาทในการกำหนดบทบาทของรัฐสมาชิกในระบบ โลก ที่เริ่มต้นจากประเทศโลกที่สามในค่ายเสรี ที่ส่วนมากจะมีการพัฒนาทางสังคมเศรษฐกิจที่ ธนาคารโลกมีบทบาทในการกำหนดโครงสร้างทิศทางการพัฒนา โดยเริ่มต้นถูกผลักดันโดยธนาคารโลก ในฐานะดัชนีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของเงินกู้ของรัฐต่างๆ แต่เป็นที่น่าสังเกต Good Governance มี พัฒนาการเป็นสากลและเป็น Global ที่หน่วยงานระหว่างประเทศ องค์กรภาคเอกชนสากล จำนวน มาก ช่วยกันผลักดัน ดัชนีดังกล่าวในการควบคุมบทบาทการพัฒนาการของรัฐไปในทางที่”ดี” (Good) ซึ่งเป็นการกลับมาของความเป็นคุณค่า (normative) ในทางวิชาการทางรัฐศาสตร์อีกครั้ง

ในปี ค.ศ. ๒๐๐๐ จากการประชุมระดับสูงของคณะกรรมการเพื่อช่วยเหลือการพัฒนา (Development Assistant Economic : DAC) ซึ่งเป็นคณะทำงานชุดหนึ่งขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD : The Organization Economic Cooperation and Development) ได้ระบุถึงหลักการ Good Governance ตามคำนิยามของธนาคารโลกและสรุปว่า หลักการนี้นั้น นอกจากจะหมายถึงการดำเนินกิจกรรมของรัฐบาลและรัฐสภาแล้วนั้น ยังครอบคลุมถึง ภาคประชาสังคมรวมทั้งภาคประชาชน และยังได้ขยาย Good Governance สู่มิติด้านความคงเส้นคง วาของกฎหมาย (Predictability) ซึ่งเป็นมิตีย่อยประเด็นหนึ่งของหลักนิติธรรม (Rule of Law) และเป็นมิติล่าสุดที่เกิดขึ้นในระหว่างวิกฤติเศรษฐกิจช่วงปลายทศวรรษ ๑๙๙๐ เพื่อเป็นแนวทางในการ พัฒนาระบบบรรษัทภิบาลและระบบการเงินระหว่างประเทศที่เข้มแข็งและมีเสถียรภาพ

ในขณะที่คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคม ภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก สหประชาชาติ (United Nations Economics and Social Commission for Asia and the Pacific) ได้ให้เสนอ ตัวชี้วัด 8 ตัว ในการพัฒนาบทบาทของรัฐที่มีลักษณะการปกครองที่ดี 8 ประการ อันได้แก่

- ๑) การมีส่วนร่วม (Participation)
- ๒) การปกครองตามหลักกฎหมาย (Rule of Law)
- ๓) ความโปร่งใส (Transparency)
- ๔) ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency & Effectiveness)
- ๕) การตอบสนอง (Response)
- ๖) ความรับผิดชอบ (Accountability)
- ๗) การตั้งเป็นแนวร่วมอย่างเท่าเทียม (Equitable & Inclusive)
- ๘) ฉันทามติ (Consensus)

^{๘๗} สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์, ประชาชนและธรรมาภิบาล, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๕-๖.

แม้แนวคิด Good Governance ในปัจจุบันจะยังไม่มีคำนิยามและหลักการพื้นฐานที่เป็นมาตรฐานเดียวกันระหว่างองค์การโลก โดยเฉพาะในกลุ่มองค์การที่มีบทบาทหน้าที่หลักในการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกองทุนการเงินระหว่างประเทศหรือธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย เป็นต้น โดยการตีความคำนิยามและหลักการพื้นฐานของ Good Governance ดูเหมือนจะผูกอยู่กับวัตถุประสงค์ของการนำแนวคิดไปใช้แต่ละองค์กรแต่อย่างไรก็ตามเนื้อหาโดยรวมของ Good Governance ยังคงเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องและใกล้เคียงกัน ด้วยเหตุแห่งความหลากหลายในเชิงการตีความและการนำไปประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะในแง่ของการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ Good Governance จึงพบว่ามีกนิยมนิยามสร้างตัวชี้วัดพื้นฐาน (Common Indicators) ขึ้นบนแนวคิดอย่างน้อย ๓ ประการ ดังนี้

๑) Good Governance เป็นแนวคิดที่ต้องอาศัยความเชื่อมโยงรวมทั้งความสัมพันธ์ที่สนับสนุนซึ่งกันและกันระหว่างผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้ง ๓ กลุ่ม ประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

๒) วิธีการให้คำนิยาม Good Governance ว่าประกอบด้วยมิติต่าง ๆ ดังที่กล่าวไว้ในข้างต้นจะพบว่า มิติที่ได้รับความนิยมใช้มากที่สุด ได้แก่ หลักความสำนึกรับผิดชอบ (Accountability) หลักความโปร่งใส (Transparency) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) หลักนิติธรรม (Rule of Law) ด้านความคงเส้นคงวาของกฎหมาย (Predictability) ด้านการคอร์รัปชัน และตัวแปรอื่น ๆ

๓) Good Governance เป็นแนวคิดเชิงปทัสสถาน และเป็นคำนิยามซึ่งมีกำเนิดจากองค์การให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะธนาคารโลกที่พยายามแพร่เพื่อสร้างความมั่นใจว่าประเทศผู้กู้และประเทศโลกที่สามสามารถนำเม็ดเงินที่ได้รับจากการช่วยเหลือมาใช้จ่ายในกระบวนการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพสำหรับประเทศกำลังพัฒนานั้น Good Governance หรือที่นิยมเรียกในปัจจุบันว่าธรรมาภินิเทศนั้น ถือเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการขยายความสามารถของประเทศเพื่อสร้างรายได้และลดปัญหาความยากจนในอนาคตหรือก่อให้เกิดการพัฒนาทางการบริหารปกครองของประเทศไปได้อย่างยั่งยืน^{๘๘}

สรุปได้ว่า แนวคิดธรรมาภินิเทศในต่างประเทศ ได้รับการกล่าวถึงในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๙๕ โดยองค์กรสำคัญที่กระตุ้นการรับรู้แนวคิดนี้ คือ คณะกรรมการกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) โดยให้ความสำคัญกับหลักธรรมาภินิเทศหรือ Good Governance ที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ เสถียรภาพและความยั่งยืน และในปี ค.ศ.๑๙๙๖ ได้เผยแพร่ Good Governance ด้วยวิธีการให้คำแนะนำและใช้หลักการนี้ เพื่อเป็นเงื่อนไขในการให้กู้ยืมเงินมาบรรเทาปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ซึ่งประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ต้องการกู้ยืมเงินเพื่อนำมาแก้วิกฤติเศรษฐกิจของประเทศ จึงได้รับเงื่อนไขไปตามหลักการดังกล่าวด้วย

^{๘๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗-๘.

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย จึงได้ประมวลเนื้อหาสาระสำคัญไว้ตามลำดับ ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของการปกครองคณะสงฆ์

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ความหมายของการปกครองคณะสงฆ์” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

คำว่า ปกครอง หมายถึง ดูแล ค้ำครอง ระวังรักษา^{๘๙} การปกครอง ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Governance มีรากศัพท์มาจากภาษากรีกว่า Kybernates ซึ่งแปลว่า ผู้ถือหางเสือเรือ อันทำให้เกิดการเปรียบเทียบว่า การเมืองการปกครองและโดยเฉพาะ รัฐบาลเป็นเสมือนหางเสือเรือ และมีวลีที่ว่า รัฐนาวา ตามมาให้เห็นอยู่เสมอ^{๙๐} การปกครอง (Governance) จึงมีความหมายเกี่ยวกับการบริหารหมู่คณะ การวางระเบียบกฎเกณฑ์สำหรับสังคม เพื่อให้สังคมมีความสงบสุข^{๙๑}

ส่วนคำว่า สงฆ์ มีความหมายตามความเข้าใจทั่วไปคือ พระภิกษุในพระพุทธศาสนา โดยคำว่า สงฆ์ ในความหมายของพระสูตร หมายถึง ท่านผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวแม้เพียงรูปเดียวก็ได้ชื่อว่า เป็นสงฆ์ แต่ในความหมายทางพระวินัยนั้นท่านหมายถึงภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป จึงได้ชื่อว่าสงฆ์ โดยนัยนี้ สงฆ์ในพระพุทธศาสนาจึง แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๑) สมมติสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุและสามเณรที่บรรพชาอุปสมบทโดยวิธีที่ถูกต้องตามพระบรมพุทธานุญาตแล้ว อุทิศชีวิตศึกษาและปฏิบัติพระธรรมวินัย แต่ยังมีได้บรรลุมรรคผลยังเป็นปุถุชนอยู่ พระภิกษุและสามเณรทั่วไปในปัจจุบันเป็นสมมติสงฆ์ คำว่า สมมติ หมายถึง พิธีประกาศแต่งตั้งเป็นทางการต่อหน้าพระสงฆ์จำนวนมากเป็นพยาน ซึ่งในทางพระพุทธศาสนามีการบวชหลายประเภทด้วยกัน ตั้งแต่เอหิภิกขุอุปสัมปทา ติสระณคณุปสัมปทา และญัตติจตุตถกรรมวาจาอุปสัมปทา

๒) อริยสงฆ์ หมายถึง พระอริยบุคคล คือ ผู้ปฏิบัติตนจนได้บรรลุมรรคผลตั้งแต่โสดาบันขึ้นไป ซึ่งพระพุทธศาสนาได้จัดพระอริยบุคคล^{๙๒}

การปกครองคณะสงฆ์ จึงหมายถึง การปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรในเขตปกครองของตนให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ทั้งนี้ คำว่า การปกครอง แปลว่า การควบคุมดูแลรักษาควบคุมให้ท่านอยู่ในที่ที่ควรจะอยู่^{๙๓}

^{๘๙}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖), หน้า ๖๙๓.

^{๙๐}จิระโชค วีระสย และคณะ, รัฐศาสตร์ทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย รามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๔.

^{๙๑}สุชุม นวลสกุล, การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญไทยฉบับประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

^{๙๒}คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๙.

^{๙๓}พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโณ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๘๗.

การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่จะเกิดจากการปกครองนั้น มิใช่เป็นจุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อเพื่อให้แต่ละบุคคลบรรลุตามจุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษา จึงถือเป็นคนดีได้ว่าการปกครองที่มีขึ้นนั้นเป็นเรื่องของการศึกษาและเพื่อการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษา ก็ต้องปกครองด้วยอำนาจ เมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปรปักษ์ ที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้ การปกครองแบบใช้อำนาจจึงก่อให้เกิดปัญหา เพราะจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับ ไม่ใช่การปกครองแบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลว นั่นเอง^{๙๔}

สรุปได้ว่า การปกครองคณะสงฆ์ หมายถึง การปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรในปกครองของพระสังฆาธิการแต่ละระดับ เพื่อให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

๒.๑.๒ การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภายหลังจากที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว และทรงมีความประสงค์ที่จะประกาศหลักธรรมที่ได้ตรัสรู้ให้แก่ชาวโลก ซึ่งภายหลังจากที่พระองค์ทรงตรัสรู้แล้ว ยังไม่ถือว่าพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหรือองค์กร เนื่องจากว่าขณะนั้นมีพระองค์เพียงองค์เดียวจึงไม่สามารถที่จะกล่าวได้ว่าเป็นองค์กรหรือสถาบันได้ แต่หลังจากนั้นมาอีก ๒ เดือน พระพุทธองค์ก็ทรงอุปสมบทให้แก่อัญญาโกณฑัญญะ ซึ่งในขณะนี้มีพระรัตนตรัยครบสมบูรณ์ กล่าวคือ มีพระพุทธ คือ พระองค์เองพระธรรม คือ หลักธรรมที่พระองค์ทรงแสดงเทศนา และพระสงฆ์ ก็คือ พระอัญญาโกณฑัญญะที่พระองค์ทรงอุปสมบทให้ เมื่อมีพระรัตนตรัยครบสมบูรณ์ จึงถือว่าได้ว่าพระพุทธศาสนาในสมัยนั้นเป็นองค์กรหรือสถาบันอย่างสมบูรณ์ ในการอุปสมบทให้พระอัญญาโกณฑัญญะ พระพุทธองค์ทรงให้การอุปสมบทด้วยวิธี “เอหิภิกขุอุปสัมปทา”^{๙๕} โดยพระพุทธดำรัสว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด”^{๙๖} และต่อมาปัญจวัคคีย์ทั้ง ๔ ที่เหลือก็ได้ดวงตาเห็นธรรม และได้ขออุปสมบทเช่นเดียวกัน จึงนับเป็นคราวที่ครบองค์พระรัตนตรัย^{๙๗}

^{๙๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **นิติศาสตร์แนวพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๗. (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย, ๒๕๕๓), หน้า ๔๕-๔๖.

^{๙๕} เอหิภิกขุอุปสัมปทา คือ วิธีอุปสมบทที่พระพุทธเจ้าประทานด้วยพระองค์เอง ดุรายละเอียดยใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนธการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๕๗๗.

^{๙๖} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๘/๒๓.

^{๙๗} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ประวัติพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๒.

พระภิกษุในพระพุทธศาสนาทุกคนเริ่มจากศูนย นั่นคือ ไม่มีการอนุญาตให้นำชาติชั้นวรรณะหรือตำแหน่งหน้าที่ในเพศฆราวาสเข้ามาในองค์กรคณะสงฆ์^{๙๘} ซึ่งมีความแตกต่างในทางสังคมซึ่งพวกพราหมณ์ได้แบ่งคนในสังคม เรียกว่า วรรณะ เพื่อความเหมาะสมต่อฐานะ หน้าที่ และการงานจำนวน ๔ วรรณะ คือ

๑) กษัตริย์ มีหน้าที่ในการรบและปกครองประเทศ
๒) พราหมณ์ มีหน้าที่ในการศึกษาพระคัมภีร์ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา มีการบูชาัญญเป็นต้น

๓) แพศย์ มีหน้าที่ในการค้าขาย

๔) ศูทร มีหน้าที่ในทางรับใช้ ทำงานเป็นกรรมกร

การแบ่งคนออกเป็นวรรณะ เกิดขึ้นจากปัญหาทางเชื้อชาติและการเมืองของชนชาวอารยันกับพวกดราวิเดียน และชนเผ่าป่าเถื่อนที่อยู่มาก่อน ซึ่งทำให้อินเดียประสบกับความขัดแย้งตลอดมา แรกทีเดียวก็ไม่รุนแรง เพราะแบ่งไว้ตามฐานะ ภูมิชั้นของคน ยังมีประโยชน์ทางการปกครองอยู่ ต่อมาภายหลังการถือวรรณะได้ถูกแปรความหมายไปเป็นอย่างอื่น โดยพวกพราหมณ์อ้างว่า การแบ่งคนออกเป็นวรรณะนั้นเป็นพระประสงค์ของพระเจ้าเบื้องบน ผู้ที่เกิดในวรรณะใดต้องดำรงตำแหน่งอยู่ในวรรณะนั้น เช่น การประกอบอาชีพ การแต่งงาน เป็นต้น การเปลี่ยนหน้าที่ก้นอกวรรณะนั้น ถือเป็นการทรยศต่อตัวเอง และเป็นการฝ่าฝืนบัญชาของพระเจ้า ถ้าใครฝ่าฝืนก็จะถูกพระเจ้าลงโทษที่เรียกว่า เทวทัณฑ์ หรือพรหมทัณฑ์^{๙๙}

ทางพระพุทธศาสนานั้น การเริ่มจากศูนย หรือการที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาตให้นำชาติชั้นวรรณะหรือตำแหน่งหน้าที่ในเพศฆราวาสเข้ามาในองค์กรคณะสงฆ์นั้น ส่งผลให้ทุกคนที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเป็นพระภิกษุเสมอเหมือนกันหมด ดังพุทธพจน์ว่า

“เปรียบเหมือนแม่น้ำใหญ่บางสาย คือ แม่น้ำคงคา ยมุนา อจิรวดี สรรภู มหิไหลถึงมหาสมุทรแล้วย่อมละนามและโคตรอันเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนับว่ามหาสมุทรเหมือนกัน วรรณะ ๔ เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ก็เช่นเดียวกัน คือ ออกจากเรือน บวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วย่อมละชื่อและตระกูลเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนับว่าสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหมือนกัน”^{๑๐๐}

พุทธพจน์นี้ แสดงให้เห็นว่าทุกคนที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเป็นพระภิกษุเสมอเหมือนกันหมด การอยู่ร่วมกันของคนที่แตกต่างกันนี้อาจก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับบัญชาภายในองค์กร เพราะเหตุที่ว่า เมื่อสมาชิกถือตัวว่าเท่าเทียมกับคนอื่นก็จะไม่มีใครเชื่อฟังใครหรือยอมลงให้ใคร ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “การอยู่ร่วมกันของคนที่เสมอกัน นำทุกข์มาให้”^{๑๐๑}

^{๙๘} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๐.

^{๙๙} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ประวัติพระพุทธศาสนา**, หน้า ๘-๙.

^{๑๐๐} วิ.จุ. (ไทย) ๗/๔๖๑/๒๕๐.

^{๑๐๑} ขุ.ธ. (ไทย) ๒๓/๓๑/๔๕.

ถ้าเป็นเช่นนั้นการบังคับบัญชาภายในองค์กรก็ไม่ได้ พระพุทธเจ้าจึงทรงกำหนดให้ภิกษุต้องเคารพกันตามลำดับพรรษา ผู้บวชทีหลังต้องแสดงความเคารพต่อผู้บวชก่อน ดังเช่นเรื่องราวของการบวชอุบาสีภาษามาลากับเจ้าชายศากยะทั้ง ๖ พระองค์ ความว่า

“ลำดับนั้น ศากยกุมารเหล่านั้น พาอุบาสีผู้เป็นภาษามาลาเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นแล้วถวายบังคมประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า พวกหม่อมฉันเป็นเจ้าศากยะยังมีมานะ อุบาสีผู้เป็นภาษามาลานี้เป็นผู้รับใช้ของหม่อมฉันมานานขอพระผู้มีพระภาคจงให้อุบาสีผู้เป็นภาษามาลานี้บวชก่อนเถิด พวกหม่อมฉันจักทำการอภิวาท การลูกรับ อัญชลีกรรม สามิจักรกรรม แก่อุบาสีผู้เป็นภาษามาลานี้ เมื่อเป็นอย่างนี้ ความถือตัวว่าเป็นศากยะของพวกหม่อมฉันผู้เป็นศากยะจักเสื่อมคลายลง

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคโปรดให้อุบาสีผู้เป็นภาษามาลาบวชก่อนแบบเอหิภิกขุอุปสัมปทา ให้ศากยกุมารเหล่านั้นผนวชต่อภายหลัง ครั้นต่อมา ในระหว่างพรรษานั้นเอง ท่านพระภททิยะได้ทำให้แจ้งซึ่งวิชชา ๓ ท่านพระอนรุทธะได้ยังทิพยจักขุให้เกิด ท่านพระอานนท์ได้ทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล พระเทวทัตได้สำเร็จฤทธิ์ขึ้นปลุกชน

ท่านพระอุบาสีเถระเป็นยอดของภิกษุสาวกผู้ทรงวินัย ได้ยินว่าพระเถระรับกรรมฐานในสำนักพระตถาคตพระองค์เดียว เจริญวิปัสสนาแล้วบรรลุพระอรหัตต์ เรียนพระวินัยปิฎกในสำนักพระตถาคตพระองค์เดียว”^{๑๐๒}

สมัยพุทธกาล ระยะเริ่มแรกซึ่งมีพระสาวกไม่มากนัก พระพุทธเจ้าให้การอุปสมบทอุบาสิตด้วยพระองค์เอง โดยพระพุทธเจ้าทรงสรรหาโดยการพิจารณาเห็นแนวโน้มยัสต์ว์ที่เข้ามาในข่ายพระญาณ แล้วจึงไปโปรดด้วยพระองค์เอง และเมื่อบุคคลผู้ที่ทรงเสด็จไปโปรดนั้นได้ทูลขอบวชเป็นภิกษุ และพระพุทธองค์ทรงพิจารณาเห็นสมควรแล้ว ก็จักทรงประทานการบวชโดยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา ด้วยพระดำรัสว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวไว้ดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” ในอรรถกถาได้กล่าวถึงวิธีบวชด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทาไว้ว่า “พระผู้มีพระภาคครั้งทรงเห็นว่า บุคคลที่จะบวชนั้นมีอุปนิสัยพร้อมที่จะบวชด้วยเอหิภิกขุได้ ทรงเหยียดพระหัตถ์ขวาซึ่งมีพระฉวีวรรณดังทองคำ ออกจากภายในผ้าบังสุกุลสีแดง เปล่งพระสุรเสียงว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด” หากผู้นั้นยังไม่บรรลุอรหัตตผล พระองค์จะตรัสต่อว่า “เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” พร้อมกับพระดำรัสนั้นเพศกฤหัสถ์ของผู้นั้นก็อันตรธานไป ผู้นั้นมีศีระะโล้นไม่ต้องโกน ครองผ้ากาสาวพัตร์ มีบริวารครบ ๘ อย่าง คือ ไตรจีวร บาตร มีด เข็ม ประคดเอว และผ้ากรองน้ำ” และเมื่อพระพุทธองค์ทรงประทานการบวชด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทานี้ พระสาวกรูปนั้นจึงนับเป็นศาสนบุคคลแห่งพระพุทธศาสนาที่มาจากการการสรรหาโดยพระพุทธเจ้า นั่นเอง

^{๑๐๒} วิ.มหา.อ. (ไทย) ๑/๑/๖๒-๖๓.

ต่อมา เมื่อมีภิกษุเพิ่มขึ้นพอสมควรแล้ว พระพุทธเจ้าจึงทรงส่งพระภิกษุชุดแรกจำนวน ๖๐ รูป ออกไปประกาศพระศาสนา แต่เนื่องจากสมาชิกของภิกษุยังมีน้อย พระองค์จึงทรงใช้วิธีให้แต่ละรูปแยกย้ายกันไปทำงานในทิศทางต่าง ๆ ให้ครอบคลุมพื้นที่ให้ได้มากที่สุด^{๑๐๓}

พระภิกษุที่ถูกส่งไปประกาศพระศาสนาในช่วงแรกนี้ มีหน้าที่ปลุกศรัทธาด้วยการแสดงธรรมโน้มน้าวจิตใจให้คนมาเลื่อมใสในศาสนา แต่ไม่มีอำนาจในการรับผู้ที่เลื่อมใสเข้าสู่สงฆ์หรือบวชให้ เมื่อมีผู้ประสงค์จะบวช พระภิกษุเหล่านั้นจะต้องพากลุ่มชนผู้ประสงค์จะบวชกลับมาเฝ้าพระพุทธเจ้า เพื่อให้ทรงพิจารณาบวชให้ พระพุทธองค์ทรงเล็งเห็นปัญหาตรงนี้ว่าการรวมศูนย์การบวชไว้กับพระองค์ นอกจากจะสร้างความลำบากให้แก่พระภิกษุผู้ประกาศศาสนาและกุลบุตรผู้ประสงค์จะออกบวชแล้ว ยังเป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวของพระศาสนาอีกด้วย พระองค์จึงทรงอนุญาตให้พระสาวกแต่ละรูปที่ออกทำงานประกาศศาสนาสามารถบวชหรือรับสมาชิกใหม่เข้าสู่สงฆ์ได้ด้วยตนเอง ซึ่งวิธีการบวชแบบนี้เรียกว่า “ติสรณคณูปสัมปทา”^{๑๐๔}

การบวชโดยวิธีติสรณคณูปสัมปทาพระสาวกจะเป็นผู้บวชให้กุลบุตรผู้มีความตั้งใจจริง มีคุณสมบัติครบถ้วนเข้ามาเป็นสมาชิกของสังฆมณฑล^{๑๐๕} ติสรณคณูปสัมปทา เป็นการบวชด้วยวิธีการขอถึงพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง การบวชแบบนี้ เกิดขึ้นหลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ส่งภิกษุที่เป็นพระสาวกไปประกาศศาสนาแล้ว ได้มีกุลบุตรที่ฟังธรรมแล้วเกิดความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอยากบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา พระสาวกเหล่านั้นต้องพากุลบุตรผู้มุ่งบรรพชาอุปสมบทมารับการบรรพชาอุปสมบทจากพระพุทธเจ้า เพราะในขณะนั้นยังเป็นการบวชแบบเอหิภิกขุอุปสัมปทา ยังไม่มีการประกาศเปลี่ยนแปลงการบวชเป็นแบบอื่น พระพุทธเจ้าทรงรู้ด้วยพระญาณว่า การที่ภิกษุทั้งหลายนำกุลบุตรมาให้พระองค์บรรพชาอุปสมบทนั้น เป็นการยากลำบาก จึงทรงอนุญาตว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ท่านทั้งหลายนั้นแหละ จงให้บรรพชา จงให้อุปสมบทในที่นั้น ๆ ในชนบทนั้น ๆ เกิด”^{๑๐๖}

ต่อมา กุลบุตรที่มีศรัทธาเลื่อมใสมีประสงค์จะบรรพชาอุปสมบท พระสาวกก็สามารถบวชได้เลย การบรรพชาอุปสมบทมีขั้นตอนดังนี้

- ๑) ผู้บรรพชาและอุปสมบท ทำการปลงผมและโกนหนวดเคราให้เรียบร้อย
 - ๒) ผู้บรรพชาและอุปสมบทครองผ้ากาสายะให้ห่มอุตตราสงค์ เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง
 - ๓) ผู้บรรพชาและอุปสมบท กราบเท้าภิกษุทั้งหลายแล้วนั่งกระโห้ง แล้วให้ผู้บรรพชาและอุปสมบทประนมมือให้กล่าวตาม เธอจงกล่าวอย่างนี้ว่า
- พุทฺธิ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ)
 ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นสรณะ)
 สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ)

^{๑๐๓}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๑๐๔}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๔/๔๓.

^{๑๐๕}แสวง อุดมศรี, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.), หน้า ๒๙.

^{๑๐๖}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๔/๔๒.

หุติยมปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระพุทฺธเจ้าเป็นสรณะ แม้ครั้งที่ ๒)

หุติยมปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นสรณะ แม้ครั้งที่ ๒)

หุติยมปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ แม้ครั้งที่ ๒)

ตติยมปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระพุทฺธเจ้าเป็นสรณะ แม้ครั้งที่ ๓)

ตติยมปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นสรณะ แม้ครั้งที่ ๓)

ตติยมปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ แม้ครั้งที่ ๓)

เพียงแค่นี้ก็สำเร็จเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา^{๑๐๗}

เมื่อพระพุทฺธเจ้าทรงอนุญาตการบวชด้วยไตรสรณคมน์แล้ว ได้มีกุลบุตรมาบวชเป็นจำนวนมากและในจำนวนเหล่านี้ มีกลุ่มภิกษุที่ตั้งใจปฏิบัติตามหลักคำสอน และกลุ่มภิกษุที่ไม่สนใจปฏิบัติตามหลักคำสอน ทำให้เกิดเหตุการณ์ที่ไม่เหมาะสม ดังมีเรื่องราวปรากฏไว้ ความว่า

“สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายยังไม่มีพระอุปัชฌาย์ ไม่มีผู้คอยตักเตือนพร่ำสอน จึงนุ่งห่มไม่เรียบร้อย มีมารยาทไม่สมควร เวลาที่คนทั้งหลายกำลังบริโภคน้ำ ก็ยืนบาตรเข้าไปบนของบริโภคน้ำ บนของเคี้ยวบนของลิ้ม บนน้ำดื่ม บ้างออกปากขอแกง ขอข้าวสุกมาฉัน ส่งเสียงดังในโรงฉัน คนเหล่านั้นพากันตำหนิ ประณาม โพนทนาในพฤติกรรมของสมณะเชื้อสายศากยบุตรทั้งหลาย ว่าเหมือนพวกพราหมณ์ในสถานที่เลี้ยงพราหมณ์ เมื่อภิกษุทั้งหลายได้ยินคนเหล่านั้นกล่าวตำหนิ ประณาม โพนทนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย สันโดษ มีความละอาย มีความระมัดระวังใฝ่การศึกษา จึงนำเรื่องไปกราบทูลพระพุทฺธเจ้า พระพุทฺธเจ้าจึงรับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลาย เมื่อทรงทราบ จึงทรงตำหนิว่า เป็นการกระทำของพวกโมฆบุรุษ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงตำหนิภิกษุเหล่านั้นโดยประการต่าง ๆ แล้ว ได้ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลื่อยยาก บำรุงยาก มากมาย ไม่สันโดษ ความคลุกคลี ความเกียจคร้าน ตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลื่องง่าย บำรุงง่าย มักน้อย สันโดษ ความขัดเกลา ความก้ำจัด กิเลส อาการที่น่าเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียร โดยประการต่าง ๆ ทรงแสดงธรรมมีกถาให้เหมาะสม ให้คล้อยตามกับเรื่องนั้นแล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอุปัชฌาย์ อุปัชฌาย์จักเข้าไปตั้งจิตสนทนสนมในสัททวิหริกฉันบุตร สัททวิหริก จักเข้าไปตั้งจิตสนทนสนมในอุปัชฌาย์ฉันบิดา เมื่อเป็นเช่นนี้ อุปัชฌาย์และสัททวิหริกจักมีความเคารพ ยำเกรงประพฤติกุลมเกลียวกัน จักถึงความเจริญงอกงามไปพลุลยในธรรมวินัยนี้”^{๑๐๘}

^{๑๐๗}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๔/๔๒-๔๓.

^{๑๐๘}วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๔-๖๕/๘๑-๘๒.

วิธีบบแบบติสรณคณูปสัมปทาซึ่งพระพุทเจ้าทรงอนุญาตให้พระสาวกใช้ก็เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและความเหมาะสมเฉพาะกาล จึงกล่าวได้ว่า วิธีนี้เป็นวิธีการสรรหาศาสนบุคคลโดยพระสาวก นั่นเอง อย่างไรก็ตาม การบวชด้วยถึงไตรสรณะหรือติสรณคณูปสัมปทาหรือสรณคณูปสัมปทานี้ เป็นวิธีการที่ทรงอนุญาตให้พระสาวกทำในยุคต้นพุทธกาล เมื่อคณะสงฆ์ยังไม่ใหญ่นัก ต่อมาเมื่อทรงอนุญาตวิธีตั้งตถกัมมอุปสัมปทาแล้ว วิธีนี้ก็เป็นที่สำหรับสามเณร เท่านั้น^{๑๐๙}

ต่อมา ตอนปลายการตรัสรู้ พระสาวกมีจำนวนมากขึ้น เพราะว่าพระพุทศาสนาได้ขยายแผ่กว้างไพศาลไปมาก มีผู้ศรัทธาเลื่อมใสสมัครเข้าเป็นสาวกและเข้ามาบรรพชาอุปสมบทมากขึ้น พระพุทองค์ทรงประทานระบบสังฆาธิปไตย คือ มอบให้สงฆ์เป็นใหญ่ปกครองกันเอง โดยมีพระองค์เป็นประมุข วิธีที่รับบุคคลเข้ามาอยู่ในปกครอง เรียกว่า ญัตติตถกถกรรมอุปสัมปทา หรืออาจเรียกว่าสังฆาธิปไตย คราวนั้น ส่งผลให้สถานที่ที่พระอริยสาวกเดินทางไปถึง มีผู้คนมานับถือพระพุทธศาสนา กันมากเพิ่มขึ้น และยังมีคนอีกจำนวนมากที่อยากจะเข้ามาบวชเช่นกัน^{๑๑๐} โดยมีเรื่องราวปรากฏตามลำดับ ความว่า

คราวหนึ่ง พระอัสสชิได้ทำให้อุปติสสะและโกลิตะเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ซึ่งขณะนั้นทั้งสองเป็นปริพาชก ต่างมีบริวาร ๒๕๐ คน อาศัยอยู่ที่กรุงราชคฤห์ และออกบวชเป็นศิษย์ของสัณฺฑชัยปริพาชก เรียนจนจบความรู้ของอาจารย์ก็ยังไม่พบสิ่งที่ตนเองต้องการ วันหนึ่งทั้งสองต่างก็สัญญาว่าจะไปค้นหาอาจารย์เพื่อที่จะหาวิชาความจริงของชีวิต และถ้าใครพบเจอก่อนก็ให้มาบอกกับอีกคนให้ทราบด้วย อุปติสสะได้มาพบพระอัสสชิ เกิดความเลื่อมใสศรัทธา ได้เข้าไปกราบเรียนถามพระอัสสชิว่า ใครเป็นศาสดาของท่าน ศาสดาของท่านสอนเช่นไร พระอัสสชิทราบว่ายอุปติสสะเป็นนักบวชที่มีปัญญามากจึงกล่าวไปว่า ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระศาสดาของเราทรงแสดงเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และความดับของธรรมเหล่านั้น พระองค์ทรงมีปกติสั่งสอนอย่างนี้ ด้วยปัญญาของอุปติสสะที่เคยฝึกฝนมาในอดีตชาติ จึงทำให้ได้ดวงตาเห็นธรรม จากนั้นจึงรีบกลับไปหาโกลิตะและบอกเรื่องราวที่ตนเองได้ไปเจอมา หลังจากโกลิตะฟังจบก็เกิดดวงตาเห็นธรรม ท่านทั้งสองได้พากันไปบอกข่าวนี้แก่อาจารย์สัณฺฑชัยปริพาชก แต่อาจารย์กลับไม่เชื่อ ทั้งสองจึงได้เดินทางไปเฝ้าพระสัมมาสัมพุทเจ้าพร้อมกับบริวารจำนวนหนึ่ง พระพุทองค์ประทานการบวชแบบเอหิภิกขุอุปสัมปทา ภายหลังท่านทั้งสองก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ พระพุทองค์ได้ประทานนามของท่านทั้งสองว่า สารีบุตร และโมคคัลลานะ และยังได้ทรงแต่งตั้งให้เป็นอัครสาวก”^{๑๑๑}

^{๑๐๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๕๖๘.

^{๑๑๐} ดนัย ไชยโยธา, พระมหากษัตริย์กับพระพุทธศาสนาในประวัติศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๘), หน้า ๘๕-๘๖.

^{๑๑๑} วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๐-๖๒/๗๒-๗๘.

“หลังจากที่พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะบวชได้ไม่นาน มีพราหมณ์
เฒ่าคนหนึ่งชื่อ ราชะ ประสงค์จะบวชเป็นภิกษุแต่ไม่มีใครรูปใดเป็นอุปัชฌาย์
บวชให้ ทำให้ราชะพราหมณ์นั้นเกิดความทุกข์ใจจนซูบผอม พระผู้มีพระภาคเจ้า
ทรงทราบความนั้น จึงตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ใครระลึกถึงความดีของราช
พราหมณ์ได้บ้าง พระสารีบุตรกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ราชพราหมณ์
ได้ถวายภิกษาแก่ข้าพระองค์ ๑ ทัพพี ข้าพระองค์ระลึกถึงความดีข้อนี้ได้
พระพุทธเจ้าข้า พระพุทธเจ้าจึงได้อนุญาตให้พระสารีบุตรบวชให้ราชะ โดยวิธี
ญัตติจตุตถกรรม คือ ตั้งญัตติ ๑ ครั้ง และสวดกรรมวาจา ๓ ครั้ง มีภิกษุสงฆ์ร่วม
ประชุมครบองค์กำหนด ในเขตชุมชนเรียกว่าสีมา”^{๑๑๒}

พระสารีบุตรจึงเป็นพระอุปัชฌาย์รูปแรกของการบวชแบบครบองค์สงฆ์ และพระราชะถือ
เป็นภิกษุรูปแรกที่ได้รับการอุปสมบทด้วยวิธีญัตติจตุตถกรรมนี้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า นี่เป็นกระบวนการ
สรรหาศาสนบุคคลโดยหมู่สงฆ์เป็นครั้งแรก นั่นเอง ดังกล่าวนี เป็นการยืนยันว่า กระบวนการในการ
รับศาสนบุคคลเข้าสู่พระพุทธศาสนา ตั้งแต่บัดนั้นสืบมา พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะ
สงฆ์ โดยได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะสงฆ์ที่ประชุมครบองค์กำหนด ซึ่งเป็นวิธีอุปสมบท
ที่สงฆ์เป็นผู้กระทำการอย่างที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ที่เรียกว่า “ญัตติจตุตถกรรมอุปสัมปทา”^{๑๑๓}

ประการสำคัญ คือ การบวช ต้องถึงพร้อมด้วยความครบถ้วนของสังฆกรรม เรียกว่า
สมบัติ ๕ คือ วัตถุสมบัติ ปริสสมบัติ สีมาสมบัติ ญัตติสมบัติ และอนุสาวนาสมบัติ ดังนี้

๑) วัตถุสมบัติ วัตถุถึงพร้อม เช่น ผู้อุปสมบทเป็นชายอายุครบ ๒๐ ปี

๒) ปริสสมบัติ บริษัทคือที่ประชุมถึงพร้อม สงฆ์ครบองค์กำหนด

๓) สีมาสมบัติ เขตชุมชนถึงพร้อม เช่น สีมามีนิमित्तถูกต้องตามพระวินัย และประชุมทำใน
เขตสีมา

๔) กรรมวาจาสมบัติ กรรมวาจาถึงพร้อม สวดประกาศถูกต้องครบถ้วน

๔) ญัตติสมบัติ ญัตติถึงพร้อม คือคำเผด็จสงฆ์ถูกต้อง

๕) อนุสาวนาสมบัติ อนุสาวนาถึงพร้อมคำหารือกถลกถูกต้อง^{๑๑๔}

ด้วยเหตุที่พระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ทำให้กุลบุตรผู้มีความ
ศรัทธาออกบวชมากยิ่งขึ้น พระสงฆ์เป็นหมู่ใหญ่ขึ้น ความเป็นปึกแผ่นมากขึ้น การที่จะทรงยึด
อำนาจไว้เฉพาะตัวบุคคลคือเฉพาะพระพุทธองค์นั้นไม่ทรงเห็นควร พระพุทธองค์ทรงดำริว่า หากพระ
พุทธองค์ปรินิพพานไป พระพุทธศาสนาก็จะดำรงอยู่เพียงเท่านั้น แต่ถ้ายกอำนาจให้แก่สงฆ์ โดยให้
สงฆ์เป็นใหญ่แล้ว อำนาจก็จะตั้งอยู่ยืนยาวตลอดชั่วอายุของพระพุทธศาสนา นั่นเอง^{๑๑๕}

^{๑๑๒}วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๕๔-๒๕๔/๓๖-๓๙.

^{๑๑๓}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๘๙.

^{๑๑๔}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๙๙.

^{๑๑๕}คณาจารย์โรงพิมพ์เลียงเชียง, หนังสือเรียนนักธรรมชั้นตรี ฉบับมาตรฐาน บูรณาการชีวิต วิชา
พุทธประวัติ, (กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง, ๒๕๔๙), หน้า ๑๗๘.

การบวชแบบญัตติจตุตถกรรมวาจานี้เป็นวิธีที่ให้คณะสงฆ์เป็นผู้กระทำการ และนับตั้งแต่อุปสมบทให้พราหมณ์สูงอายุชำระด้วยวิธีนี้ ปัจจุบันผู้ที่ประสงค์จะบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ก็จะต้องบวชโดยวิธีการดังกล่าว เท่านั้น^{๑๑๖}

โดยแท้จริง ในช่วงต้นสมัยพุทธกาลยังไม่มีการบัญญัติวินัย เพราะจำนวนพระภิกษุสงฆ์มีน้อย และทุก ๆ รูปต่างก็ตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด ต่างสำนึกดีว่า อะไรเป็นสิ่งที่ควรทำหรือไม่ควรทำ แต่เมื่อจำนวนพระภิกษุเพิ่มมากขึ้น การอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นสังคมาภิกษุหรือบรรพชิตก็ตาม ถ้าไม่ฝึกฝนตนเองให้อยู่ในประเพณีวัฒนธรรมที่สังคมนั้น ๆ กำหนดไว้ ย่อมจะก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งได้ เพราะต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างทำ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการระเบียบกฎเกณฑ์กติกาที่คนส่วนใหญ่ยอมรับมาใช้เป็นแนวปฏิบัติ ซึ่งสามารถควบคุมความประพฤติของสมาชิกในหมู่คณะให้เป็นไปในทางเดียวกัน ก่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงามในสังคมนั้น ๆ ดังกล่าวนี้นี้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับพระธรรมวินัยนี้อย่างมาก ดังที่ทรงได้ตรัสปัจฉิมวาจา กับพระอานนท์ไว้ก่อนที่จะปรินิพพาน ความว่า

“อานนท์ บางทีพวกเธอคิดว่า ปาพจน์มีพระศาสดาล่วงลับไปแล้ว พวกเราไม่มีพระศาสดา ข้อนี้พวกเธอไม่พึงเห็นอย่างนั้น ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไปแล้ว ก็จักเป็นพระศาสดาของเธอทั้งหลาย”^{๑๑๗}

วินัย คือ ระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์แบบต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นโดยอาศัยหลักธรรม คำสอนนั้น และเพื่อให้คำสอนหรือหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้นั้น ให้เกิดผลเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาแล้ว ก็เกื้อกูลการนำสู่จุดหมายของพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า วินัยหรือศีลจึงเป็นคุณสมบัติของคนเป็นสภาพการฝึกฝนพัฒนาที่อยู่ในตัวคน^{๑๑๘}

พระวินัยนี้เป็นหลักที่พระพุทธองค์ไม่ได้บัญญัติเอาไว้ล่วงหน้า แต่การบัญญัติกฎเกณฑ์อะไรลงไปบัญญัติตามสิ่งที่ได้เกิดขึ้นจริง เมื่อสิ่งใดเกิดขึ้นแต่เป็นสิ่งที่ไม่สมควรแล้วจึงบัญญัติห้าม^{๑๑๙} สิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติเป็นข้อห้ามมิให้ภิกษุและภิกษุณีประพฤติล่วงละเมิด ซึ่งมีบทกำหนดโทษหรือปรับอาบัติแก่ผู้ประพฤติก่อล่วงละเมิด ถ้าเป็นการบัญญัติสิกขาบทครั้งแรก เรียกว่า มูลบัญญัติ หรือพระบัญญัติ ถ้าบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมให้กับสิกขาบทนั้น ๆ เพื่อให้มีความรัดกุมมากยิ่งขึ้นหรือผ่อนผันให้เหมาะสมแก่การกระทำความผิด สิกขาบทที่ทรงบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมนี้ เรียกว่าอนุบัญญัติ^{๑๒๐}

^{๑๑๖} พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมฺปนฺโน), คู่มือพระอุปัชฌาย์, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สหภาพพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๙๕.

^{๑๑๗} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

^{๑๑๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), นิติศาสตร์แนวพุทธ, หน้า ๖๑.

^{๑๑๙} พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ), หลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓.

^{๑๒๐} แสวง อุดมศรี, พระวินัยปิฎก ๑ ว่าด้วยมหาวิภังค์หรือภิกขุวิภังค์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๗.

ตอนแรกมีวินัยโดยไม่มีสิกขาบท พระก็อยู่กันได้ด้วยดีโดยถือหลักการปฏิบัติไปตามหลักการ มีหลักการเป็นเครื่องรักษาควบคุม ดังปรากฏว่าในวันอุโบสถเมื่อพระภิกษุทั้งหลายประชุมกัน พระพุทธเจ้าก็ทรงแถลงหลักการของพระศาสนาเป็นการทบทวนว่าพระพุทธานุศาสนามีอุดมการณ์อย่างนี้มีหลักการอย่างนี้ ทรงปฏิบัติเช่นนี้ตลอดมาเป็นเวลา ๒๐ ปี จนกระทั่งเมื่อมีการบัญญัติสิกขาบท จึงทรงบัญญัติให้ภิกษุทั้งหลายประชุมกันทบทวนตรวจสอบความประพฤติด้วยสิกขาบทเหล่านั้น^{๑๒๑}

วัตถุประสงค์ที่ทรงบัญญัติพระวินัยเป็นบรรทัดฐานในการอยู่ร่วมกันของสงฆ์ เกิดจากเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงปรารถนาหรือประโยชน์ ที่ทรงประสงค์ในการทรงบัญญัติสิกขาบทแก่พระสงฆ์สาวก คือ

๑) ว่าด้วยประโยชน์แก่สงฆ์หรือส่วนรวม

๑.๑) สงฆ์สกุตตาย เพื่อความเรียบร้อยดีแห่งสงฆ์ คือ เพื่อความเรียบร้อยดีงามแห่งสงฆ์ พระองค์ทรงชี้แจงให้มองเห็นคุณโทษแห่งการประพฤตินั้น ๆ ชัดเจนแล้วจึงทรงบัญญัติสิกขาบทขึ้น โดยความเห็นชอบร่วมกัน

๑.๒) สงฆ์ผาสุตตาย เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์ หรือเพื่อความสำราญแห่งหมู่

๒) ว่าด้วยประโยชน์

๒.๑) ทูมมงฺกุลํ ปุคฺคลํ นิคฺคหยา เพื่อชม หรือเพื่อกำจัดบุคคลผู้เกียจคร้าน คือเพื่อกำราบคนผู้มีความเกียจคร้านมีความประพฤติดุรตาม

๒.๒) เปสฺสํ ภิกฺขุํ ผาสุวิหาราย เพื่อความอยู่เป็นผาสุกแห่งภิกษุผู้มีศีลดีงามเป็นที่รัก

๓) ว่าด้วยประโยชน์แห่งความบริสุทธิ์ หรือแก่ชีวิต ทั้งทางกาย วาจา ใจ

๓.๑) ทิฏฐิมิกานํ อสวานํ สํวราย เพื่อปิดกั้นและเพื่อกำจัดอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน คือเพื่อระงับปิดกั้นทางอันเสื่อมเสีย ความทุกข์ ความเดือดร้อน ที่จะมาภายในหรือภายนอก

๓.๒) สมฺปรายิกานํ อสวานํ ปฏิฆาตตาย เพื่อบำบัด และเพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต คือเพื่อแก้ไขมิให้เกิดความเสื่อมเสีย ความทุกข์ ความเดือดร้อน ที่จะมาภายในหรือภายนอก

๔) ว่าด้วยประโยชน์แก่ประชาชน

๔.๑) อปฺปสนฺนํ ปสาทย เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส

๔.๒) ปสนฺนํ ภิกฺขุํ เพื่อกำจัดความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว

๕) ว่าด้วยประโยชน์แก่พระศาสนา

๕.๑) สทฺธมฺมํ ฐิตียา เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม

๕.๒) วินยฺนคฺคหยา เพื่ออนุเคราะห์วินัย คือทำให้มีบทบาทสำหรับใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการจัดระเบียบของหมู่สงฆ์ เพื่อความสนับสนุนความมีวินัย ให้นึกแน่น มั่นคงยิ่งขึ้น

โดยปกติพระภิกษุสงฆ์ผู้ละเมิดพระวินัยพึงมีโทษจากการล่วงละเมิดสิกขาบท ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้แล้ว ที่เรียกว่า อาบัติ แปลว่า ความต้อง โดยทรงปรับโทษไว้หนักและเบา ตามสมควรแก่ความผิด อาบัติมีโทษ ๒ ทาง คือ

^{๑๒๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), สลายความขัดแย้ง-สังคมศาสตร์ที่หยั่งถึงธรรมชาติ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑๒-๑๑๓.

๑) โลกวัชชะ คือ อาบัติที่มีโทษทางโลก หมายถึง สิกขาบทบางข้อภิกษุต้องเข้าแล้วมีโทษทางพระบัญญัติด้วย และผิดกฎหมายบ้านเมืองด้วย เช่นฆ่าคนตาย เป็นต้น หรือไม่ผิดกฎหมายบ้านเมือง แต่เมื่อภิกษุทำแล้วถูกชาวบ้านติเตียน เช่น ต้มสุรา เป็นต้น

๒) ปณัตติวัชชะ คือ อาบัติที่มีโทษทางพระบัญญัติอย่างเดียว ภิกษุทำแล้วไม่ผิดกฎหมายบ้านเมือง และไม่ถูกติเตียน เช่น ห่มจีวรที่ไม่พินทุ เป็นต้น^{๑๒๒}

การลงโทษซึ่งมีทั้งทางธรรมและทางวินัยนี้ มีบทบัญญัติความประพฤติอยู่แล้ว และถือเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่นด้วย อาทิ เรื่องการลงพรหมทัณฑ์ต่อพระฉนฺนะ ซึ่งมีความเยอหยิ่งว่าตนเป็นเป็นผู้อุปัฏฐากพระพุทธเจ้าในสมัยที่ยังทรงพระเยาว์กระทั่งออกบวช เป็นเหตุให้พระฉนฺนะไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครูอาจารย์ ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้พระฉนฺนะรู้จักสำนึกในการกระทำของตนเอง พระพุทธเจ้าจึงตรัสให้มีการลงพรหมทัณฑ์ ด้วยการไม่ให้ผู้ใดพูดคุย หรือกล่าวตักเตือนอะไรเลยแก่พระฉนฺนะ โดยตรัสกับพระอานนท์ก่อนที่จะเสด็จปรินิพพานว่า “อานนท์ เมื่อเราล่วงไป สงฆ์พึงลงพรหมทัณฑ์แก่ภิกษุฉนฺนะ ด้วยการที่ว่า แม้ภิกษุฉนฺนะจะฟังพูดได้ตามต้องการ แต่ภิกษุไม่พึงว่ากล่าวตักเตือนพราสอนเธอ”^{๑๒๓}

สมัยพุทธกาลนี้ พระพุทธเจ้าทรงดำรงฐานะหรือทรงดำรงตำแหน่งเป็นธรรมราชา คือ ผู้บริหารสูงสุดในองค์กรพระพุทธศาสนา^{๑๒๔} ดังพุทธพจน์ ความว่า “เราเป็นพระราชา นั่นคือเป็นธรรมราชาผู้ยอดเยี่ยม”^{๑๒๕}

สรุปได้ว่า การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าทรงดำรงฐานะเป็นธรรมราชา และอาจจำแนกรูปแบบของการปกครองได้ ๓ สมัย คือ (๑) ปฐมโพธิกาล ได้แก่ ตอนแรก การตรัสรู้ พระสาวกยังมีน้อย พระพุทธองค์ทรงปกครองเอง โดยมีพระองค์เป็นประมุข วิธีที่รับบุคคลเข้ามาอยู่ในปกครอง เรียกว่า เอหิภิกขุอุปสัมปทา (๒) มัชฌิมโพธิกาล ได้แก่ ตอนกลางการตรัสรู้ พระสาวกเริ่มเพิ่มมากขึ้น พระพุทธองค์ทรงมอบอำนาจให้อภิภูชนียภิกษุ คือ พระภิกษุผู้มีคุณธรรมช่วยกันปกครอง โดยมีพระพุทธองค์เป็นประมุข วิธีที่รับบุคคลเข้ามาอยู่ในปกครอง เรียกว่า ติสระณคณูปสัมปทา และ (๓) ปัจฉิมโพธิกาล ได้แก่ ตอนปลายการตรัสรู้ พระสาวกมีจำนวนมากขึ้น เพราะพระพุทธศาสนาได้ขยายแผ่กว้างไพศาลไปมาก มีผู้ศรัทธาเลื่อมใสสมัครเข้าเป็นสาวกและเข้ามาบรรพชาอุปสมบทมากขึ้น พระพุทธองค์ทรงประทานระบบสังฆาธิปไตย คือ มอบให้สงฆ์เป็นใหญ่ปกครองกันเอง โดยมีพระองค์เป็นประมุข วิธีที่รับบุคคลเข้ามาอยู่ในปกครอง เรียกว่า ญัตติจุตตกรรมอุปสัมปทา นั้นเอง

^{๑๒๒} คณาจารย์โรงพิมพ์เสียงเสียง, *บูรณาการแผนใหม่นักธรรมชั้นตรี*, (กรุงเทพมหานคร: เสียงเสียง, ๒๕๕๖), หน้า ๔๐๔-๔๐๘.

^{๑๒๓} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๕.

^{๑๒๔} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีบริหาร*, หน้า ๑๑.

^{๑๒๕} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๖๐๘/๕๕๔.

๒.๑.๓ การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ก. สมัยสุโขทัย

พ.ศ. ๑๘๐๐ อาณาจักรพุกาม และอาณาจักรกัมพูชาเสื่อมอำนาจลงคนไทยกลุ่มหนึ่งชื่อ พ่อขุนบางกลางหาว ได้ประกาศอิสรภาพขึ้นและขับไล่พวกขอมมีอำนาจอยู่ในบริเวณตอนกลางและตอนเหนือของประเทศสยามออกไป แล้วตั้งราชธานีขึ้นที่กรุงสุโขทัย แล้วสถาปนาพระองค์ขึ้นเป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่า พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ในด้านศาสนาระยะแรกตั้งกรุงสุโขทัยมีศาสนาต่าง ๆ ปนกันหลายลัทธิหลายนิกาย มีพราหมณ์ พุทธนิกาย มหายานและพุทธหินยาน พราหมณ์กับมหายานมีอยู่ก่อน ส่วนหินยานหรือเถรวาทมาทีหลัง มาจากขอมสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖ และจากลพบุรีพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๘) นอกจากนี้ ยังเชื่อว่าอาจมาจากเขมรในยุคเดียวกันทั้งนี้ด้วยเพราะตอนปลายรัชสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ (พ.ศ. ๑๗๒๔) หินยานแบบลังกาวงศ์ได้เจริญมากในเขมร พระราชโอรสของพระองค์ไปบวชเรียนมาจากลังกาคลับมาพื้นพุทธศาสนาที่นั่น ทั้งนี้ อาจเป็นเหตุผลทางการเมืองก็ได้ เพราะคนไทยนับถือหินยาน ส่วนพวกขอมเดิมนับถือศาสนาพราหมณ์และพุทธมหายาน

เมื่อขับไล่ขอมออกแล้วก็ไม่ต้องการสนับสนุนลัทธิหินยานของขอมด้วย ถึงกระนั้นก็ตามกลืนโอของพราหมณ์และมหายานยังติดแน่นอยู่กับชาวสุโขทัยมิได้เสื่อมสิ้นไปทีเดียวจะเห็นได้จากพระนามของกษัตริย์ก็ตาม สถานที่ก็ตาม เช่น คำว่าพระเจ้าที่ใช้กันมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล คือ พระเจ้าสุทโธทนะ พระเจ้ารามคำแหง ต่อมาเปลี่ยนเป็นพ่อขุนรามคำแหง แม้สมัยปัจจุบันก็ยังมีย่องรอยและอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ เช่น ประเพณี พิธีกรรม และภาษา เป็นต้น^{๑๒๖}

พ.ศ. ๑๘๒๒ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชเสด็จขึ้นครองราชย์ พระองค์ทรงสดับกิตติศัพท์ของคณะสงฆ์แบบลังกาวงศ์ก็ทรงเลื่อมใสศรัทธา ทรงอาราธนาพระมหาเถรสังฆราชจากเมืองนครศรีธรรมราชมาตั้งสำนักเผยแผ่พระศาสนา ณ กรุงสุโขทัย^{๑๒๗}

คณะอรัญญิกะ คือ หินยาน หรือเถรวาทนั่นเอง แต่เป็นคณะที่เข้ามาใหม่คนก็นิยมนับถือ เจ้าขุนมูลนายและประชาชนใหม่คนก็นิยมนับถือ เจ้าขุนมูลนายและประชาชนนิยมบวชเรียนในคณะนี้ ทำให้มีประชาชนนับถือมากขึ้นในระยะเวลาไม่นาน วัดของคณะใหม่นี้เรียกว่าวัดอรัญญิก เช่น วัดป่ามะม่วง วัดเขาพระบาทน้อย ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากเมืองพอประมาณส่วนหินยานและมหายานเดิมมีคนนับถือน้อยลง แต่ละคณะไม่ขึ้นต่อกันในระยะแรกเพราะนิกายเดิมใช้ภาษาสันสกฤตส่วนหินยานใหม่ใช้ภาษาบาลีตามแบบลังกาการสังฆกรรมจึงร่วมกันไม่ได้ ต่อมาภายหลังการคณะสงฆ์ทั้งสองฝ่ายก็ประนีประนอมกันได้ด้วยดี

สาเหตุการปรองดองมีสาเหตุ ๒ ประการ

๑) พ่อขุนรามคำแหงใช้กุสโลบายชักนำขอรับรองให้สงฆ์ ๒ ฝ่ายร่วมกัน

๒) เจ้านายและประชาชนหันไปนับถือคณะใหม่ในที่สุดก็รวมกันได้โดยไม่บังคับ

^{๑๒๖} ศนาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประวัติพระพุทธศาสนา, หน้า ๒๑๒-๒๑๓.

^{๑๒๗} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒.

ร่องรอยการปกครองของคณะสงฆ์ ๒ คณะนี้มีมาสมัยต่อมา คือ

๑) การบรรพชาและอุปสมบท ให้ใช้ไตรสรณคมณ์ ๒ ครั้ง ภาษาบาลี ๑ ครั้ง ภาษาสันสกฤต ๑ ครั้ง (มาเลิกใช้ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕)

๒) บรรดาอุโบสถที่สร้างมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น วัดหลวงมีใบสีมา ๒ ใบซ้อนกันก็มี ๓ ใบก็มี^{๑๒๘}

องค์กรการปกครองของคณะสงฆ์ออกเป็น ๒ คณะใหญ่ คือ พระสงฆ์ฝ่ายหินยานซึ่งมีอยู่เดิม เรียกว่า ฝ่ายซ้าย หรือ อรัญวาสี ซึ่งอยู่ในฝ่าย วิปัสสนาธุระ อีกคณะหนึ่ง เรียกว่าฝ่ายขวา หรือ คามวาสี ซึ่งอยู่ในฝ่ายคั่นธุระ ฝ่ายกิจการการเล่าเรียน

การบริหารจัดการของแต่ละคณะนั้น พบว่า มีคณะที่ขึ้นตรงต่อตนเองเป็นคณะย่อย ๆ และคณะใหญ่ทั้งสองคณะจะมีหัวหน้าคณะ หรือสมเด็จพระสังฆราชของตนเองทำหน้าที่ในการปกครอง ดูแล และบริหารคณะ ในการได้มาซึ่งหัวหน้าของแต่ละคณะนั้นได้มาโดยการที่พระมหากษัตริย์ทรงเห็นชอบในการประกาศแต่งตั้ง โดยการพิจารณาจากความเลื่อมใสศรัทธาและเคารพของประชาชนเป็นหลัก นอกจากนั้นก็พิจารณาจากความอาวุโสของอายุพรรษา และความรู้ความสามารถด้วย

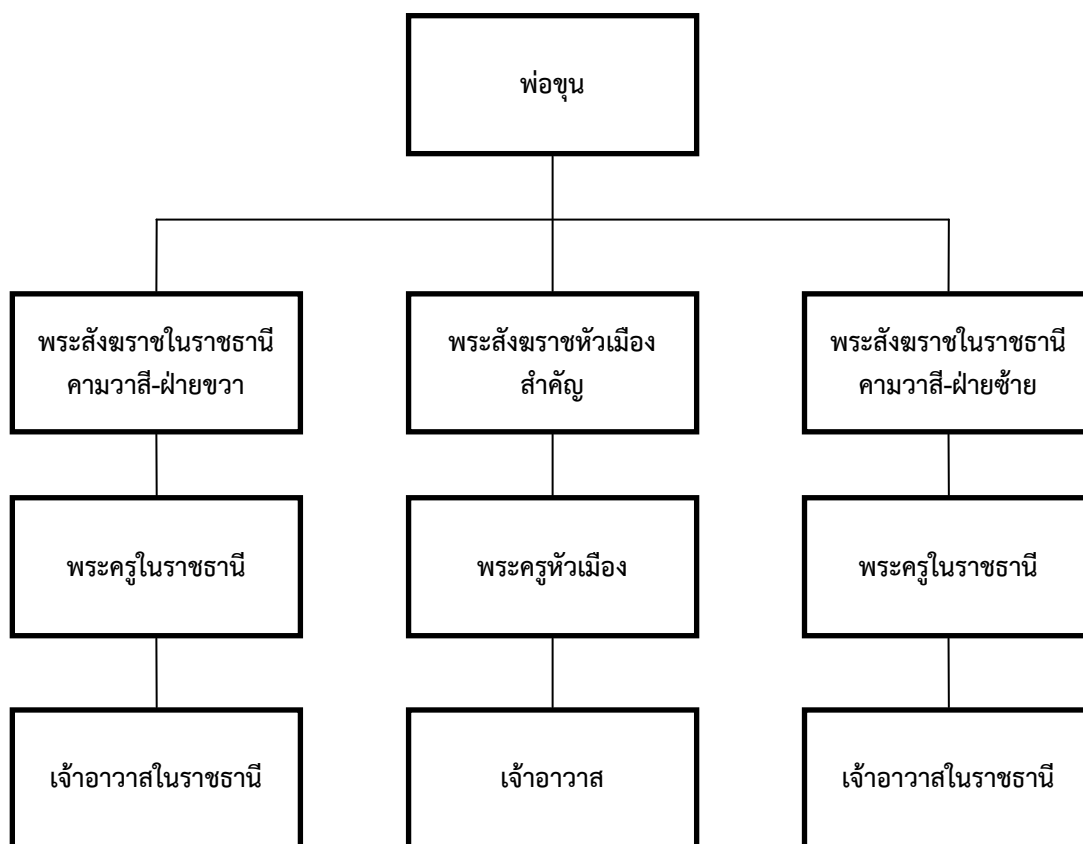
สายการบังคับบัญชาคณะสงฆ์ในสมัยกรุงสุโขทัยเริ่มจาก พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองสูงสุด และแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราชทั้งสองคณะ นอกจากนี้ พระมหากษัตริย์ยังทรงแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราชในหัวเมืองสำคัญ ๆ ที่เป็นราชธานีอีกด้วย สมเด็จพระสังฆราชทั้งสองคณะทรงแต่งตั้งผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเป็นพระครู โดยแยกเป็นพระครูในเมืองหลวง และพระครูในหัวเมืองชั้นนอก และแต่งตั้งเจ้าอาวาส โดยแยกเป็นเจ้าอาวาสในเมืองหลวง และเจ้าอาวาสตามหัวเมืองชั้นนอก รูปแบบองค์กรการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยกรุงสุโขทัยจะมีรูปแบบที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันกับการบริหารบ้านเมือง

การบริหารในฝ่ายขวา หรือ คามวาสีนั้น มี พระสังฆราช เป็นสังฆนายกชั้นเอก ซึ่งเป็นราชทินนาม ที่กษัตริย์ทรงแต่งตั้งให้พระที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาและเป็นที่เคารพของประชาชน ขึ้นมาดำรงตำแหน่ง และจำพรรษาอยู่วัดมหาธาตุ ทำหน้าที่ในการปกครองดูแลและบริหารคณะสงฆ์ฝ่ายนี้ โดยมีพระครู อีก ๓ องค์เป็นสังฆนายกชั้นรอง การบริหารในฝ่ายซ้าย หรือ อรัญวาสีนั้น โดยมี พระครูธรรมราชา เป็นสังฆนายกชั้นเอก ซึ่งเป็นราชทินนาม ที่กษัตริย์ทรงแต่งตั้งให้พระที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาและเป็นที่เคารพของประชาชนในฝ่ายนี้ ขึ้นมาดำรงตำแหน่ง และจำพรรษาอยู่วัดไตรภูมิป่าแก้ว ทำหน้าที่ในการปกครองดูแลและบริหารคณะสงฆ์ฝ่ายนี้ โดยมีพระครู อีก ๒ องค์เป็นสังฆนายกชั้นรอง

เนื่องจาก พระสังฆราชแต่ละองค์จะได้รับการสถาปนาจากพระมหากษัตริย์ พระสังฆราชจึงขึ้นตรงต่อพระมหากษัตริย์ และในขณะเดียวกันพระสังฆราชปกครองบังคับบัญชาพระสงฆ์ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชารองลงไปตามลำดับ คือ พระครูและเจ้าอาวาส^{๑๒๙}

^{๑๒๘} ศนาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประวัติพระพุทธศาสนา, หน้า ๒๑๔.

^{๑๒๙} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๗-๘.

แผนภาพที่ ๒.๗ การปกครองคณะสงฆ์สมัยสุโขทัย^{๑๓๐}

เมื่อคณะสงฆ์รวมเป็นอันเดียวกันแล้วต่างก็แบ่งฐานะแตกต่างกันเป็น ๒ พวก คือ พวกที่สมათาน คันถธุระ ก็เรียนบาลี ศึกษาพระไตรปิฎก อยู่วัดใกล้บ้านจึงชื่อว่าคณะคามวาสี พวกที่สมათานวิปัสสนาธุระก็บำเพ็ญภาวนาหาความสงบสุขอยู่ตามป่า จึงชื่อคณะคามวาสีเมื่อรวมกันแล้วทำให้เกิดความเจริญและเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านการศึกษา ตรวจสอบพระไตรปิฎกที่ยังขาดตกบกพร่องอยู่ให้สมบูรณ์ อักษรที่ใช้เป็นอักษรสิงหล คงจะปริวัตรเป็นอักษรขอมส่วนอักษรของพ่อขุนรามคำแหงยังเป็นของใหม่จึงใช้ภาษาขอมไปก่อน จนเข้าใจว่าภาษาขอมเป็นภาษาสำหรับเขียนพระไตรปิฎก

ด้านศิลปะ การสร้างปูชนียสถานแต่ก่อนสร้างเป็นพระปรางค์ เช่น ปรางค์วัดมหาธาตุ พระปรางค์วัดพระพายหลวง เมืองสุโขทัย ต่อมาพ่อขุนรามให้ทรงสร้างเจดีย์แบบล้อมfang หรือทรงกลม

ด้านการสร้างพระพุทธรูปของไทย แต่ก่อนไม่เคยมีเปลวรัศมีสูง ให้มีเปลวสูงขึ้น

ด้านประเพณีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ชาวกรุงสุโขทัยมีศรัทธาแรงกล้าในพระพุทธศาสนา ชีวิตประจำวันผูกพันอยู่กับศาสนา บำเพ็ญบุญทั้งในพรรษาและออกพรรษา

^{๑๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๘.

ด้านการเผยแผ่ธรรม นอกจากจะเอาใจใส่ด้านการก่อสร้างปูชนียสถานแล้ว พ่อขุนรามคำแหงทรงเอาใจใส่ในการอบรมสั่งสอน คือ โปรดให้สร้างกระดานหินที่กลางดงตาลขนานนามว่า มนังคศิลาอาสน์ ถ้าเป็นวันพระโปรดให้ฝูงปู่ครู เถระ มหาเถระ ขึ้นนั่งเหนือขดาร์น แสดงธรรมแก่ อุบาสกอุบาสิกา ถ้าเป็นวันธรรมดาพระองค์จักทรงใช้เป็นที่พักสำหรับว่าราชการบ้านเมือง เมื่อมีเวลาจะอบรมข้าราชการและราษฎรไปด้วย

ด้านการพัฒนาประเทศโดยอาศัยพระพุทธศาสนา พ่อขุนรามคำแหงทรงใช้กุศโลบายชักนำประชาชนโดยวิธีอื่นด้วย เช่น การสร้างพระพุทธรูปปางลีลาแต่ก่อนสร้างพระพุทธรูปนั่งปางต่าง ๆ คือ ว่าปางนั่งสมาธิไม่ใช้การพัฒนาประเทศ

ด้านวรรณคดีพระพุทธศาสนา เช่น เถภูมิกถา หรือ ไตรภูมิพระร่วงที่ประชาชนทั่วไปใช้สั่งสอนกันสืบ ๆ กันมา^{๑๓๑}

ข. สมัยอยุธยา

กรุงศรีอยุธยาซึ่งเป็นเมืองหลวงอันยาวนานถึง ๔๑๗ ปีมีกษัตริย์ปกครองติดต่อกันมา ๓๔ พระองค์ ดังนั้น การศึกษาในสมัยนี้จะกล่าวเฉพาะกษัตริย์ที่มีผลงานด้านพระพุทธศาสนาเพียงไม่กี่พระองค์ ถ้าศึกษาให้ดีจะพบหลักฐาน ความนับถือพระพุทธศาสนาในสมัยอยุธยาไม่สู้โน้มไปในทางแบบชั้นสูงนัก โดยมากสนใจมุ่งไปแก่เรื่องการบุญการกุศลบำรุงวัดพระสงฆ์สร้างวัดวาอาราม ปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ พิธีกรรม งานฉลอง งานนมัสการ เช่น ให้อาหารและพระพุทธรูป การบำเพ็ญภาวนาก็นำไปข้างความขลังศักดิ์สิทธิ์อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ มีเรื่องไสยศาสตร์ อาถรรพ์ปะปนเป็นอันมาก อย่างน้อยเป็นลักษณะที่เด่นในปลายสมัย นักปราชญ์ทั้งหลายนิยมแบ่งอยุธยาออกเป็น ๔ ตอนด้วยกัน คือ

๑) อยุธยาตอนแรก (พ.ศ. ๑๘๙๓-๒๐๓๑)

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ หลังจากทรงจัดการบ้านเมือง ให้เข้ารูปเข้ารอยแล้ว ทรงหันมาเอาพระทัยใส่ด้านศาสนา คือ ทรงโปรดให้สร้างวัดขึ้น ๒ วัด คือวัดพุทไธสวรรย์ สร้าง ณ บริเวณตำบลเวียงเหล็ก ซึ่งเคยเป็นที่ตั้งพลับพลาที่สร้างพระนคร เพื่อเป็นอนุสรณ์ในการย้ายมาสร้างนครกรุงศรีอยุธยาเป็นวัดประจำรัชกาล และเป็นที่ประสิทธิประสาทวิชาการ พิชัยสงคราม ตลอดจนสมัยกรุงศรีอยุธยาด้วย

วัดใหญ่ชัยมงคล สร้างนอกเมืองด้านตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อถวายพระคณะสงฆ์ที่ออกไปศึกษาคัมภีร์จากประเทศลังกาในสำนักพระวันรัต ที่เรียกว่า คณะป่าแก้ว คณะนี้ถือการบำเพ็ญวิปัสสนาเป็นสำคัญ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. ๑๙๙๑-๒๐๑๓) สมัยนี้พระพุทธศาสนารุ่งเรืองมากกว่าทุกรัชกาล พระองค์ทรงครองราชย์ยาวนานถึง ๔๐ ปี ทำให้ศาสนาเป็นปึกแผ่นมากทีเดียว ผลงานของพระองค์มีมากที่พระองค์ทำไว้ ถวายวังให้เป็นวัด ทรงอุทิศที่พระราชวังเดิมสร้างวัดเป็นเขตพุทธาวาส เพื่อประกอบพิธีทางศาสนา ปัจจุบันเรียกว่า วัดพระศรีสรรเพชญ์ ทรงหล่อรูปพระโพธิสัตว์ ๕๐๐ ขาดิ สร้างวัด เช่น วัดจุฬามณีที่พิษณุโลก และ บุรณะวัดต่าง ๆ เช่น วัดพระศรีรัตนมหาธาตุสุพรรณบุรี

^{๑๓๑} เณลิม เชื้อทองหลาง, เอกสารประกอบการบรรยายวิชาประวัติพระพุทธศาสนา ๒, (นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒. (อรรถาธิบาย).

๒) อยู่ระหว่างวันที่ ๒ (พ.ศ. ๒๐๓๔-๒๐๓๕)

๓) อยู่ระหว่างวันที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕)

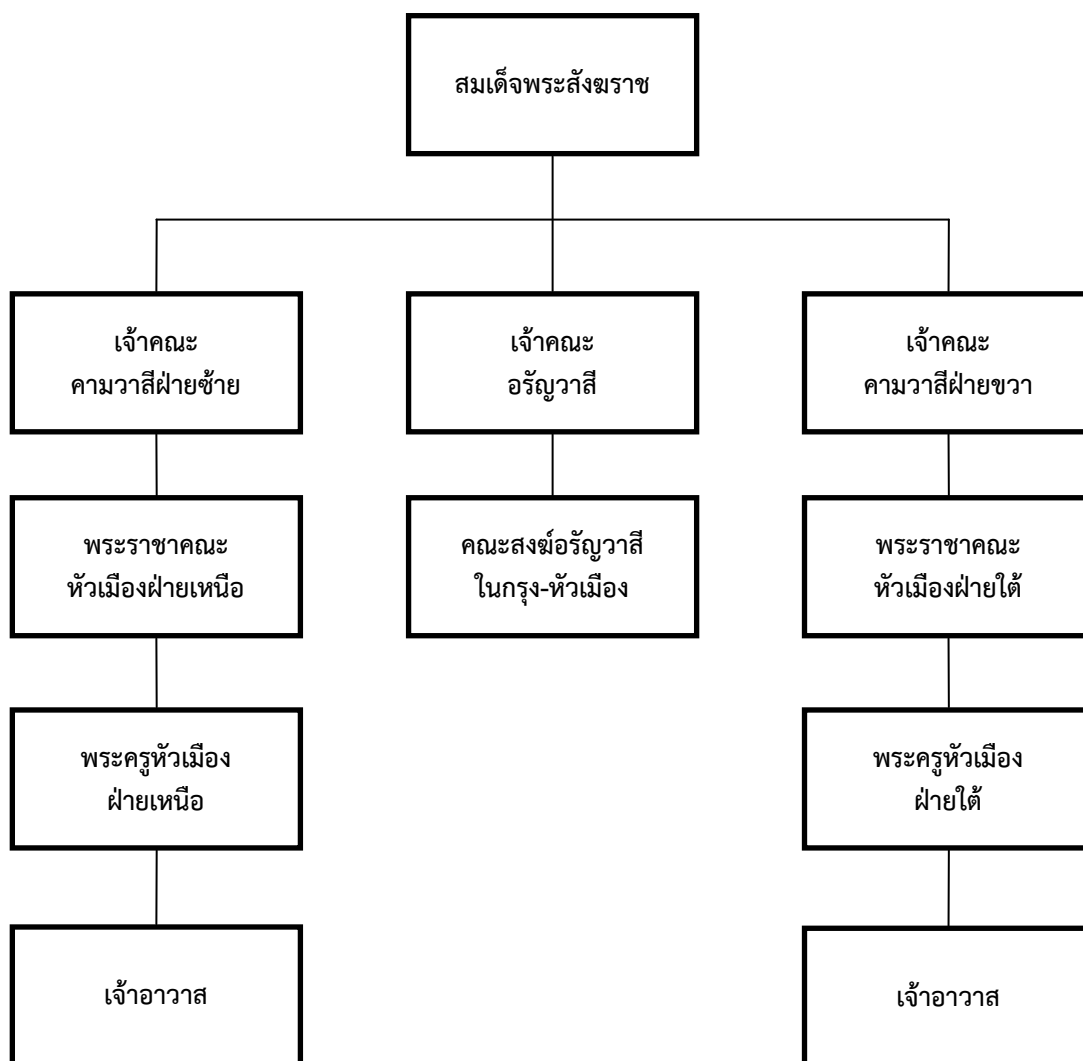
ในยุคที่สามนี้โดยเฉพาะรัชกาลของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีการติดต่อกับชาวยุโรปมาก นอกจากการค้าขายแล้ว ยังนำคริสต์ศาสนาเข้ามาเผยแพร่ด้วย สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงมีพระราชศรัทธามั่นในพระพุทธศาสนาแต่พระองค์ยังให้เสรีภาพในการนับถือศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายสมบูรณ์ในตัวอยู่แล้ว ยังทรงอุปถัมภ์ศาสนาอื่น ๆ เหมือนสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช โดยเฉพาะคริสต์ศาสนาที่มากับชาวตะวันตก โดยสร้างวัดเซนต์โยเซฟ ที่สถิตของสังฆนายกที่อยุธยาและสร้างวัดเซนต์เปาโลที่ลพบุรี และตะนาวศรีซึ่งมีการติดต่อสัมพันธ์ไมตรีแน่นแฟ้นเป็นพิเศษกัน พระเจ้าหลุยส์แห่งฝรั่งเศส พระเจ้าหลุยส์และพวกบาทหลวงคิดว่าสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงเลื่อมใสศรัทธาในคริสต์ศาสนา พระเจ้าหลุยส์ได้ส่งเอกอัครราชทูตมาเจริญพระราชไมตรีและให้ทูตเชิญเข้ารีตพระองค์ทรงผ่อนผันโดยพระปรีชาญาณว่า “หากพระเจ้าผู้เป็นเจ้าพอพระทัยให้พระองค์เข้ารีตเมื่อใดก็จะคลไจให้เข้ารีตเมื่อนั้น” นับว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับข้องกับการพระศาสนาอย่างหนึ่ง ถ้าพระองค์ตรัสตอบว่าตกลงปัจจุบันพระพุทธศาสนาคงจะเสื่อมไปเกือบหมดแน่นอน^(๑๓๒)

๑๓๒ คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประวัติพระพุทธศาสนา, หน้า ๒๑๘-๒๑๙.

๔) อยุธยาตอนที่ ๔ (พ.ศ. ๒๒๗๕-๒๓๑๐)

ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศจึงมีประเพณีการบวชเรียน พวกขุนนางจะมีบรรดาศักดิ์ จะต้องผ่านการบวชเรียนก่อน และมีวรรณคดีเกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะวรรณคดีทางด้านศาสนา เช่น นันโทปนันทสูตร พระมาลัยคำหลวง ปุณโณวาทคำฉันท์ และพระราชนิพนธ์คุณสมุหฯ ในสมัยนี้ประเทศลังกาศาสนาพุทธได้เสื่อมสูญไป มีพระภิกษุจะประกอบพิธีอุปสมบทพระเจ้ากิตติสิริราชสิงหะจึงได้ส่งคณะทูตมาขึ้น พ.ศ. ๒๒๙๓ เพื่อขอคณะสงฆ์ไทยไปให้การอุปสมบทแก่กุลบุตรที่ลังกา คณะสงฆ์ไทยมีพระอุบาลีเป็นหัวหน้า ได้เดินทางไปใน พ.ศ. ๒๒๙๖ และพำนักอยู่ที่วัดบุพพาราม เมืองแคนดี ประกอบพิธีผูกพัทธสีมา ทำอุปสมบทรวมให้แก่กุลบุตรชาวลังกาจึงทำให้เกิดนิายอุบาลีวงศ์หรือสยามวงศ์ในลังกาตั้งแต่นั้นมา

ในตอนปลายสมัยนี้จนถึงสมัยของพระเจ้าเอกทัศปรากฏว่า ประชาชนมีความเชื่อในโชคกลางของขลังคาถาอาคม เวทย์มนต์คาถา หรือไสยศาสตร์มากเนื่องจากสงครามรบพุ่งกับพม่า บ้านเมืองไม่สงบเพราะความอ่อนแอของผู้ปกครองบ้านเมืองก็ได้ จึงเป็นเหตุให้เสียกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๓๑๗^{๑๓๓}

แผนภาพที่ ๒.๘ การปกครองคณะสงฆ์สมัยสุโขทัย^{๑๓๔}

คณะสงฆ์ในสมัยอยุธยาจึงแบ่งออกเป็น ๓ คณะ คือ คณะคามวาสีฝ่ายซ้าย ซึ่งหมายถึง คณะสงฆ์เดิมที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย คณะคามวาสีฝ่ายขวา หมายถึง คณะสงฆ์ที่ไปบวชแปลง นิกายมาจากลังกาซึ่งเป็นคณะใหม่ที่ประชาชนในกรุงศรีอยุธยารู้จักกันโดยทั่วไปว่า คณะป่าแก้ว คณะ สงฆ์ทั้ง ๒ คณะนี้ มุ่งเน้นการศึกษาคัมภีร์ คือ การศึกษาพระไตรปิฎกหรือศึกษาคัมภีร์ต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาให้แตกฉาน และ คณะอรัญวาสี หมายถึง คณะสงฆ์เดิมที่สืบทอดมาจาก คณะสงฆ์ลังกาวงศ์สมัยสุโขทัย เรียกว่าพระสายวิปัสสนาธุระ หรือพระป่า ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติวิปัสสนา กัมมัฏฐานเป็นหลัก

^{๑๓๔} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๒๐.

รูปแบบองค์กรการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาเจ้าคณะใหญ่รูปใดรูปหนึ่งเป็น สมเด็จพระสังฆราช เพื่อทำหน้าที่เป็นประมุขสงฆ์ และมีเจ้าคณะใหญ่ ๓ รูป คือ คณะคามวาสีฝ่ายซ้าย คณะอรัญวาสี และคณะคามวาสีฝ่ายขวา หรือคณะป่าแก้ว โดยแบ่งรูปแบบการปกครองให้เจ้าคณะใหญ่คามวาสีฝ่ายซ้าย ปกครองดูแลกิจการคณะสงฆ์ตามหัวเมืองฝ่ายเหนือ เจ้าคณะใหญ่คามวาสีฝ่ายขวา ปกครองดูแลกิจการคณะสงฆ์ในหัวเมืองฝ่ายใต้ และเจ้าคณะใหญ่อรัญวาสี ดูแลปกครองคณะสงฆ์อรัญวาสีทั้งในหัวเมืองฝ่ายเหนือและหัวเมืองฝ่ายใต้ โดยทั้งหมดขึ้นตรงต่อสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด ลำดับการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระสังฆราช ทรงเป็นประมุขสูงสุด รองลงมาคือเจ้าคณะใหญ่ทั้ง ๓ คณะ พระราชาคณะรองจากเจ้าคณะใหญ่ พระครู และเจ้าอาวาส ปกครองลดหลั่นกันมา^{๑๓๕}

ค. สมัยธนบุรี

สมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ. ๒๓๑๐-๒๓๒๕) เป็นเมืองหลวงได้ ๑๕ ปี สมเด็จพระเจ้าตากสินกั ทรงเอาพระทัยใส่ในเรื่องศาสนา มาก ถึงแม้ว่าจะทรงเหน็ดเหนื่อยยิ่งกว่ากษัตริย์พระองค์ใดก็ตาม ถึงกระนั้นก็นำสรรเสริญน้ำพระทัยของพระองค์ที่ไม่ทอดทิ้งภารกิจทางด้านศาสนา คราใดเมื่อมีเวลาว่าง พระองค์จะฟื้นฟูพระพุทธศาสนาตามที่พระราชกรณียกิจของพระองค์พอสรุปได้ดังนี้

จัดสังฆมณฑล (พ.ศ. ๒๓๑๑) ทรงพิจารณาว่าศาสนาจะรุ่งเรืองต้องอาศัยพุทธบริษัททั้ง ๔ เวลานั้นพระสงฆ์แตกแยกและบกพร่องต่อหน้าที่บ้างในด้านพระวินัยบ้างไม่มีพระเถระผู้ทรงคุณวุฒิ คอยแนะนำจึงโปรดให้มีการประชุมพระเถระทั้งหลายเท่าที่มีอยู่ในราชอาณาจักร ณ วัดบางหว้าใหญ่ (วัดระฆังโฆสิตาราม) เลือกตั้งพระเถระผู้ทรงคุณวุฒิพรรษาขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราชและเถรานุเถระตามลำดับ แล้วโปรดให้ไปอยู่ตามอารามต่าง ๆ คอยสั่งสอนคณฤชและวิปัสสนาธุระ

ทรงบูรณะพระอารามต่าง ๆ ทั้งสร้างอุโบสถ วิหาร เสนาสนะในพระอารามต่าง ๆ ประมาณกว่า ๒๐๐ หลัง และให้ภิกษุสงฆ์ตั้งมั่นอยู่ในพระธรรมวินัยขัดข้องประการใดขอให้บอกโยมโยมจะจัดให้ตามต้องการบำรุงการเล่าเรียนพระไตรปิฎก พระภิกษุสามเณรรูปใดบอกรูปธรรมบาลีได้มากก็โปรดถวายผ้าไตรจีวรและจตุปัจจัยแก่พระเถระเท่าที่สอບได้

บำรุงศาสนาเมืองนครศรีธรรมราช หลังปราบเจ้านครศรีธรรมราชแล้ว โปรดให้นิมนต์พระเถระ ทั้งในกรุงนอกกรุงมารับข้าวสารอุปละ ๑ ถัง ปัจจัยอุปละบาท รูปใดมีจีวรเก่าก็จัดถวาย และแจกทานแก่คนยากจนคนละ ๑ สลึง ทุกวันอุโบสถ ขากลับได้อารธนา นิมิตต์อาจารย์ศรีเข้ามารุงธนบุรี ด้วยและตั้งให้สมเด็จพระสังฆราชประจำ ณ วัดบางหว้าใหญ่

รวบรวมพระไตรปิฎก หลังกรุงศรีอยุธยาแตกบ้านเมืองถูกเผาทำลายวัดวาอารามถูกเผา พระไตรปิฎกถูกไฟไหม้สูญหายไปด้วย จึงได้รวบรวมคัมภีร์ต่าง ๆ ตามหัวเมืองมาชำระ แต่ยังไม่เสร็จก็สวรรคตเสียก่อน

ชำระพระอักษะ เมื่อครั้งไปปราบพระเจ้าฝางที่อุตรดิตถ์ (เป็นพระตั้งตนเป็นกษัตริย์) จึงประกาศให้ส่งขมาสารภาพผิด แล้วให้สึกออกไปรับราชการ ถ้าไม่รับผิดจะต้องพิสูจน์ความบริสุทธิ์ คือให้ดำนํ้าต่อหน้าพระที่นั่ง ถ้าชนะก็ทรงตั้งเป็นอธิการ ถ้าแพ้ให้สึกออกมาสักข้อมือใช้ในราชการจนหนัก ถ้าผิดมากก็ให้ประหารชีวิต

^{๑๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘-๑๙.

รูปแบบองค์กรการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยกรุงธนบุรี ภายหลังจากที่พระเจ้าตากสินมหาราช พระองค์ทรงกอบกู้เอกราชได้แล้ว พระองค์ทรงทำการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาด้วยการยึดถือเอารูปแบบของพระพุทธศาสนาตามแบบสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยพระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจสูงสุดในการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช จะเห็นได้หลังจากที่พระองค์ทรงกอบกู้เอกราชได้แล้ว พระองค์ทรงโปรดให้มีการนิมนต์พระภิกษุต่างถิ่นที่มีความรู้ความสามารถมาพำนักในกรุงธนบุรี เมื่อได้พระภิกษุที่ต้องการแล้วพระองค์ทรงสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช คณะสงฆ์ในสมัยกรุงธนบุรีมีทั้งหมด ๓ คณะ เช่นเดียวกับสมัยกรุงศรีอยุธยา คือ คณะคามวาสีฝ่ายซ้าย คณะอรัญวาสี และคณะคามวาสีฝ่ายขวา^{๑๓๖}

ค. สมัยรัตนโกสินทร์

โครงสร้างการบริหารและการจัดองค์กรการปกครองคณะสงฆ์ตั้งแต่สมัยธนบุรีถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ช่วงรัชกาลที่ ๑ และรัชกาลที่ ๒ ยังคงถือตามแบบอย่างการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยอยุธยา สิ่งที่พิเศษควรกล่าวถึงคือ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงตรากฎหมายเกี่ยวกับคณะสงฆ์เป็นครั้งแรกในสมัยรัตนโกสินทร์ กฎหมายคณะสงฆ์ในรัชกาลที่ ๑ นี้มีจำนวน ๑๐ ฉบับ วัตถุประสงค์ของการออกกฎหมายนี้ก็เพื่อควบคุมความประพฤติของพระสงฆ์ให้ปฏิบัติเคร่งครัดตามพระธรรมวินัย ไม่มีกฎหมายฉบับใดกล่าวพาดพิงถึงการจัดโครงสร้างการบริหาร และการปกครองคณะสงฆ์

การออกกฎหมายในสมัยนั้นแตกต่างจากวิธีปฏิบัติในปัจจุบัน พระดำรัสของรัชกาลที่ ๑ ถือเป็นกฎหมายใช้บังคับได้ทันที กฎหมายคณะสงฆ์ที่ทรงตราบังคับใช้ไม่มีมาตรา ไม่มีบทหรือตอน เป็นแต่ข้อรับสั่งห้ามพระภิกษุสามเณรประพฤติปฏิบัติเช่นนั้นเช่นนี้ ขอให้ดูตัวอย่างกฎหมายคณะสงฆ์ฉบับที่ ๖ ซึ่งประกาศใช้ใน พ.ศ. ๒๓๒๖ มีข้อความตอนหนึ่งว่า “ห้ามมิให้ภิกษุสามเณรสงเคราะห์ฆราวาสให้ผลไม้ ใบไม้ ดอกไม้ เป็นต้น อย่าให้ผสมผสาน ขอกกล่าวปาวร้องเรียกละสังฆของอันเป็นของฆราวาสอันมิใช่ญาติ และห้ามอย่าให้เป็นเหตุใช้สอยชาวสาสน์ และห้ามบรรดาการทั้งปวงอันผิดจากพระปาฏิโมกข์สังวรวินัย”

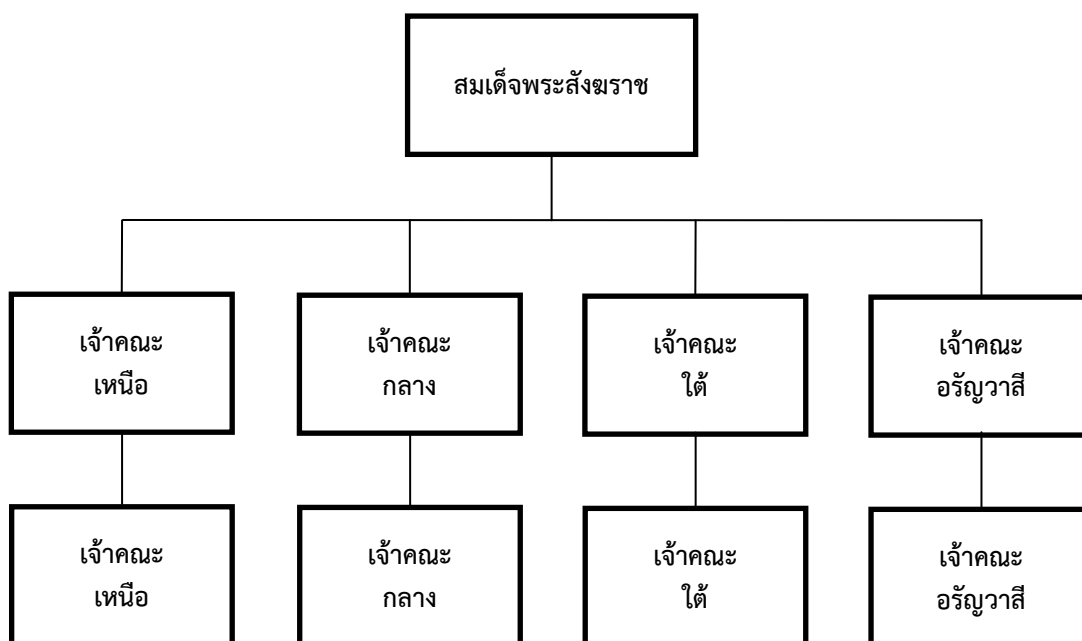
ในสมัยรัชกาลที่ ๓ มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยในโครงสร้างการปกครองสงฆ์ กล่าวคือ ในโครงสร้างเดิมที่ถือปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ คณะสงฆ์แบ่งการปกครองออกเป็น ๓ คณะ คือ คณะคามวาสีฝ่ายซ้าย (ปกครองคณะสงฆ์หัวเมืองภาคเหนือ) คณะอรัญวาสี (ปกครองพระนักปฏิบัติธรรมทั่วราชอาณาจักร) และคณะคามวาสีฝ่ายขวา (ปกครองคณะสงฆ์หัวเมืองภาคใต้) การเปลี่ยนแปลงประการแรกในสมัยรัชกาลที่ ๓ ก็คือเปลี่ยนชื่อเรียกคณะคามวาสีฝ่ายซ้ายซึ่งรับผิดชอบในกิจการคณะสงฆ์ในหัวเมืองภาคเหนือเป็น คณะเหนือ และ เปลี่ยนชื่อเรียกคณะคามวาสีฝ่ายขวาซึ่งรับผิดชอบกิจการคณะสงฆ์ในหัวเมืองภาคใต้เป็น คณะใต้ การเปลี่ยนแปลงประการต่อมาก็คือ มีการรวมพระอารามหลวงและวัดราษฎร์บางส่วนในกรุงเทพมหานครเข้าด้วยกันแล้วตั้งเป็นคณะใหม่ เรียกว่า คณะกลาง ดังนั้นการปกครองคณะสงฆ์ในรัชกาลที่ ๓ จึงแบ่งการปกครองออกเป็น ๔ คณะ คือ คณะเหนือ (เดิมคือคามวาสีฝ่ายซ้าย) คณะใต้ (เดิมคามวาสีฝ่ายขวา) คณะกลาง (เพิ่มเข้ามาใหม่) และคณะอรัญวาสี

^{๑๓๖} ภาควิชาการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประวัติพระพุทธศาสนา, หน้า ๒๒๐-๒๒๑.

ด้วยเหตุที่มีคณะสงฆ์เพิ่มขึ้น ตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ผู้บังคับบัญชาคณะทั้ง ๔ จึงเพิ่มขึ้นเป็น ๔ ตำแหน่ง เจ้าคณะใหญ่แต่ละรูปมีอำนาจการปกครองดูแลกิจการคณะสงฆ์ในคณะของตน อย่างไรก็ตาม เจ้าคณะใหญ่ทุกรูปต้องขึ้นตรงต่อสมเด็จพระสังฆราชผู้เป็นประมุขสงฆ์ทั่วราชอาณาจักร คณะสงฆ์จึงยังคงมีเอกภาพเพราะรวมกันอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชองค์เดียวกัน

ในสมัยรัชกาลที่ ๓ คณะอรัญวาสีมีเพียงตำแหน่งเจ้าคณะโดยไม่มีวัดในการปกครองบังคับบัญชา ทั้งนี้เพราะพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงให้ยุบคณะอรัญวาสี คงไว้แต่ตำแหน่งเจ้าคณะ คือ สมเด็จพระพุฒาจารย์

ในสมัยรัชกาลที่ ๓ นี้มีนิกายสงฆ์ใหม่ชื่อว่า ธรรมยุติกนิกาย ถือกำเนิดขึ้นมาและพยายามแยกคณะเป็นอิสระจากคณะทั้ง ๔ แต่กระนั้นก็ดี คณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายยังรวมอยู่ภายใต้การปกครองของเจ้าคณะกลางตลอดสมัยรัชกาลที่ ๓ จนถึงรัชกาลที่ ๔^{๑๓๗}

แผนภาพที่ ๒.๙ การปกครองคณะสงฆ์สมัยรัชกาลที่ ๑-๓^{๑๓๘}

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ยังคงเหมือนเดิม สิ่งที่เปลี่ยนแปลงภายในโครงสร้างก็คือการเจริญเติบโตของคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายที่มีอิสระในการบริหารกิจการคณะของตน เจ้าคณะธรรมยุตในสมัยนั้นคือ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ สมัยดำรงสมณศักดิ์เป็นที่ กรมหมื่นบวรรังษีสฤยพันธ์ มีตำแหน่งเป็นรองเจ้าคณะกลางก็จริงแต่มีสิทธิขาดในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายโดยปราศจากการแทรกแซงของเจ้าคณะกลางในสมัยนั้นอันได้แก่ สมเด็จพระกรมพระยาปรมานุชิตชิโนรส

^{๑๓๗} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๒๓-๒๔.

^{๑๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕.

การจัดโครงสร้างการบริหารและองค์กรการปกครองคณะสงฆ์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว^{๑๓๙} ทรงโปรดให้มีการปฏิรูประบบราชการทั้งด้าน โครงสร้างและการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อรวบอำนาจการปกครองเข้าสู่ส่วนกลาง สำหรับเสริมสร้างเอกภาพของชาติเอาไว้ต่อต้านภัยคุกคามจากจักรวรรดินิยมตะวันตก พระองค์ได้ ปฏิรูปการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ควบคู่ไปกับการปฏิรูปในฝ่ายบ้านเมือง ทั้งนี้ก็เพื่อสร้าง เอกภาพขึ้นภายในคณะสงฆ์ทั้งในด้านการบริหาร การศึกษา การปฏิบัติ และการเผยแผ่ธรรม รูปแบบ แห่งการปฏิรูปการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ ๕ คือ การตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครอง คณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ใน พ.ศ. ๒๔๔๕ พระราชบัญญัติฉบับนี้มีลักษณะเป็นธรรมนูญการปกครองคณะ สงฆ์ที่กำหนดโครงสร้างการบริหารและการจัดการองค์กรไว้อย่างเป็นระบบ นับเป็นครั้งแรกในประวัติ การปกครองคณะสงฆ์ไทย ที่มีกฎหมายกำหนดระบอบการปกครองคณะสงฆ์ พระราชบัญญัติฉบับนี้มี ผลบังคับใช้เรื่อยมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๘ เหตุผลสำคัญประการหนึ่งในการประกาศใช้พระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ก็คือความจำเป็นที่รัฐบาลต้องอาศัยคณะสงฆ์โดยเฉพาะคณะ สงฆ์ในต่างจังหวัดให้ช่วยกิจการการศึกษาของชาติ ตามโครงการปฏิรูปการศึกษาให้ทันสมัย การที่ พระสงฆ์จะสามารถสนองความต้องการของรัฐบาลในเรื่องนี้ได้จะต้องปฏิรูปการบริหารกิจการคณะ สงฆ์ และจัดการให้พระสงฆ์ในต่างจังหวัดอยู่ภายใต้ระบบบริหารเดียวกันเสียก่อน เหตุผลข้อนี้ปรากฏ อยู่ในการประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

“ด้วยเมื่อรัตนโกสินทร์ศก ๑๑๗ ได้โปรดให้พระราชาคณะหลายรูปออกไปจัดการศึกษา ตามอารามในหัวเมือง และได้ทรงอาราธนาพระเจ้านั่งยาเธอกรมหมื่นวชิรญาณวโรรสที่สมเด็จพระราชาคณะเจ้าคณะใหญ่ ให้ทรงรับการธุระดำเนินการนั้นในฝ่ายสมณะ และได้โปรดให้พระเจ้านั่ง ยาเธอกรมหลวงดำรงราชานุภาพทรงรับหน้าที่อุดหนุนการนั้นในส่วนหน้าที่เจ้าพนักงานฝ่ายฆราวาส ความแจ่มอยู่ในประกาศจัดการเล่าเรียนในหัวเมือง ซึ่งได้ออกเมื่อ ณ วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๓๗ นั้นแล้ว พระสงฆ์เถรานุเถระและเจ้าพนักงานในฝ่ายฆราวาสได้ช่วยกันจัดและอำนวยความสะดวกตามพระราชดำริ ด้วยความสามารถและอุตสาหะอันเป็นที่พอพระราชหฤทัย ได้เห็นผลความสำเร็จในการเล่าเรียน ตลอดจนความเรียบร้อยในการปกครองสังฆมณฑลขึ้นโดยลำดับ บัดนี้ทรงพระราชดำริเห็นว่า ถึงเวลา อันสมควรจะตั้งเป็นแบบแผนการปกครองคณะสงฆ์ให้มั่นคงเรียบร้อยแล้ว จึงได้ทรงพระกรุณาโปรด ให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ขึ้น เมื่อวันที่ ๑๖ เดือนมิถุนายน ร.ศ. ๑๒๑ ความ แจ่มอยู่ในพระราชบัญญัตินั้นแล้ว”

^{๑๓๙} พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้น รัชกาลที่ ๕ ครองราชย์ในปี พ.ศ. ๒๔๑๑ ขณะนั้น พระองค์มีพระชนมายุเพียง ๑๕ พรรษาเท่านั้น จึงต้องมีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ถึง ๕ ปี ครั้น พ.ศ. ๒๔๑๖ เมื่อ มีพระชนมายุครบ ๒๐ พรรษา พระองค์ได้มีพระราชโองการประกาศขอลาผนวชต่อที่ประชุมว่าพระองค์มีพระชนมายุ ครบถ้วน ๒๐ ปีบริบูรณ์ ควรจะได้อุปสมบทเพื่อเป็นการสนองพระเดชพระคุณให้สมพระราชประสงค์ในสมเด็จพระ บรมชนกนาถ ดังนั้น พระองค์จึงเสด็จออกผนวช ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๑๖ ตูรายละเอียดใน คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ประวัติพระพุทธศาสนา**, หน้า ๒๒๓.

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ พอประมวลสรุปได้ดังต่อไปนี้

๑) การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง หมายถึง การดูแลกิจการคณะสงฆ์ทั่วราชอาณาจักรเป็นอำนาจหน้าที่ของพระมหากษัตริย์และมหาเถรสมาคมตามมาตรา ๔ ที่บัญญัติไว้ให้เจ้าคณะใหญ่ทั้ง ๔ ตำแหน่ง คือ เจ้าคณะใหญ่คณะเหนือ เจ้าคณะใหญ่คณะใต้ เจ้าคณะใหญ่คณะกลาง และเจ้าคณะใหญ่ธรรมยุติกนิกาย กับพระราชกฤษฎีกาที่เป็นรองเจ้าคณะทั้ง ๔ คณะ ทั้งหมด ๘ รูป เป็นมหาเถรสมาคม มีหน้าที่ถวายคำปรึกษาในการพระศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์แด่พระมหากษัตริย์ การประชุมวินิจฉัยคดีในที่ประชุมมหาเถรสมาคมตั้งแต่ ๕ รูปขึ้นไปให้ถือเป็นสิทธิขาด ผู้ใดจะอุทธรณ์หรือโต้แย้งต่อไปอีกไม่ได้

พระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้กล่าวถึงตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช ทั้งนี้เพราะในเวลาที่ยตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชว่างลงภายหลังการสิ้นพระชนม์ของสมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทว) ใน พ.ศ. ๒๔๔๒ นับแต่นั้นมาจนสิ้นรัชกาลที่ ๕ ไม่มีการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชอีกเลย สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงนิพนธ์ถึงเหตุการณ์ตอนนี้ไว้ว่า “ในเวลานี้ตั้งแต่พระราชบัญญัตินี้วางสมเด็จพระมหาสมณหรือสมเด็จพระสังฆราช มีแต่เจ้าคณะใหญ่ ๔ รูป เจ้าคณะรอง ๔ รูป คณะใหญ่ทั้ง ๔ นั้นต่างมิได้ขึ้นแก่กัน เมื่อมีกิจอันจะพึงทำร่วมกัน เสนาบดีกระทรวงธรรมการรับพระบรมราชโองการสั่งเจ้าคณะ รูปใดมีสมณศักดิ์สูงเสนาบดีก็พูดทางเจ้าคณะรูปนั้นๆ เป็นการก (กรรมกร) ในการประชุมในครั้งนั้น ข้าพเจ้าเป็นการก”

ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ พระมหากษัตริย์ในฐานะเอกอัครศาสนูปถัมภก ได้ทรงปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชด้วย โดยมีมหาเถรสมาคมทำหน้าที่คล้ายกับคณะเสนาบดีที่ทรงปรึกษาฝ่ายการพระศาสนา เสนาบดีกระทรวงธรรมการทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการติดต่อประสานงานระหว่างพระมหากษัตริย์กับมหาเถรสมาคม

๒) การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ คือ การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคควบขนานไปกับการบริหารราชการแผ่นดินส่วนภูมิภาค กล่าวคือ มีการแบ่งส่วนการปกครองคณะสงฆ์ออกเป็นสังฆมณฑล มีเจ้าคณะมณฑลที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากพระราชกฤษฎีกาเป็นผู้ปกครองดูแลกิจการคณะสงฆ์ในสังฆมณฑลนั้น เจ้าคณะมณฑลนี้เทียบได้กับข้าหลวงเทศาภิบาล ผู้ทำหน้าที่ปกครองประชาชนและบริหารราชการแผ่นดินในมณฑลของฝ่ายบ้านเมือง รองจากเจ้าคณะมณฑลลงมามีเจ้าคณะเมืองหรือจังหวัดที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง รองจากเจ้าคณะเมืองก็คือ เจ้าคณะแขวงหรืออำเภอ เป็นผู้ปกครองเจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ มีข้อควรสังเกตว่า ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ มาตรา ๔ กล่าวถึงเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต อันแสดงว่าคณะธรรมยุตซึ่งเคยขึ้นอยู่กับคณะกลางของฝ่ายมหานิกายในรัชกาลที่ ๔ ได้แยกเป็นคณะอิสระโดยมีเจ้าคณะใหญ่ปกครองกันเอง เจ้าคณะใหญ่ฝ่ายมหานิกายไม่มีอำนาจบังคับบัญชาวัดที่สังกัดคณะธรรมยุต เพราะมาตรา ๓ บัญญัติว่า พระราชบัญญัตินี้ไม่เกี่ยวด้วยนิกายสงฆ์ กิจและลัทธิเฉพาะในนิกายนั้นๆ ซึ่งเจ้าคณะหรือสังฆนายกในนิกายนั้นได้เคยมีอำนาจว่ากล่าวบังคับมาแต่ก่อนประการใด ก็ให้คงเป็นไปตามเคยทุกประการ^{๑๔๐}

^{๑๔๐} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๓๕-๓๗.

สมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว^{๑๔๑} รัชกาลที่ ๖ พระมหากษัตริย์มิได้ทรงปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เพราะมีการสถาปนาสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสให้ดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก มีอำนาจหน้าที่บังคับบัญชาการคณะสงฆ์ทั่วราชอาณาจักร ใน พ.ศ. ๒๔๕๓ เมื่อได้ทรงสถาปนาสมเด็จพระมหาสมณขึ้นแล้วเช่นนี้ มหาเถรสมาคมซึ่งทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ตามความในมาตรา ๔ จึงเป็นอันงดไปโดยนิตินัย ดังที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสได้ทรงอธิบายเป็นเชิงอรรถแห่งมาตรา ๔ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๔ มีความว่า “ในแผ่นดินปัจจุบัน โปรดให้ข้าพเจ้าเป็นผู้บัญชาการคณะสงฆ์ได้ทั่วไป การประชุมตามพระราชบัญญัตินี้ก็ชื่อว่าเป็นอันงดชั่วคราวโดยนัย หรือกล่าวอีกโวหารหนึ่งว่า ยังไม่ถึงคราวเรียกประชุมตามพระราชบัญญัติ ตลอดเวลาที่ข้าพเจ้ายังบัญชาการอยู่ ข้าพเจ้าปรารถนาจะให้มหาเถรสมาคมคงมียืนอยู่ด้วยประการหนึ่ง จึงคงเรียกประชุมและบัญชากิจการอันจะพึงทำการสงฆ์ในที่ประชุมนั้น” ข้อความนี้แสดงว่า อำนาจหน้าที่บัญชาการของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าเป็นไปอย่างกว้างขวาง เพราะทรงบัญชาการคณะสงฆ์ได้โดยลำพังพระองค์เอง ส่วนมหาเถรสมาคมที่ยังคงหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าต่อมาอีกนั้น ก็เป็นไปตามพระประสงค์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าเท่านั้น มิใช่เป็นข้อผูกพันเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติแต่อย่างใด

ในสมัยรัชกาลที่ ๗ และต้นรัชกาลที่ ๘ การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปตามแบบอย่างนี้ นั่นก็คือ สมเด็จพระสังฆราชทรงบัญชาการคณะสงฆ์โดยลำพัง โดยมีมหาเถรสมาคมทำหน้าที่เป็นกรรมการที่ปรึกษา จนกระทั่งมีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔^{๑๔๒}

^{๑๔๑} พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงมีพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า พระองค์เสด็จออกผนวชเป็นพระภิกษุประทับ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ทรงมีพระปรีชาปราดเปรื่องในด้านพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง และทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาหลายด้าน ดูรายละเอียดใน คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ประวัติพระพุทธศาสนา**, หน้า ๒๒๔.

^{๑๔๒} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, หน้า ๓๙.

แผนภาพที่ ๒.๑๐ การปกครองคณะสงฆ์สมัยรัชกาลที่ ๖-๗^{๑๔๓}

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นรัชกาลที่ ๘ ใน พ.ศ. ๒๔๗๗ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยด้านนิติบัญญัติทางรัฐสภา ทรงใช้อำนาจอธิปไตยด้านการบริหารทางคณะรัฐมนตรี และใช้อำนาจอธิปไตยด้านตุลาการทางศาล การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของฝ่ายอาณาจักรครั้งนี้เป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการจัดองค์กรปกครองคณะสงฆ์

^{๑๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐.

เนื่องจากคณะรัฐบาลในสมัยนั้นต้องการสร้างความชอบธรรมให้กับการปกครองในระบบประชาธิปไตยจึงเห็นความจำเป็นที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองคณะสงฆ์ให้มีรูปแบบเป็นประชาธิปไตย ด้วย รัฐบาลจึงได้ดำเนินการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร พระราชบัญญัตินี้ถือเป็นธรรมนูญการปกครองคณะสงฆ์ฉบับใหม่ ที่ออกมาแทนที่พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ รัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ชี้แจงเหตุผลในการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ให้ประชาชนทราบ ดังปรากฏมีความตอนหนึ่งว่า “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์นี้ได้รับความเห็นชอบของคณะสงฆ์ และได้ผ่านสภาผู้แทนราษฎรมาแล้ว โดยราบรื่นความสำคัญในพระราชบัญญัติก็คือ ได้จัดการปกครองคณะสงฆ์ให้อนุโลมระบอบการปกครองบ้านเมืองเท่าที่ไม่ขัดกับพระธรรมวินัย”

ตามความแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชผู้ดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก แต่สมเด็จพระสังฆราชทรงบัญชาการคณะสงฆ์โดยลำพังพระองค์เองไม่ได้ พระองค์ทรงบัญญัติสังฆานัติโดยคำแนะนำของสังฆสภา ทรงบริหารคณะสงฆ์ทางสังฆมนตรี และทรงพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์ทางคณะวินัยธร

อำนาจการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ถูกแบ่งเป็น ๓ ฝ่าย เพื่อการถ่วงดุลอำนาจตามแบบอย่างการปกครองของฝ่ายบ้านเมือง อำนาจทั้งสามนั้น คือ อำนาจนิติบัญญัติที่เรียกว่าสังฆานัติ อำนาจบริหารการคณะสงฆ์และอำนาจตุลาการหรือที่เรียกว่าอำนาจวินิจฉัยอธิกรณ์องค์กรผู้ใช้อำนาจทั้งสามโดยตรง ได้แก่

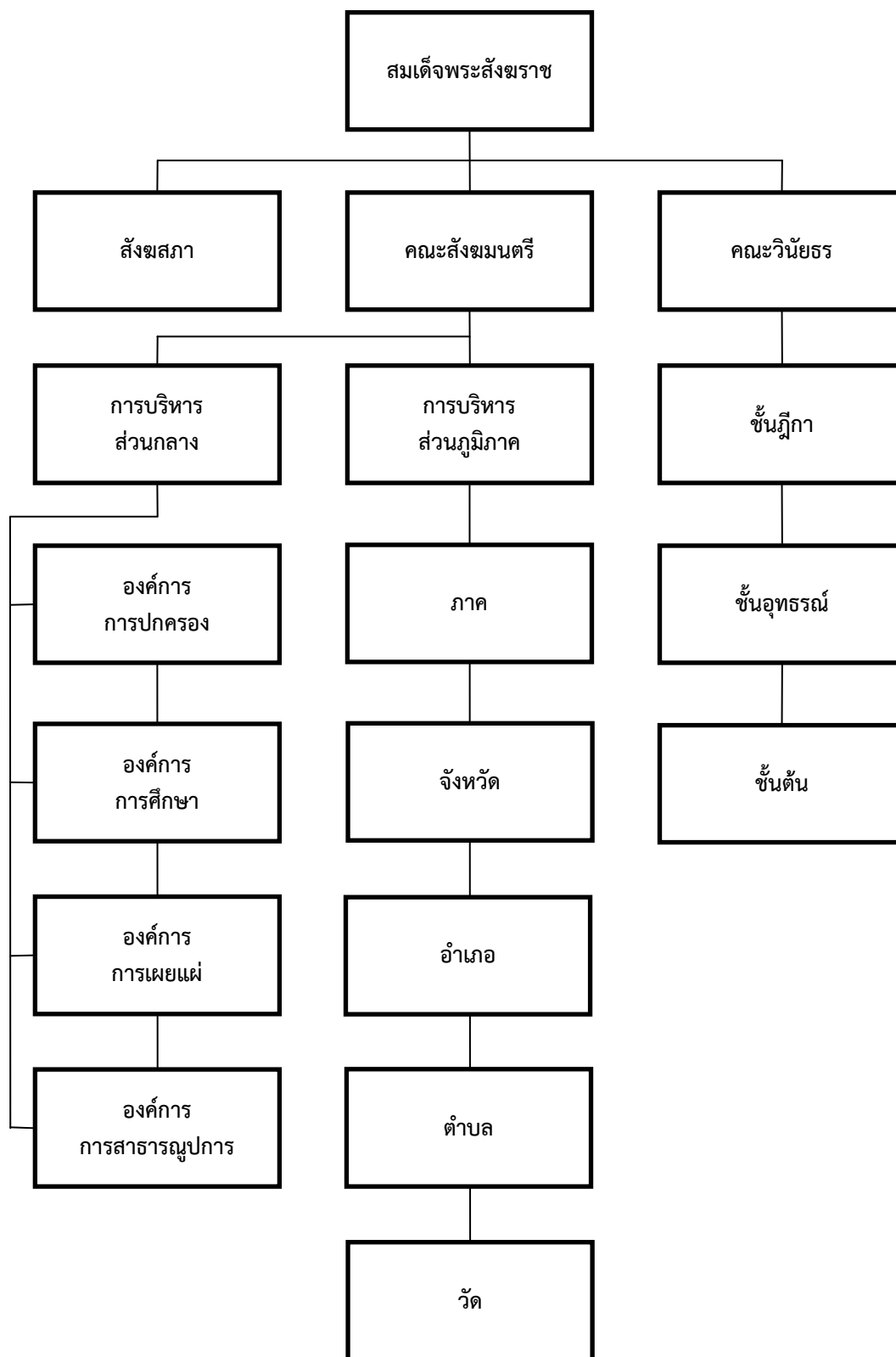
๑) สังฆสภา สังฆสภาเทียบได้กับรัฐสภาของฝ่ายบ้านเมือง มีอำนาจหน้าที่ในการบัญญัติสังฆานัติหรือกฎระเบียบสำหรับใช้ในการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ สังฆสภาประกอบด้วยสมาชิกไม่เกิน ๔๕ รูป อันได้มาจากพระเถระที่มีสมณศักดิ์ตั้งแต่ชั้นธรรมขึ้นไป, พระคณาจารย์เอก และพระเปรียญเอก

๒) คณะสังฆมนตรี คณะสังฆมนตรีเทียบได้กับคณะรัฐมนตรีของฝ่ายอาณาจักร คือทำหน้าที่เป็นคณะรัฐบาลบริหารกิจการคณะสงฆ์ คณะสังฆมนตรีประกอบด้วยสังฆนายก และสังฆมนตรีอื่นไม่เกิน ๙ รูป คณะสังฆมนตรีแบ่งงานภายใต้ความรับผิดชอบออกเป็น ๔ องค์กร อันเทียบได้กับกระทรวง แต่ละองค์กรมีสังฆมนตรีว่าการและสังฆมนตรีช่วยว่าการเป็นผู้ปกครองดูแลรับผิดชอบ องค์กรทั้งสี่ ได้แก่ องค์กรปกครอง องค์กรศึกษา องค์กรเผยแผ่ และองค์กรสาธารณูปการ

การปกครองบังคับบัญชาคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคเป็นไปตามสังฆานัติที่กำหนดให้ มีตำแหน่งเจ้าคณะตรวจการภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสปกครองบังคับบัญชาตลอดกันไปตามลำดับ

๓) คณะวินัยธร คือ ศาลของพระสงฆ์นั่นเอง มีอำนาจหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยคดีความหรืออธิกรณ์ ตีความกฎหมาย สังฆานัติและระเบียบคณะสงฆ์ต่าง ๆ คณะวินัยธรแบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ ชั้นต้น ชั้นอุทธรณ์ ชั้นฎีกา^{๑๔๔}

^{๑๔๔}พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ไม่กล่าวถึงนิกาย แต่เมื่อใช้กับคณะสงฆ์ก็ไม่สามารถรวมกันได้ ดูรายละเอียดใน คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประวัติพระพุทธศาสนา, หน้า ๒๒๕.

แผนภาพที่ ๒.๑๑ การปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๔๕^{๑๔๕}

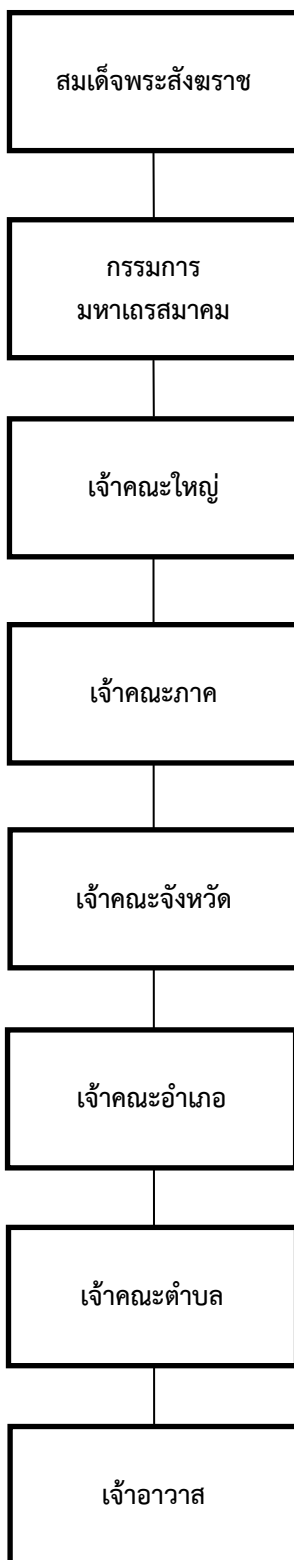
^{๑๔๕} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ฐมจิตโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๔๕.

แม้ว่าคณะสงฆ์จะมีรูปแบบการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์เป็นประชาธิปไตย แต่ก็ใช้ว่าคณะสงฆ์จะดำเนินการปกครองตนเองได้อย่างอิสระปราศจากการแทรกแซงและการควบคุมของรัฐ ความสัมพันธ์กับฝ่ายบ้านเมืองยังคงมีอยู่โดยที่พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งคณะสังฆมนตรี ประธานและรองประธานสังฆสภา โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการลงนามรับสนองพระบัญชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวง ศึกษาธิการในฐานะผู้รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติมีอำนาจออกกฎกระทรวง เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ นอกจากนี้ยังมีอำนาจกำหนดวันเปิดประชุมสังฆสภาและเสนอเรียกประชุมสังฆสภาสมัยวิสามัญ

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้ยกเลิกมหาเถรสมาคม อันประกอบด้วยเจ้าคณะใหญ่ทั้ง ๔ รูป และรองเจ้าคณะใหญ่ ๔ รูป ตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ซึ่งรวมถึงเจ้าคณะใหญ่ธรรมยุติกนิกาย จึงไม่มีกฎหมายรองรับ วัตถุประสงค์ประการหนึ่งของพระราชบัญญัติฉบับนี้ก็เพื่อรวมคณะสงฆ์มหานิกาย และคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายเข้าด้วยกัน ภายในเวลา ๘ ปี นับแต่วันประกาศใช้ ดังที่บัญญัติไว้ในบทเฉพาะกาล มาตรา ๖๐ ว่า “ก่อนที่จะสังคายนาพระธรรมวินัยให้ครบถ้วน แต่อย่างช้าต้องไม่เกินแปดปีนับแต่วันใช้พระราชบัญญัตินี้ ห้ามมิให้ออกสังฆาณัติ กติกาสงฆ์ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช กฎกระทรวงหรือระเบียบใดที่จะบังคับให้ต้องเปลี่ยนลัทธิอันได้นิยมนับถือและปฏิบัติกันมาเป็นเวลาช้านาน การรวมนิกายสงฆ์ทั้งสองเข้าด้วยกันประสบความสำเร็จล้มเหลว และคณะสงฆ์นิกายทั้งสองได้แตกแยกกันมากขึ้น ดังมีผู้บันทึกไว้ว่า “ได้มีการตั้งกรรมการสังคายนาขึ้นคณะหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ เพื่อดำเนินการตามมาตรา ๖๐ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็เพื่อดำเนินการปรับปรุงรวม ๒ นิกายให้เข้าเป็นอันเดียวกัน ตามวัตถุประสงค์ของ พ.ร.บ. คณะสงฆ์นั้น ปรากฏว่ากรรมการแต่ละนิกายได้มีความเห็นขัดแย้งกันเป็นอย่างมากไม่อาจตกลงกันได้ ยิ่งประชุมก็ยิ่งทวีความรุนแรงร้ายแรงจนถึงต่างเกิดความเบื่อหน่ายต้องหยุด เลิกกันไป อนึ่ง เมื่อได้มีสังฆสภาขึ้นแล้วในขั้นแรกได้มีสมาชิกไปเข้าประชุมทั้ง ๒ นิกายโดยมาก แต่ปรากฏว่าการประชุมเป็นไปในทางไม่สงบมากขึ้น ผู้น้อยได้โต้เถียงจะเอาชนะผู้ใหญ่ และการโต้เถียงกันระหว่างนิกายทวีความรุนแรงร้ายแรงยิ่งขึ้น จนต่อมาพระผู้หนักในพระธรรมวินัยทั้ง ๒ นิกายเบื่อหน่ายและไม่ปรารถนาไปประชุมเพื่อโต้เถียงวิวาทกันเองจึงมีสมาชิกเข้าประชุมเป็นส่วนน้อย โดยเฉพาะพระเถระผู้ใหญ่ไม่เข้าประชุมเป็นส่วนมาก สังฆาณัติโดยมากจึงเป็นไปตามความคิดเห็นของสมาชิกผู้น้อยหมู่หนึ่งโดยมากเป็นศิษย์และอยู่ในการปกครอง”

เพราะเหตุการณดังกล่าวมา ความพยายามเพื่อจะรวมนิกายสงฆ์ทั้งสองจึงไม่ประสบผลสำเร็จตลอดเวลา ๒๐ ปีที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ มีผลใช้บังคับมีแต่จะสร้างความแตกแยกในวงการคณะสงฆ์มากยิ่งขึ้นจนรัฐบาลสมัยนั้นเห็นว่าความแตกสามัคคีได้บั่นทอนประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และความแตกแยกนี้เกิดขึ้นเพราะมีการแบ่งแยกอำนาจการปกครองเพื่อถ่วงดุลกันตามระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลจึงถือเป็นความชอบธรรมในการยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ และประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕^{๑๔๖}

^{๑๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖-๔๘.

แผนภาพที่ ๒.๑๒ การปกครองคณะสงฆ์ปัจจุบัน^{๑๔๗}

^{๑๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๙.

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช^{๑๔๘} ใน พ.ศ. ๒๕๐๕ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี มีเจตนารมณ์ให้การปกครองคณะสงฆ์สอดคล้องกับนโยบายการปกครองของรัฐบาล ที่เห็นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่กำหนด ให้มีการถ่วงดุลอำนาจ ดังนั้น คณะรัฐมนตรี จึงลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญ ตามที่ระบุเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ นี้ ว่า การจัดดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ มิใช่เป็นกิจการอันแบ่งแยกอำนาจการดำเนินการ ด้วยวัตถุประสงค์ เพื่อการถ่วงดุลอำนาจเช่นที่เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบันและโดยระบบ เช่นว่านั้น เป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินการ จึงสมควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ ให้สมเด็จพระสังฆราช องค์สกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมาย และพระธรรมวินัย ทั้งนี้ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา^{๑๔๙}

ต่อมา พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มีผลใช้บังคับมาเป็นเวลานาน ๓๐ ปี จึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมใน พ.ศ. ๒๕๓๕ แต่ก็ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอะไรมากนัก เพราะว่าการโครงสร้างการบริหาร และการปกครองยังอยู่เหมือนเดิม ส่วนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นผลมาจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ที่มีผลใช้บังคับมาอย่างยาวนาน ทำให้บทบัญญัติบางมาตรา ต้องมีการปรับปรุงเพื่อให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์บ้านเมืองเปลี่ยนแปลงเพื่อให้การบริหาร กิจการคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเป็นการแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ จำนวน ๑๖ มาตรา และเพิ่มเติมจำนวน ๙ มาตรา สำหรับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๙ ตอนที่ ๑๖ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๓๕ โดยมีบัญญัติไว้ในตัวบทว่า คณะสงฆ์ทั้งหมดหรือพระภิกษุสามเณรทุกรูปต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน โดยไม่มีข้ออ้างหรือข้อยกเว้นใด ๆ ดังมีบัญญัติไว้ในมาตรา ๒๐ ว่า คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้ เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม^{๑๕๐} กรณีไม่มีสมเด็จพระสังฆราช หรือไม่ประทับในอาณาจักร หรือไม่อาจทรงปฏิบัติหน้าที่ได้ตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์กำหนด ให้แต่งตั้งหรือเลือกสมเด็จพระราชาคณะเพียงรูปเดียวซึ่งปรากฏเหตุขัดข้องจนเกิดความไม่สงบเรียบร้อยในการปกครองคณะสงฆ์ และ วงการพุทธศาสนิกชน และอาจถึงขั้นนำไปสู่ความไม่ปลอดภัยสาธารณะ ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้จากความ แตกแยกไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่คณะสงฆ์ จึงกำหนดให้มีผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชใน รูปองค์คณะ เพื่อความสงบเรียบร้อยยิ่งขึ้นและสร้างสมานฉันท์เพิ่มขึ้นอีกวิธีการหนึ่ง^{๑๕๑}

^{๑๔๘} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลที่ ๙ เมื่อทรงครองราชย์ในปี พ.ศ. ๒๔๙๙ ได้เสด็จออกผนวช โดยประทับ ณ วัดบวรนิเวศวิหารเป็นเวลา ๑๕ วัน พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์อีกพระองค์ หนึ่งในประวัติศาสตร์ไทย ที่เสด็จออกผนวชขณะครองราชย์ โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ เป็นพระราชอุปัชฌาย์ มีสมเด็จพระวันรัต (ปลด กิตฺติโสภณเถร) เป็นพระอนุสาวนาจารย์ พระศาสนโสภณ (จวน อุฏฺฐายี) เป็นพระกรรมวาจาจารย์ ดูรายละเอียดใน คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ประวัติ พระพุทธศาสนา**, หน้า ๒๒๖.

^{๑๔๙} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, หน้า ๕๑.

^{๑๕๐} กนก แสนประเสริฐ, **ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๖.

^{๑๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์เป็น ๒ ส่วนใหญ่ ๆ คือ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ดังที่ตราไว้ในมาตรา ๒๐ ทวิ ว่า เพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้มีเจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ การแต่งตั้งและการกำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะใหญ่ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายอาณัติ^{๑๕๒}

กฎหมายอาณัติ ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วย ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ได้ระบุให้เจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ผู้ปกครองใน ๕ เขตการปกครอง ดังนี้

เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑ ภาค ๒ ภาค ๓ ภาค ๑๓ ภาค ๑๔ และภาค ๑๕

เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๔ ภาค ๕ ภาค ๖ และภาค ๗

เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๘ ภาค ๙ ภาค ๑๐ ภาค ๑๑ และภาค ๑๒

เจ้าคณะใหญ่หนใต้ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๖ ภาค ๑๗ และภาค ๑๘

เจ้าคณะใหญ่หนธรรมยุต ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาคทุกภาค^{๑๕๓}

อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่ ที่ระบุไว้ในกฎหมายอาณัติ ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วย ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ มีดังนี้

(๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎหมายอาณัติ ขอบบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

(๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

(๓) วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นภาคหรือ มีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม

(๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ

(๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะ และเจ้าอาวาส ตลอดจนถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ที่อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

(๖) ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

เมื่อไม่มีเจ้าคณะใหญ่ หรือเจ้าคณะใหญ่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม รักษาการแทนเจ้าคณะใหญ่ ในกรณีที่ไม่มีเจ้าคณะใหญ่ เมื่อได้ปฏิบัติตามความตามวรรคต้นแล้ว ให้ดำเนินการเพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งเจ้าคณะใหญ่ภายในเวลาไม่เกิน ๑ ปี ให้ผู้รักษาการเจ้าคณะใหญ่มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าคณะใหญ่

เพื่อประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่ ให้มีเลขานุการเจ้าคณะ ใหญ่ ๒ รูป ทำหน้าที่การเลขานุการ

^{๑๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

^{๑๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๕.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ มาตรา ๒๒ กำหนดให้ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้มีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้น ตามลำดับ คือ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล และเมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควรจะจัดให้มีรองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะตำบล เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะนั้นๆ ก็ได้^{๑๕๔}

๑) เจ้าคณะภาค มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑.๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

๑.๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๑.๓) วินิจฉัยลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นจังหวัด

๑.๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะจังหวัดให้เป็นไปโดยชอบ

๑.๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณร ผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๑.๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

๒) เจ้าคณะจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๒.๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

๒.๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๒.๓) วินิจฉัยลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะอำเภอ

๒.๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะอำเภอให้เป็นไปโดยชอบ

๒.๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณร ผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๒.๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

๓) เจ้าคณะอำเภอ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๓.๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

^{๑๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖-๗.

๓.๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๓.๓) วินิจฉัยลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่ง คำวินิจฉัย ชั้นเจ้าคณะตำบล

๓.๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะตำบลให้เป็นไปโดยชอบ

๓.๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณร ผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๓.๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

๔) เจ้าคณะตำบล มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๔.๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

๔.๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๔.๓) ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัย ชั้นเจ้าอาวาส

๔.๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบ

๔.๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าอาวาสและพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๔.๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน^{๑๕๕}

๕) เจ้าอาวาส มีอำนาจหน้าที่ ดังระบุไว้ใน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๗ (หน้าที่) และมาตรา ๓๘ (อำนาจ) ดังนี้

๕.๑) เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้

๕.๑.๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

๕.๑.๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่ หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

๕.๑.๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

๕.๑.๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล^{๑๕๖}

^{๑๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖-๘๐.

^{๑๕๖} พระวิสุทธิกัทรฐาตา (ประสิทธิ์ พรหมรังสี), พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายมหาเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๘๔.

๕.๒) เจ้าอาวาสมีอำนาจ ดังนี้

๕.๒.๑) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด

๕.๒.๒) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด

๕.๒.๓) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิด คำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม^{๑๕๗}

สรุปได้ว่า การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย สมัยรัชกาลที่ ๕ มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ใน พ.ศ. ๒๔๔๕ พระราชบัญญัติฉบับนี้มีลักษณะเป็นธรรมนูญการปกครองคณะสงฆ์ที่กำหนดโครงสร้างการบริหารและการจัดการองค์กรไว้อย่างเป็นระบบเป็นครั้งแรก และในสมัยรัชกาลที่ ๗ และต้นรัชกาลที่ ๘ การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปตามแบบอย่างนี้ นั่นก็คือ สมเด็จพระสังฆราชทรงบัญชาการคณะสงฆ์โดยลำพัง โดยมีมหาเถรสมาคมทำหน้าที่เป็นกรรมการที่ปรึกษา จนกระทั่งมีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ซึ่งรัฐบาลโดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ได้ออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ถือเป็นธรรมนูญการปกครองคณะสงฆ์ฉบับใหม่ ที่ออกมาแทนที่พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ และต่อมาเมื่อพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มีผลใช้บังคับมาเป็นเวลานาน ๓๐ ปี จึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมใน พ.ศ. ๒๕๓๕ แต่ก็ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอะไรมากนัก เพราะโครงสร้างการบริหารและการปกครองยังอยู่เหมือนเดิม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์เป็น ๒ ส่วนใหญ่ ๆ คือ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคและกำหนดให้ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้มีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้น ตามลำดับ คือ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส ซึ่งดังกล่าวนี้อย่างคงบังคับใช้กระทั่งปัจจุบัน

๒.๓ ข้อมูลพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีรายละเอียดข้อมูลพื้นที่วิจัย ดังนี้

เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี มีพระครูศรีธรรมนาท ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ ปกครอง ๑๑ ตำบล ได้แก่ ตำบลกรับใหญ่, ตำบลเขาขลุ่ย เขต ๑, ตำบลเขาขลุ่ย เขต ๒, ตำบลคุ้มพะยอม, ตำบลท่าผา, ตำบลนครชุมน์-บ้านม่วง, ตำบลบ้านโป่ง, ตำบลเบิกไพร-ลาดบัวขาว, ตำบลหนองกบ, ตำบลหนองปลาหมอ และตำบลหนองอ้อ-สวนกล้วย

เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี มีวัดในสังกัด จำนวน ๕๖ วัด โดยมีรายละเอียด ดังนี้

^{๑๕๗} กนก แสนประเสริฐ, ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์, หน้า ๙.

ตารางที่ ๒.๑ วัดและเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี^{๑๕๘}

ที่	วัด	เจ้าอาวาส
๑	วัดบ้านโป่ง	พระครูสุธีปริยัติวิธาน
๒	วัดท่าผา	พระครูศรีธรรมนาท
๓	วัดหุบกระเทียม	พระครูวิจิตรธรรมธาดา
๔	วัดอ้ออเขียว	พระครูสันติธรรมมาริต, ดร.
๕	วัดเขาแจ่ง	พระครูอุปถัมภ์ศึกษากร
๖	วัดสระสี่มุม	พระครูวิหารการโกวิท
๗	วัดตาลปากลาด	พระครูวิลาศวรรณธรรม
๘	วัดหนองอ้อตะวันออก	พระครูพิศิษฐ์ศาสนการ
๙	วัดหนองปลาตุก	พระครูวรพรตธาดา
๑๐	วัดอู่หม่นพรทาราม	พระครูประสิทธิ์สุตกิจ
๑๑	วัดชมพูพล	พระครูสุพัฒน์วรกิจ
๑๒	วัดหนองเสือ	พระครูพิทักษ์จิตตคุณ
๑๓	วัดโกสินารายณ์	พระครูเกษมปัญญาาคม
๑๔	วัดไผ่สามเกาะ	พระครูปัญญาวิภูษิต
๑๕	วัดบ้านฆ้องน้อย	พระครูชินวรานุวัตร
๑๖	วัดหนองกลางด่าน	พระครูอุปถัมภ์ปัญญากร
๑๗	วัดนครชุมน์	พระครูนครเขมกิจ
๑๘	วัดรางวาลย์	พระครูพิบูลธรรมโกศล
๑๙	วัดบัวงาม	พระครูปฐมธรรมกิจ
๒๐	วัดโคกหม้อ	พระครูพิพัฒน์สาธุคุณ
๒๑	วัดจันทาราม	พระครูพิศาลธรรมาภรณ์
๒๒	วัดประชารังสรรค์	พระครูไพศาลพัฒนาภิรัต
๒๓	วัดบางพัง	พระครูโสภณธีรธรรม
๒๔	วัดรับน้ำ	พระครูสิริรัตนวงศ์
๒๕	วัดสัมมาราม	พระครูปัญญาภิชิต
๒๖	วัดเจริญธรรม	พระครูกิตติวัฒนวงศ์
๒๗	วัดลาดบัวขาว	พระปลัดอนันต์ อนุบาลโย
๒๘	วัดหนองหิน	พระครูมงคลคามเขต
๒๙	วัดม่วง	พระครูภัททสิริธรรม

^{๑๕๘} สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง, สถิติภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ภาค ๑๕ พุทธศักราช ๒๕๖๐, (ราชบุรี: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง, ๒๕๖๐), หน้า ๑-๕. (ถ่ายเอกสารเก็บเล่ม).

ตารางที่ ๒.๑ (ต่อ)

ที่	วัด	เจ้าอาวาส
๓๐	วัดมาบแค	พระครูวิสุทธิวิริยานุโยค
๓๑	วัดหนองไก่อ้น	พระครูธีธรรมโสภณ
๓๒	วัดหัวหิน	พระวิมลสรกิจ
๓๓	วัดโพธิ์โสภาราม	พระครูศรีเมตตานุศาสตร์
๓๔	วัดบึงกระจับ	พระครูวาปีวรากร
๓๕	วัดอัมพวันาราม	พระครูอัมพวันวิธาน
๓๖	วัดหนองปลาหมอ	พระครูประภัสสรธรรม
๓๗	วัดโป่งยอ	พระครูอุทัยศิริรักษ์
๓๘	วัดหัวโป่ง	พระครูวรพรตธาดา (รก.)
๓๙	วัดโพธิ์ปลั่ง	พระครูวิสุทธิโพธิธรรม
๔๐	วัดเขาขลุ้ง	พระครูวิธานอรัญวัตร
๔๑	วัดหนองอ้อตะวันตก	พระครูสุธรรมพิจิตร
๔๒	วัดตาผา	พระครูธีรญาณประยุต
๔๓	วัดดอนเสลา	พระปลัดสังเวียน สิริภทโท
๔๔	วัดปลักแรด	พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ
๔๕	วัดมะขาม	พระครูสังฆรักษ์สังคม จิตติภาณ
๔๖	วัดดอนตูม	พระครูวินัยธรรมพร จตตภโย
๔๗	วัดยางหัก	พระครูสมุห์พิเชษฐ ขยานนโท
๔๘	วัดโพธิ์รัตนาราม	พระครูโพธิ์รัตนาท
๔๙	วัดหนองหูล้าง	พระใบฎีการุ่งวินัย ตนติปาโล
๕๐	วัดหนองกบ	พระครูปิตริตโนภาส
๕๑	วัดหนองประพูน	พระครูใบฎีกาสุพล อาสโภ
๕๒	วัดลำพยอม	พระอธิการสวน กนตสีโล
๕๓	วัดหนองหญ้าปล้อง	พระครูสมุห์สมหมาย ชยธมโม
๕๔	วัดสระตะโก	พระอธิการประดิษฐ์ สุภทโท
๕๕	วัดห้วยเจริญผล	พระครูสมุห์สมชาย ฌานานนโท
๕๖	วัดป่าสันติพุทธาราม	พระมหาวิรพงศ์ วีรวโส

สำหรับธรรมาภิบาลของคณะสงฆ์ตามหลักการพระพุทธศาสนา มีความสอดคล้องกับธรรมาภิบาลของภาครัฐ ดังเช่นในประเด็นของ หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ซึ่งมีจุดเริ่มต้นและแกนกลางจากคุณสมบัติภายในของผู้บริหารหรือผู้ปกครองที่ต้องมีธรรมะประจำใจ แต่มีความแตกต่างกันที่ ธรรมาภิบาล ได้แยกคุณธรรมออกมาเป็นหลัก ๑ ใน ๖ ซึ่งมีความเป็นเอกเทศจากหลักอื่น ๆ ที่เหลือ

แต่ในทางพระพุทธศาสนา คุณธรรมถือเป็นส่วนประกอบที่จำเป็นของหลักการอื่น ๆ ทั้งหมด ดังนั้น ธรรมาภิบาลเชิงพุทธ หรือ พุทธธรรมาภิบาล จึงมีคุณธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญอยู่ในเนื้อหาของหลักการทั้งหมด และทำหน้าที่เป็นตัวประสานทุก ๆ หลักการเข้าไว้ด้วยกัน เป็นพุทธธรรมาภิบาลที่สมบูรณ์ขึ้นได้ ตัวอย่างเช่น ในหลักนิติธรรม ซึ่งได้แก่ การปกครองกันด้วยกฎหมาย ถือกฎหมายเป็นใหญ่ แต่หากกฎหมายที่นำมาใช้ไม่ได้บัญญัติขึ้นโดยยึดความถูกต้องตั้งมาด้วยคุณธรรม เอื้อประโยชน์เฉพาะคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ย่อมไม่เป็นกฎหมายที่สมควรแก่การนำไปบังคับใช้ แม้จะบัญญัติขึ้นตามมติเสียงส่วนใหญ่ ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยก็ตาม กฎหมายนั้นย่อมเป็นกฎหมายแล้ว หรือกฎหมายโจร ไม่สมควรแก่การนำไปบังคับใช้กับคนทั้งประเทศ เป็นต้น^{๑๕๙}

สรุปได้ว่า เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี มีพระครูศรีธรรมนาท ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอกอง ปกครอง ๑๑ ตำบล ได้แก่ ตำบลกรับใหญ่ ตำบลเขาขลุ่ย เขต ๑ ตำบลเขาขลุ่ย เขต ๒ ตำบลคุ้มพะยอม ตำบลท่าผา ตำบลนครชุมน์-บ้านม่วง ตำบลบ้านโป่ง ตำบลเบิกไพร-ลาดบัวขาว ตำบลหนองกบ ตำบลหนองปลาหมอ ตำบลหนองอ้อ-สวนกล้วย และมีวัดในสังกัดจำนวน ๕๖ วัด และในส่วนของธรรมาภิบาลของคณะสงฆ์เป็นไปตามหลักการแห่งพระพุทธศาสนา โดยที่เน้นให้คุณธรรมไม่ใช่เป็นเพียงแค่หลักใดหลักหนึ่งในธรรมาภิบาล แต่เป็นองค์ประกอบสำคัญอยู่ในเนื้อหาของหลักการทั้งหมด และทำหน้าที่เป็นตัวประสานทุก ๆ หลักการเข้าไว้ด้วยกัน

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยมีรายละเอียด ตามลำดับ ดังนี้

๒.๔.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับธรรมาภิบาล พบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้ในงานวิจัยฉบับนี้ ได้แก่

พระมหาชินวัฒน์ ธมฺมเสฏฺโฐ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองสามพราณ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองสามพราณ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (๓.๗๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีลำดับดังนี้ ด้านหลักนิติธรรม (๓.๗๗) ด้านหลักคุณธรรม (๓.๗๙) ด้านหลักความโปร่งใส (๓.๘๒) ด้านหลักการมีส่วนร่วม (๓.๗๖) ด้านหลักความรับผิดชอบ (๓.๘๗) และด้านหลักความคุ้มค่า (๓.๗๔)^{๑๖๐}

^{๑๕๙} สุรพล สุยะพรหม (บรรณาธิการ), ธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุธมโม), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗) หน้า ๔๘.

^{๑๖๐} พระมหาชินวัฒน์ ธมฺมเสฏฺโฐ, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองสามพราณ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลลำพูน อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์” พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๒ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านหลักความโปร่งใส อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับมากทุกด้าน และเมื่อเรียง ลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านหลักความคุ้มค่า (๓.๖๕) ด้านหลักความรับผิดชอบ (๓.๖๑) ด้านหลักนิติธรรม (๓.๕๗) ด้านหลักการมีส่วนร่วม (๓.๕๒) ด้านหลักคุณธรรม (๓.๔๙) และด้านหลักความโปร่งใส (๓.๓๑)^{๑๖๑}

พระปลัดอำนาจ ปัญญาโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจั้น อำเภอเชกา จังหวัดบึงกาฬ” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจั้น อำเภอเชกา จังหวัดบึงกาฬ ทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๙๘) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักความคุ้มค่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านอื่น ๆ ที่เหลืออยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน^{๑๖๒}

พระมหาสมพงษ์ ขนุดโต ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักนิติธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๐ ด้านหลักคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๘ ด้านหลักความโปร่งใส มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๐ ด้านหลักการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๖ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๐ และด้านหลักความคุ้มค่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๑^{๑๖๓}

พระไพฑูรย์ รตนโก ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแดงอำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุตรธานี” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (๓.๗๖) และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน อายุต่างกัน มีทัศนคติ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย แต่ในส่วนของผู้ที่ระดับการศึกษาและอาชีพที่แตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ไป^{๑๖๔}

^{๑๖๑} พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลลำพูน อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๖๒} พระปลัดอำนาจ ปัญญาโร, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจั้น อำเภอเชกา จังหวัดบึงกาฬ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๖๓} พระมหาสมพงษ์ ขนุดโต, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๖๔} พระไพฑูรย์ รตนโก, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแดงอำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุตรธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

สรุปได้ว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลนั้น เป็นการศึกษาที่มีขอบเขตด้านเนื้อหา ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่า ซึ่งธรรมาภิบาลหรือธรรมรัฐนี้ มีกำเนิดมาจากพระพุทธศาสนาที่ยึดหลักความเชื่อมั่นในเรื่องเจตนาซึ่งเป็นสาเหตุของการกระทำเรื่องความสุขของมนุษย์อันถือว่าเป็นเป้าหมายของมนุษย์ทั้งที่เป็นปัจจุบันและอนาคต

๒.๔.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ พบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้ในงานวิจัยฉบับนี้ ได้แก่

พระครูสังวรสาธุวัตร (สำรวย ส่วโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๐ และผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี และวุฒิการศึกษาทางสามัญ มีผลให้ความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกัน^{๑๖๕}

พระครูพิพัฒน์จริยาภรณ์ (สาโชติ อาภาโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการปกครอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๑ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การตรวจเยี่ยมให้ความรู้ อบรม แนะนำผู้อยู่ในการปกครองให้ตั้งอยู่ในพระธรรมวินัย (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๘)^{๑๖๖}

พระใบฎีกาสมชาย ธมมธโร ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในอำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในอำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๑ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้าน พบว่า ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๔, ด้านการปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๘, ด้านการปกครองภายในวัด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๘^{๑๖๗}

^{๑๖๕} พระครูสังวรสาธุวัตร (สำรวย ส่วโร), “บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๖๖} พระครูพิพัฒน์จริยาภรณ์ (สาโชติ อาภาโร), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๖๗} พระใบฎีกาสมชาย ธมมธโร, “บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชตินธโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๑ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการแก้ปัญหาในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัญหาที่สำคัญได้แก่ พระสงฆ์บางรูปไม่เข้าใจพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์ และผู้ปกครองขาดการเปิดโอกาสให้พระภิกษุ สามเณร มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางกฎระเบียบและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทางปกครอง^{๑๖๘}

สรุปได้ว่า การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันได้นำพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย คือ เป็นการบูรณาการหลักพุทธธรรมนำการปกครอง มีกฎหมายเป็นธรรมนุญ มีพระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย บทบัญญัติในบางมาตราต้องมีการปรับปรุงเพื่อให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แต่ยังคงถือตามพระธรรมวินัยเป็นหลัก

๒.๔.๓ งานวิจัยเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการ พบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้ในงานวิจัยฉบับนี้ ได้แก่

พระครูสุชาตวิมลกิจ (เฉลิมชัย อภิชาโต) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๖ ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๔ เมื่อพิจารณาเฉพาะด้านการปกครอง พบว่า อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๐^{๑๖๙}

พระครูสุวิมลสมุทรกิจ (บุญชู ยโสธโร) ได้ทำการศึกษารื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม” พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน^{๑๗๐}

^{๑๖๘} พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชตินธโร), “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๑๖๙} พระครูสุชาตวิมลกิจ (เฉลิมชัย อภิชาโต), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๗๐} พระครูสุวิมลสมุทรกิจ (บุญชู ยโสธโร), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระครูสมุทรประภากร (เฉลิม ปภังกร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการปกครองของพระสังฆาธิการอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการปกครอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าพระสงฆ์ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการปกครองของพระสังฆาธิการอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการปกครอง อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีอยู่ในอันดับสูงสุด มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๘๒ ได้แก่ ปกครองภิกษุ สามเณรให้มีความสมัคสมานสามัคคีกลมเกลียวต่อหมู่คณะ^{๑๗๑}

พระมหานพพล กนต์ลีโล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆา ธิการ จังหวัดสมุทรสงคราม” จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๓๓ และเมื่อจำแนกรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด พบว่า ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมตามลำดับ^{๑๗๒}

พระใบฎีกามานะ สุมะธโส ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๖๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๒๕ มีพรรษา มากกว่า ๒๐ พรรษา จำนวน ๙๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๔๕ มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๖๓ รูป คิดเป็น ร้อยละ ๗๖.๘๙ มีวุฒิการศึกษา นักธรรมชั้นเอก จำนวน ๑๘๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๘.๖๘ และมี ตำแหน่ง เจ้าอาวาส จำนวน ๑๕๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๒.๑๗^{๑๗๓}

สรุปได้ว่า ภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการตามกฎหมายเถรสมาคม มี ๖ ด้าน ที่ต้องรับผิดชอบโดยตรง คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งนอกจากพระสังฆาธิการจะต้องจัดดำเนินการให้เป็นไปโดยถูกต้องตามพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งของมหาเถรสมาคม และต้องเป็นไปตามกฎหมายของฝ่ายบ้านเมืองด้วยแล้วนั้น ยังต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการเพื่อให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพสูงด้วย

^{๑๗๑} พระครูสมุทรประภากร (เฉลิม ปภังกร), “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการปกครองของพระสังฆาธิการอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๗๒} พระมหานพพล กนต์ลีโล, “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรสงคราม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๗๓} พระใบฎีกามานะ สุมะธโส, “การบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

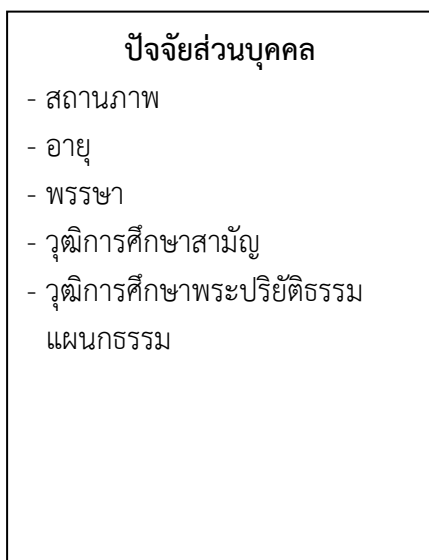
๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” โดยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ดังนี้

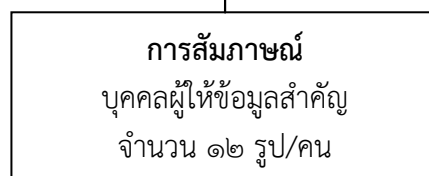
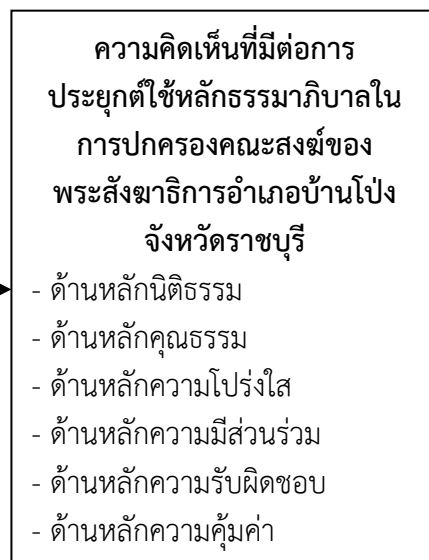
ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ความคิดเห็นที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยผู้วิจัยสังเคราะห์จากแนวคิด/ทฤษฎีของ **สถาบันพระปกเกล้า**^{๑๗๔} ซึ่งแบ่งออกเป็น ๖ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านหลักนิติธรรม ๒) ด้านหลักคุณธรรม ๓) ด้านหลักความโปร่งใส ๔) ด้านหลักความมีส่วนร่วม ๕) ด้านหลักความรับผิดชอบ และ ๖) ด้านหลักความคุ้มค่า

ตัวแปรต้น (Independent Variables)

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

แผนภาพที่ ๒.๑๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย

^{๑๗๔}สถาบันพระปกเกล้า, วัตรระดับการบริหารจัดการที่ดี, หน้า ๑๗.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” มีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากร (Population) ได้แก่ พระสงฆ์ที่สังกัดวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำนวน ๓๖๐ รูป^๑

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มมาจากประชากร โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ในกรณีที่ทราบจำนวนประชากร^๒ ที่ระดับความคลาดเคลื่อน ๐.๐๕ หรือ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ ๙๕ ดังนี้

^๑สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง, สถิติภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ภาค ๑๕ พุทธศักราช ๒๕๖๐, (ราชบุรี: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง, ๒๕๖๐), หน้า ๑-๕. (ถ่ายเอกสารเก็บเล่ม).

^๒คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, สถิติเบื้องต้นและการวิจัย : Basic Statistics and Research, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๒๘.

สูตร	n	$=$	$\frac{N}{1 + N(e)^2}$
เมื่อ	n	คือ	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
	N	คือ	ขนาดของประชากรที่ใช้ในการวิจัย
	e	คือ	เปอร์เซ็นต์ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง (0.05)
แทนค่า	n	$=$	$\frac{360}{1 + 360(0.05)^2}$
			$= 189.47$ หรือ 190 รูป

จากการใช้สูตรคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) โดยมีประชากรเป็นพระสงฆ์ที่สังกัดวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีจำนวน ๓๖๐ รูป จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๙๐ รูป จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยแบ่งประชากรออกเป็น ๑๑ กลุ่ม ตามสังกัดตำบลคณะสงฆ์ แล้วจึงแบ่งจำนวนขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ ๑๙๐ รูป ออกเป็น ๑๑ กลุ่ม ตามสัดส่วน โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม ดังนี้^๓

สูตร	n_i	$=$	$\frac{N_i}{N} \times n$
เมื่อ	n_i	คือ	จำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหน่วย
	N_i	คือ	จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
	N	คือ	จำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัย
	n	คือ	จำนวนประชากรในแต่ละหน่วย

ตัวอย่าง การขนาดกลุ่มตัวอย่างจากพระสงฆ์ ตำบลรับใหญ่ จำนวน ๔๖ รูป ได้แก่

$$n_i = \frac{190}{360} \times 46$$

$$= 24.27 \text{ หรือ } 24 \text{ รูป}$$

ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ ตำบลรับใหญ่ คือ ๒๔ รูป

รายละเอียดจำนวนประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่ได้จากการคำนวณ แสดงในตารางที่ ๓.๑

^๓กัลยา วานิชย์บัญชา, สถิติสำหรับงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๙.

ตารางที่ ๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ที่สังกัดวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอ บ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสังกัดตำบลคณะสงฆ์

ที่	ตำบล (คณะสงฆ์)	ประชากร (รูป)	กลุ่มตัวอย่าง (รูป)
๑	ตำบลกรับใหญ่	๔๖	๒๔
๒	ตำบลเขาขลุ่ย เขต ๑	๓๔	๑๘
๓	ตำบลเขาขลุ่ย เขต ๒	๓๐	๑๖
๔	ตำบลคุ้มพะยอม	๓๕	๑๘
๕	ตำบลท่าผา	๓๕	๑๘
๖	ตำบลนครชุมน์-บ้านม่วง	๒๕	๑๔
๗	ตำบลบ้านโป่ง	๓๐	๑๖
๘	ตำบลเบิกไพร-ลาดบัวขาว	๒๕	๑๔
๙	ตำบลหนองกบ	๓๐	๑๖
๑๐	ตำบลหนองปลาหมอ	๓๕	๑๘
๑๑	ตำบลหนองอ้อ-สวนกล้วย	๓๕	๑๘
	รวม	๓๖๐	๑๙๐

๓.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๒ รูป/คน ประกอบด้วย

๑) พระครูศรีธรรมนาท (ดำเกิง เขมสิริ)

ตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง

วัดท่าผา ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๒) พระครูสุธีปริยัติวิธาน (สุภาพ อาตาทโก)

ตำแหน่ง รองเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง

วัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๓) พระครูประสิทธิ์สุตกิจ (ปรีชา สามตฤโก)

ตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลบ้านโป่ง

วัดอุทุมพรทาราม ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๔) พระครูวิหารการโกวิท (สมศักดิ์ อุปวตฺตโน)

ตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลเขาขลุ่ยเขต ๒

วัดสระสี่มุม ตำบลเขาขลุ่ย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๕) พระครูชินวรานุวัตร, ดร. (สิงห์ ชินวโร)

ตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลท่าผา

วัดบ้านฆ้องน้อย ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๖) พระมหาทวีศักดิ์ คุณธมโม, ดร.

ตำแหน่ง เลขาธิการเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง

วัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๗) นายประยงค์ จันทเต็ง

ตำแหน่ง นายอำเภอบ้านโป่ง

จังหวัดราชบุรี

๘) นายไพโรจน์ มานทองคำ

ตำแหน่ง ไวยาวัจกร

วัดท่าผา ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๙) นายเอกชัย ธิบุญธิชัย

ตำแหน่ง ไวยาวัจกร

วัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๑๐) นายจ่านงค์ สัจจาศีล

ตำแหน่ง ไวยาวัจกร

วัดอุทุมพรทาราม ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๑๑) นางละออ ไพรวลัย

ตำแหน่ง ไวยาวัจกร

วัดสระสี่มุม ตำบลเขาขลุ้ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๑๒) นายวิเชียร หล่อเงิน

ตำแหน่ง ไวยาวัจกร

วัดบ้านฆ้องน้อย ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๒) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๔) สร้างเครื่องมือ

๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗) ปรับปรุงแก้ไข

๘) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

๑) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๒) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อขอความเห็นชอบ และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๒.๑) พระสมุทรวชิรโสภณ, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๒.๒) พระครูวิสุทธาณันทคุณ, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๒.๓) พระครูวาทิรวัดน์, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๒.๔) ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒.๕) ผศ.ดร.ธิตูฒิ หมั่นมี อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ๑.๐๐ ทุกข้อคำถาม

๓) หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try-Out) กับพระสงฆ์ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (การวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ที่สังกัดวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี) จำนวน ๓๐ รูป เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๙๖๒๒

๔) นำแบบสอบถามที่ผ่านการหาหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการวิจัย

๓.๓.๓ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(๑) แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี รวม ๖ ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

- ๑) ด้านหลักนิติธรรม มีคำถามจำนวน ๕ ข้อ
- ๒) ด้านหลักคุณธรรม มีคำถามจำนวน ๕ ข้อ
- ๓) ด้านหลักความโปร่งใส มีคำถามจำนวน ๕ ข้อ
- ๔) ด้านหลักความร่วมมือร่วมใจ มีคำถามจำนวน ๕ ข้อ
- ๕) ด้านหลักความรับผิดชอบ มีคำถามจำนวน ๕ ข้อ
- ๖) ด้านหลักความคุ้มค่า มีคำถามจำนวน ๕ ข้อ

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- ๕ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ มากที่สุด
- ๔ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ มาก
- ๓ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ ปานกลาง
- ๒ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ น้อย
- ๑ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

สำหรับในตอนที่ ๒ นี้มี การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์^๔ ดังนี้

^๔ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายความว่า ระดับความคิดเห็น มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายความว่า ระดับความคิดเห็น มาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายความว่า ระดับความคิดเห็น ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายความว่า ระดับความคิดเห็น น้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายความว่า ระดับความคิดเห็น น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

(๒) แบบสัมภาษณ์ (Interview)

แบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

๑) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๒) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

๓) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๔) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อนำมาวิเคราะห์

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอน ดังนี้

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire)

๑) ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถาม ในพื้นที่เป้าหมาย

๒) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดร้อยละ ๑๐๐ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

๓) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ (Interview)

๑) ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์

๒) ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

๓) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

๔) นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีขั้นตอน ดังนี้

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน คือ การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถามแบบปลายเปิด

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

๑) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ

๒) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

๓) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)

๔) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” นี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Method Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในการแปลความหมายข้อมูล ดังนี้

$\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

S.D. แทน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

t แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความมีนัยสำคัญจากการแจกแจงแบบ t (t- distribution)

F แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความมีนัยสำคัญจากการแจกแจงแบบ F (F- distribution)

SS แทน ผลโดยรวมกำลังสอง (Sum of Square)

df แทน ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)

MS แทน ค่าเฉลี่ยผลรวมกำลังสอง (Mean Square)

Sig แทน ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (Significances)

ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของพระสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำนวน ๑๙๐ รูป และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน ๑๒ รูป/คน มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

(n = ๑๙๐)		
ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
๑. สถานภาพ		
พระสังฆาธิการ	๕	๒.๖๓
พระภิกษุทั่วไป	๑๘๕	๙๗.๓๗
รวม	๑๙๐	๑๐๐.๐๐
๒. อายุ		
๒๐-๓๐ ปี	๖๗	๓๕.๒๖
๓๑-๔๐ ปี	๓๑	๑๖.๓๒
๔๑-๕๐ ปี	๖๖	๓๔.๗๔
๕๑-๖๐ ปี	๒๑	๑๑.๐๕
มากกว่า ๖๐ ปี ขึ้นไป	๕	๒.๖๓
รวม	๑๙๐	๑๐๐.๐๐
๓. พรรษา		
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๑๐๗	๕๖.๓๒
๕-๑๐ พรรษา	๓๙	๒๐.๕๓
๑๑-๑๕ พรรษา	๒๐	๑๐.๕๓
๑๖-๒๐ พรรษา	๒๑	๑๑.๐๕
มากกว่า ๒๐ พรรษาขึ้นไป	๓	๑.๕๘
รวม	๑๙๐	๑๐๐.๐๐
๔. วุฒิการศึกษาสามัญ		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๕๖	๘๒.๑๑
ปริญญาตรี	๒๘	๑๔.๗๔
สูงกว่าปริญญาตรี	๖	๓.๑๖
รวม	๑๙๐	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
๕. วุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม		
ไม่มีวุฒิแผนกธรรม	๙๓	๔๘.๙๕
นักธรรมชั้นตรี	๓๗	๑๙.๔๗
นักธรรมชั้นโท	๓๒	๑๖.๘๔
นักธรรมชั้นเอก	๒๘	๑๔.๗๔
รวม	๑๙๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่ เป็นพระภิกษุทั่วไป จำนวน ๑๘๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๗.๓๗, มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๖๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๒๖, มีพรรษา ต่ำกว่า ๕ พรรษา จำนวน ๑๐๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๓๒, มีวุฒิการศึกษาสามัญต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๕๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๑๑, และไม่มีวุฒิแผนกธรรม จำนวน ๙๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๙๕

๔.๒ การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ผลการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมและรายด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม

(n = ๑๙๐)

ที่	การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	ด้านนิติธรรม	๓.๕๖	๐.๖๑๒	มาก
๒	ด้านคุณธรรม	๓.๔๑	๐.๕๘๖	ปานกลาง
๓	ด้านความโปร่งใส	๓.๔๒	๐.๖๒๒	ปานกลาง
๔	ด้านความร่วมมือร่วม	๓.๒๓	๐.๗๓๙	ปานกลาง
๕	ด้านความรับผิดชอบ	๓.๓๙	๐.๖๔๗	ปานกลาง
๖	ด้านความคุ้มค่า	๓.๑๒	๐.๖๘๖	ปานกลาง
ภาพรวม		๓.๓๖	๐.๓๐๕	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านนิติธรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๖ ส่วนด้าน อื่น ๆ ที่เหลือ อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการ ปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม

(n = ๑๙๐)

ข้อ	ด้านนิติธรรม	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	มีการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่อชี้แจง กฎระเบียบตามวาระต่าง ๆ	๓.๖๕	๑.๒๓๒	มาก
๒	มีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ตามหลักพระธรรมวินัย	๓.๕๑	๐.๙๐๗	มาก
๓	การบริหารงานของวัดมีแผนงานที่มีความชัดเจน ตามกฎระเบียบและข้อบังคับ	๓.๕๐	๐.๘๘๓	มาก
๔	มีการกระจายอำนาจในการบังคับบัญชาตาม ลำดับชั้น ไม่รวมศูนย์อำนาจอยู่ที่รูปใดรูปหนึ่งเป็น การเฉพาะ	๓.๕๗	๐.๘๖๙	มาก
๕	เมื่อเกิดความขัดแย้ง (อิทธิกรณ) ขึ้น สามารถระงับ ความขัดแย้ง (อิทธิกรณ) ที่เกิดขึ้นได้อย่างเที่ยง ธรรม	๓.๕๗	๐.๙๒๘	มาก
รวม		๓.๕๖	๐.๖๑๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๑ มีการจัดประชุมพระภิกษุสามเณร เพื่อชี้แจงกฎระเบียบตามวาระต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๕ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ย ต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๓ การบริหารงานของวัดมีแผนงานที่มีความชัดเจนตามกฎระเบียบและข้อบังคับ อยู่ ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๐

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม

(n = ๑๙๐)

ข้อ	ด้านคุณธรรม	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	มีการทุ่มเทต่อภารกิจ ที่จะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการทำงาน	๓.๕๕	๑.๑๐๑	มาก
๒	ใช้หลักการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม	๓.๓๗	๐.๘๕๖	ปานกลาง
๓	ยึดมั่นในศีลธรรมและจริยธรรม เสมอต้นเสมอปลาย	๓.๔๑	๐.๘๕๔	ปานกลาง
๔	ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในสังคมอย่างยุติธรรม	๓.๒๙	๐.๙๔๐	ปานกลาง
๕	มีการสร้างความสามัคคีให้เกิดในหมู่สงฆ์อย่างสม่ำเสมอ	๓.๔๒	๐.๙๗๗	ปานกลาง
รวม		๓.๔๑	๐.๕๘๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๑ มีการทุ่มเทต่อภารกิจ ที่จะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการทำงาน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๕ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๔ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในสังคมอย่างยุติธรรม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๙

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส

(n = ๑๙๐)

ข้อ	ด้านความโปร่งใส	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	การบริหารจัดการวัดเป็นไปอย่างเปิดเผย และชัดเจนทุกขั้นตอน	๓.๔๕	๐.๙๓๕	ปานกลาง
๒	เปิดโอกาสให้ประชาชนรับรู้ตรวจสอบแผนการบริหารของวัด และโครงการต่าง ๆ	๓.๔๘	๐.๙๖๓	ปานกลาง
๓	การจัดกิจกรรมของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รับจ่ายอย่างเป็นระบบและชัดเจน	๓.๓๔	๑.๐๗๑	ปานกลาง
๔	การจัดซื้อจัดจ้าง หรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดเป็นไปด้วยความโปร่งใส	๓.๓๔	๐.๙๘๙	ปานกลาง
๕	มีการบริหารจัดการวัดด้วยหลักความโปร่งใสและตรวจสอบได้ก่อให้เกิดบรรยากาศในการทำงานที่มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี	๓.๔๙	๑.๐๔๓	มาก
รวม		๓.๔๒	๐.๖๒๒	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ มีการบริหารจัดการวัดด้วยหลักความโปร่งใสและตรวจสอบได้ก่อให้เกิดบรรยากาศในการทำงานที่มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๙ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๓ การจัดกิจกรรมของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รับจ่ายอย่างเป็นระบบและชัดเจน และข้อ ๔ การจัดซื้อจัดจ้าง หรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดเป็นไปด้วยความโปร่งใส อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๔

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความร่วมมือร่วม

(n = ๑๙๐)

ข้อ	ด้านความร่วมมือร่วม	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	มีการประชุมพระภิกษุสามเณรทุกกึ่งเดือน	๓.๑๖	๑.๓๐๘	ปานกลาง
๒	เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น	๓.๐๘	๑.๐๖๘	ปานกลาง
๓	การบริหารวัดด้วยหลักการมีส่วนร่วม ทำให้มีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี	๓.๓๑	๑.๐๒๘	ปานกลาง
๔	เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เสนอความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาตามโอกาสอันสมควร	๓.๒๘	๐.๙๙๑	ปานกลาง
๕	เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในวัดทุกครั้ง	๓.๒๘	๑.๐๓๑	ปานกลาง
รวม		๓.๒๓	๐.๗๓๘	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความร่วมมือร่วม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๓ การบริหารวัดด้วยหลักการมีส่วนร่วม ทำให้มีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๑ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๒ เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๘

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ

(n = ๑๙๐)

ข้อ	ด้านความรับผิดชอบ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	วางแผนเกี่ยวกับโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ก่อนการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบ	๓.๔๑	๐.๙๔๘	ปานกลาง
๒	ให้ความสนใจและใส่ใจต่อปัญหาของพระภิกษุ สามเณรและชุมชน	๓.๕๒	๑.๐๔๘	มาก
๓	มีการดูแล ซ่อมแซม และปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ ภายในวัด ที่ชำรุดทรุดโทรมอย่างต่อเนื่อง	๓.๓๗	๐.๙๘๓	ปานกลาง
๔	มีการจัดสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า เป็นต้น ภายในวัดอย่างทั่วถึง	๓.๖๑	๑.๐๓๗	มาก
๕	มีการบริหารวัดด้วยหลักความรับผิดชอบต่อร่วมกันทำให้มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี	๓.๐๖	๑.๓๘๓	ปานกลาง
รวม		๓.๓๙	๐.๖๔๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๔ มีการจัดสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า เป็นต้น ภายในวัดอย่างทั่วถึง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๑ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๕ มีการบริหารวัดด้วยหลักความรับผิดชอบต่อร่วมกันทำให้มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๖

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า

(n = ๑๙๐)

ข้อ	ด้านความคุ้มค่า	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในวัดอย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม	๒.๘๐	๑.๐๓๕	ปานกลาง
๒	มีการรณรงค์ให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ของทรัพยากรที่มีอยู่ของวัดอยู่เสมอ	๓.๑๖	๐.๙๘๕	ปานกลาง
๓	มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานนั้น ๆ	๓.๑๙	๑.๐๙๒	ปานกลาง
๔	มีการใช้งบประมาณของวัดอย่างคุ้มค่าในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความประหยัดสูงสุดและประโยชน์สูง	๓.๒๓	๑.๐๙๗	ปานกลาง
๕	มีการจัดสรรบุคลากรที่มีอยู่ในวัดให้เหมาะสมกับงานและระยะเวลาในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน	๓.๒๕	๑.๐๓๗	ปานกลาง
รวม		๓.๑๒	๐.๖๘๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ มีการจัดสรรบุคลากรที่มีอยู่ในวัดให้เหมาะสมกับงานและระยะเวลาในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๕ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๑ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในวัดอย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๘๐

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของพระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม ตามสมมติฐานการวิจัย ทั้ง ๕ ข้อ ได้แก่

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ ๕ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance)) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยผลการวิจัยมีรายละเอียด ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
พระสังฆาธิการ	๕	๓.๓๔	๐.๒๖	ปานกลาง
พระภิกษุทั่วไป	๑๘๕	๓.๓๖	๐.๓๑	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๓๖	๐.๓๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามสถานภาพ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๖

ตารางที่ ๔.๑๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
พระสังฆาธิการ	๕	๓.๓๔	๐.๒๖	-๐.๑๑๖	๐.๙๐๘
พระภิกษุทั่วไป	๑๘๕	๓.๓๖	๐.๓๑		

จากตารางที่ ๔.๑๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
พระสังฆาธิการ	๕	๓.๔๔	๐.๔๓	ปานกลาง
พระภิกษุทั่วไป	๑๘๕	๓.๕๖	๐.๖๒	มาก
รวม	๑๙๐	๓.๕๖	๐.๖๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม จำแนกตามสถานภาพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๖

ตารางที่ ๔.๑๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
พระสังฆาธิการ	๕	๓.๔๔	๐.๔๓	-๐.๔๔๐	๐.๖๖๑
พระภิกษุทั่วไป	๑๘๕	๓.๕๖	๐.๖๒		

จากตารางที่ ๔.๑๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
พระสังฆาธิการ	๕	๓.๓๒	๐.๓๙	ปานกลาง
พระภิกษุทั่วไป	๑๘๕	๓.๔๑	๐.๕๙	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๔๑	๐.๕๙	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม จำแนกตามสถานภาพ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๑

ตารางที่ ๔.๑๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
พระสังฆาธิการ	๕	๓.๓๒	๐.๓๙	-๐.๓๔๑	๐.๗๓๓
พระภิกษุทั่วไป	๑๘๕	๓.๔๑	๐.๕๙		

จากตารางที่ ๔.๑๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
พระสังฆาธิการ	๕	๓.๔๘	๐.๗๐	ปานกลาง
พระภิกษุทั่วไป	๑๘๕	๓.๔๒	๐.๖๒	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๔๒	๐.๖๒	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส จำแนกตามสถานภาพ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๒

ตารางที่ ๔.๑๖ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
พระสังฆาธิการ	๕	๓.๔๘	๐.๗๐	๐.๒๑๐	๐.๘๓๔
พระภิกษุทั่วไป	๑๘๕	๓.๔๒	๐.๖๒		

จากตารางที่ ๔.๑๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
พระสังฆาธิการ	๕	๓.๔๐	๐.๔๒	ปานกลาง
พระภิกษุทั่วไป	๑๘๕	๓.๒๒	๐.๗๕	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๒๓	๐.๗๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๗ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม จำแนกตามสถานภาพ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๓

ตารางที่ ๔.๑๘ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
พระสังฆาธิการ	๕	๓.๔๐	๐.๔๒	๐.๕๓๕	๐.๕๙๓
พระภิกษุทั่วไป	๑๘๕	๓.๒๒	๐.๗๕		

จากตารางที่ ๔.๑๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
พระสังฆาธิการ	๕	๓.๒๔	๐.๓๐	ปานกลาง
พระภิกษุทั่วไป	๑๘๕	๓.๔๐	๐.๖๕	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๓๙	๐.๖๕	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ จำแนกตามสถานภาพ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๙

ตารางที่ ๔.๒๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
พระสังฆาธิการ	๕	๓.๒๔	๐.๓๐	-๐.๕๔๑	๐.๕๘๙
พระภิกษุทั่วไป	๑๘๕	๓.๔๐	๐.๖๕		

จากตารางที่ ๔.๒๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
พระสังฆาธิการ	๕	๓.๑๖	๐.๗๕	ปานกลาง
พระภิกษุทั่วไป	๑๘๕	๓.๑๒	๐.๖๙	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๑๒	๐.๖๙	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า จำแนกตามสถานภาพ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๒

ตารางที่ ๔.๒๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
พระสังฆาธิการ	๕	๓.๑๖	๐.๗๕	๐.๑๑๘	๐.๙๐๖
พระภิกษุทั่วไป	๑๘๕	๓.๑๒	๐.๖๙		

จากตารางที่ ๔.๒๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๖๗	๓.๓๕	๐.๓๓๙	ปานกลาง
๓๑-๔๐ ปี	๓๑	๓.๓๙	๐.๒๕๕	ปานกลาง
๔๑-๕๐ ปี	๖๖	๓.๓๔	๐.๓๑๖	ปานกลาง
๕๑-๖๐ ปี	๒๑	๓.๓๔	๐.๒๕๗	ปานกลาง
มากกว่า ๖๐ ปี ขึ้นไป	๕	๓.๔๗	๐.๑๑๕	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๓๖	๐.๓๐๕	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๖

ตารางที่ ๔.๒๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๓๙	๔	๐.๐๓๕	๐.๓๗๐	๐.๘๓๐
ภายในกลุ่ม	๑๗.๔๐๓	๑๘๕	๐.๐๙๔		
รวม	๑๗.๕๔๒	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๒๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม จำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๖๗	๓.๕๗	๐.๕๓๖	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๓๑	๓.๕๗	๐.๗๐๔	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๖๖	๓.๕๒	๐.๕๙๐	มาก
๕๑-๖๐ ปี	๒๑	๓.๖๔	๐.๘๑๑	มาก
มากกว่า ๖๐ ปี ขึ้นไป	๕	๓.๖๐	๐.๔๖๙	มาก
รวม	๑๙๐	๓.๕๖	๐.๖๑๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๖

ตารางที่ ๔.๒๖ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.๒๕๗	๔	๐.๐๖๔	๐.๑๖๘	๐.๙๕๕๔
ภายในกลุ่ม	๗๐.๕๐๓	๑๘๕	๐.๓๘๑		
รวม	๗๐.๗๖๐	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๒๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม จำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๖๗	๓.๓๙	๐.๖๖๓	ปานกลาง
๓๑-๔๐ ปี	๓๑	๓.๔๘	๐.๕๘๑	ปานกลาง
๔๑-๕๐ ปี	๖๖	๓.๔๒	๐.๕๓๘	ปานกลาง
๕๑-๖๐ ปี	๒๑	๓.๓๕	๐.๕๒๙	ปานกลาง
มากกว่า ๖๐ ปี ขึ้นไป	๕	๓.๓๒	๐.๕๒๒	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๔๑	๐.๕๘๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒๗ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๑

ตารางที่ ๔.๒๘ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๐๕	๔	๐.๐๗๖	๐.๒๑๘	๐.๙๒๘
ภายในกลุ่ม	๖๔.๖๔๒	๑๘๕	๐.๓๔๙		
รวม	๖๔.๙๔๗	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๒๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส จำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๖๗	๓.๕๒	๐.๖๕๙	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๓๑	๓.๔๖	๐.๖๕๔	ปานกลาง
๔๑-๕๐ ปี	๖๖	๓.๓๑	๐.๕๗๖	ปานกลาง
๕๑-๖๐ ปี	๒๑	๓.๓๐	๐.๕๘๕	ปานกลาง
มากกว่า ๖๐ ปี ขึ้นไป	๕	๓.๘๔	๐.๓๕๘	มาก
รวม	๑๙๐	๓.๔๒	๐.๖๒๒	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๒

ตารางที่ ๔.๓๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒.๗๒๓	๔	๐.๖๘๑	๑.๗๙๑	๐.๑๓๒
ภายในกลุ่ม	๗๐.๓๔๔	๑๘๕	๐.๓๘๐		
รวม	๗๓.๐๖๗	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๓๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม จำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๖๗	๓.๑๗	๐.๗๗๖	ปานกลาง
๓๑-๔๐ ปี	๓๑	๓.๓๗	๐.๖๘๕	ปานกลาง
๔๑-๕๐ ปี	๖๖	๓.๑๙	๐.๗๓๖	ปานกลาง
๕๑-๖๐ ปี	๒๑	๓.๒๐	๐.๗๗๗	ปานกลาง
มากกว่า ๖๐ ปี ขึ้นไป	๕	๓.๕๖	๐.๓๒๙	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๒๓	๐.๗๓๙	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๒

ตารางที่ ๔.๓๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๕๒๑	๔	๐.๓๘๐	๐.๖๙๓	๐.๕๙๘
ภายในกลุ่ม	๑๐๑.๕๕๘	๑๘๕	๐.๕๔๙		
รวม	๑๐๓.๐๗๙	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๓๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ จำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๖๗	๓.๓๔	๐.๕๙๙	ปานกลาง
๓๑-๔๐ ปี	๓๑	๓.๕๑	๐.๖๗๓	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๖๖	๓.๔๕	๐.๗๐๕	ปานกลาง
๕๑-๖๐ ปี	๒๑	๓.๒๘	๐.๖๐๕	ปานกลาง
มากกว่า ๖๐ ปี ขึ้นไป	๕	๓.๒๘	๐.๕๔๐	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๓๙	๐.๖๔๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๙

ตารางที่ ๔.๓๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๑๖๑	๔	๐.๒๙๐	๐.๖๘๘	๐.๖๐๑
ภายในกลุ่ม	๗๘.๐๗๔	๑๘๕	๐.๔๒๒		
รวม	๗๙.๒๓๕	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๓๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า จำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๖๗	๓.๑๓	๐.๗๐๐	ปานกลาง
๓๑-๔๐ ปี	๓๑	๒.๙๗	๐.๗๐๒	ปานกลาง
๔๑-๕๐ ปี	๖๖	๓.๑๓	๐.๗๐๑	ปานกลาง
๕๑-๖๐ ปี	๒๑	๓.๓๐	๐.๖๔๔	ปานกลาง
มากกว่า ๖๐ ปี ขึ้นไป	๕	๓.๒๐	๐.๒๔๕	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๑๒	๐.๖๘๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๒

ตารางที่ ๔.๓๖ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๔๑๓	๔	๐.๓๕๓	๐.๗๔๖	๐.๕๖๒
ภายในกลุ่ม	๘๗.๕๗๕	๑๘๕	๐.๔๗๓		
รวม	๘๘.๙๘๘	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๓๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๑๐๗	๓.๓๔	๐.๓๑๔	ปานกลาง
๕-๑๐ พรรษา	๓๙	๓.๓๘	๐.๓๐๐	ปานกลาง
๑๑-๑๕ พรรษา	๒๐	๓.๔๐	๐.๓๔๐	ปานกลาง
๑๖-๒๐ พรรษา	๒๑	๓.๓๗	๐.๒๕๖	ปานกลาง
มากกว่า ๒๐ พรรษาขึ้นไป	๓	๓.๔๒	๐.๐๙๖	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๓๖	๐.๓๐๕	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓๗ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๖

ตารางที่ ๔.๓๘ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๑๖	๔	๐.๐๒๙	๐.๓๐๗	๐.๘๗๓
ภายในกลุ่ม	๑๗.๔๒๗	๑๘๕	๐.๐๙๔		
รวม	๑๗.๕๔๓	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๓๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๑๐๗	๓.๕๒	๐.๖๐๖	มาก
๕-๑๐ พรรษา	๓๙	๓.๕๕	๐.๖๐๘	มาก
๑๑-๑๕ พรรษา	๒๐	๓.๖๕	๐.๖๒๙	มาก
๑๖-๒๐ พรรษา	๒๑	๓.๖๘	๐.๖๖๕	มาก
มากกว่า ๒๐ พรรษาขึ้นไป	๓	๓.๕๓	๐.๖๔๓	มาก
รวม	๑๙๐	๓.๕๖	๐.๖๑๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๖

ตารางที่ ๔.๔๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๕๙๖	๔	๐.๑๔๙	๐.๓๙๓	๐.๘๑๔
ภายในกลุ่ม	๗๐.๑๖๔	๑๘๕	๐.๓๗๙		
รวม	๗๐.๗๖๐	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๔๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๑๐๗	๓.๔๒	๐.๖๑๘	ปานกลาง
๕-๑๐ พรรษา	๓๙	๓.๓๗	๐.๕๐๑	ปานกลาง
๑๑-๑๕ พรรษา	๒๐	๓.๔๓	๐.๖๗๒	ปานกลาง
๑๖-๒๐ พรรษา	๒๑	๓.๔๔	๐.๕๑๒	ปานกลาง
มากกว่า ๒๐ พรรษาขึ้นไป	๓	๓.๑๓	๐.๖๔๓	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๔๑	๐.๕๘๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๑

ตารางที่ ๔.๔๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๑๑	๔	๐.๐๗๘	๐.๒๒๓	๐.๙๒๕
ภายในกลุ่ม	๖๔.๖๓๕	๑๘๕	๐.๓๔๙		
รวม	๖๔.๙๔๖	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๔๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๑๐๗	๓.๔๘	๐.๖๒๒	ปานกลาง
๕-๑๐ พรรษา	๓๙	๓.๔๑	๐.๖๓๕	ปานกลาง
๑๑-๑๕ พรรษา	๒๐	๓.๑๕	๐.๖๑๒	ปานกลาง
๑๖-๒๐ พรรษา	๒๑	๓.๓๙	๐.๕๙๘	ปานกลาง
มากกว่า ๒๐ พรรษาขึ้นไป	๓	๓.๗๓	๐.๔๑๖	มาก
รวม	๑๙๐	๓.๔๒	๐.๖๒๒	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๒

ตารางที่ ๔.๔๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒.๑๒๒	๔	๐.๕๓๐	๑.๓๘๓	๐.๒๔๑
ภายในกลุ่ม	๗๐.๙๔๕	๑๘๕	๐.๓๘๓		
รวม	๗๓.๐๖๗	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๔๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๑๐๗	๓.๑๗	๐.๗๘๕	ปานกลาง
๕-๑๐ พรรษา	๓๙	๓.๒๔	๐.๕๙๑	ปานกลาง
๑๑-๑๕ พรรษา	๒๐	๓.๔๖	๐.๗๑๑	ปานกลาง
๑๖-๒๐ พรรษา	๒๑	๓.๒๔	๐.๘๐๔	ปานกลาง
มากกว่า ๒๐ พรรษาขึ้นไป	๓	๓.๔๗	๐.๔๑๖	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๒๓	๐.๗๓๙	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๓

ตารางที่ ๔.๔๖ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๖๓๓	๔	๐.๔๐๘	๐.๗๔๔	๐.๕๖๓
ภายในกลุ่ม	๑๐๑.๔๔๖	๑๘๕	๐.๕๔๘		
รวม	๑๐๓.๐๗๙	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๔๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๑๐๗	๓.๓๕	๐.๖๑๐	ปานกลาง
๕-๑๐ พรรษา	๓๙	๓.๔๙	๐.๗๔๑	มาก
๑๑-๑๕ พรรษา	๒๐	๓.๕๖	๐.๕๗๒	มาก
๑๖-๒๐ พรรษา	๒๑	๓.๒๙	๐.๗๕๐	ปานกลาง
มากกว่า ๒๐ พรรษาขึ้นไป	๓	๓.๔๐	๐.๒๐๐	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๓๙	๐.๖๔๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔๗ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๙

ตารางที่ ๔.๔๘ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๓๘๖	๔	๐.๓๔๖	๐.๘๒๓	๐.๕๑๒
ภายในกลุ่ม	๗๗.๘๔๙	๑๘๕	๐.๔๒๑		
รวม	๗๙.๒๓๕	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๔๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๑๐๗	๓.๐๘	๐.๖๙๓	ปานกลาง
๕-๑๐ พรรษา	๓๙	๓.๒๐	๐.๖๙๓	ปานกลาง
๑๑-๑๕ พรรษา	๒๐	๓.๑๖	๐.๗๑๓	ปานกลาง
๑๖-๒๐ พรรษา	๒๑	๓.๑๖	๐.๖๘๙	ปานกลาง
มากกว่า ๒๐ พรรษาขึ้นไป	๓	๓.๒๗	๐.๓๐๖	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๑๒	๐.๖๘๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๒

ตารางที่ ๔.๕๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๕๖๔	๔	๐.๑๔๑	๐.๒๙๕	๐.๘๘๑
ภายในกลุ่ม	๘๘.๔๒๕	๑๘๕	๐.๔๗๘		
รวม	๘๘.๙๘๙	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๕๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๕๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

วุฒิการศึกษาสามัญ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๕๖	๓.๓๗	๐.๓๑๑	ปานกลาง
ปริญญาตรี	๒๘	๓.๓๓	๐.๒๗๗	ปานกลาง
สูงกว่าปริญญาตรี	๖	๓.๒๑	๐.๒๓๗	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๓๖	๐.๓๐๕	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๖

ตารางที่ ๔.๕๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๕๓	๒	๐.๐๗๗	๐.๘๒๕	๐.๔๔๐
ภายในกลุ่ม	๑๗.๓๘๙	๑๘๗	๐.๐๙๓		
รวม	๑๗.๕๔๒	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๕๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๕๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

วุฒิการศึกษาสามัญ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๕๖	๓.๕๗	๐.๕๙๙	มาก
ปริญญาตรี	๒๘	๓.๔๙	๐.๗๑๑	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๖	๓.๖๓	๐.๕๒๘	มาก
รวม	๑๙๐	๓.๕๖	๐.๖๑๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๕๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๖

ตารางที่ ๔.๕๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๖๘	๒	๐.๐๘๔	๐.๒๒๓	๐.๘๐๑
ภายในกลุ่ม	๗๐.๕๙๒	๑๘๗	๐.๓๗๗		
รวม	๗๐.๗๖๐	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๕๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๕๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

วุฒิการศึกษาสามัญ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๕๖	๓.๔๑	๐.๖๐๕	ปานกลาง
ปริญญาตรี	๒๘	๓.๔๑	๐.๕๑๙	ปานกลาง
สูงกว่าปริญญาตรี	๖	๓.๔๗	๐.๔๑๓	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๔๑	๐.๕๘๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๑

ตารางที่ ๔.๕๖ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๒๓	๒	๐.๐๑๒	๐.๐๓๓	๐.๙๖๗
ภายในกลุ่ม	๖๔.๙๒๔	๑๘๗	๐.๓๔๗		
รวม	๖๔.๙๔๗	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๕๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๕๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

วุฒิการศึกษาสามัญ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๕๖	๓.๔๑	๐.๖๔๒	ปานกลาง
ปริญญาตรี	๒๘	๓.๕๔	๐.๔๙๘	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๖	๓.๑๗	๐.๕๗๒	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๔๒	๐.๖๒๒	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕๗ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๒

ตารางที่ ๔.๕๘ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๘๒๒	๒	๐.๔๑๑	๑.๐๖๓	๐.๓๔๗
ภายในกลุ่ม	๗๒.๒๔๕	๑๘๗	๐.๓๘๖		
รวม	๗๓.๐๖๗	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๕๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๕๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

วุฒิการศึกษาสามัญ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๕๖	๓.๒๔	๐.๗๔๒	ปานกลาง
ปริญญาตรี	๒๘	๓.๑๘	๐.๗๙๕	ปานกลาง
สูงกว่าปริญญาตรี	๖	๓.๑๗	๐.๓๔๔	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๒๓	๐.๗๓๙	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๓

ตารางที่ ๔.๖๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๙๙	๒	๐.๐๕๐	๐.๐๙๐	๐.๙๑๔
ภายในกลุ่ม	๑๐๒.๙๗๙	๑๘๗	๐.๕๕๑		
รวม	๑๐๓.๐๗๙	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๖๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๖๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

วุฒิการศึกษาสามัญ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๕๖	๓.๔๒	๐.๖๒๐	ปานกลาง
ปริญญาตรี	๒๘	๓.๒๔	๐.๘๒๘	ปานกลาง
สูงกว่าปริญญาตรี	๖	๓.๓๗	๐.๒๓๔	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๓๙	๐.๖๔๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๙

ตารางที่ ๔.๖๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๗๗๖	๒	๐.๓๘๘	๐.๙๒๕	๐.๓๙๘
ภายในกลุ่ม	๗๘.๔๕๙	๑๘๗	๐.๔๒๐		
รวม	๗๙.๒๓๕	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๖๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๖๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

วุฒิการศึกษาสามัญ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๕๖	๓.๑๕	๐.๖๗๒	ปานกลาง
ปริญญาตรี	๒๘	๓.๑๓	๐.๗๑๘	ปานกลาง
สูงกว่าปริญญาตรี	๖	๒.๔๗	๐.๖๗๗	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๑๒	๐.๖๘๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๒

ตารางที่ ๔.๖๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒.๖๘๘	๒	๑.๓๔๔	๒.๙๑๓	๐.๐๕๗
ภายในกลุ่ม	๘๖.๓๐๐	๑๘๗	๐.๔๖๑		
รวม	๘๘.๙๘๘	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๖๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๖๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

พระปริยัติธรรมแผนกธรรม	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ไม่มีวุฒิแผนกธรรม	๙๓	๓.๓๔	๐.๓๒๕	ปานกลาง
นักธรรมชั้นตรี	๓๗	๓.๓๒	๐.๒๗๙	ปานกลาง
นักธรรมชั้นโท	๓๒	๓.๓๖	๐.๒๕๕	ปานกลาง
นักธรรมชั้นเอก	๒๘	๓.๔๖	๐.๓๑๒	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๓๖	๐.๓๐๕	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๖

ตารางที่ ๔.๖๖ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๘๖	๓	๐.๑๒๙	๑.๓๙๔	๐.๒๔๖
ภายในกลุ่ม	๑๗.๑๕๗	๑๘๖	๐.๐๙๒		
รวม	๑๗.๕๔๓	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๖๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๖๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

พระปริยัติธรรมแผนกธรรม	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ไม่มีวุฒิแผนกธรรม	๔๓	๓.๕๒	๐.๕๘๙	มาก
นักธรรมชั้นตรี	๓๗	๓.๕๔	๐.๖๑๑	มาก
นักธรรมชั้นโท	๓๒	๓.๔๖	๐.๗๐๖	มาก
นักธรรมชั้นเอก	๒๘	๓.๘๔	๐.๕๑๙	มาก
รวม	๑๔๐	๓.๕๖	๐.๖๑๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๖๗ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๖

ตารางที่ ๔.๖๘ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม จำแนกตามวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒.๖๔๑	๓	๐.๘๘๐	๒.๔๐๔	๐.๐๖๙
ภายในกลุ่ม	๖๘.๑๑๙	๑๘๖	๐.๓๖๖		
รวม	๗๐.๗๖๐	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๖๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๖๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

พระปริยัติธรรมแผนกธรรม	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ไม่มีวุฒิแผนกธรรม	๙๓	๓.๔๒	๐.๖๓๓	ปานกลาง
นักธรรมชั้นตรี	๓๗	๓.๓๗	๐.๕๖๓	ปานกลาง
นักธรรมชั้นโท	๓๒	๓.๓๗	๐.๕๐๖	ปานกลาง
นักธรรมชั้นเอก	๒๘	๓.๔๖	๐.๕๖๓	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๔๑	๐.๕๘๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๑

ตารางที่ ๔.๗๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม จำแนกตามวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๒๑๕	๓	๐.๐๗๒	๐.๒๐๖	๐.๘๙๒
ภายในกลุ่ม	๖๔.๗๓๑	๑๘๖	๐.๓๔๘		
รวม	๖๔.๙๔๗	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๗๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

พระปริยัติธรรมแผนกธรรม	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ไม่มีวุฒิแผนกธรรม	๔๓	๓.๔๕	๐.๖๓๕	ปานกลาง
นักธรรมชั้นตรี	๓๗	๓.๓๙	๐.๕๕๕	ปานกลาง
นักธรรมชั้นโท	๓๒	๓.๔๓	๐.๕๗๔	ปานกลาง
นักธรรมชั้นเอก	๒๘	๓.๓๘	๐.๗๓๓	ปานกลาง
รวม	๑๔๐	๓.๔๒	๐.๖๒๒	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๗๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๒

ตารางที่ ๔.๗๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส จำแนกตามวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๓๑	๓	๐.๐๔๔	๐.๑๑๑	๐.๙๕๓
ภายในกลุ่ม	๗๒.๙๓๖	๑๘๖	๐.๓๙๒		
รวม	๗๓.๐๖๗	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๗๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

พระปริยัติธรรมแผนกธรรม	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ไม่มีวุฒิแผนกธรรม	๔๓	๓.๑๙	๐.๗๗๗	ปานกลาง
นักธรรมชั้นตรี	๓๗	๓.๑๗	๐.๗๕๖	ปานกลาง
นักธรรมชั้นโท	๓๒	๓.๑๑	๐.๖๘๗	ปานกลาง
นักธรรมชั้นเอก	๒๘	๓.๕๔	๐.๕๗๑	มาก
รวม	๑๔๐	๓.๒๓	๐.๗๓๙	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๗๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๓

ตารางที่ ๔.๗๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม จำแนกตามวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๓.๔๘๕	๓	๐๑.๑๖๒	๒.๑๗๐	๐.๐๙๓
ภายในกลุ่ม	๙๙.๕๙๓	๑๘๖	๐.๕๓๕		
รวม	๑๐๓.๐๗๙	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๗๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

พระปริยัติธรรมแผนกธรรม	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ไม่มีวุฒิแผนกธรรม	๙๓	๓.๓๕	๐.๖๒๐	ปานกลาง
นักธรรมชั้นตรี	๓๗	๓.๒๖	๐.๗๓๕	ปานกลาง
นักธรรมชั้นโท	๓๒	๓.๖๖	๐.๖๐๖	มาก
นักธรรมชั้นเอก	๒๘	๓.๔๑	๐.๖๐๘	ปานกลาง
รวม	๑๙๐	๓.๓๙	๐.๖๔๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๗๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๙

ตารางที่ ๔.๗๖ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ จำแนกตามวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๓.๐๐๕	๓	๑.๐๐๒	๒.๔๔๔	๐.๐๖๕
ภายในกลุ่ม	๗๖.๒๓๐	๑๘๖	๐.๔๑๐		
รวม	๗๙.๒๓๕	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๗๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

พระปริยัติธรรมแผนกธรรม	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ไม่มีวุฒิแผนกธรรม	๔๓	๓.๐๙	๐.๖๙๖	ปานกลาง
นักธรรมชั้นตรี	๓๗	๓.๑๘	๐.๗๐๘	ปานกลาง
นักธรรมชั้นโท	๓๒	๓.๑๖	๐.๕๙๖	ปานกลาง
นักธรรมชั้นเอก	๒๘	๓.๑๒	๐.๗๔๙	ปานกลาง
รวม	๑๔๐	๓.๑๒	๐.๖๘๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๗๗ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๖

ตารางที่ ๔.๗๘ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า จำแนกตามวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๒๓๕	๓	๐.๐๗๘	๐.๑๖๔	๐.๙๒๐
ภายในกลุ่ม	๘๘.๗๕๓	๑๘๖	๐.๔๗๗		
รวม	๘๘.๙๘๙	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๗๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗๙ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ตามสมมติฐานที่ ๑-๕

สมมติฐาน	t	F	Sig.	ผลการทดสอบ	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
๑. พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	-๐.๑๑๖	-	๐.๙๐๘	-	✓
๒. พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	-	๐.๓๗๐	๐.๘๓๐	-	✓
๓. พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	-	๐.๓๐๗	๐.๘๗๓	-	✓
๔. พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	-	๐.๘๒๕	๐.๔๔๐	-	✓
๕. พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	-	๑.๓๙๔	๐.๒๔๖	-	✓

จากตารางที่ ๔.๗๙ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ ได้แก่ ตำแหน่ง อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม มีผลให้ความคิดเห็นที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิด (Open-Ended) วิเคราะห์เป็นความเรียงประกอบตาราง ดังนี้

๔.๔.๑ ด้านนิติธรรม

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๘๐ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. ระเบียบ ข้อบังคับ และนโยบายการบริหารของวัดเกิดจากการกำหนดโดยเจ้าอาวาสเท่านั้น ขาดการรับฟังปัญหาจากพระภิกษุภายในวัด และรวมถึงขาดการแจ้งให้ชาวบ้านทราบ	๑. ควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบระเบียบ ข้อบังคับ และนโยบายการบริหารของวัด
๒. บางวัด ไวยาวัจกรและกรรมการมีอำนาจสูง ไม่ค่อยให้ความเคารพพระภิกษุภายในวัด และขาดการอบรม	๒. ควรจัดอบรมกรรมการวัดเกี่ยวกับกฎระเบียบ และข้อบังคับ และนโยบายการบริหารของวัด อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

๔.๔.๒ ด้านคุณธรรม

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๘๑ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. บางอารามมีปัญหาความไม่ลงรอยกันระหว่างพระภิกษุสามเณรภายในวัด	๑. ควรปลูกฝังความสามัคคีแก่ภิกษุสามเณรและบุคลากรของวัด
๒. บางวัด ไวยาวัจกรและกรรมการวัด ไม่ปฏิบัติตามศีล ๕ เช่น ดื่มสุราเป็นอาจिन เป็นต้น	๒. ควรจัดอบรมคุณธรรมแก่ไวยาวัจกรและกรรมการวัดเป็นประจำ อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

๔.๔.๓ ด้านความโปร่งใส

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๘๒ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. การก่อสร้างของบางวัด ผู้ที่ประมูลได้เป็นญาติกับไวยาวัจกรของวัด	๑. ควรจัดประมูลรับเหมาก่อสร้างในโครงการต่าง ๆ ของวัดโดยเปิดเผย
๒. พระภิกษุสามเณรบางวัด ไม่ทราบข้อมูลการใช้จ่ายเงินของวัดตน เมื่อญาติโยมสอบถามจึงไม่สามารถให้ข้อมูลได้	๒. ควรชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้จ่ายงบประมาณในแต่ละโครงการก่อสร้างให้ทุกฝ่ายได้ทราบ

๔.๔.๔ ด้านความมีส่วนร่วม

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๘๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. บางอาราม ประชาชนไม่ให้ความสนับสนุน หรือไม่คอยให้ความช่วยเหลือในการทำกิจกรรมทางศาสนา อาจเพราะมิได้เข้ามามีส่วนกับการทำงานตั้งแต่แรกเริ่ม	๑. ควรจัดเวทีสำหรับรับฟังปัญหาและความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างน้อยปีละครั้ง
๒. การประชุมส่วนมาก เป็นการประชุมเพื่อให้รับฟัง ขาดการให้โอกาสในการแสดงความคิดเห็น เพื่อการพัฒนาวัด	๒. ควรให้ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาวัด

๔.๔.๕ ด้านความรับผิดชอบ

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๘๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. เจ้าอาวาสบางวัด ปล่อยปละละเลยพระเณรในวัด ไม่เอาใจใส่ดูแลเท่าที่ควร ไม่จัดกิจนิมนต์ให้ตามสมควร	๑. เจ้าอาวาสควรใส่ใจในทุกข์สุขของพระภิกษุสามเณรในปกครอง
๒. บางวัดปล่อยให้ชาวบ้านมาตำหนิพระภิกษุสามเณรภายในวัด โดยไม่มีผู้ออกมาปกป้อง ไม่มีผู้รับผิดชอบ ปล่อยไปเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น	๒. เจ้าอาวาสควรแก้ไขปัญหามีเกิดขึ้นภายในวัดโดยเร่งด่วน

๔.๔.๖ ด้านความคุ้มค่า

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๘๕ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. บางวัดไม่ได้ให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเกี่ยวกับเรื่องการเงิน โดยให้เป็นอำนาจของไวยาวัจกรของวัดแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น	๑. ควรมีการดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายประชาชนทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณ
๒. เจ้าอาวาสส่วนใหญ่ทำบัญชีรับ-จ่าย เป็นรายปี ในส่วนที่จัดทำเป็นรอบรายเดือนถือว่ามียู่จำนวนน้อย และส่วนใหญ่ไม่ค่อยรายงานให้เจ้าคณะผู้ปกครองทราบ เพราะรอรายงานเมื่อสิ้นปีครั้งเดียว เพื่อลดความยุ่งยาก ดังนั้น เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น เจ้าคณะผู้ปกครองอาจไม่สามารถช่วยเหลือ หรือให้คำแนะนำได้ทันท่วงที	๒. เจ้าอาวาสควรจัดทำบัญชีรับ-จ่ายประจำทุกเดือน

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๑๒ รูป/คน ดังนี้

- ๑) พระครูศรีธรรมนาถ (ดำเกิง เขมสิริ)
เจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดท่าผา ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๒) พระครูสุธีปริยัติวิธาน (สุภาพ อาตาปโก)
รองเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๓) พระครูประสิทธิ์สุตกิจ (ปรีชา สามตฤโก)
เจ้าคณะตำบลบ้านโป่ง วัดอู่หม่มพรทาราม ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๔) พระครูวิหารการโกวิท (สมศักดิ์ อุปวฑฺฒโน)
เจ้าคณะตำบลเขาหลวงเขต ๒ วัดสระสี่มุม ตำบลเขาหลวง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๕) พระครูชินวรานุวัตร, ดร. (สิงห์ ชินวโร)
เจ้าคณะตำบลท่าผา วัดบ้านฆ้องน้อย ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๖) พระมหาวิศักดิ์ คุณธมฺโม, ดร.
เลขานุการเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๗) นายประยงค์ จันทเต็ง
นายอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๘) นายไพโรจน์ ม่านทองคำ
ไวยาวัจกรวัดท่าผา ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๙) นายเอกชัย ธิปฤทธิชัย
ไวยาวัจกรวัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๑๐) นายจ้านงค์ สัจจาศีล
ไวยาวัจกรวัดอู่หม่มพรทาราม ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๑๑) นางละออ ไพรวลย์
ไวยาวัจกรวัดสระสี่มุม ตำบลเขาหลวง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๑๒) นายวิเชียร หล่อเงิน
ไวยาวัจกรวัดบ้านฆ้องน้อย ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๑๒ รูป/คน เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี มีรายละเอียด ดังนี้

๔.๕.๑ ด้านนิติธรรม

การส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม ต้องยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญสูงสุดในการปกครอง^๑ กฎระเบียบภายในวัดต้องตั้งขึ้นหรือกำหนดขึ้นโดยไม่ขัดแย้งต่อหลักพระธรรมวินัย^๒ ควรส่งเสริมให้มีการจัดประชุมสงฆ์ในเขตปกครอง เป็นประจำอย่างน้อยเดือนละครั้ง เพื่อรับทราบกฎระเบียบ ข้อบังคับหรือนโยบายทางคณะสงฆ์ เพื่อการปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน^๓

ด้านนิติธรรม ควรมีการออกข้อบังคับเพื่อบังคับไปสู่ความเป็นธรรมและรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก เป็นที่ยอมรับของชุมชน และควรเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง^๔ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ต้องบังคับใช้กฎระเบียบด้วยความเป็นธรรมเสมอภาค และไม่เลือกปฏิบัติ^๕ ต้องส่งเสริมการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาที่เกี่ยวกับข้อกฎหมายในปัจจุบัน^๖ ควรยกย่องพระภิกษุสงฆ์ผู้มีศรัทธาชาวดั้งเดิมประเพณีดีประเพณีชอบตามหลักธรรมวินัย และกฎหมายของบ้านเมือง เพื่อให้เป็นแบบอย่างทางความประพฤติ^๗

แนวทางสำคัญ คือ ต้องมีความยุติธรรมให้แก่ผู้น้อยและผู้ได้บังคับบัญชาอย่างถ้วนทั่วหน้า และเสมอภาค ผู้ปกครองทุกระดับชั้นต้องยึดมั่นในพระธรรมวินัย กฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และมติมหาเถรสมาคม เพราะพระสังฆาธิการย่อมเป็นเหมือนกระจกเงาสท้อนการยึดมั่นในหลักกฎหมายของพระสงฆ์ทั้งสังฆมณฑล^๘ ควรจัดประชุมชี้แจงเกี่ยวกับกฎระเบียบในการปกครองคณะสงฆ์ให้พระภิกษุสามเณรในสังกัดได้ทราบโดยทั่วถึง และชัดเจน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง^๙ การกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับภายในวัดควรให้พระภิกษุสามเณรในสังกัดวัดนั้นได้มีส่วนร่วม ทั้งนี้ อาจสอบถามความเห็นจากชาวบ้านเพิ่มเติมด้วยก็ได้^{๑๐}

^๑ สัมภาษณ์ พระครูศรีธรรมนาถ (ดำเกิง เขมสิริ), เจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดท่าผา ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒ มกราคม ๒๕๖๑.

^๒ สัมภาษณ์ พระครูสุธีปริยัติวิธาน (สุภาพ อาตาโป), รองเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ มกราคม ๒๕๖๑.

^๓ สัมภาษณ์ พระครูประสิทธิ์สุตกิจ (ปรีชา สามตลิก), เจ้าคณะตำบลบ้านโป่ง วัดอุทุมพรทาราม ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๔ สัมภาษณ์ พระครูวิหารการโกวิท (สมศักดิ์ อุบุทโณ), เจ้าคณะตำบลเขาสูงเขต ๒ วัดสระสี่มุม ตำบลเขาสูง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๕ สัมภาษณ์ พระครูชินวรานุวัตร, ดร. (สิงห์ ชินวโร), เจ้าคณะตำบลท่าผา วัดบ้านฆ้องน้อย ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^๖ สัมภาษณ์ พระมหาทวีศักดิ์ คุณธมโม, ดร., เลขานุการเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๗ สัมภาษณ์ นายประยงค์ จันทเต็ง, นายอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๘ สัมภาษณ์ นายไพโรจน์ มานทองคำ, ไวยาวัจกรวัดท่าผา ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๑.

^๙ สัมภาษณ์ นายเอกชัย ธิภูทธิชัย, ไวยาวัจกรวัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายจันทงค์ สัจจาศีล, ไวยาวัจกรวัดอุทุมพรทาราม ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐.

ด้านหลักนิติธรรมหากทุกฝ่ายยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักการสำคัญแล้วเหตุการณ์การละเมิดหรือผิดข้อกฎหมายระเบียบข้อบังคับต่างๆย่อมจะไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน^{๑๑} ควรมีการประชุมสงฆ์เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กฎ ระเบียบ ข้อบังคับตามกฎหมายให้แก่เจ้าอาวาสทุกวัดได้ทราบกันอย่างทั่วถึง และถ้ามีการจัดทำเป็นเอกสารได้ก็ยิ่งดี^{๑๒}

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบระเบียบ ข้อบังคับ และนโยบายการบริหารของวัด

๔.๕.๒ ด้านคุณธรรม

แนวทางในการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่งจังหวัดราชบุรีด้านคุณธรรม เบื้องต้นต้องส่งเสริมระบบคุณธรรม ทั้งในส่วนของการบริหารจัดการวัด และส่งเสริมให้แก่พุทธศาสนิกชนโดยรอบด้วย^{๑๓} จำเป็นอย่างยิ่ง ที่พระสังฆาธิการทุกระดับต้องยึดถือคุณธรรมและกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีทางความประพฤติแก่ผู้ตายปกครองบังคับบัญชา^{๑๔} ควรสร้างค่านิยมในการยึดถือความถูกต้องดีงามโดยธรรมาภิบาลส่งเสริมสร้างค่านิยมนี้ให้เกิดขึ้นอย่างทั่วหน้า ทั้งระบบ^{๑๕}

คณะสงฆ์ต้องปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริตมุ่งรักษาประโยชน์ส่วนรวมไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนหรือส่วนบุคคล การนี้ผู้ปกครองคณะสงฆ์จึงต้องมีคุณธรรมสูงและต้องยึดหลักความถูกต้องเป็นไปตามระเบียบให้เกิดความเป็นธรรม^{๑๖} ควรมีการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลตรงไปตรงมา เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมและความถูกต้องตามกฎหมาย^{๑๗} แนวทางในการส่งเสริมหลักคุณธรรมคือต้องเร่งปลูกฝังคุณธรรม ซึ่งมีอยู่แล้วในพระสังฆาธิการแต่ควรแยกแยะให้เป็นหมวดหมู่ชัดเจน^{๑๘}

^{๑๑}สัมภาษณ์ นางละอ อไพวัลย์, ไวยาวัจกรวัดสระสี่มุม ตำบลเขาขลุ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒}สัมภาษณ์ นายวิเชียร หล่อเงิน, ไวยาวัจกรวัดบ้านฆ้องน้อย ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๓}สัมภาษณ์ พระครูศรีธรรมนาท (คำเกิง เขมสิริ), เจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดท่าผา ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๔}สัมภาษณ์ พระครูสุธีปริยัติวิธาน (สุภาพ อาตาทโก), รองเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๕}สัมภาษณ์ พระครูประสิทธิ์สุตกิจ (ปรีชา สามตลิก), เจ้าคณะตำบลบ้านโป่ง วัดอุทุมพรทาราม ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖}สัมภาษณ์ พระครูวิหารการโกวิท (สมศักดิ์ อุปวฑฒโน), เจ้าคณะตำบลเขาขลุเขต ๒ วัดสระสี่มุม ตำบลเขาขลุ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗}สัมภาษณ์ พระครูชินวรานุวัตร, ดร. (สิงห์ ชินวโร), เจ้าคณะตำบลท่าผา วัดบ้านฆ้องน้อย ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๘}สัมภาษณ์ พระมหาทวีศักดิ์ คุณธมโม, ดร., เลขานุการเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐.

พระธรรมวินัยของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแม้จะร่วมา ๒๐๐๖ ปีแต่ยังคงทันสมัย และศักดิ์สิทธิ์ถ้าพระสงฆ์ปกครองกันด้วยดีตามหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ คือ ปกครองด้วยธรรม ปัญหาความขัดแย้งกันย่อมไม่เกิดขึ้น^{๑๙} ควรเคารพนับถือและยอมรับกันด้วยความจริงใจตั้งแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ผู้เป็นที่รักยิ่งของปวงชนชาวไทยได้ทรงดำรัสไว้^{๒๐}

ด้านหลักคุณธรรม ต้องมีการสร้างความเชื่อมั่น ต้องมีความดีงามที่ปรากฏให้ชัดเจน ต้องให้ชาวบ้านมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจได้อย่างสนิทใจ^{๒๑} พระสังฆาธิการต้องกล้าต่อสู้กับสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เช่น อิทธิพลของนักการเมืองท้องถิ่น โดยยึดถือคุณธรรมและกล้าต่อสู้เพื่อความถูกต้อง^{๒๒} พระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่งต้องยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงามทั้งต้องให้พระสงฆ์และสามเณรในวัดยึดถือและปฏิบัติตามโดยทั่วกันด้วยเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธศาสนิกชน^{๒๓} ควรมีการจัดทำกรอบกติกาการปฏิบัติของคณะสงฆ์เพื่อควบคุมกันเอง โดยมีบทลงโทษตามสมควรกับความผิด^{๒๔}

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม ได้แก่ การปลูกฝังความสามัคคีแก่ภิกษุสามเณรและบุคลากรของวัด

๔.๕.๓ ด้านความโปร่งใส

การส่งเสริมหลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านหลักความโปร่งใส เริ่มต้นต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการปกครองและการจัดการวัดทั้งแก่ภิกษุสามเณรภายในวัดและประชาชนในพื้นที่ด้วย^{๒๕} การกล้าเปิดเผยโดยไม่ปิดบังซ่อนเร้นเป็นแนวทางเบื้องต้นเพื่อความบริสุทธิ์โปร่งใส^{๒๖} ความโปร่งใสในที่นี้ ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการในการบริหารจัดการวัดอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องการเงินของวัด^{๒๗}

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายประยงค์ จันทเต็ง, นายอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายไพโรจน์ มานทองคำ, ไวยาวัจกรวัดท่าผา ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายเอกชัย ธิบุญธิชัย, ไวยาวัจกรวัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายจำนงค์ สัจจาศีล, ไวยาวัจกรวัดอุทุมพรทาราม ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๓} สัมภาษณ์ นางละอ อไพวัลย์, ไวยาวัจกรวัดสระสีมูม ตำบลเขาหลวง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายวิเชียร หล่อเงิน, ไวยาวัจกรวัดบ้านฆ้องน้อย ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูศรีธรรมนาท (คำเกิง เขมสิริ), เจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดท่าผา ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระครูสุธีปริยัติวิธาน (สุภาพ อาตาปโก), รองเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระครูประสิทธิ์สุตกิจ (ปรีชา สามตลิกโก), เจ้าคณะตำบลบ้านโป่ง วัดอุทุมพรทาราม ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐.

ด้านความโปร่งใส ควรเน้นการปรับปรุงวิธีการทำงานให้มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ โดยต้องจัดให้มีการประชุมสงฆ์และพุทธศาสนิกชนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อแถลงผลการดำเนินงานและการใช้จ่ายเงิน^{๒๘}

พระสังฆาธิการต้องจัดให้มีช่องทางในการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศของวัด ให้พุทธศาสนิกชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยสะดวก^{๒๙} ควรจัดทำบัญชีต่างๆของวัดเพื่อพร้อมสำหรับการตรวจสอบและเป็นการแสดงความบริสุทธิ์โปร่งใสได้ทางหนึ่ง^{๓๐} พระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่งต้องทำโดยถูกต้อง ชัดเจน เป็นธรรม โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ในทุกเรื่องทุกขั้นตอนของการดำเนินงานทุกประเภท^{๓๑}

ด้านความโปร่งใส ต้องเน้นการตรวจสอบได้และกล้าเปิดเผยข้อมูลอย่างไม่ปิดบัง^{๓๒} แนวทางส่งเสริมด้านหลักความโปร่งใส คือ ต้องทำเอกสารต่าง ๆ ให้ครบถ้วน พร้อมทั้งจะตรวจสอบที่มาที่ไปของรายการต่าง ๆ ได้ และพร้อมที่จะเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ และตอบคำถามให้ได้ทุกข้อ^{๓๓}

ด้านความโปร่งใสนี้ ควรเน้นไปในเรื่องของความบริสุทธิ์ยุติธรรมเกี่ยวกับการให้ทุนให้โทษแก่พระภิกษุสามเณรในปกครองด้วย^{๓๔} พระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง ต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตั้งตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบความถูกต้องของการทำงานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบริหารเงินของวัด ทั้งรายรับและรายจ่ายในการจัดซื้อหรือก่อสร้างสิ่งใด ๆ ก็ตาม^{๓๕} ควรจัดให้มีคณะกรรมการพิเศษเพื่อติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติงานและการใช้จ่ายเงินของไวยาวัจกรและคณะกรรมการวัดด้วย^{๓๖}

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส ได้แก่ การจัดประชุมรับเหมาก่อสร้างในโครงการต่าง ๆ ของวัดโดยเปิดเผย

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระครูวิহারการโกวิท (สมศักดิ์ อุปวฑฒโน), เจ้าคณะตำบลเขาหลวงเขต ๒ วัดสระสี่มุม ตำบลเขาหลวง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระครูชินวรานุวัตร, ดร. (สิงห์ ชินวโร), เจ้าคณะตำบลท่าผา วัดบ้านฆ้องน้อย ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระมหาทวีศักดิ์ คุณธมโม, ดร., เลขานุการเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นายประยงค์ จันทเต็ง, นายอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายไพโรจน์ มานทองคำ, ไวยาวัจกรวัดท่าผา ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายเอกชัย ธิบุทธิชัย, ไวยาวัจกรวัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นายจ้านงค์ สัจจาศีล, ไวยาวัจกรวัดอุทุมพรทาราม ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นางละอ อไพรวัลย์, ไวยาวัจกรวัดสระสี่มุม ตำบลเขาหลวง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นายวิเชียร หล่อเงิน, ไวยาวัจกรวัดบ้านฆ้องน้อย ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

๔.๕.๔ ด้านความร่วมมือร่วม

แนวทางการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านหลักการมีส่วนร่วม ต้องเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัด^{๓๗} นอกจากการปกครองโดยธรรมหรือธรรมาธิปไตยแล้ว จำเป็นต้องเปิดโอกาสทั้งในส่วนองพระภิกษุสามเณรในวัดและพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมกับการปกครอง^{๓๘} ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชุมชนกับวัดให้มีส่วนร่วมแรงร่วมใจเป็นปึกแผ่นกันมากขึ้น^{๓๙}

หลักการมีส่วนร่วมถือเป็นหลักการที่มีความสำคัญ ให้คณะสงฆ์ได้ดำเนินการในเบื้องต้น คือ ให้คณะสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการคิดการกำหนดแนวทางในการพัฒนา โดยการร่วมเสนอปัญหาความต้องการทั้งของส่วนพระภิกษุสงฆ์และพุทธศาสนิกชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาได้อย่างตรงตามความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย^{๔๐} ควรส่งเสริมให้คณะสงฆ์และประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ ได้มีส่วนร่วมกันในกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมที่วัดดำเนินการ และกิจกรรมที่ร่วมกับชุมชนในการดำเนินการ^{๔๑}

สภาพปัจจุบันนี้ คณะสงฆ์ต้องส่งเสริมให้เจ้าคณะปกครองชั้นสูงเปิดโอกาสให้พระผู้น้อยได้แสดงความคิดเห็น หรือเสนอความเห็นเพิ่มขึ้น^{๔๒} การมีส่วนร่วมตามหลักของความร่วมมือร่วมในหลักธรรมาภิบาล คือ ต้องมีส่วนร่วมรับรู้ และมีส่วนในการตัดสินใจสำคัญสำคัญด้วย^{๔๓} การประชุมคณะสงฆ์ประจำอำเภอ ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้ปรากฏเห็นเป็นที่ชัดเจน มีขั้นตอนไปประชุมเพื่อรับฟังหรือขอรับปัจจัยสนับสนุนอุปถัมภ์โครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เท่านั้น^{๔๔} ควรประชุมสม่ำเสมอ เปิดรับฟังข้อมูลใหม่ ๆ และรับฟังความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุมด้วยความเสมอภาคกัน^{๔๕} ความมีส่วนร่วมนี้ มุ่งหมายที่กระบวนการมีส่วนร่วมของบุคคลทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และหากพิจารณาในบริบทของการปกครองคณะสงฆ์นั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง คือ พระสังฆาธิการ พระภิกษุสามเณร^{๔๖}

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระครูศรีธรรมนาท (ดำเกิง เขมสิริ), เจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดท่าผา ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระครูสุธีปริยัติวิธาน (สุภาพ อาตาโป), รองเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระครูประสิทธิ์สุตกิจ (ปรีชา สามตลิก), เจ้าคณะตำบลบ้านโป่ง วัดอุทุมพรทาราม ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระครูวิหารการโกวิท (สมศักดิ์ อุปทมนโน), เจ้าคณะตำบลเขาหลวงเขต ๒ วัดสระสี่มุม ตำบลเขาหลวง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระครูชินวรานุวัตร, ดร. (สิงห์ ชินวโร), เจ้าคณะตำบลท่าผา วัดบ้านฆ้องน้อย ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระมหาทวีศักดิ์ คุณธมโม, ดร., เลขานุการเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๓} สัมภาษณ์ นายประยงค์ จันทเต็ง, นายอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายไพโรจน์ มานทองคำ, ไวยาวัจกรวัดท่าผา ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๔๕} สัมภาษณ์ นายเอกชัย ธิบุฤทธิชัย, ไวยาวัจกรวัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๖} สัมภาษณ์ นายจ่านงค์ สัจจาศีล, ไวยาวัจกรวัดอุทุมพรทาราม ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐.

ด้านความมีส่วนร่วมต้องให้ความสำคัญกับประชาชนหรือชาวบ้านซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมกับการดำเนินงานของวัดด้วย^{๔๗} จำเป็นต้องมีการประเมินผลการดำเนินงานของกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการเมื่อมีประโยชน์มากน้อยเพียงใดเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น ทั้งนี้ ต้องให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการประเมินผลอย่างแท้จริง มิใช่วัดเป็นฝ่ายสรุปและประเมินโดยฝ่ายเดียว^{๔๘}

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม ได้แก่ การจัดเวทีสำหรับรับฟังปัญหาและความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างน้อยปีละครั้ง

๔.๕.๕ ด้านความรับผิดชอบ

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่งจังหวัดราชบุรีด้านหลักความรับผิดชอบ คือ การแสดงความรับผิดชอบต่อพระสังฆาธิการ ทั้งรับผิดชอบและรักขอบในสิ่งที่ตนเองได้กระทำหรือได้ตัดสินใจดำเนินการไป นั่นเอง^{๔๙} ถ้ารับผิดชอบอย่างแท้จริงต้องไม่ปล่อยปละละเลยต้องมีการติดตามดูแลหรือกำกับอยู่เสมอ^{๕๐} ควรจัดสรรปันส่วนในงานต่าง ๆ ของวัด ไม่ควรให้งานไปกองอยู่ที่บุคคลบุคคลเดียว เพราะคนเพียงคนเดียวอาจไม่สามารถรับผิดชอบเรื่องต่าง ๆ ได้ทุกเรื่อง^{๕๑}

คณะสงฆ์มีหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและสร้างความเชื่อถือศรัทธาให้บังเกิดแก่พุทธศาสนิกชน จึงควรจะต้องปฏิบัติด้วยความกระตือรือร้นในหน้าที่การงานให้บรรลุผลโดยไม่เลือกปฏิบัติ และต้องมีความกล้าหาญพร้อมรับผิดชอบแห่งการกระทำด้วย^{๕๒} ต้องเปิดโอกาสให้พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนได้มีส่วนร่วมดำเนินการและร่วมรับผิดชอบการบริหารจัดการภายในวัดโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องงบประมาณ^{๕๓} การปกครองคณะสงฆ์ด้วยความรับผิดชอบต่อให้ดำเนินการตามคุณลักษณะของผู้หน้าที่ดี^{๕๔}

^{๔๗}สัมภาษณ์ นางละอ อไพวัลย์, ไวยาวัจกรวัดสระสี่มุม ตำบลเขาขลุ้ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๘}สัมภาษณ์ นายวิเชียร หล่อเงิน, ไวยาวัจกรวัดบ้านฆ้องน้อย ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๔๙}สัมภาษณ์ พระครูศรีธรรมนาท (คำเกิง เขมสิริ), เจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดท่าผา ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๕๐}สัมภาษณ์ พระครูสุธีปริยัติวิธาน (สุภาพ อาตาทโก), รองเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๕๑}สัมภาษณ์ พระครูประสิทธิ์สุตกิจ (ปรีชา สามตลิก), เจ้าคณะตำบลบ้านโป่ง วัดอุทุมพรทาราม ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๒}สัมภาษณ์ พระครูวิหารการโกวิท (สมศักดิ์ อุปวฑฺฒโน), เจ้าคณะตำบลเขาขลุ้งเขต ๒ วัดสระสี่มุม ตำบลเขาขลุ้ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๓}สัมภาษณ์ พระครูชินวรานุวัตร, ดร. (สิงห์ ชินวโร), เจ้าคณะตำบลท่าผา วัดบ้านฆ้องน้อย ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๕๔}สัมภาษณ์ พระมหาทวีศักดิ์ คุณธมโม, ดร., เลขานุการเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐.

ด้านความรับผิดชอบ ควรให้พระภิกษุรุ่นใหม่ ๆ ได้เข้ามามีส่วนในการปกครองคณะสงฆ์ และให้มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบสำคัญ ๆ ตรงกับความถนัด เพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ต่อไปในอนาคต^{๕๕}

หลักความรับผิดชอบนี้ คือ รับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน หรือสิ่งที่ตนได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา นั่นเอง^{๕๖} ด้านหลักความรับผิดชอบประการแรก คือ ต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง^{๕๗} ต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดต่อที่ที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่^{๕๘} พระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่งต้องรับผิดชอบต่อศาสนกิจและกิจการคณะสงฆ์ โดยต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นด้วย^{๕๙} กิจกรรมต่าง ๆ ที่นำไปปฏิบัติต้องมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ทุกฝ่ายได้ร่วมรับรู้รับทราบและร่วมรับผิดชอบ^{๖๐}

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ ได้แก่ การใส่ใจในทุกข์สุขของพระภิกษุสามเณรในปกครอง

๔.๕.๖ ด้านความคุ้มค่า

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่งจังหวัดราชบุรีในด้านหลักความคุ้มค่าเบื้องต้นให้มองความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นทรัพยากรทางการจัดการที่มีคุณค่ามากที่สุด^{๖๑} ความคุ้มค่าในการปกครอง คือ ใช้คนให้เหมาะกับงาน ให้คุ้มกับเวลาที่สูญเสียไป^{๖๒} พระสังฆาธิการควรใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในวัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม เพื่อลดภาระค่าใช้จ่าย และแสดงถึงการเห็นคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรที่มีจำกัด^{๖๓}

^{๕๕} สัมภาษณ์ นายประยงค์ จันทเต็ง, นายอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นายไพโรจน์ มานทองคำ, ไวยาวัจกรวัดท่าผา ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นายเอกชัย ธิบุญธิชัย, ไวยาวัจกรวัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๘} สัมภาษณ์ นายจำนงค์ สัจจาศิลป์, ไวยาวัจกรวัดอุทุมพรทาราม ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๙} สัมภาษณ์ นางละอ อไพวัลย์, ไวยาวัจกรวัดสระสีมูม ตำบลเขาหลวง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นายวิเชียร หล่อเงิน, ไวยาวัจกรวัดบ้านฆ้องน้อย ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๖๑} สัมภาษณ์ พระครูศรีธรรมนาท (คำเกิง เขมสิริ), เจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดท่าผา ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๖๒} สัมภาษณ์ พระครูสุธีปริยัติวิธาน (สุภาพ อาตาบโก), รองเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๖๓} สัมภาษณ์ พระครูประสิทธิ์สุตกิจ (ปรีชา สามตลิก), เจ้าคณะตำบลบ้านโป่ง วัดอุทุมพรทาราม ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐.

หลักความคุ้มค่าเป็นการเน้นประสิทธิภาพในการบริหารงาน โดยใช้ทรัพยากรและงบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้ง การบำรุงรักษาวัฒนธรรมประเพณีและการดำรงวิถีชีวิตตามแนวทางของพุทธศาสนิกชนท้องถิ่นให้สมบูรณ์และยั่งยืน^{๖๔}

พระสังฆาธิการต้องมีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนมีการจัดลำดับความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนว่าควรดำเนินการเรื่องใดก่อนเรื่องใดหลังเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด^{๖๕} องค์คณะสงฆ์ต้องตระหนักถึงหลักความคุ้มค่าเพื่อให้มีการจัดกิจกรรมที่สำนึกถึงความพอเพียง^{๖๖} หลักความคื้มนั้ในทางปฏิบัติให้ยึดคำสำคัญว่า “ประโยชน์สูง แต่ประหยัดสุด” เป็นเบื้องต้น^{๖๗} ควรมุ่งเน้นการใช้จ่ายด้านการเงินอย่างประหยัด ถูกต้อง เหมาะสม และเกิดประโยชน์มากที่สุด^{๖๘}

แนวทางการส่งเสริมหลักความคุ้มค่า คือ ต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า ต้องใช้ทุกอย่างอย่างพอเพียง และต้องใช้ให้ตรงกับวัตถุประสงค์^{๖๙} ควรมีการประชุมชี้แจงให้ประชุมประชาชนในพื้นที่ให้ร่วมกันประหยัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ รวมทั้ง การบำรุงรักษาทรัพยากรให้สามารถใช้งานได้นาน^{๗๐} ควรมีการควบคุมการใช้วัสดุอุปกรณ์สิ่งของภายในวัด^{๗๑} ควรจัดทำทะเบียนคุมให้ชัดเจนและเป็นปัจจุบัน และควบคุมการนำไปใช้ให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์และคุณลักษณะของอุปกรณ์และเครื่องมือ^{๗๒}

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า ได้แก่ การการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายประชาชนทำหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณ

^{๖๔} สัมภาษณ์ พระครูวิหารการโกวิท (สมศักดิ์ อุปวฑฒโน), เจ้าคณะตำบลเขาหลวงเขต ๒ วัดสระสี่มุม ตำบลเขาหลวง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๕} สัมภาษณ์ พระครูชินวรานุวัตร, ดร. (สิงห์ ชินวโร), เจ้าคณะตำบลท่าผา วัดบ้านฆ้องน้อย ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๖๖} สัมภาษณ์ พระมหาวิศศักดิ์ คุณธมโม, ดร., เลขานุการเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นายประยงค์ จันทเต้ง, นายอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๘} สัมภาษณ์ นายไพโรจน์ ม่านทองคำ, ไวยาวัจกรวัดท่าผา ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๑.

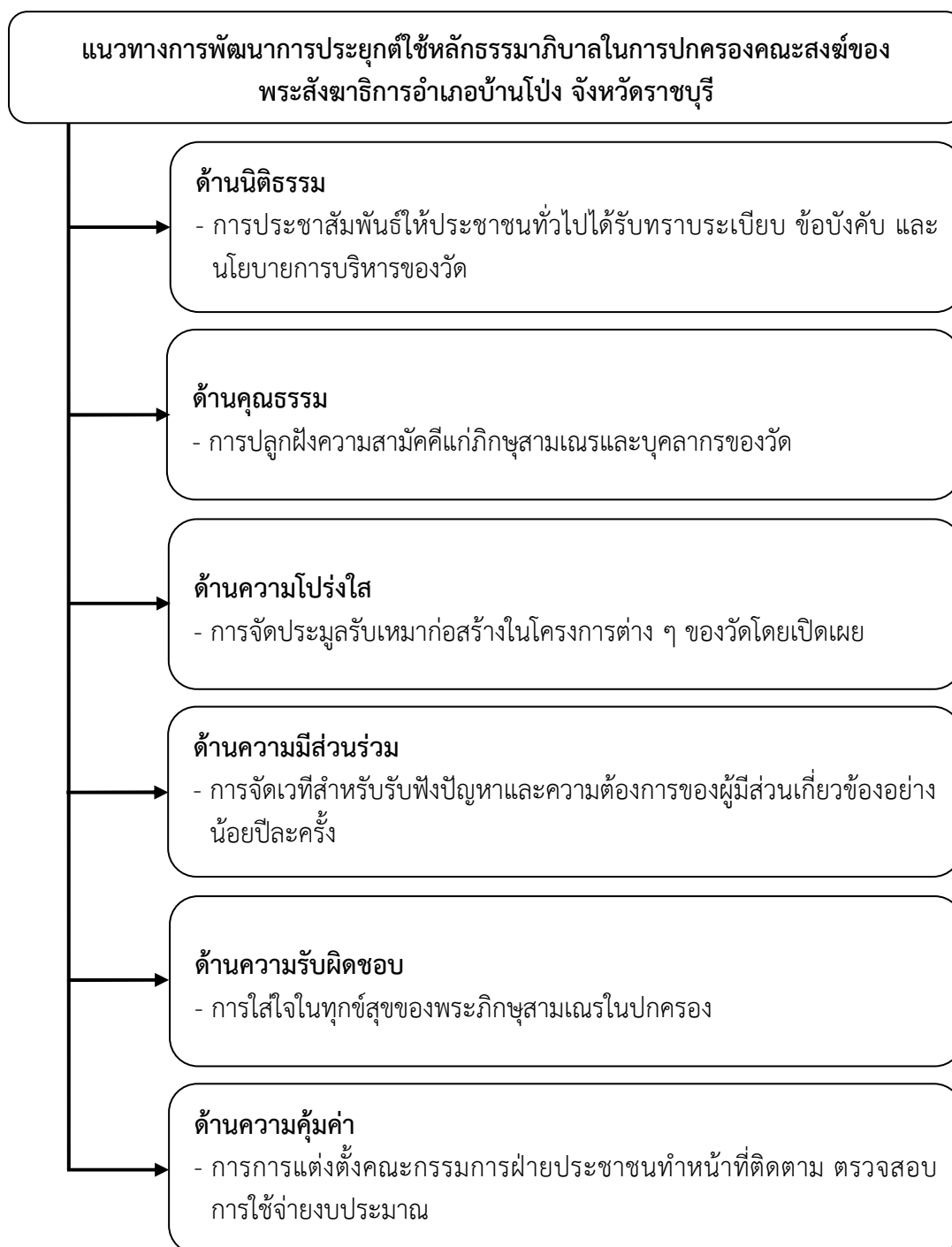
^{๖๙} สัมภาษณ์ นายเอกชัย ธิบุทธิชัย, ไวยาวัจกรวัดบ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นายจ้านงค์ สัจจาศีล, ไวยาวัจกรวัดอู่หมื่นพรทาราม ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๗๑} สัมภาษณ์ นางสาวอ้อ ไพรวลย์, ไวยาวัจกรวัดสระสี่มุม ตำบลเขาหลวง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๗๒} สัมภาษณ์ นายวิเชียร หล่อเงิน, ไวยาวัจกรวัดบ้านฆ้องน้อย ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

แผนภาพที่ ๔.๑ แนวทางการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี^{๗๓}

^{๗๓} จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย.

จากแผนภาพที่ ๔.๑ แสดงให้เห็นแนวทางการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย

๑) ด้านนิติธรรม

แนวทางการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม คือ การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบระเบียบ ข้อบังคับ และนโยบายการบริหารของวัด

๒) ด้านคุณธรรม

แนวทางการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม คือ การปลูกฝังความสามัคคีแก่ภิกษุสามเณรและบุคลากรของวัด

๓) ด้านความโปร่งใส

แนวทางการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส คือ การจัดประชุมรับเหมาก่อสร้างในโครงการต่าง ๆ ของวัดโดยเปิดเผย

๔) ด้านความมีส่วนร่วม

แนวทางการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม คือ การจัดเวทีสำหรับรับฟังปัญหาและความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างน้อยปีละครั้ง

๕) ด้านความรับผิดชอบ

แนวทางการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ คือ การใส่ใจในทุกข์สุขของพระภิกษุสามเณรในปกครอง

๖) ด้านความคุ้มค่า

แนวทางการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า คือ การการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายประชาชนทำหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณ

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี (๒) เปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (๓) ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากพระสงฆ์ในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำนวน ๑๙๐ รูป โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะของแบบสอบถามเป็นทั้งปลายปิดและปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดลองตามค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) ในกรณีตัวแปรตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และในส่วนของวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๒ รูป/คน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๕.๑ สรุป

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุป

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” สรุปได้ดังนี้

๕.๑.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่ เป็นพระภิกษุทั่วไป จำนวน ๑๘๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๗.๓๗, มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๖๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๒๖, มีพรรษา ต่ำกว่า ๕ พรรษา จำนวน ๑๐๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๓๒, มีวุฒิการศึกษาสามัญต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๕๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๑๑, และไม่มีวุฒิแผนกธรรม จำนวน ๙๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๙๕

๕.๑.๒ การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

(๑) ด้านนิติธรรม

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๑ มีการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่อชี้แจงกฎระเบียบตามวาระต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๕ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๓ การบริหารงานของวัดมีแผนงานที่มีความชัดเจนตามกฎระเบียบและข้อบังคับ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๐

(๒) ด้านคุณธรรม

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๑ มีการทรมุ่เทศอการกิจ ที่จะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการทำงาน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๕ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๔ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในสังคมอย่างยุติธรรม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๙

(๓) ด้านความโปร่งใส

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ มีการบริหารจัดการวัดด้วยหลักความโปร่งใสและตรวจสอบได้ก่อให้เกิดบรรยากาศในการทำงานที่มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๙ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๓ การจัดกิจกรรมของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รับจ่ายอย่างเป็นระบบและชัดเจน และข้อ ๔ การจัดซื้อจัดจ้าง หรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดเป็นไปด้วยความโปร่งใส อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๔

(๔) ด้านความมีส่วนร่วม

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๓ การบริหารวัดด้วยหลักการมีส่วนร่วม ทำให้มีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๑ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๒ เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๘

(๕) ด้านความรับผิดชอบ

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๔ มีการจัดสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า เป็นต้น ภายในวัดอย่างทั่วถึง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๑ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๕ มีการบริหารวัดด้วยหลักความรับผิดชอบต่อร่วมกันทำให้มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๖

(๖) ด้านความคุ้มค่า

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ มีการจัดสรรบุคลากรที่มีอยู่ในวัดให้เหมาะสมกับงาน และระยะเวลาในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๕ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๑ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในวัดอย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๘๐

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของพระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม ตามสมมติฐานการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ ได้แก่ ตำแหน่ง อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม มีผลให้ความคิดเห็นที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ตามรายด้านของการวิจัย พบว่า

(๑) ด้านนิติธรรม

ปัญหา อุปสรรค

- ระเบียบ ข้อบังคับ และนโยบายการบริหารของวัดเกิดจากการกำหนดโดยเจ้าอาวาสเท่านั้น ขาดการรับฟังปัญหาจากพระภิกษุภายในวัด และรวมถึงขาดการแจ้งให้ชาวบ้านทราบ
- บางวัด ไวยาวัจกรและกรรมการมีอำนาจสูง ไม่ค่อยให้ความเคารพพระภิกษุภายในวัด และขาดการอบรม

ข้อเสนอแนะ

- ควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบระเบียบ ข้อบังคับ และนโยบายการบริหารของวัด

- ควรจัดอบรมกรรมการวัดเกี่ยวกับกฎ ระเบียบ และข้อบังคับ และนโยบายการบริหารของวัด อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

(๒) ด้านคุณธรรม

ปัญหา อุปสรรค

- บางอารามมีปัญหาความไม่ลงรอยกันระหว่างพระภิกษุสามเณรภายในวัด

- บางวัด ไวยาวัจกรและกรรมการวัด ไม่ปฏิบัติตามศีล ๕ เช่น ดื่มสุราเป็นอาจิณ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

- ควรปลูกฝังความสามัคคีแก่ภิกษุสามเณรและบุคลากรของวัด

- ควรจัดอบรมคุณธรรมแก่ไวยาวัจกรและกรรมการวัดเป็นประจำ อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

(๓) ด้านความโปร่งใส

ปัญหา อุปสรรค

- การก่อสร้างของบางวัด ผู้ที่ประมูลได้เป็นญาติกับไวยาวัจกรของวัด

- พระภิกษุสามเณรบางวัด ไม่ทราบข้อมูลการใช้จ่ายเงินของวัดตนเมื่อญาติโยมสอบถาม จึงไม่สามารถให้ข้อมูลได้

ข้อเสนอแนะ

- ควรจัดประมูลรับเหมาก่อสร้างในโครงการต่าง ๆ ของวัดโดยเปิดเผย

- ควรชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้จ่ายงบประมาณในแต่ละโครงการก่อสร้างให้ทุกฝ่ายได้ทราบ

(๔) ด้านความมีส่วนร่วม

ปัญหา อุปสรรค

- บางอาราม ประชาชนไม่ให้ความสนใจสนับสนุนหรือไม่คอยให้ความช่วยเหลือในการทำกิจกรรมทางศาสนา อาจเพราะมิได้เข้ามามีส่วนร่วมกับการทำงานตั้งแต่แรกเริ่ม

- การประชุมส่วนมาก เป็นการประชุมเพื่อให้รับฟัง ขาดการให้โอกาสในการแสดงความเห็นเพื่อการพัฒนาวัด

ข้อเสนอแนะ

- ควรจัดเวทีสำหรับรับฟังปัญหาและความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างน้อยปีละครั้ง

- ควรให้ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาวัด

(๕) ด้านความรับผิดชอบ

ปัญหา อุปสรรค

- เจ้าอาวาสบางวัด ปล่อยปละละเลยพระเณรในวัด ไม่เอาใจใส่ดูแลเท่าที่ควร ไม่จัดกิจกรรมดีให้ตามสมควร

- บางวัดปล่อยให้ชาวบ้านมาตำหนิพระภิกษุสามเณรภายในวัด โดยไม่มีผู้ออกมาปกป้อง ไม่มีผู้รับผิดชอบ ปล่อยไปเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะ

- เจ้าอาวาสควรใส่ใจในทุกข์สุขของพระภิกษุสามเณรในปกครอง

- เจ้าอาวาสควรแก้ไขปัญหามีเกิดขึ้นภายในวัดโดยเร่งด่วน

(๖) ด้านความคุ้มค่า

ปัญหา อุปสรรค

- บางวัดไม่ได้ให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเกี่ยวกับเรื่องการเงิน โดยให้เป็นอำนาจของไวยาวัจกรของวัดแต่เพียงผู้เดียว เท่านั้น

- เจ้าอาวาสส่วนใหญ่ทำบัญชีรับ-จ่าย เป็นรายปี ในส่วนที่จัดทำเป็นรอบรายเดือนถือว่ามีอยู่จำนวนน้อย และส่วนใหญ่ไม่ค่อยรายงานให้เจ้าคณะผู้ปกครองทราบ เพราะรอรายงานเมื่อสิ้นปีครั้งเดียว เพื่อลดความยุ่งยาก ดังนั้น เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น เจ้าคณะผู้ปกครองอาจไม่สามารถช่วยเหลือหรือให้คำแนะนำได้ทันที่

ข้อเสนอแนะ

- ควรมีการดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายประชาชนทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณ

- เจ้าอาวาสควรจัดทำบัญชีรับ-จ่ายประจำทุกเดือน

๕.๒ อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” มีประเด็นสำคัญซึ่งอภิปรายผลได้ดังนี้

๕.๒.๑ การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๖ คณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง ต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้วยแนวทางการปกครองที่เป็นธรรม มี ๖ ประการ ได้แก่ นิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส ความมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า ทั้งนี้ การดำเนินการทุกประเภทยังคงต้องอยู่บนพื้นฐานของความชอบธรรมตามหลักพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ พระจรรุณ ธีรปญโญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลลำพยนต์ อำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์” จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการการบริหารงาน คือ ๑. ผลิตให้ผู้บริหารและบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลลำพยนต์ อำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานภายในองค์กรอย่างจริงจัง สร้างจิตสำนึกให้บุคลากรทุกคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมาย ผู้บริหารควรกำหนดนโยบาย มีแผนแม่บทอย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร และสามารถนํานโยบายไปปฏิบัติเป็นรูปธรรมได้ ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลได้มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน การดำเนินงานต่าง ๆ มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ พัฒนาบุคลากรให้สามารถใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป^๑ และสอดคล้องกับที่ พระใบฎีกาสมชาย ธมมธโร ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในอำเภอสายใต้ จังหวัดสระบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า การปกครองคณะสงฆ์ ในอำเภอสายใต้ จังหวัดสระบุรี มีการจัดอบรมเรื่องกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์, ควรให้มีการจัดการประชุมเพื่อวางนโยบายในการปกครองร่วมกันภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์ และควรให้ผู้บังคับบัญชาได้มีส่วนร่วมในการกำหนดหรือการออกข้อบังคับในการปกครองเพื่อทำให้เกิดความสมดุลในการบริหารหรือเพื่อให้ผู้บังคับและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามีการปกครองอย่างเรียบร้อย^๒

^๑พระจรรุณ ธีรปญโญ, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลลำพยนต์ อำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๒พระใบฎีกาสมชาย ธมมธโร, “บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอสายใต้ จังหวัดสระบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

๕.๒.๒ การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านหลักนิติธรรม

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านนิติธรรม อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี มีการตรากฎ ระเบียบข้อบังคับและกติกาต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับและมีการยินยอมพร้อมใจและถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม ซึ่งดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ พระครูสังวรสาธุวัตร (สำรวย ส่วโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” จากผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการมีการพูดคุยกันด้วยเหตุผลไม่อคติไม่ใช้อารมณ์ส่วนตัว หรือถืออัตตาธิปไตย มีการออกกฎระเบียบปฏิบัติของศิษย์วัดและผู้อาศัยอยู่ภายในวัดพร้อมกับบทลงโทษเมื่อทำผิดอย่างชัดเจน มีการทำกิจกรรมร่วมกันบ่อย ๆ ที่ก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ผู้ทำหน้าที่ในการปกครองได้รับการอบรมและสนับสนุนให้มีการศึกษาให้มากที่สุดโดยเฉพาะผู้นำผู้บริหารระดับสูง มีการออกระเบียบให้เข้มงวดและลงโทษอย่างจริงจัง มีการอบรมผู้บริหารเพื่อให้สมบูรณ์ตามนโยบาย มีการลงโทษกรณีพระภิกษุสามเณรไม่เชื่อฟังหรือไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ^๓

๕.๒.๓ การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านหลักคุณธรรม

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านคุณธรรม อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง ต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้วยการส่งเสริมการยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงามโดยการรณรงค์เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีงามของพระสังฆาธิการ ซึ่งดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ พระปลัดอำนาจ ปญฺญารโ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจั้น อำเภอยะลา จังหวัดปัตตานี” จากผลการวิจัยพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจั้น อำเภอยะลา จังหวัดปัตตานี มาตราการส่งเสริมการปลูกฝังเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมของคนในองค์กรและตำบล ให้เกิดเป็นรูปธรรมและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สร้างความสามัคคีปรองดองกันขึ้นในองค์กรและชุมชน เป็นตัวอย่างของคนในตำบล ไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่าย ร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าว ร่วมมือร่วมใจเป็นหนึ่งเดียว ประสานงานให้เป็นระบบให้ทันต่อเหตุการณ์ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดอันจะมาซึ่งประโยชน์สุขของคนในตำบล^๔

^๓พระครูสังวรสาธุวัตร (สำรวย ส่วโร), “บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^๔พระปลัดอำนาจ ปญฺญารโ, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจั้น อำเภอยะลา จังหวัดปัตตานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

๕.๒.๔ การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านหลักความโปร่งใส

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความโปร่งใส อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง ต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้วยการส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาและสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ ซึ่งดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ พระมหาสมพงษ์ ชนุตตโม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์” จากผลการวิจัยพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ วางนโยบายในการบริหาร งานใช้หลักธรรมาภิบาลอย่างจริงจังเป็นรูปธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์วางนโยบายในการให้บริการแก่ประชาชนอย่างเสมอภาค มีแผนปฏิบัติงานอย่างชัดเจนควบคู่ไปกับแผนงบประมาณประจำปี และเปิดโอกาสให้บุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลได้มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน การดำเนินงานต่าง ๆ มีความโปร่งใสตรวจสอบได้^๕

๕.๒.๕ การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านหลักความมีส่วนร่วม

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความมีส่วนร่วม อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง ต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้วยการรณรงค์ให้เกิดการเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมรับรู้และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญ ๆ โดยเปิดโอกาสให้มีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือกัน ซึ่งดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ พระไพฑูรย์ รตนโก ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแดงอำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี” จากผลการวิจัยพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแดงอำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี มีกรอบการบริหารงานตามอำนาจหน้าที่ให้ถูกต้องทุกขั้นตอน มีการจัดระบบงานและข้อมูลข่าวสารเพื่อเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณชน เปิดโอกาสให้ประชาชนรับรู้เพื่อเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญและมีส่วนร่วมทุกมิติ เปิดโอกาสให้บุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลได้มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน การดำเนินงานต่าง ๆ ร่วมกัน^๖

^๕พระมหาสมพงษ์ ชนุตตโม, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^๖พระไพฑูรย์ รตนโก, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแดงอำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

๕.๒.๖ การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านหลักความรับผิดชอบ

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความรับผิดชอบ อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง ต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้วยการส่งเสริมให้พระสังฆาธิการตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างดียิ่ง โดยมุ่งรับผิดชอบต่อความบกพร่องในหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบอยู่และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ทันทั่วทั้งที่ ซึ่งดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ พระมหาสมพงษ์ ชนุตตโม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์” จากผลการวิจัยพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ วางนโยบายโดยให้ประชาชนในตำบลได้มีส่วนร่วม มีนโยบายในการประชาสัมพันธ์อย่างชัดเจนทั้งที่ไม่ว่าจะเป็นการประชุม การร่วมมือพัฒนาชุมชน มีการรณรงค์ให้ผู้บริหารและบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานภายในองค์กรอย่างจริงจัง สร้างจิตสำนึกให้บุคลากรทุกคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมาย^๗

๕.๒.๗ การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านหลักความคุ้มค่า

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านความคุ้มค่า อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง ต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้วยการส่งเสริมให้ตระหนักถึงความมีจำกัดของทรัพยากร มีการบริหารจัดการที่ยึดหลักความประหยัดเป็นสำคัญ ซึ่งดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ พระมหาชินวัฒน์ ธมมเสฏโฐ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองสามพราณ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม” จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารนำเอาหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพื่อให้การบริหารงานของเทศบาลไปในทิศทางเดียวกัน โดยยึดหลักความถูกต้องตามกฎหมายและหลักเกณฑ์ที่ชอบธรรม เสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดแก่บุคลากรภายในองค์กรเพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นธรรมกับประชาชนทุกชุมชน ครอบคลุมขอบเขตชัดเจนต่อการบริหารงานของเทศบาลทั้งระบบตามหลักธรรมาภิบาล จนนำภาคองค์การไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดแบบยั่งยืน^๘

^๗พระมหาสมพงษ์ ชนุตตโม, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^๘พระมหาชินวัฒน์ ธมมเสฏโฐ, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองสามพราณ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทั่วไป ดังนี้

๑) ควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบระเบียบ ข้อบังคับ และนโยบายการบริหารของวัด

๒) ควรปลูกฝังความสามัคคีแก่ภิกษุสามเณรและบุคลากรของวัด

๓) ควรจัดประมุขรับเหมาก่อสร้างในโครงการต่าง ๆ ของวัดโดยเปิดเผย

๔) ควรจัดเวทีสำหรับรับฟังปัญหาและความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างน้อยปีละครั้ง

๕) ควรใส่ใจในทุกข์สุขของพระภิกษุสามเณรในปกครอง

๖) ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายประชาชนทำหน้าที่สนับสนุนการจัดทำบัญชีของวัด

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารการปกครองของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๒) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปกครองคณะสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์

๓) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการของพระสังฆาธิการตามหลักความคุ้มค่าบนพื้นฐานทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กนก แสนประเสริฐ. ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙.

กรมการศาสนา. ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

กรมวิชาการ. ศัพท์บัญญัติทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔.

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

กัลยา วานิชย์บัญชา. สถิติสำหรับงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

กীরติ บุญเจือ. จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๔๒.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

_____. ประวัติพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

_____. สถิติเบื้องต้นและการวิจัย : Basic Statistics and Research. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

คณาจารย์โรงพิมพ์เลียงเชียง. หนังสือเรียนนักธรรมชั้นตรี ฉบับมาตรฐาน บูรณาการชีวิต วิชาพุทธประวัติ. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง, ๒๕๔๙).

_____. บูรณาการแผนใหม่ชั้นตรี. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง, ๒๕๔๖.

จิรัช วิระสย และคณะ. รัฐศาสตร์ทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย รามคำแหง, ๒๕๔๐.

เจริญ เจษฎาวัลย์. การตรวจสอบธรรมาภิบาล ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ (Governance Audit Theory and Practice). นนทบุรี: บริษัท พอดี จำกัด, ๒๕๔๗.

_____. ทางสู่ธรรมาภิบาล (Good Governance to Be). นนทบุรี: บริษัท พอดี จำกัด, ๒๕๕๒.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. การปฏิรูปการศึกษา-การปฏิรูปการเมือง. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.
- เชาวนะ ไตรมาศ. การนำระบบบริหารธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหาร มุ่งผลสัมฤทธิ์กับการบูรณาการการบริหารจัดการเพื่อสร้างความเป็นเลิศทางพิสัยสามารถของคนในองค์กร. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๗.
- ไชยวัฒน์ คำชู. การบริหารการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: น้ำฝนการพิมพ์, ๒๕๔๘.
- ดนัย ไชยโยธา. พระมหากษัตริย์กับพระพุทธศาสนาในประวัติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๘.
- เทวี วัฒนา และคนอื่น ๆ. กรณีศึกษาเพื่อการเรียนการสอนเวชจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- ธีรยุทธ บุญมี, ๓ ยุทธศาสตร์ ๑๐ แนวทางสู่ธรรมรัฐ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด, ๒๕๔๑.
- _____. ธรรมรัฐแห่งชาติดุทธศาสตร์ก้าวหน้าประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สายธาร, ๒๕๔๑.
- ธีระพล อรุณะกลีกร. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๒.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๔๒.
- บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และคณะ. ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล. กรุงเทพมหานคร: ศุภสภา, ๒๕๔๔.
- บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี. ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล (Indicators of Good Governance). กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๖.
- ประกอบ กรรณสูตร. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุขภาพการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. ธรรมรัฐ ธรรมราชา. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- ปัญญา ฉายะจินดาวงศ์ และรัชณี ภู่อะกุล. ธรรมาภิบาล (Good Governance) กับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๙.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). การคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนไปสู่ประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- _____ . พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๒.
- พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปโน). คู่มือพระอุปัชฌาย์. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: สหภาพพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๐.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). นิติศาสตร์แนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย, ๒๕๕๓.
- _____ . พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัทธนัชการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓.
- _____ . สลายความขัดแย้ง-สังคมศาสตร์ที่ยั่งยืนถึงธรรมชาติ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๔๙.
- พระมหาอดิสร ธีรสีโล. คุณธรรมสำหรับครู. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๐.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล). หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์. กรุงเทพมหานคร: ชัยมงคลพริ้นติ้ง, ๒๕๔๘.
- พระวิสุทธิกัทรธาดา (ประสิทธิ์ พรหมรังสี). พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญฺโญ). หลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๒.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖.
- วุฒิพงษ์ เปรียบจริยวัฒน์. คู่มือการกู้ชาติจากวิกฤต. กรุงเทพมหานคร: สถาบันสหสวรรค์, ๒๕๔๔.
- สถาบันพระปกเกล้า. ธรรมาภิบาล. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๔.
- _____ . วัตรระดับการบริหารจัดการที่ดี. พิมพ์ครั้งที่ ๓, นนทบุรี: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๐.
- สมพงษ์ ชูมาก. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (ทศวรรษ ๑๙๙๐ และแนวโน้ม). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- สมยศ นาวิการ. การบริหารโดยวัตถุประสงค์ (Management by Objective : MBO). กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๖.
- สมาน รังสิโยภักษ์. การบริหารราชการไทย อดีต ปัจจุบัน และอนาคต. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ, ๒๕๔๓.
- สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี. หลักสูตรการพัฒนาบุคลากรเพื่อสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี. สิงห์บุรี: สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี, ๒๕๔๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. แผนปฏิรูประบบบริหารภาครัฐ. กรุงเทพมหานคร: กองกลาง สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๔.
- _____. รายงานประจำปี ๒๕๔๑-๒๕๔๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๓.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๔.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. คู่มือคำอธิบายและแนวทางปฏิบัติตามพระราชบัญญัติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, ๒๕๔๖.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๖.
- สุรพล สุยะพรหม (บรรณาธิการ). ธรรมนูญในการปกครองคณะสงฆ์ของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- สุขุม นวลสกุล. การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญไทยฉบับประชาชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.
- สุจริต นิमितกุล. การปกครองที่ดี (Good Governance). กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๓.
- สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์. ประชาชนและธรรมาภิบาล. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔.
- แสวง อุดมศรี. การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.
- _____. พระวินัยปิฎก ๑ ว่าด้วยมหาวีรยสังคหวิภังค์หรือภิกขุวิภังค์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- อานันท์ ปันยารชุน. ธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการที่ดีในมหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- _____. นานาทัศนะว่าด้วยการบริหาร กิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี. นนทบุรี: สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๓.
- เอเจอร์ แชม. ธรรมาภิบาลการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์น้ำฝน, ๒๕๔๕.

(๒) บทความ :

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. “การพัฒนาประชาคมเมืองเพื่อความเป็นเมืองน่าอยู่”. รัฐสภาสาร. ๔๙ (กันยายน ๒๕๔๑): ๑-๓.
- เกษม วัฒนชัย. “สถาบันที่เข้มแข็งมั่นคง”. วารสาร มจร. ๔ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๔๓): ๔.
- ธีรยุทธ บุญมี. “ธรรมรัฐกับการปฏิรูปสังคมไทยในขั้น ๒”. วารสารกรมประชาสัมพันธ์. (๘ มกราคม ๒๕๔๑): ๑๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- นันทชาติ ศุภมงคล. “คำให้สัมภาษณ์เรื่องธรรมาภิบาลในองค์กร”. วารสารนักบริหาร. ๒๑ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๔๔): ๑๖-๑๘.
- พร้อมรินทร์ พรหมเกิด. “ธรรมรัฐกับการปฏิรูปสังคมและการเมือง”. รัฐสภาสาร. ๔๘ (มีนาคม ๒๕๔๓): ๒๗-๔๘.
- วนิดา แสงสารพันธ์. “การบริหารจัดการแบบธรรมาภิบาล”. วารสารนักบริหาร. ๒๑ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๔๔): ๓๙-๔๒.
- ศัลยา ประชาชาติ. “ทีดีอาร์ไอ ลอกคราบเจ้าสัวไทย บรรษัทภิบาลจอมปลอม เปิดรูปแบบโกงหลักผู้ถือหุ้น”. มติชนสุดสัปดาห์. (๒ กรกฎาคม ๒๕๔๔): ๑๒.
- สมหมาย ปฐมวิชัยวัฒน์. “หลักการปกครองที่ดี (Good Governance) กับสภาวะแวดล้อมของระบบควบคุมภายใน (Internal Control Environment)”. วารสารนักบริหาร. ๒๑ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๔๔): ๕๑-๕๓.
- สุพล วังสินธุ์. “คุณธรรมสำหรับการพัฒนาวิชาชีพครู”. ประชาศึกษา, ๔๑ (มิถุนายน ๒๕๓๔): ๘.
- โสมนัส ฌ บางช้าง. “Good Governance : การกำกับดูแลที่ดี”. วารสารนักบริหาร. ๒๑ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๔๔): ๔๘-๕๐.
- อัจฉรา โยมสินธุ์. “บรรษัทภิบาลกลยุทธ์ธุรกิจแบบยั่งยืน”. วารสารนักบริหาร. ๒๑ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๔๔): ๓๓-๓๘.

(๓) งานวิจัย/วิทยานิพนธ์ :

- พระครูพิพัฒน์จริยาภรณ์ (สาโชติ อาภาธโร). “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระครูสมุทรประภากร (เฉลิม ปภังกร). “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการปกครองของพระสังฆาธิการอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระครูสังวรสาธุวัตร (สำรวย ส่วโร). “บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระครูสุชาติวุฒิกิจ (เฉลิมชัย อภิชาติ). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอเมืองราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระครูสุวิมลสมุทรกิจ (บุญชู ยโสธโร). “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงคราม”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระจรุณ อีรปณโณ. “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลลำพยนต์ อำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระจักรพงษ์ กิตติภทโท. “การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณโร). “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระใบฎีกามานะ สุขเมธโส. “การบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระใบฎีกาสมชาย ธมฺมธโร. “บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอสายบุรี จังหวัดสระบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระปลัดอำนาจ ปณฺญาโร. “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจั้น อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระไพฑูรย์ รตนโก. “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแดง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุตรดิตถ์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).
- พระมหาชินวัฒน์ ธมฺมเสฏฺโฐ. “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองสามพราน อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- พระมหานพพล กนฺตสีโล. “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรสงคราม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระมหาสมพงษ์ ชนุตตโม. “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ :

- เฉลิม เขื่อนทองกลาง. **เอกสารประกอบการบรรยายวิชาประวัติพระพุทธศาสนา ๒**. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา, ๒๕๔๕. (อัดสำเนา).

บรรณานุกรม (ต่อ)

สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง. สถิติภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
ภาค ๑๕ พุทธศักราช ๒๕๖๐. ราชบุรี: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง, ๒๕๖๐. (ถ่าย
เอกสารเย็บเล่ม).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

-บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ.๖๑๐๕.๒/๗๔๓

วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

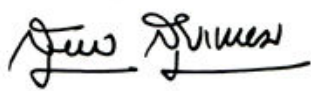
นมัสการ พระสมุทรวชิรโสภณ,ดร.

เนื่องด้วย พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ ฉายา เขมจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๗ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระสมุทรวชิรโสภณ, ดร.)
๒๖ ก.ย. ๖๐

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ ฉายา เขมจาโร
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๙-๒๕๔-๐๒๒๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ.๖๑๐๕.๒/๗๔๓

วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

นมัสการ พระครูวิสุทธาบันทคุณ,ดร.

เนื่องด้วย พระครูเกษมปัญญพิสุทธิ์ ฉายา เขมจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๓๐๒๐๕๐๐๗ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูเกษมปัญญพิสุทธิ์ ฉายา เขมจาโร

โทรศัพท์ ๐๘๔-๒๕๔-๐๒๒๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ.๖๑๐๕.๒/๗๔๓

วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

นมัสการ พระครูวาทีรวัดน์,ดร.

เนื่องด้วย พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ ฉายา เขมจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๓๐๒๐๕๐๐๗ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบแล้ว

(พระครูวาทีรวัดน์, ดร.)

30 ก.ย. 60

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ ฉายา เขมจาโร

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๙๔-๒๕๙-๐๒๒๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๓๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ.๖๑๐๕.๒/๗๔๓

วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

เนื่องด้วย พระครูเกษมปัญญพิสุทธิ์ ฉายา เขมจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๓๐๒๐๕๐๐๗ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูเกษมปัญญพิสุทธิ์ ฉายา เขมจาโร

โทรติดต่อก่อน ๐๘๔-๒๕๔-๐๒๒๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๑๘)

ที่ ศธ.๖๑๐๕.๒/๗๔๓

วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.ธิตุฒิ หมั่นมี

เนื่องด้วย พระครูเกษมปัญญาพิสุทธฺ์ ฉายา เขมจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๓๐๒๐๕๐๐๗ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูเกษมปัญญาพิสุทธฺ์ ฉายา เขมจาโร

โทรศัพท์ ๐๘๔-๒๕๔-๐๒๒๐

ภาคผนวก ข
ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

ค่าดัชนีความสอดคล้อง
(IOC : Index of Item-Objective Congruence)

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง
จังหวัดราชบุรี

ผู้เชี่ยวชาญ :

๑) พระสมุทรวชิรโสภณ, ดร.

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ ๑

๒) พระครูวิสุทธาสนันทคุณ, ดร.

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ ๒

๓) พระครูวาทีวรวัฒน์, ดร.

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ ๓

๔) ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ ๔

๕) ผศ.ดร.จิตติวุฒิ หมั่นมี

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ ๕

ข้อ	รายการ	ดุลยพินิจผู้เชี่ยวชาญ/ท่านที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๑. ด้านนิติธรรม								
๑	มีการจัดประชุม พระภิกษุสามเณรเพื่อชี้แจงกฎระเบียบตามวาระต่าง ๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	มีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะตามหลักพระธรรมวินัย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	การบริหารงานของวัดมีความชัดเจนและสอดคล้องกับปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	มีการกระจายอำนาจในการบังคับบัญชาตาม ลำดับชั้น ไม่รวมศูนย์อำนาจอยู่ที่รูปใดรูปหนึ่งเป็นการเฉพาะ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	คุณยพินิจผู้เชี่ยวชาญ/ท่านที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๕	เมื่อเกิดความขัดแย้ง (อหิกรณ) ขึ้น สามารถระงับความขัดแย้ง (อหิกรณ) ที่เกิดขึ้นได้อย่างเที่ยงธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๒. ด้านคุณธรรม								
๑	มีการทຸ່มเทตอการกิจ ที่จะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการทำงาน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	ใช้หลักการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	ยึดมั่นในศีลธรรมและจริยธรรมเสมอต้นเสมอปลาย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในสังคมอย่างยุติธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	มีการสร้างความสามัคคีให้เกิดในหมู่สงฆ์อย่างสม่ำเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๓. ด้านความโปร่งใส								
๑	การบริหารจัดการวัดเป็นไปอย่างเปิดเผย และชัดเจนทุกขั้นตอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	เปิดโอกาสให้ประชาชนรับรู้ตรวจสอบแผนการบริหารของวัด และโครงการต่าง ๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	การจัดกิจกรรมของวัด เช่น บัณชีรายรับ-รับจ่ายอย่างเป็นระบบและชัดเจน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	การจัดซื้อจัดจ้าง หรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดเป็นไปด้วยความโปร่งใส	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	มีการบริหารจัดการวัดด้วยหลักความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ก่อให้เกิดบรรยากาศในการทำงานที่มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ศุลยพินิจผู้เชี่ยวชาญ/ท่านที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๔. ด้านความร่วมมือ								
๑	มีการประชุมพระภิกษุสามเณร ทุกกิ่งเดือน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรมี อิสระในการแสดงความคิดเห็น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	การบริหารวัดด้วยหลักการมีส่วนร่วม ทำให้มีความสุข มีคุณภาพ ชีวิตที่ดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เสนอ ความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหา ตามโอกาสอันสมควร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมี ส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในวัดทุกครั้ง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๕. ด้านความรับผิดชอบ								
๑	วางแผนเกี่ยวกับโครงการ หรือ กิจกรรมต่าง ๆ ก่อนการ ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมและ เป็นระบบ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	ให้ความสนใจและใส่ใจต่อปัญหา ของพระภิกษุสามเณรและชุมชน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	มีการดูแล ซ่อมแซม และ ปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด ที่ ขาดทรูมโทรมอย่างต่อเนื่อง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	มีการจัดสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า เป็นต้น ภายใน วัดอย่างทั่วถึง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	มีการบริหารวัดด้วยหลักความ รับผิดชอบร่วมกัน ทำให้มี ความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ดุลยพินิจผู้เชี่ยวชาญ/ท่านที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๖. ด้านความคุ้มค่า								
๑	ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในวัดอย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	มีการรณรงค์ให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ของทรัพยากรที่มีอยู่ของวัดอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานนั้น ๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	มีการใช้งบประมาณของวัดอย่างคุ้มค่าในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความประหยัดสุดและประโยชน์สูง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	มีการจัดสรรบุคลากรที่มีอยู่ในวัดให้เหมาะสมกับงานและระยะเวลาในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ค
ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Alpha coefficient)

ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา [Alpha coefficient]

สารนิพนธ์	การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
ผู้วิจัย	พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ (หล่อด เขมจาโร)

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
A1	118.4333	210.0471	.6909	.9608
A2	118.4333	212.6678	.4561	.9624
A3	118.4333	208.7368	.7016	.9607
A4	118.5000	206.6724	.7529	.9603
A5	118.5333	207.3609	.6164	.9614
B1	118.3667	211.9644	.4953	.9621
B2	118.3667	210.7230	.6027	.9614
B3	118.1333	205.9126	.7997	.9600
B4	118.3667	211.1368	.6364	.9612
B5	118.2667	206.5471	.7137	.9606
C1	118.6000	210.8690	.6284	.9612
C2	118.5000	201.9138	.7922	.9599
C3	118.3333	209.9540	.6800	.9609
C4	118.5000	207.0862	.6444	.9611
C5	118.3000	211.1138	.6553	.9611
D1	118.3000	204.2862	.8385	.9596
D2	118.4667	208.6713	.6768	.9609
D3	118.3333	205.1264	.7652	.9602
D4	118.4000	205.9034	.7201	.9605
D5	118.2333	208.8747	.5931	.9615
E1	118.1000	208.8517	.6440	.9611
E2	118.5333	211.2230	.5974	.9614
E3	118.2667	210.5471	.5635	.9617
E4	118.5667	206.8747	.7004	.9607
E5	118.3667	208.5161	.7213	.9606
F1	118.3000	210.1483	.5973	.9614
F2	118.4333	207.8402	.6944	.9607
F3	118.4000	212.6621	.5183	.9619
F4	118.4667	205.4299	.7390	.9604
F5	118.3000	204.6310	.7299	.9605

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 30

Alpha = .9622

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๔๙

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๓๐๐

อยุธยา : ๗๖ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๕๒๐

โทร. ๐๒-๕๘๖๒-๐๘๔๙ ต่อ ๒๐๘๐๐, ๒๐๘๐๑, ๒๐๘๐๒

๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
 นามสกุล เจ้าคณะอำเภอโพธาราม
 สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูเกษมปัญญาคีรติ อายา เขมจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๓๐๒๐๕๐๐๗
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระ
 สังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความต้องการเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ในการปกครองของ
 พระคุณท่านจึงขออนุญาตจากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บ
 รวบรวมข้อมูล เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการ
 ต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณใน
 ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนึ่ง
 พระครูเกษมปัญญาคีรติ
 ๑๖ พฤศจิกายน ๖๐

นามสกุลมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูเกษมปัญญาคีรติ อายา เขมจาโร
 โทรศัพท์ ๐๘๔-๒๕๔-๐๒๒๐

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๔๓๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนาศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๓๐๐

อยู่ยาว : ๗๗ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอนิมน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๓๑๓๒๖

โทร : ๐๒๖-๖๖๖๒-๓๓๓๕๔ ถึง ๓๓๓๓๐, ๓๓๓๓๑, ๓๓๓๓๒

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 นามัสการ พระครูศรีธรรมนาถ เจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง
 สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูเกษมปัญญาคีรติธรรมาจารย์ เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักธรรมมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระ
 สังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ในการปกครองของ
 พระคุณท่านเพื่อการนี้จึงขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวม
 ข้อมูลในการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
 จัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์
 จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสักการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ
 พระครูเกษมปัญญาคีรติธรรมาจารย์
 เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

นามัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนาศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูเกษมปัญญาคีรติธรรมาจารย์ เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

โทรศัพท์ : ๐๘๙-๒๕๙-๐๒๒๐

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๔๓๔

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๖๓๐๐

อยู่ตึก : ๑๒ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๑๒๐

โทร : ๐๒-๖๑๖๒๒๑๕๕ ถึง ๒๐๒๑๐, ๒๐๒๑๑, ๒๐๒๑๒

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 นามัสการ พระครูศรีธรรมนาถ เจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดท่าผา
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

เนื่องด้วย พระครูเกษมปัญญาคิสุทธิ์ ฉายา เขมจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๗
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระ
 สังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
 ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
 วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
 ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูเกษมปัญญาคิสุทธิ์
 เจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง
 วัดท่าผา

นามัสการมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูเกษมปัญญาคิสุทธิ์ ฉายา เขมจาโร

โทรศัพท์ : ๐๘๙-๒๕๙-๐๒๒๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๓๔

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนา
ภาควิชาปรัชญา ศาสนาและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๑๐๐
อีเมล : ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๓๔ โทร : ๐๒-๕๑๖๒๖๕๕ โทรสาร : ๐๒-๕๑๖๒๖๕๕ โทรสาร : ๐๒-๕๑๖๒๖๕๕

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูสุธีรปริยัติวิธาน รองเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

เนื่องด้วย พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ ฉายา เขมจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๓๐๒๐๕๐๐๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่จะต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนุญาตให้ข้อมูล
พระครูสุธีรปริยัติวิธาน
วันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๖๐

นมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนา

ผู้ประสานงาน : พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ ฉายา เขมจาโร
โทรศัพท์ : ๐๘๔-๒๕๔-๐๒๒๐

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๔๓๔

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ จังหวัดบุรีรัมย์

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๖๐๐

อยู่อา : ๗๒ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๑๒๐

โทร : ๐๒-๖๑๒๐-๖๑๑๕ ถึง ๖๑๑๖, ๖๑๑๗, ๖๑๑๘

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 นามสกุล พระครูประสิทธิ์สุตกิจ เจ้าคณะตำบลบ้านโป่ง วัดอุทุมพรหาราม
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

เนื่องด้วย พระครูเกษมปัญญาคิสุทธิ์ ฉายา เขมจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๗
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระ
 สังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
 ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
 วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
 ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสักการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อรุณรัตน์ในสัมมาคารวะ
 พระครูประสิทธิ์สุตกิจ
 ๒๔/๑๑/๖๐

นามสการมาด้วยความเคารพ

ดร.สุพล สุยะพรหม
 (รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูเกษมปัญญาคิสุทธิ์ ฉายา เขมจาโร

โทรศัพท์ : ๐๘๙-๒๕๙-๐๒๒๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๓๔

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนาศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศาสนาและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๓๐๐

อุทยาน : ๗๗ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๑๓๐

โทร : ๐๖-๔๔๖๒-๖๓๕๔ ต่อ ๒๓๓๓๐, ๒๓๓๓๑, ๒๓๓๓๒

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 นามสกุล พระครูวิহারการโกวิท เจ้าคณะตำบลเขาซุง เขต ๒
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูเกษมปัญญาคีรติธยา ฉายา เขมจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๗
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
 ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
 วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
 ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ฉันทา ไชยรัตน์

ขอแก่พระครูเกษมปัญญาคีรติธยา
 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยต่อไป

พระครูเกษม

๖.๕.๖๐

นามสกุลมาด้วยความเคารพ

ดร.สุพล สุยะพรหม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนาศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูเกษมปัญญาคีรติธยา ฉายา เขมจาโร

โทรศัพท์ : ๐๔๙-๒๕๙-๐๒๒๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๓๔

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๓๐๐

อยู่ประจำ : ๑๙ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๑๑๖

โทร : ๐๒๖-๖๕๒๒-๐๓๕๕ ต่อ ๒๐๓๓๐, ๒๐๓๓๑, ๒๐๓๓๒

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 นามสกุล พระครูชินวรานุวัตร,คร. เจ้าคณะตำบลท่ามา วัดบ้านฆ้องน้อย
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

เนื่องด้วย พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ ฉายา เขมจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๗
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
 ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
 วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
 ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงมีสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นามสการมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ ฉายา เขมจาโร

โทรศัพท์ต่อ, ๐๘๙-๒๕๙-๐๒๒๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๓๔

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๕๐๐

อยู่หน้า : ๓๕ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอร้อยชัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๕๐๐

โทร. ๐๖-๓๖๒๓-๓๓๔๔ ต่อ ๒๑๑๐๐, ๒๑๑๑๑, ๒๑๑๑๒

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 นามสกุล พระมหาวิฑิต์ คุณอมโม, ตร. เลขานุการเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง วัดบ้านโป่ง
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

เนื่องด้วย พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ ฉายา เขมจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๗
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระ
 สังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
 ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
 วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
 ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงมีสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐
 ๑๑/๑๑/๒๕๖๐
 พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ
 พระวิฑิต์ คุณอมโม
 ๒๔.๑๑.๖๐

นามสการมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ ฉายา เขมจาโร

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๙-๒๕๙-๐๒๒๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๓๔

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดสุทัศน์ธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๐๐

อุทยาน : ๗๗ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๗๑๑๐

โทร. ๐๒-๖๔๖๒๖๕๔ ต่อ ๒๑๑๐, ๒๑๑๑, ๒๑๑๒

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตร่วมเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายประสงค์ จันทะเตง นายอำเภอบ้านโป่ง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูเกษมปัญญพิสุทธิ ฉายา เขมจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๓๐๒๐๕๐๐๗
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
 อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้านหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
 ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตร่วมเก็บข้อมูล และการรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(นายประสงค์ จันทะเตง)
 นายอำเภอบ้านโป่ง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
 ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูเกษมปัญญพิสุทธิ ฉายา เขมจาโร
 โทรศัพท์ : ๐๘๙-๒๕๙-๐๒๒๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๓๔

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๓๐๐

อุทยาน : ๗๕ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๑๐๐

โทร : ๐๒-๖๑๖๒๖-๓๓๕๔ ต่อ ๒๓๓๓๐, ๒๓๓๓๑, ๒๓๓๓๒

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน โยยาวัชรวิรัตน์ท่ามา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูเกษมปัญญาศิสุทธิ์ ฉายา เขมจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๓๐๒๐๕๐๐๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

มิหิ ให้การสัมภาษณ์

พิเชฐ มานะกิจ

๑๕ มกราคม ๒๕๖๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูเกษมปัญญาศิสุทธิ์ ฉายา เขมจาโร

โทรศัพท์, ๐๘๙-๒๕๙-๐๒๒๐

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๑๓๔

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนาศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศาสนาและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๓๐๐

อยู่อา : ๗๕ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๑๒๐

โทร : ๐๒-๖๖๒๒-๖๖๕๔ ต่อ ๒๑๑๐๐, ๒๑๑๐๑, ๒๑๑๐๒

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เรียน ไวยาวัจกรวัดบ้านโป่ง
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

เนื่องด้วย พระครูเกษมปัญญาคีสุทธิ์ ฉายา เขมจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๓๐๒๐๕๐๐๗ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ
 พระครูเกษมปัญญาคีสุทธิ์

๒๓๑๐๕๔ ๒๒/๑๑/๖๐
 ๖ ๘-๕ ๖๐

ขอแสดงความนับถือ

ดร.สุรพล สุยะพรหม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนาศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูเกษมปัญญาคีสุทธิ์ ฉายา เขมจาโร

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๙-๒๕๙-๐๒๒๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๓๔

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศนยสัมพันธ์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๐๐

อยุธยา : ๓๙ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๐๑๑๐

โทร. ๐๒-๘๖๒๒-๓๓๕๔ ต่อ ๒๑๑๐๐, ๒๑๑๐๑, ๒๑๑๐๒

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เรียน ไวยาวัจกรวัดพุทธมหาราม
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

เนื่องด้วย พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ์ ฉายา เขมจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๗
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระ
 สังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
 ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
 วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๑๓๕
 คำนนท์ สีตมา
 ๒๗ ๐๙ ๖๐

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ์ ฉายา เขมจาโร

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๒๕๕๙-๐๒๒๐

ที่ ศอ ๖๑๐๕.๒/๙๓๔

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์
ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์บัณฑิตศึกษาราม แคว้นบางขุนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา ๓๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๐๑๙๐
โทร. ๐๓-๖๑๒๐-๓๓๕๔ ต่อ ๒๒๒๐, ๒๒๒๑, ๒๒๒๒

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ไวยาวัจกรวัดสระสัณฐ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูเกษมปัญญาคีสุทธี ฉายา เขมจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักธรรมบาลีในการปกครองคณะสงฆ์ของพระ
สังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นิสิตให้สัมภาษณ์

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เพื่อเป็นประโยชน์
แก่การศึกษา

นาย ละ ลอ โพธิ์วรรณ

ขอแสดงความนับถือ

ดร.สุรพล สุยะพรหม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูเกษมปัญญาคีสุทธี ฉายา เขมจาโร

โทรศัพท์ต่อ. ๐๕๙-๒๕๙-๐๒๒๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๓๔

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐๐

อยู่อา : ๗/ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอรับน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๒๒๐

โทร. ๐๒-๕๔๖๒-๓๓๕๔ ถึง ๓๓๕๖, ๓๓๕๗, ๓๓๕๘

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน โยยารังกรวัดบ้านซ้องน้อย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูเกษมปัญญาคิสุทธิ์ ฉายา เขมจาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๗ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่จะต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูเกษมปัญญาคิสุทธิ์ ฉายา เขมจาโร

โทรศัพท์ : ๐๘๙-๒๕๙-๐๒๒๐

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย เรื่อง

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง
จังหวัดราชบุรี

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ
 - ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
 - ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
๒. โปรดตอบคำถามให้ครบทุกข้อ
๓. ข้อมูลที่ได้จากท่านในครั้งนี้ผู้วิจัยจะเป็นความลับ จึงไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อท่านโดยผู้วิจัยจะนำผลมาใช้ในการวิจัย เท่านั้น
๔. การตอบแบบสอบถามของท่านเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ที่จะทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้

ขอขอบคุณในความร่วมมือตอบแบบสอบถามนี้

พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ์ (หลอด เขมจาโร)
นิสิตปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ : ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับตัวท่าน

๑. สถานภาพ

- ☐ พระสงฆ์ (ทุกระดับ)
- ☐ พระภิกษุทั่วไป (ไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางการปกครอง)

๒. อายุ

- ☐ ๒๐-๓๐ ปี
- ☐ ๓๑-๔๐ ปี
- ☐ ๔๑-๕๐ ปี
- ☐ ๕๑-๖๐ ปี
- ☐ มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป

๓. พรรษา

- ☐ ต่ำกว่า ๕ พรรษา
- ☐ ๕-๑๐ พรรษา
- ☐ ๑๑-๑๕ พรรษา
- ☐ ๑๖-๒๐ พรรษา
- ☐ มากกว่า ๒๐ พรรษาขึ้นไป

๔. วุฒิการศึกษาสามัญ

- ☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี
- ☐ ปริญญาตรี
- ☐ สูงกว่าปริญญาตรี

๕. วุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

- ☐ ไม่มีวุฒิแผนกธรรม
- ☐ นักธรรมชั้นตรี
- ☐ นักธรรมชั้นโท
- ☐ นักธรรมชั้นเอก

ตอนที่ ๒ : แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครอง
คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความคิดเห็นที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล
ในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ว่าอยู่ในระดับ
ใด ตามความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับ มากที่สุด

๔ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับ มาก

๓ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับ ปานกลาง

๒ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับ น้อย

๑ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๑. ด้านนิติธรรม					
๑	มีการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่อชี้แจงกฎระเบียบตามวาระต่าง ๆ					
๒	มีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะตามหลักพระธรรมวินัย					
๓	การบริหารงานของวัดมีความชัดเจนและสอดคล้องกับปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับ					
๔	มีการกระจายอำนาจในการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น ไม่รวมศูนย์อำนาจอยู่ที่รูปใดรูปหนึ่งเป็นการเฉพาะ					
๕	เมื่อเกิดความขัดแย้ง (อหิกรณ์) ขึ้น สามารถระงับความขัดแย้ง (อหิกรณ์) ที่เกิดขึ้นได้อย่างเที่ยงธรรม					
	๒. ด้านคุณธรรม					
๑	มีการทุ่มเทต่อภารกิจ ที่จะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการทำงาน					
๒	ใช้หลักการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม					

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๓	ยึดมั่นในศีลธรรมและจริยธรรม เสมอต้นเสมอปลาย					
๔	ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในสังคมอย่างยุติธรรม					
๕	มีการสร้างความสามัคคีให้เกิดในหมู่สงฆ์อย่างสม่ำเสมอ					
	๓. ด้านความโปร่งใส					
๑	การบริหารจัดการวัดเป็นไปอย่างเปิดเผย และชัดเจนทุกขั้นตอน					
๒	เปิดโอกาสให้ประชาชนรับรู้ตรวจสอบแผนการบริหารของวัด และโครงการต่าง ๆ					
๓	การจัดกิจกรรมของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รับจ่าย อย่างเป็นระบบและชัดเจน					
๔	การจัดซื้อจัดจ้าง หรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดเป็นไปด้วยความโปร่งใส					
๕	มีการบริหารจัดการวัดด้วยหลักความโปร่งใสและตรวจสอบได้ก่อให้เกิดบรรยากาศในการทำงานที่มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี					
	๔. ด้านความมีส่วนร่วม					
๑	มีการประชุมพระภิกษุสามเณรทุกกิ่งเดือน					
๒	เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น					
๓	การบริหารวัดด้วยหลักการมีส่วนร่วม ทำให้มีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี					
๔	เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เสนอความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาตามโอกาสอันสมควร					
๕	เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในวัดทุกครั้ง					

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๕. ด้านความรับผิดชอบ					
๑	วางแผนเกี่ยวกับโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ก่อนการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมและเป็น ระบบ					
๒	ให้ความสนใจและใส่ใจต่อปัญหาของพระภิกษุ สามเณรและชุมชน					
๓	มีการดูแล ซ่อมแซม และปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ ภายในวัด ที่ชำรุดทรุดโทรมอย่างต่อเนื่อง					
๔	มีการจัดสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า เป็นต้น ภายในวัดอย่างทั่วถึง					
๕	มีการบริหารวัดด้วยหลักความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ทำให้มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี					
	๖. ด้านความคุ้มค่า					
๑	ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในวัดอย่างจำกัด ให้เกิด ประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม					
๒	มีการรณรงค์ให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ของ ทรัพยากรที่มีอยู่ของวัดอยู่เสมอ					
๓	มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด โดยคำนึงถึง ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานนั้น ๆ					
๔	มีการใช้งบประมาณของวัดอย่างคุ้มค่าในการจัด กิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความประหยัดสุด และประโยชน์สูง					
๕	มีการจัดสรรบุคลากรที่มีอยู่ในวัดให้เหมาะสมกับ งานและระยะเวลาในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน					

ตอนที่ ๓ : ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะ
สงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๑) ด้านนิติธรรม

.....
.....
.....
.....

๒) ด้านคุณธรรม

.....
.....
.....
.....

๓) ด้านความโปร่งใส

.....
.....
.....
.....

๔) ด้านความมีส่วนร่วม

.....
.....
.....
.....

๕) ด้านความรับผิดชอบ

.....
.....
.....
.....

๖) ด้านความคุ้มค่า

.....
.....
.....
.....

ภาคผนวก จ
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง
จังหวัดราชบุรี

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ- นามสกุล
 วุฒิการศึกษา
 ตำแหน่ง
 วัน/เวลาที่สัมภาษณ์
 สถานที่

ตอนที่ ๒ นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

หลักธรรมาภิบาล หมายถึง หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหรือการปกครองที่เป็นธรรม มี ๖ ประการ ได้แก่

- ๑) นิติธรรม คือ การตรากฎ ระเบียบข้อบังคับและกติกาต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับและมีการยินยอมพร้อมใจและถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม
- ๒) คุณธรรม คือ การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงามโดยการรณรงค์เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีงาม
- ๓) ความโปร่งใส คือ การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาและสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้
- ๔) ความมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมรับรู้และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญ ๆ โดยเปิดโอกาสให้มีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือกัน
- ๕) ความรับผิดชอบ คือ การตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างดียิ่ง โดยมุ่งรับผิดชอบต่อความบกพร่องในหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบอยู่และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ทันทั่วทั้ง
- ๖) ความคุ้มค่า คือ การตระหนักรู้ถึงความมีจำกัดของทรัพยากร มีการบริหารจัดการที่ยึดหลักความประหยัดเป็นสำคัญ

การปกครองคณะสงฆ์ หมายถึง ภารกิจของพระสังฆาธิการในการสอดส่องดูแลความเรียบร้อยให้ภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดปฏิบัติตามกฎ ระเบียบข้อบังคับ ตามพระธรรมวินัย และกฎหมายของฝ่ายบ้านเมือง

ตอนที่ ๓ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

- ๑) ท่านเห็นว่า แนวทางในการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านหลักนิติธรรม ที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร
- ๒) ท่านเห็นว่า แนวทางในการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านหลักคุณธรรม ที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร
- ๓) ท่านเห็นว่า แนวทางในการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านหลักความโปร่งใส ที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร
- ๔) ท่านเห็นว่า แนวทางในการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านหลักความมีส่วนร่วม ที่สอดคล้องกับ สภาพการณ์ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร
- ๕) ท่านเห็นว่า แนวทางในการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านหลักความรับผิดชอบ ที่สอดคล้องกับ สภาพการณ์ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร
- ๖) ท่านเห็นว่า แนวทางในการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านหลักความคุ้มค่า ที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร

ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ

พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ์ (ปลอด เขมจาโร)

นิสิตปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

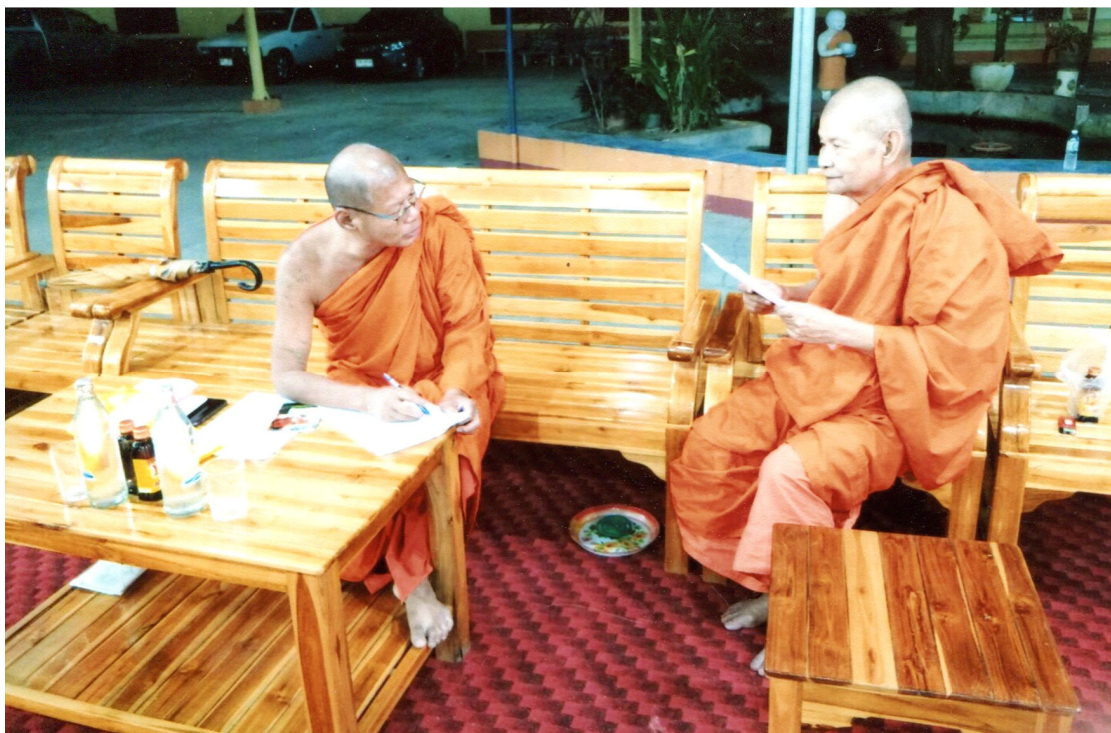
(ผู้สัมภาษณ์)

ภาคผนวก ข
ภาพถ่ายการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ
(หลอด เขมจาโร/ขอนแก่น)
- เกิด : วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๐
- สถานที่เกิด : ๓๕/๒ หมู่ ๕ ตำบลเบิกไพร
อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- การศึกษา : นักธรรมชั้นเอก
: หลักสูตรประกาศนียบัตรบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๖
: พุทธศาสตรบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๖๐
- อุปสมบท : วันที่ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๐
ณ พัทธสีมา วัดปลักแรด ตำบลเบิกไพร อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- สังกัด : วัดปลักแรด ตำบลเบิกไพร อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ตำแหน่ง/หน้าที่ : เจ้าคณะตำบลเบิกไพร-ลาดบัวขาว
: เจ้าอาวาสวัดปลักแรด
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดปลักแรด
ตำบลเบิกไพร อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ๗๐๑๑๐